

NILGÜN DEMİRTAŞ

TÜSİAD

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

**1982
ORTALARINDA
TÜRK EKONOMİSİ**

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

1982 ORTALARINDA TÜRK EKONOMİSİ

İSTANBUL

11 EKİM 1982

(Yayın No:TÜSİAD-T/82.10.75)

Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. 233/9-10, Harbiye/İstanbul

BU RAPORUN TAMAMI VEYA BİR BÖLÜMÜ 'TUSİAD. "1982 YILI
ORTALARINDA TÜRK EKONOMİSİ" REFERANSI ZİKREDİLMEK
KAYDIYLA YAYINLANABİLİR,

Ö N S Ö Z

1982 yılı ortalarında Türk Ekonomisi 1981 yılının kesinleşmiş sonuçları ile 1982 yılının bugüne kadar yayınlanan istatistiklere göre düzenlenmiştir.

TÜSİAD, kamu yararına çalışan özel bir kuruluş olup yayınlarında tarafsız ve objektif kalmayı amaç edinmiştir. Bu nedenle, raporda belirtilen değerlendirmelerin resmi görüşle veya TÜSİAD üyelerinin görüşleriyle doğrudan bir ilişkisi sözkonusu değildir.

Bu rapor, TÜSİAD Genel Sekreteri E.İhsan Üzoğ ve Danışman Dr.Hayri S.Örgüplü yönetiminde (alfabe sırasıyla) Adnan Büyükdeniz, Tufan Çınarsoy, Nilgün Demirtaş, Gülçin Gürkan'dan müteşekkil TÜSİAD Araştırma Grubu'nca hazırlanmıştır.

Prof.Dr.Demir Demirgil ve Prof.Dr.Erdoğan Alkin raporun hazırlanmasında önemli yardım ve katkılarda bulunmuşlardır.

Raporun hazırlanmasında Bakanlıklar, DPT, TC Merkez Bankası, Devlet İstatistik Enstitüsü, ANKA, EBA, İKA, IMF,IBRD ve OECD yayınlarından yararlanılmıştır.

Rapor Leyla Dinçmen ve Günay Erler tarafından daktilo edilmiştir.

İstanbul, Ekim 1982

1982 ORTALARINDA TÜRK EKONOMİSİ

ÖZET VE SONUÇ

I-III

BÖLÜM I

1981 YILINDA TÜRK EKONOMİSİ

1

I. Milli Gelir, Yatırımlar, Kamu Maliyesi, Üretim, Nüfus ve İstihdam	1
1) Gayri Safi Milli Hasıla	1
2) Ekonominin Makro Dengesi	4
3) Yatırımlar	6
4) Kamu Kesimi Dengesi	21
5) Üretim	28
6) Nüfus, İstihdam ve İşçi-İşveren İlişkileri	38
II. Parasal Göstergeler	46
1) Emisyon	46
2) Para Arzı	48
3) Merkez Bankası Kredileri	50
4) Merkez Bankasındaki Mevduat	52
5) Mevduat Bankaları	55
6) Toplam Kredi Stoku	59
7) Sermaye Piyasası	61
8) Enflasyon	64
III. Dış Ekonomik İlişkiler	76
1) Genel Olarak Türkiye'nin Dış Ticareti	76
2) İhracat	79
3) İthalat	92
4) Dış Ticaret Dengesi ve Genel Durum	98
5) İşçi Dövizleri	103
6) Diğer Görünmeyenler	105
7) Ödemeler Dengesi	106
8) Dış Krediler ve Borçlar	108
9) Özel Yabancı Sermaye	114

BÖLÜM II

1982 ORTALARINDA TÜRK EKONOMİSİ

119

I. GSMH, Yatırımlar, Kamu Kesimi Dengesi, İstihdam	119
1) 1982 Milli Geliri	119
2) Yatırımlar	121
3) Kamu Kesimi Dengesi	126
4) Üretim	131
5) İstihdam	140

II. Parasal Göstergeler	142
1)Tedavüle Çıkan Banknot Miktarı	142
2)Merkez Bankası Kredileri	145
3)Mevduat Bankalarındaki Mevduat	149
4)Kredi Stoku	151
5)Enflasyon	154
III. Dış Ekonomik İlişkiler	161
1)İhracat	161
2)İthalat	166
3)İşçi Dövizleri	170
4)Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri	171
5)Ödemeler Dengesi	171
6)Yabancı Sermaye	176
1982 YILI EKONOMİK ÖNLEMLERİ	179

ÖZET VE SONUÇ

24 Ocak 1980'de yürürlüğe konan Ekonomik İstikrar Programı iki buçuk yıllık bir süre içinde Türkiye ekonomisine ne getirmiştir?

Bu soruya cevap vermek için önce, 24 Ocak 1980'den önceki ekonomik göstergelerin bugünkü ekonomik göstergelerle objektif bir şekilde mukayesesi gerekmektedir.

Bu iki gösterge arasındaki değişmeler, alınan tedbirlerin geçerliliği hakkında yeterli bir kanıt sayılırken, bunların sistematik bir şekilde uygulanması Türk Ekonomisini önümüzdeki bir kaç yıl içinde sağlıklı bir gelişmeye kavuşması için şarttır. Bugün artık Türk ekonomisinin fiyat istikrarı içinde gelişme sürecine girdiğini söylemek mümkündür.

İstikrar programı sayesinde Ağustos 1982'de enflasyon oranı Mart 1980 düzeyinin 1/5'ine inmiş bulunmaktadır. Mart 1980'de yüzde 132'ye kadar yükselmiş olan enflasyon Mart 1981'de yüzde 40'a ve Ağustos 1982'de yüzde 25.5'e inmiştir.

Enflasyon oranının bu şekilde düşürülmesi önemli bir başarı sayılmalıdır çünkü GSMH artış oranının 1980'de negatif yüzde 1.1'den, 1981'de pozitif yüzde 4.2 ve 1982'de pozitif yüzde 4.3'e yükseldiği bir zamana tesadüf etmiştir.

Dünyada başarılı istikrar programlarına rastlamak mümkündür. Fakat çoğunda enflasyon oranının düşürülmesi, kalkınma hızlarında önemli gerilemelerle bir arada meydana gelmiştir. Türkiye ekonomisinde meydana gelen başarı arz fazlasının dış piyasalara kaydırılmasıyla mümkün olmuştur. Bu tür bir transformasyonun Türkiye'den daha sanayileşmiş ülkelerde bile uzun ve güç bir süreci gerektirmesi başarının derecesini göstermektedir. Son iki buçuk yılda elde edilen sonuçlar gelecek için ümit vericidir.

1980 programının başarısında çeşitli faktörlerin yanısıra bilhassa sıkı para politikası en başta sayılmalıdır. Para Arzı (M1) 1979'da yüzde 56.7, 1980'de yüzde 58.4, 1981'de yüzde 36.7 oranında artmıştır.

Finansal piyasadaki bazı araçların sorunları, para ve sermaye piyasalarının tanzimi için alınan tedbirlerin aksaklığı ve noksanlığı finansal piyasalardaki olumlu gelişmelere gölge düşürmemelidir. İlk defa olarak Türk halkı paranın ve yatırımın önemini ve potansiyelini anlamış bulunmaktadır.

Faiz oranlarına geçmişte konmuş olan tavanların ve tahditlerin kaldırılması yalnız tüketim harcamalarının kısılmasını değil, aynı zamanda yerli ithal mallarının stok birikiminden sağlanan spekülasyonunda ortadan kalkmasını sağlamıştır. Enflasyon oranı vadeli mevduat faizlerinin altında bulunduğu ve aşağıya doğru gittiği müddetçe finansal kurumlara yatırılan fonlar üretime ve verimli yatırımlara yönelecek ve eskiden olduğu gibi spekülasyon faaliyetlerinde kullanılmayacaktır.

Diğer taraftan sıkı para politikası 1981 yılında 1.8 milyar dolarlık ek bir ihracat potansiyeli yaratmıştır. Bu potansiyelin büyük bir kısmının iç talep azalışına eşit olduğunu söylemek mümkündür. 1982 yılında da 1.4 milyar dolarlık bir ihracat fazlası 1981'inkine eklenecektir. 1981 yılında yüzde 61.6, 1982 yılında yüzde 20 olarak tahmin edilen ihracat artışının değeri zannedildiğinden de yüksektir. Çünkü dünya ithalat talebi gerileme safhasındadır ve Batı ülkelerinde himayeciliğin şiddetlendiği görülmektedir.

1980 yılında ihracatın GSYİH'ya oranı 5.35 iken, 1981'de bu oran 8.22'ye yükselmiştir. İthalatın GSYİH'ya oranı da 1980 senesinde 14.55 iken, 1981'de 15.62'ye yükselmiş olmakla beraber, bu gelişme ihracat oranında kaydedilen gelişmenin oldukça gerisinde kalmıştır.

Geçmişte yetersiz vergi gelirlerinin Merkez Bankası kaynakları üzerinde yaratmış olduğu baskı 1981 ve 1982 yıllarında büyük çapta azalmıştır. Vergi gelirlerinin GSMH'ya oranı 1980 yılında yüzde 16.9'dan 1981'de yüzde 18.1'e yükselmiştir.

1979 yılında yüzde 5.6, 1980 yılında yüzde 5.5 oranında gerilemiş olan sınai üretim 1981'de yüzde 9.1 oranında genişlemiştir. 1982'de ise yüzde 5.3 oranında genişleyeceği tahmin edilmektedir. 1981 yılında yüzde 0.4 oranında düşük bir gelişme göstermiş olan tarım kesimi genel büyüme hızını olumsuz etkilemiş, buna rağmen GSYİH yüzde 4.4, GSMH ise yüzde 4.2 oranında artmıştır.

1982 yılı milli gelire ait ikinci tahmin tarım sektöründe yüzde 4.7 gibi önemli bir gelişme olduğunu göstermektedir. Sanayi sektörünün büyüme oranı ise 1981 yılına göre gerilemekle beraber yüzde 5.3 artış düzeyini korumaktadır.

İnşaat sektöründe durum aynıdır. 1981 yılında yüzde 0.4 olan inşaat sektörü büyüme hızı 1982'de yine 0.4 olmuştur.

Bu gelişmelerin sonucu GSYİH'nın 1982 yılında yüzde 4.5 oranında büyümesi beklenmektedir. Bu suretle ekonominin 1981'de eriştiği büyüme hızını koruduğu, hatta hafifte olsa büyüme hızında bir artış olduğu anlaşılmaktadır.

Ancak dış alem gelirlerinin büyük çapta gerilemesi sonucu 1981 yılında yüzde 4.2 oranında artmış olan GSMH'nın 1982 yılında ancak yüzde 4.3 oranında artması beklenmektedir.

1981 yılında Türk İmalat Sanayiinde büyüme hızının yüzde 9.4 oranında olduğu milli gelir hesaplarını hazırlayan Devlet İstatistik Enstitüsünün dışındaki

çalışmalarla da doğrulanmaktadır. İstanbul Sanayi Odasının 500 büyük firma için topladığı bilgilere göre 1981 yılında üretimden yapılan satışlar yüzde 54.4, satış hasılatı yüzde 56.5 ve vergi öncesi bilanço kârı yüzde 23.75 oranında artış göstermiştir. 1981 yılında 500 büyük firmanın reel olarak satış hasılatının yüzde 12.5 oranında artmış olduğu vergi öncesi bilanço kârının ise yüzde 10.2 oranında gerilediği anlaşılmaktadır. Kârın reel olarak azalmasında talep yetersizliği finansman maliyeti etkili olmuştur. Bu gelişmelerin sonucu olarak 1980 yılında 7.4 olan vergi öncesi bilanço kârının ciroya oranı 1981 yılında yüzde 5.75'e gerilemiştir.

İstihdam, 1979 ve 1980 yılında geriledikten sonra 1981 yılında 114 bin dolaylarında bir artış göstermiştir. 1982 yılında istihdam artışının 116.000 olacağı tahmin edilmektedir.

Tarım dışı sektörleri ayrı olarak incelediğimizde 1980 yılında bir gerilemeden sonra istihdamın 1981'de 122.900 artmış olduğunu anlarız. İstihdam artışının 1982'de 146.200 olacağı tahmin edilmektedir.

Tarımın 1981 yılındaki düşük performansına rağmen tarımsal ürün ihracatı 548 milyon dolar artmıştır. Finansman maliyetinin yüksekliği iç piyasada spekülasyonun cazibesini azaltmış tarımsal ürün ihracatının artmasına katkıda bulunmuştur.

İşçi dövizleri 1981 yılında yüzde 20 oranında artmıştır. Bu gelişmeyi olumlu olarak etkileyen üç faktör olmuştur. Batı bankalarına nazaran vadeli mevduat faizlerinin yüksekliği, daha gerçekçi bir şekilde tespit edilen döviz kurları ve Orta Doğu ülkelerinde çalışan Türk işçilerinin sayısındaki artışlar.

İç talep yetersizliği ve finansman maliyetinin yüksekliğine rağmen imalat sanayi üretiminin 1981'de yüzde 9.4 oranında artması sınai ürün ihracatının 1.243 milyon dolar artması sayesinde mümkün olmuştur. 1982 yılının ilk yarısında sınai ürün ihracatında 580 milyon dolarlık ek bir artış olmuş ve ihracat, özellikle sanayi malları ihracatı artık ekonomiyi sürükleyen bir güç haline gelmiştir.

Türkiye'de 24 Ocak 1980'de başlayan piyasa ekonomisi uygulamaları 1980 ortalarında adım adım hedeflerine ilerlemektedir.

1982 ortalarında para ve sermaye piyasalarında tasarrufun mali aracı kuruluşlara olan güvenini sarsan kapsamlı olaylar ve kargaşalıklar olmuştur. Bu olaylar, ülkemizde mali aracı kuruluşların piyasa ekonomisi içinde kendilerinden beklenen fonksiyonları tam anlamıyla yapabilecek ölçüde henüz gelişmemiş olduklarını göstermiştir. Bu nedenle, 1982 yılı programında mevcut mali aracı kuruluşların iyileştirilmesi, noksanlık olan sahalarda ise yeni kuruluş ve araçlar geliştirilmesi kritik bir önem arz etmektedir. Bu konuda tasarrufları erozyona uğratan enflasyon oranlarının daha da aşağı çekilmesinin özel bir önemi vardır.

Türk ekonomisindeki yüksek faiz olayı serbest piyasa ekonomisinin direk bir sonucu olmayıp geri kalmış para ve sermaye piyasalarında zaman ve yer yönünden gerekli likidite ve mobilitenin sağlanamamış olmasının doğurduğu geçici ve arızî durumun sonucudur. Mali sektöre modernizasyon tedbirleri getirildiği zaman bu aksaklıklar zamanla ortadan kalkacaktır.

İlk aşamada, batı dünyasındaki uygulamaları esas alarak mevduat faizlerinden stopaj yolu ile alınan gelir vergisi oranının büyük ölçüde azaltılması ve bunun kredi faizlerine yansımalarının sağlanması, kredi faizlerinden alınan vergilerin ise kaldırılması düşünülmelidir.

12 Eylül 1980'den sonra yapılan vergi reformunun olumlu etkilerine rağmen kamu sektöründe nakit sıkıntısı giderilememiş ve kamunun pesin yapması gereken ödemelerde büyük ölçüde gecikmeler olmaktadır. Bu durum gerek KİT ve gerekse genel idarede yapılması gereken idari reformların biran evvel başlatılması ve sonuçlandırılması zorunluluğunu vurgulamaktadır.

BÖLÜM I

1981 YILINDA TÜRK EKONOMİSİ

I. MİLLİ GELİR, YATIRIMLAR, KAMU MALİYESİ, ÜRETİM, NÜFUS VE İSTİHDAM

1. Gayri Safi Milli Hasıla

Türk ekonomisinin büyüme hızı 1977 ile 1980 arasında sürekli olarak azalmıştır. 1973 ile 1976 arasında ortalama olarak yüzde 7.0 olan Gayri Safi Milli Hasıla reel artış hızı 1980 yılında negatif yüzde 1.1'e inmiştir. 1981 yılında, iktisadi faaliyette önemli bir canlanma görülmüş ve reel büyüme hızı yüzde 4.3'e ulaşmıştır. Artışın kaynağı tarımdaki artış oranının sıfıra yakın olmasına rağmen sanayi sektöründe üretimin önemli oranda artmasıdır.

Son yıllarda tarım sektörünün performansı çok düşük olduğu halde, 1979 ve 1980 yıllarında GSMH'nin düşmesinin ana nedeni sanayi üretiminde meydana gelen azalmadır. Planlamanın başladığı 1962 yılından beri ilk kez 1979 ve 1980 yıllarında negatif kalkınma hızına rastlanmıştır. 1981 yılında ise sanayinin gelişme hızı, hizmetler sektöründe olduğu gibi süratle yükselmiştir. İmalat sanayii 1980 yılına kıyasla üretimini yüzde 9.4 oranında artırmayı başarmıştır.

İnşaat sektöründeki durgunluk 1981 yılında da süregelmiştir. 1968 yılı fiyatları ile toptan ve perakende ticaret sektörünün GSMH'ya katkısı 29 milyar TL., büyüme hızı yüzde 6.9 olmuştur. GSMH'ya 10.9 milyar TL. katkıda bulunan serbest meslek ve hizmetler sektörünün katma değeri ise yüzde 4.5 oranında artmıştır. Devlet hizmetleri sektörü yüzde 4.0 oranında gelişme göstermiştir. 1981 yılında ithalattan alınan vergiler yüzde 0.7 oranında artmış, dış alem gelirleri ise yüzde 7.5 oranında gerilemiştir. Bütün bu gelişmeler sonucu reel olarak GSMH yüzde 4.3 oranında artmıştır.

Ekonominin ana sektörleri itibariyle GSMH'nın reel artış oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

BELLİ BAŞLI SEKTÖRLERDE
BÜYÜME HIZLARI

(%)

(1968 fiyatları ile)

Sektörler	1977	1978	1979	1980	1981
Tarım	- 1.3	2.7	2.8	1.7	0.4
Sanayi	10.2	6.6	- 5.6	- 5.5	- 5.9
İnşaat	5.5	4.1	4.2	0.8	0.4
Hizmetler	5.6	4.0	- 0.3	- 0.2	- 0.4
GSYİH	4.9	4.3	- 0.6	- 1.0	- 4.5
GSMH	3.9	2.9	- 0.4	- 1.1	4.3

1982 ¹	1983 ²
4.7	3.4
3.3	5.5
3.7	4.9
3.8	4.7
4.4	4.8

Kaynak: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Devlet Planlama
Teşkilatı

¹Tahmin ²Program

ÖRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE (Milyon TL.)
GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA (Cari Üretici Fiyatlarıyla)

Sektörler	1980	%	1981	%	Hız
1) Tarım	940.309.6	21.2	1.348.534.3	20.5	143.5
Çiftçilik, hayvancılık	904.778.6	20.4	1.304.851.8	19.9	144.2
Ormançılık	24.500.6	0.6	30.037.8	0.4	122.6
Balıkçılık	11.030.4	0.2	13.644.7	0.2	123.7
2) Sanayi	1.122.469.7	25.3	1.768.911.0	26.9	157.6
Madencilik	64.947.6	1.5	127.844.1	1.9	196.8
İmalat Sanayii	971.039.2	21.9	1.509.785.9	23.0	155.5
Elektrik, Gaz, Su	86.482.9	1.9	131.281.0	2.0	151.8
3) İnşaat	217.691.5	4.9	293.230.5	4.5	134.7
4) Ticaret	667.008.5	15.0	1.027.860.1	15.7	154.1
5) Ulaştırma, Haberleşme	418.782.8	9.5	640.318.9	9.8	152.9
6) Mali Müesseseler	118.944.2	2.7	195.544.3	3.0	164.4
7) Mesken Gelirleri	205.206.9	4.6	288.315.7	4.4	140.5
8) Serbest Meslek ve Hizm.	233.184.1	5.3	351.408.4	5.4	150.7
9) İzafi Banka Hizmetleri	59.326.5	1.3	97.532.7	1.5	164.4
10) Endüstriler Toplamı	3.864.270.8	-	5.816.590.5	-	150.5
11) Devlet Hizmetleri	377.626.9	8.5	481.147.4	7.3	127.4
12) Toplam	4.241.897.7	-	6.297.737.9	-	148.5
13) İthalat Vergisi	86.066.0	1.9	113.484.0	1.7	131.9
14) GSYİH (Alıcı Fiy.)	4.327.963.7	-	6.411.221.9	-	148.1
15) Dış Alem Gelirleri	107.189.3	2.4	153.061.9	2.3	142.8
16) GSMH (Alıcı Fiy.)	4.435.153.0	100.0	6.564.283.8	100.0	148.0

ÖRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE (Milyon TL.)
GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA (1968 Üretici Fiyatlarıyla)

	1980	%	1981	%	Hız
1) Tarım	46.766.4	22.7	46.952.9	21.8	100.4
Çiftçilik, Hayvancılık	44.701.6	21.7	44.775.4	20.8	100.2
Ormançılık	1.432.6	0.7	1.492.8	0.7	104.2
Balıkçılık	632.2	0.3	684.7	0.3	108.3
2) Sanayi	49.548.7	24.0	54.044.3	25.2	109.1
Madencilik	3.781.9	1.8	4.067.2	1.9	107.5
İmalat Sanayii	41.618.6	20.2	45.549.2	21.2	109.4
Elektrik, Gaz, Su	4.148.2	2.0	4.427.9	2.1	106.7
3) İnşaat	13.173.2	6.4	13.231.7	6.2	100.4
4) Ticaret	27.099.6	13.2	28.969.5	13.5	106.9
5) Ulaştırma ve Haberleşme	18.450.1	9.0	19.121.6	8.9	103.6
6) Mali Müesseseler	6.969.0	3.4	7.101.4	3.3	101.9
7) Mesken Gelirleri	11.249.3	5.5	11.546.8	5.4	102.6
8) Serbest Meslek ve Hizm.	10.395.6	5.0	10.863.4	5.0	104.5
9) İzafi Banka Hizmetleri	3.855.1	1.9	3.928.3	1.8	101.9
10) Endüstriler Toplamı	179.796.8	-	187.903.3	-	104.5
11) Devlet Hizmetleri	20.545.5	10.0	21.367.3	9.9	104.0
12) Toplam	200.342.3	-	209.270.6	-	104.5
13) İthalat Vergisi	3.613.2	1.7	3.637.3	1.7	100.7
14) GSYİH (Alıcı Fiyatlarıyla)	203.855.5	-	212.907.9	-	104.4
15) Dış Alem Gelirleri	2.165.4	1.0	2.002.1	0.9	92.5
16) GSMH (Alıcı Fiy.)	206.120.9	100.0	214.910.0	100.0	104.3

Kaynak: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü

GSMH yatırım ve tüketim harcamaları bakımından incelendiğinde, dağılımı ve yıllık büyüme hızları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

KAYNAKLAR - HARCAMALAR DENGESİ

(Cari fiyatlarla)

	1981 (Milyar TL.)	81 %	Reel Yüzde Değişim 1980 1981
1)GSMH	6.564.3	100.0	- 1.1 4.3
2)Dış Kaynak	212.8	3.2	1.7 - 2.5
3)Toplam Kaynaklar	6.777.1	103.2	- 0.5 1.4
4)Toplam Yatırımlar	1.528.0	23.3	
Sabit Sermaye Yat.	1.280.0	19.5	-10.9 3.5
Kamu	735.6	11.2	- 2.3 5.7
Özel	545.0	8.3	-20.0 0.5
Stok Değişmesi	248.0	3.8	2.9 3.0
5)Toplam Tüketim	5.249.1	80.0	0.1 5.0
Kamu	810.0	12.3	9.0 14.7
Özel	4.439.1	67.7	1.2 3.5

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

GAYRI SAĞI MİLLİ HASILA
(1963 - 1981)

(Milyar TL.)

Yıllar	Cari Öretici Fiyatlarıyla	% Değişim	1968 Öretici Fiyatlarıyla	% Değişim
1963	66.8		84.2	
1964	71.3	6.7	87.6	4.0
1965	76.7	7.6	90.4	3.2
1966	91.4	19.2	101.2	11.9
1967	101.5	11.0	105.5	4.2
1968	112.5	10.8	112.5	6.6
1969	124.9	11.0	118.6	5.4
1970	147.8	18.3	125.4	5.7
1971	192.6	30.3	138.2	10.2
1972	240.8	25.0	148.5	7.4
1973	309.8	28.6	156.5	5.4
1974	427.1	37.9	168.0	7.3
1975	535.8	25.4	181.4	7.9
1976	670.0	25.0	195.3	7.7
1977	870.2	29.9	203.0	3.9
1978	1.288.7	48.1	209.1	3.0
1979	2.199.7	70.4	208.3	- 0.4
1980	4.435.1	101.6	206.1	- 1.1
1981	6.564.3	48.0	214.9	4.3

Kişi Başına Kalkınma Hızındaki Değişmeler

Yüksek nüfus artış hızının yanı sıra, 1979 ve 1980 yıllarında GSMH'daki düşüşler kişi başına gayri safi milli hasılanın söz konusu senelerde sırası ile yüzde 2.0 ve yüzde 3.1 oranlarında gerilemesine neden olmuştur.

OECD ülkeleri arasında en düşük kişi başına GSMH'ya sahip olan ve açığın daha fazla büyümesine müsaade etmemeye kararlı bir ülke için, 1979 ve 1980 yıllarının verileri büyük bir gerilemeyi göstermektedir.

1981 yılında kişi başına reel GSMH'nın yüzde 2.1 oranında artması olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir.

KİŞİ BAŞINA DOŞEN GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA (1962 - 1981)

Yıllar	Yıl Ortası Nüfus (000)	Cari Üretici Fiyatları ile (TL.)	1968 Üretici Fiyatları ile (TL.)	Reel Artış/ Azalış %
1962	28.933	1.991	2.639	-
1963	29.655	2.151	2.839	7.6
1964	30.394	2.346	2.883	1.5
1965	31.151	2.463	2.901	0.6
1966	31.934	2.863	3.168	9.2
1967	32.750	3.099	3.220	1.6
1968	33.585	3.350	3.350	4.0
1969	34.442	3.626	3.443	2.8
1970	35.321	4.184	3.551	3.1
1971	36.215	5.318	3.816	7.5
1972	37.132	6.485	3.999	4.8
1973	38.072	8.138	4.110	2.8
1974	39.036	10.941	4.304	4.7
1975	40.025	13.386	4.532	5.3
1976	40.938	16.366	4.771	5.3
1977	41.871	20.783	4.849	1.6
1978	42.825	30.092	4.882	0.7
1979	43.530	50.529	4.786	-2.0
1980	44.438	99.804	4.638	-3.1
1981	45.366	144.696 (46.521)	4.737	2.1
1982	46.312	188.633	4838	2.1

2. Ekonominin Makro Dengesi

Aşağıdaki analizde kullanılan veriler yıllık programlardan alınmış ve cari fiyatlarla ifade edilmiştir. Analizi kolaylaştırmak için bütün veriler ekonomideki toplam kaynakların oranı olarak ifade edilmiştir. Dış açığın son yedi yılda pozitif katkısı nedeni ile GSMH oranları yüzde 100'ün altındadır. 1978 ve 1979 yıllarında dış açık çok gerilemiş ve sırası ile toplam kaynakların yüzde 2.6 ve yüzde 2.0'a eşit olmuştur. Ancak 1980 ve 1981 senelerinde tekrar artarak yüzde 5.0 ve yüzde 3.1'e yükselmiştir.

1973 yılında toplam kaynakların yüzde 18.4'üne eşit olan toplam yatırımlar hem mutlak hem de oransal olarak artarak 1979 yılında yüzde 24.9'a ulaşmıştır. 1980 yılında 1979'daki düzeyini koruyan yatırımlar 1981'de yüzde 22.5'e inmiştir.

Özel sektör sabit sermaye yatırımları 1981'de son 10 yılın en düşük seviyesi olan yüzde 8.0'a düşmüştür. Kamu sektörü sabit sermaye yatırımları ise fazla değişiklik göstermemiştir.

1980 yılında yüzde 6.3'e yükselen toplam stoklar, 1981'de tekrar 3.7'ye düşmüştür. Son senelerde kamu sektörü stokları aynı seviyede kalırken, özel sektör stokları 1980'de yüzde 4.7'ye yükselmiş, ancak 1981'de tekrar yüzde 2.0'a düşmüştür. 1973 senesinde yüzde 81.6 olan toplam tüketim sürekli azalarak 1980'de 75.2'ye düşmüş, 1981'de ise yüzde 77.5'e yükselmiştir.

Toplam tüketim sürekli olarak azalarak 1973'de yüzde 81.6'dan 1979 ve 1980'de yüzde 75'e geriledikten sonra 1981'de yüzde 77.5'e fırlamıştır. 1974 yılında yüzde 10.7 olan kamu sektörü tüketimi yavaş yavaş artarak 1979 yılında yüzde 13.1'e yükseldikten sonra 1980 ve 1981 yıllarında yüzde 11.7 - 12.0 düzeyine inmiştir. Özel tüketim ise 1974 yılında yüzde 69.9'dan 1979 yılında yüzde 62'ye indikten sonra 1980'de yüzde 63.5'e ve 1981 yılında yüzde 65.5'e yükselmiştir.

KAYNAKLAR-HARCAMALAR DENGESİ

EKONOMİNİN MAKRO DENGESİ (Toplam Kaynakların Yüzdesi Olarak)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
GSMH	102.2	97.7	95.1	94.6	93.5	97.4	98.0	95.0	96.9
Dış Açık	- 2.2	2.3	4.9	5.4	6.5	2.6	2.0	5.0	3.1
Toplam Kaynaklar	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Toplam Yatırımlar	18.4	19.4	21.8	22.0	23.0	23.6	24.9	24.8	22.5
Sabit Sermaye Yat.	17.6	16.7	18.9	20.6	20.9	21.7	21.2	18.5	18.9
Kamu	8.3	8.0	9.5	10.6	11.6	10.2	10.6	10.3	10.8
Özel	9.3	8.7	9.4	10.0	9.3	11.5	10.6	8.2	8.0
Stok Değişmesi	0.8	2.7	2.9	1.4	2.1	2.0	3.7	6.3	3.7
Kamu				1.2	1.8	1.5	2.1	4.7	2.0
Özel				0.2	0.3	0.5	1.6	1.6	1.7
Toplam Tüketim	81.6	80.6	78.2	78.0	77.0	76.4	75.1	75.2	77.5
Kamu	12.2	10.7	11.3	12.0	12.4	13.0	13.1	11.7	12.0
Özel	69.4	69.9	66.9	66.0	64.6	63.4	62.0	63.5	65.5

1980	96.6	1982	98.7	1983	99.1
	3.4		1.3		0.9
	100.0		100.0		100.0
	23.4		21.3		21.5
	18.4		18.6		19.1
	11.2		11.3		11.5
	7.2		7.3		7.6
	4.7		2.7		2.4
	3.2		1.2		0.8
	1.5		1.5		1.6
	76.9		78.7		79.3
	10.3		10.8		11.8
	66.6		67.9		67.5

YATIRIM-TASARRUF DENGESİ

~~KAYNAKLAR HARCAMALAR DENGESİ~~
(Yıllık Reel Değişmeler)

(%)

	Ortalamalar		1978	1979	1980	1981	1982
	1963/67	1968/72	1973/77				
GSMH	6.7	7.1	6.5	3.0	3.1	-1.1	4.3
Sabit Sermaye Yat.	9.4	8.1	14.8	-10.9	-9.0	-10.9	3.5
Kamu	8.5	6.5	16.7	-13.8	-5.0	-2.3	5.7
Özel	10.5	9.8	12.8	-6.8	-13.2	-20.0	0.5
Toplam Tüketim	5.2	6.6	6.8	1.2	5.4	0.1	5.0
Kamu	7.7	12.3	10.4	-3.3	5.0	9.0	14.7
Özel	4.8	5.5	6.2	2.2	5.4	1.2	3.5
Yurtiçi Tasarruflar	16.2	9.1	6.3	0	-9.7	-	-

3. Yatırımlar

Son yıllarda, resesyon ve kamu yatırım programlarına kısıntılar yapılması sonucu önemli derecede gerileyen sabit sermaye yatırımları 1981 yılında reel olarak yüzde 3.5 oranında, çok sınırlı bir artış göstermiştir. En yüksek artış kamu kesimi yatırımlarında oluşmuştur (yüzde 5.7). Kredi kıtlığı ve piyasa ekonomisine geçiş sorunları nedenleriyle özel sektör yatırımları çok az artmıştır (%0.5).

Sabit sermaye yatırımlarının 1981 yılına ait tahminleri yeni ekonomik istikrar programının benimsendiği 1980 yılı başında, kalkınma politikasına verilmek istenen yön değişikliğini aksettirmektedir. Tarım kesimine kamu yatırımlarının yoğunluk kazanması dikkati çekmektedir. Tarımsal yatırımlar reel olarak yüzde 36.5 oranında artmıştır. İlave fonlar genellikle yarım kalmış yatırımların tamamlanmasında kullanılmıştır. Gelecekte, kamu yatırımlarının dağılımında öncelik yeni enerji ve sulama projelerine verilecektir. Öncelik taşıyan diğer sektörler ulaştırma ve haberleşme, eğitim, sağlık, turizm ve madenciliktir.

Kamu iktisadi Teşebbüslerinin yatırım planlarının dikkatle gözden geçirilmesi sonucu 1981 yılında imalat sanayiinde kamu yatırımları yüzde 10.5 oranında gerilemiştir. Birçok proje ertelenmiş, ölçek ve kapsam bakımından küçültülmüş veya tamamen terkedilmiştir.

Özel kesimde, enerji yatırımları yüzde 27.6, madencilik yatırımları yüzde 20.7 ve tarım yatırımları yüzde 18.8 oranında artmıştır.

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
(Cari Fiyatlarla)

(Milyon TL.)

Sektörler	1 9 8 0			1 9 8 1			% Değişim		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	33.579	31.046	64.625	66.594	53.000	119.594	98.3	70.7	85.1
Madencilik	36.359	2.020	38.379	65.765	3.500	69.265	80.9	73.3	80.5
İmalat	139.664	93.425	233.089	180.030	137.600	317.630	28.9	47.3	36.3
Enerji	117.921	1.820	119.741	176.780	3.350	180.130	49.9	84.1	50.4
Ulaştırma	87.860	47.752	133.612	132.505	76.700	209.205	50.8	67.6	56.6
Turizm	2.319	2.335	4.654	4.290	3.750	8.040	85.0	60.6	72.6
Konut	9.928	186.772	196.700	14.570	243.000	257.570	46.7	30.1	30.9
Eğitim	17.202	725	17.927	32.198	1.100	33.298	87.2	51.7	85.7
Sağlık	7.320	8.120	822	13.825	1.200	15.025	52.9	50.0	85.0
Diğer Hizm.	30.297	14.390	44.687	48.490	21.800	70.290	60.0	51.5	57.3
Toplam	482.451	379.085	861.536	735.047	545.000	1.280.047	52.3	48.3	48.6

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI
(1981 Fiyatlarıyla)

(Milyon TL.)

Sektörler	1 9 8 0			1 9 8 1			% Değişim		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	48.780	44.600	93.380	66.594	53.000	119.594	36.5	18.8	28.1
Madencilik	52.198	2.900	55.098	65.765	3.500	69.265	26.0	20.7	25.7
İmalat	201.067	134.500	335.567	180.030	137.600	317.630	-10.5	2.3	- 5.3
Enerji	170.078	2.625	172.703	176.780	3.350	180.130	3.9	27.6	1.9
Ulaştırma	127.821	65.500	193.321	132.505	76.700	209.205	3.7	17.1	8.2
Turizm	3.327	3.350	6.677	4.290	3.750	8.040	28.9	11.9	20.4
Konut	14.139	266.000	280.139	14.570	243.000	257.570	3.0	- 8.6	- 8.1
Eğitim	24.320	1.025	25.345	32.198	1.100	33.298	32.4	7.3	31.4
Sağlık	10.525	1.150	11.675	13.825	1.200	15.025	31.3	4.3	28.7
Diğer Hizm.	42.845	20.350	63.195	48.490	21.800	70.290	13.2	7.1	11.2
Toplam	695.100	542.000	1.237.100	735.047	545.000	1.280.047	5.7	0.5	3.5

Kaynak: TC Merkez Bankası, Yıllık Rapor 1981

SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ
SEKTÖREL DAĞILIMI

(%)

Sektörler	1973 - 1977			1981		
	Özel	Kamu	Toplam	Özel	Kamu	Toplam
Tarım	13.6	10.1	11.8	9.7	9.1	9.3
Madencilik	0.5	6.7	3.7	0.6	8.9	5.4
İmalat	32.7	24.0	28.2	25.2	24.5	24.8
Enerji	0.4	34.0	7.4	0.6	24.1	14.1
Ulaştırma	16.1	24.8	20.6	14.1	18.0	16.3
Turizm	1.1	0.9	1.0	0.7	0.6	0.6
Konut	32.4	2.1	16.9	44.6	2.0	20.1
Eğitim	0.2	6.2	3.3	0.2	4.4	2.6
Sağlık	0.1	2.0	1.1	0.2	1.9	1.2
Diğer Hizmetler	2.7	9.1	6.0	4.0	6.6	5.5
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kamu ve Özel Sektörlerde Yatırım Eğilimi

1963-1977 döneminde toplam sabit sermaye yatırımları, reel olarak, yılda ortalama yüzde 10.2 oranında artmıştır. Kamu yatırımları ise aynı dönemde yılda yüzde 11 oranında artış göstermiştir. Aslında dönemin sonunda çok büyük artışlar olmuş 1963-1972 döneminde yılda yüzde 7.5 oranında artan kamu yatırımları 1973-1977 döneminde yılda yüzde 16.7 oranında çok yüksek bir artış göstermiştir.

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI

(%)

Sektörler	Toplam		Kamu		Özel	
	1963/77	1977/80	1963/77	1977/80	1963/77	1977/80
Tarım	10.4	-21.7	8.4	-17.2	12.9	-25.6
İmalat	10.8	- 2.4	17.7	4.7	7.5	-10.2
Enerji	12.8	9.1	13.5	9.1	2.4	6.7
Ulaştırma	12.5	-16.8	10.4	-14.8	20.3	-20.0
Konut	7.1	8.5	8.2	- 6.6	7.0	9.6
Toplam	10.2	- 5.2	11.1	- 4.5	9.3	- 6.0

1973 yılından sonra 1979 yılına kadar kamu tasarrufları kamu yatırımlarını azalan bir oranda finanse etmiştir. 1973 yılında yüzde 25'e düşen kamu tasarruflarının kamu yatırımlarını finanse etme oranı 1980 yılında yüzde 33.5'e ve 1981 yılında yüzde 64.4'e yükselmiştir.

Kamu sektörünün Yatırım-Tasarruf açığı 1975 yılından sonra süratle büyümüş ve 1980 yılında GSMH'nin yüzde 10.2'sine yükselmiştir. Açık, büyük çapta iç borçlanma ile finanse edilmiş, bunun en büyük kısmını ise geleneksel olarak Merkez Bankası tarafından sağlanmıştır.

1981 yılında ise hem Yatırım-Tasarruf açığı azalmış (GSMH'nin yüzde 4'ü civarında) hem de Merkez Bankasının katkısı önemli ölçüde azalmıştır.

KAMU SEKTÖRÜ YATIRIMLARININ FINANSMANI

(Cari fiyatlarla)
(Milyar TL.)

	1975	1978	1980	1981
Kamu Tasarrufları	48.0	70.5	227.8	559.0
Kamu Yatırımları	65.8	155.3	680.4	868.0
Kamu Yatırım- Tasarruf Açığı	17.8	84.8	452.6	269.0
Dış Borç	1.5	28.1	158.5	
İç Borç	16.3	56.7	294.1	
Kamu Yatırım Tasarruf Açığı/GSMH	3.3	6.6	10.2	4.1

Açık finansman sonucu kamu yatırımları eldeki kaynaklardan normalin üzerinde bir pay almışlardır.

TOPLAM SABİT SERMAYE YATIRIMLARI İÇİNDE
ÖZEL SEKTÖRÜN PAYI

(Cari Fiyatlarla)

Yıllar	%	Yıllar	%
1972	50.2	1977	44.6
1973	53.1	1978	53.0
1974	52.0	1979	50.0
1975	48.6	1980	44.0
1976	48.5	1981	42.6

Son dört yılda özel sektörün sabit sermaye içindeki payı çok fazla azalmıştır. 1978 yılında yüzde 53 olan bu pay 1981 yılında yüzde 42.6'ya düşmüştür. 1980 yılında, 1976 yılı fiyatlarıyla özel yatırım 57.2 milyar TL. idi. Bu rakam 1974 yılında özel yatırım düzeyi olan 53.6 milyardan çok farklı değildir. Özel sektör yatırımlarında meydana gelen gerilemenin iki önemli nedenine yer vermekte yarar vardır. Bir, ithal malı petrolün yüksek maliyeti, petrol dışı ithalatın önemli oranda gerilemesine yol açmış, yatırıma gerekli olan bazı girdiler ithal edilememiştir. İki, iç kaynak kıtlığına ilaveten, sıkı para politikaları ve yüksek faiz oranları, mevcut yatırım fonlarının çok dikkatli bir şekilde dağılımını gerektirmiştir. Yetersiz vergi gelirleri ve KİT'lerin kendi yatırım ihtiyaçlarını karşılayacak yeterli fonları yaratamamaları, bu teşebbüslerin finansal destek için Hükümetlere müracaat etmelerine yol açmıştır. Özel sektörün kaynak kıtlığına çare bulamamasının diğer bir nedeni de teşkilatlanmış bir sermaye piyasasının mevcut olmayışıdır.

Kamu kesiminin daha sağlam finansmanı ve Tasarruf-Yatırım açığıının GSMH'ya oranının yüzde 10.2'den yüzde 3'e düşürölmesi ve özel sektör yatırımlarının kamu sektörünün yatırımlarının aşırı genişlemesinden etkilenmemesi gerekmektedir.

Yeni gelişecek sermaye piyasası özel sektör yatırımlarını kolaylaştıracak şekilde çalıştığı takdirde, önümüzdeki üç yılda, özel sektör yatırımlarının reel olarak yılda yüzde on oranında artması beklenebilir. Bu oran özel sektörün 1963-1977 yılları arasındaki 15 yılda ortalama olarak göstermiş olduğu hızdır.

ÖZEL SEKTÖR YATIRIMLARININ
SEKTÖREL DAĞILIMI

(1981 fiyatları ile)
(Milyar TL.)

Sektörler	1981	1982	1983	1984	1985	Senelik Ortalama Artış %
Tarım	53.0	60.7	69.5	79.5	91.0	14.5
Madencilik	3.5	3.9	4.2	4.7	5.1	10.0
İmalat	137.6	161.7	190.0	233.0	262.3	17.5
Enerji	3.4	4.0	4.7	5.6	6.6	18.0
Ulaştırma	76.7	90.5	106.8	126.0	148.7	18.0
Turizm	3.8	4.6	5.5	6.0	8.0	20.0
Konut	243.0	248.1	250.1	247.5	243.0	0
Eğitim	1.1	1.2	1.3	1.5	1.6	10.0
Sağlık	1.2	1.3	1.5	1.6	1.8	10.0
Diğer Hizmetler	21.8	24.0	26.4	29.0	31.9	10.0
Toplam	545.0	600.0	660.0	725.0	800.0	10.0

Yatırım Teşvik Belgelerinin Sektörel Dağılımı

1981 yılında, 3264 Yatırım Teşvik Belgesi verilmiştir. Teklif edilen yatırımların toplamı bir trilyon TL. olup, bu rakamın 4.2 milyar dolarlık kısmı dış para ihtiyacını oluşturmaktadır. Müteşebbislerin beş yıllık bir dönem zarfında yapmayı taahhüt ettikleri ihracat 12.4 milyar dolara eşittir.

Toplam yatırımın yarısı imalat sektöründe, yüzde 44'ü ise hizmet sektörlerinde beklenmektedir. İmalat sanayiinde yapılması düşünülen yatırımların 262 milyar TL.lık kısmı taşıt araçları sektörüne, 65.9 milyar TL.lık kısmı gıda ve içki sektörüne ve 67 milyar TL.lık kısmı dokuma giyim sektörüne yönelmiştir. 1980 yılında verilen yatırım teşvik belgeleri 207 milyar TL.sına eşit olup döviz harcaması 922 milyon dolara eşitti.

1981 yılında verilen teşvik belgelerinin 2998'i yeni projelerden, 162'si mevcut kapasitelerin genişletilmesinden, 28'i devam edegelen projelerin tamamlanmasından, 9'u modernleştirmeden, 26'sı üretimde darboğazları kaldırmak için yan kapasitelerden, 25'i fabrika ve teçhizat yenilemesinden, 7'si ürün kalitesinin düzeltilmesinden ve 9'u mevcut fabrikaların birleştirilmesinden oluşmaktadır.

1981 YILINDA VERİLEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN YATIRIMLARIN MAHİYETLERİNE GÖRE DAĞILIMI

Yatırımın Mahiyeti	Adet	Toplam Yatırım (Milyon TL)	İşletme Sermayesi (Milyon TL)	Yatırımda Döviz (000 \$)	İşletmede Döviz (000 \$)	5 Yıllık İhracat Taahhüdü (000 \$)	İstihdam (Kişi)
Komple Yeni Yatırım	2.998	925.427.5	46.463	3.663.121.4	33.653	8.883.995	111.635
Tevsi	162	68.618.0	5.672.5	338.034.4	26.936	3.022.600	11.023
Tamamlama	28	6.660.6	519.4	22.451.7	-	120.350	1.784
Modernizasyon	9	5.003.0	314.0	24.938.0	338	44.480	261
Darboğaz Giderme	26	4.119.5	407.0	16.743.9	527	159.635	3.341
Yenileme	25	7.831.0	1.199.5	33.891.0	5.576	104.290	1.247
Kalite Düzeltme	7	26.827.0	2.054.0	101.116.0	-	25.000	523
Entegrasyon	9	1.537.0	151.0	6.047.0	200	47.625	248
Toplam	3.264	1.046.023.0	56.780.4	4.206.343.4	67.230	12.407.975	129.042

1980 YILINDA VERİLEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN
SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektörler	Adet	Toplam Yatırımlar (Milyon TL)	İşletme Sermayesi (Milyon TL)	Yatırım Döviz (000 \$)	İşletme Döviz (000 TL)	5 Yıllık İhracat Taahhüdü (000 \$)	İstihdam Kişi
Tarım	101	27.553	4.213	24.870	280	73.416	5.392
a) Bitkisel Üretim	-	1.160	613	-	-	12.500	1.517
b) Hayvancılık	-	26.593	3.383	-	280	60.916	2.875
c) Su Ürünleri	-	-	217	-	-	-	-
d) Ormancılık	-	-	-	-	-	-	-
Madencilik	17	3.697	823	11.246	-	35.525	1.352
İmalat	399	161.595	25.325	809.897	64.230	1.268.590	60.201
a) Gıda-İçki	-	14.138	4.852	-	-	628.800	9.247
b) Dokuma-Giyim	-	22.060	3.744	-	1.200	324.000	11.910
c) Orman Ürünleri	-	4.737	631	-	-	9.000	3.942
d) Kağıt	-	4.110	442	-	-	10.000	344
e) Deri-Kösele	-	634	173	-	78	35.000	1.500
f) Lastik	-	113	79	-	160	-	95
g) Kimya	-	15.251	2.751	-	-	14.000	3.257
h) Cam	-	-	2.048	-	-	-	-
i) Demir-Çelik	-	27.473	2.861	-	15.550	79.690	9.043
j) Demir Dışı Metaller	-	1.684	161	-	3.100	25.000	152
k) Taşıt Araçları	-	30.371	1.673	-	1.080	11.850	6.381
l) Madeni Eşya	-	7.664	687	-	30	26.500	604
m) Meslek Bil. Ölçü Kont. ve Opt. Dona.	-	-	5	-	-	-	-
n) Makina İmalat	-	14.412	3.076	-	14.860	31.800	5.302
o) Elektrik Makinaları	-	5.908	466	-	27.822	30.200	2.372
p) Elektronik	-	-	105	-	-	-	-
r) Çimento	-	2.116	81	-	-	-	413
s) Pişmiş Kil ve Çimentodan Gereçler	-	4.185	683	-	-	-	2.304
t) Seramik	-	2.099	95	-	350	17.750	971
u) Diğerleri	-	6.713	712	-	-	25.000	1.439
Enerji	1	513	148	600	-	-	125
Hizmetler	55	13.668	638	26.203	731	32.500	2.750
a) Ulaştırma	-	10.129	46	-	731	32.500	1.826
b) Turizm	-	2.582	163	-	-	-	752
c) Ticaret	-	330	29	-	-	-	264
d) Diğerleri	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	573	207.026	33.147	922.816	65.241	1.416.031	69.820

Kaynak: DPT, Yatırım Teşvik ve Uygulama Dairesi

1981 YILINDA VERİLEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN
SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektörler	Adet	Toplam Yatırımlar (Milyon TL)	İşletme Sermayesi (Milyon TL)	Yatırım Döviz (000 \$)	İşletme Döviz (000 TL)	5.Yıllık İhracat Taahhüdü (000 \$)	İstihdam Kişi
Tarım	485	46.143.0	12.198.5	11.654.6	-	215.750	9.013
a) Bitkisel Üretim	33	3.970.0	663.5	5.388.0	-	81.000	1.282
b) Hayvancılık	448	41.353.0	11.446.0	5.036.6	-	95.750	7.331
c) Su Ürünleri	4	820.0	89.0	1.230.0	-	39.000	400
Madencilik	54	29.796.0	1.316.7	100.844.0	-	63.615	5.133
İmalat	1.033	502.952.5	32.370.7	1.779.435.9	67.230	6.224.793	57.545
a) Gıda, İçki	233	65.930.4	12.798.0	97.397.0	-	2.856.065	12.413
b) Dokuma, Giyim	68	67.145.0	6.016.0	239.189.0	6.729	834.765	12.798
c) Orman Ürünleri	20	10.275.0	514.0	14.189.0	-	43.625	1.107
d) Kağıt	5	7.576.0	578.0	27.416.0	6.173	51.000	517
e) Deri ve Kösele	16	1.960.7	354.2	6.076.0	-	89.000	1.051
f) Lastik	1	1.088.0	-	3.594.0	-	10.000	25
g) Kimya	47	21.080.0	1.688.5	79.666.0	6.680	258.775	1.359
h) Cam	5	1.912.0	253.0	6.301.0	-	72.750	211
i) Demir-Çelik	4	1.831.0	427.0	4.437.0	10.000	13.750	426
j) Demir Dışı Metaller	5	3.139.0	503.0	8.654.0	800	4.608	2.264
k) Taşıt Araçları	452	262.645.6	22.438.0	1.133.010.0	1.295	1.314.030	15.362
l) Madeni Eşya	31	7.652.2	1.005.0	19.601.0	2.381	164.450	1.420
m) Meslek, Bil. Ölçü. Kont. ve Opt. Dona.	3	781.0	105.0	2.404.0	11.668	5.000	131
n) Makina İmalat	22	7.523.0	1.151.0	15.559.0	10.800	132.250	1.988
o) Elektrik Makinaları	11	9.977.0	1.093.0	30.409.0	7.754	15.350	1.999
p) Elektronik	5	2.792.0	387.0	9.741.0	2.600	5.000	262
r) Çimento	14	11.967.6	751.0	24.345.0	-	153.775	1.588
s) Pişmiş Kil ve Çimentodan Gereçler	47	6.598.0	776.0	12.369.0	-	-	2.346
t) Seramik	3	2.028.0	105.0	12.811.0	350	17.250	481
u) Diğerleri	41	9.051.0	1.428.0	32.267.0	-	183.350	154
Enerji	5	575.0	20.0	797.7	-	-	118
Hizmetler	1.662	455.390.6	10.116.5	2.276.377.0	-	5.725.767	53.139
a) Ulaştırma	1.612	440.253.4	9.343.5	2.239.549.0	-	5.385.642	45.099
b) Turizm	16	3.571.0	86.0	1.408.0	-	-	1.260
c) Ticaret	7	824.5	56.0	667.0	-	2.500	138
d) Diğerleri	27	10.741.7	631.0	34.753.0	-	337.625	2.642
İhracata Dönük Teşvikler	25	11.166.5	750.7	37.234.2	-	173.050	4.894
Toplam	3.264	1.046.023.6	56.780.4	4.206.343.4	67.230	12.402.975	129.042

Kaynak: DPT, Yatırım Teşvik ve Uygulama Dairesi

Özel Sektör Yatırımlarının Döviz İhtiyacının Sektörel Dağılımı

1980 yılında özel sektör yatırım harcamaları için 140 milyon dolar, 1981'de 503 milyon dolar tahsis edilmiştir. 1981 yılı döviz tahsisatının sektörler ve alt sektörler bakımından dağılımı ise madencilik 17 milyon, sanayiye 347 milyon, ulaştırmaya 97.5 milyon, inşaat 54 milyon, gemi alımına 8.3 milyon ve hizmetlere 57.0 milyon dolar şeklindedir. Sanayinin toplam döviz harcaması içinde en büyük kalem 164.5 milyon dolar ile gemi inşaatı alt sektörüdür.

ÖZEL SEKTÖR YATIRIMLARI İÇİN 1981 YILINDA VERİLEN DÖVİZ TAHSİSLERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

(Dolar)						
Sektörler	Tesvik Belgeliler	Tesvik Tabloları	Normaler	Yatırım Kotası Toplamı	S.S.C.B.	Sektör Toplamı
Bitkisel Üretim	426.995	-	63.000	489.995	-	489.995
Hayvancılık	89.768	-	-	89.768	-	89.768
Balıkçılık	119.230	67.026	-	186.256	-	186.256
Tarım Sek.Toplamı	635.993	67.026	63.000	766.019	-	166.019
Madencilik	13.037.677	-	4.275.672	17.253.349	-	17.253.349
Gıda San.	10.843.712	846.254	164.027	11.854.023	-	-
İçki	-	-	24.046	24.046	-	24.046
Dokuma	60.632.697	2.183.573	1.317.492	64.133.762	-	64.133.762
Orman Ürünleri	11.846.924	286.780	14.153	12.147.857	-	12.147.857
Kağıt	344.195	-	266.315	610.510	-	610.510
Basım	-	-	15.382	1.105.278	-	1.105.278
Deri	555.087	271.862	95.152	919.103	-	919.103
Lastik	-	20.748	21.986	42.734	-	42.734
Plastik	2.456.620	105.787	261.928	2.827.335	-	2.827.335
Kimya	5.971.219	417.406	753.601	7.142.226	3.980.000	11.122.426
Gübre	433.298	-	105.775	539.073	-	539.073
Petrol Ürünleri	-	-	6.603	6.603	-	6.603
Seramik	9.607.655	-	-	9.607.655	-	9.607.655
Cam	7.882.051	-	44.574	7.926.625	-	7.926.625
Çimento	1.776.054	512.851	-	2.288.805	-	2.288.805
Kil ve Çimento Mam.	1.094.288	365.976	432.969	1.893.233	-	1.893.233
Demir-Çelik	1.437.705	209.393	-	1.647.098	66.000	1.713.098
Demir Dışı Metaller	139.962	273.290	-	413.252	-	413.252
Ambalaj Sanayi	5.919.859	204.329	-	6.124.188	-	6.124.188
Madeni Eşya	4.147.336	611.777	242.329	5.001.442	20.000	5.021.442
Makina İmalat	9.521.650	83.340	297.216	9.902.206	-	9.902.206
Tarım Alet Mak.İm.S.	3.486.743	42.057	35.750	3.564.550	53.845	3.618.395
Elektrik Makinaları	5.332.844	469.809	109.569	5.912.222	-	5.912.222
Elektronik	3.137.707	129.537	20.470	3.287.714	-	3.287.714
Ulaştırma	1.475.243	50.029	-	1.525.272	-	1.525.272
Gemi İnşa	161.628.809	2.829.278	-	164.458.087	266.087	164.724.173
Enerji	822.301	-	-	822.301	-	822.301
Sanayi Sektörü Top.	324.461.626	9.939.714	8.579.409	342.980.749	4.632.900	347.613.649
Gemi Alım	8.300.000	-	-	8.300.000	-	8.300.000
Ulaştırma	97.566.541	-	-	97.566.541	-	97.566.541
İnşaat	5.848.172	1.034.705	47.156.163	54.039.040	84.094	54.123.134
Haberleşme	-	-	87.332	87.332	-	87.332
Diğer Hizmetler	2.497.711	70.240	149.462	2.717.413	98.500	2.815.913
Hizmetler Toplamı	8.345.883	1.104.945	47.392.957	56.843.785	182.594	57.026.379
TOPLAM	431.010.043	11.111.685	56.035.366	498.157.094	4.815.494	502.972.588

Kaynak: DPT, Yatırım Teşvik ve Uygulama Dairesi

ÖZEL SEKTÖR YATIRIMLARI İÇİN
1980 YILINDA VERİLEN
DÖVİZ TAHSİSLERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

(Dolar)

Sektörler	Tesvik Belgeliler	Tesvik Tablolular	Normaller	Yatırım Kotası Toplamı	Gemi Kotası	S.S.C.B.	Toplam
Bitkisel Üretim	8.772	-	-	8.772	-	-	8.772
Hayvancılık	287.554	-	-	287.554	-	-	287.554
Tarım Sektörü Top.	296.326	-	-	296.326	-	-	296.326
Madencilik	2.803.494	198.339	3.429	3.005.258	-	-	3.005.258
Gıda	6.775.725	322.599	440.001	7.508.325	-	342.966	7.851.291
İçki	-	159.495	-	159.495	-	-	159.495
Dokuma-Giyim	52.384.431	3.118.732	638.567	56.191.730	-	1.494.100	57.685.930
Orman Ürünleri	1.536.653	-	-	1.536.653	-	-	1.536.653
Kağıt	54.997	-	-	54.997	-	-	94.997
Deri	47.010	243.716	69.638	360.354	-	-	360.354
Lastik	2.307.217	-	-	2.307.217	-	-	2.307.217
Plastik	3.800.404	4.000	414.542	4.216.946	-	-	4.218.946
Kimya	3.736.370	33.321	1.812.762	5.584.253	-	-	3.584.253
Gübre	-	-	9.941	9.941	-	-	9.941
Seramik	119.143	27.063	-	226.206	-	-	226.206
Cam	844.051	335.863	2.000	1.181.914	-	-	1.181.914
Çimento	1.535.560	231.195	66.192	1.832.945	-	-	1.832.945
Kil ve Çimento Mam.	310.522	324.916	42.928	678.366	-	-	678.366
Demir-Çelik	2.341.697	576.416	80.093	2.996.206	-	-	2.998.206
Demir Dışı Metaller	173.398	8.222	92.703	274.323	-	-	274.323
Ambalaj	4.213.120	103.546	70.846	4.387.512	-	-	4.387.512
Madeni Eşya	941.910	-	45.121	987.031	-	110.835	1.097.866
Makina İmalat	6.842.649	3.851	203.196	7.049.696	-	233.215	7.282.911
Tarım Alet Mak.ım.	1.777.364	-	-	1.777.364	-	163.502	1.940.866
Elektrik Makinaları	433.053	261.803	101.159	796.015	-	57.730	853.745
Elektronik	370.078	641.282	817	1.012.177	-	-	1.012.177
Ulaştırma Araçları	1.537.250	194.264	-	1.731.514	-	57.900	1.789.414
		54.887	-				
Gemi İnşa	14.135.678	6.833.304	-	14.190.565	56.440	1.878.120	16.125.125
Sanayi Sektörü Top.	109.083.774	-	4.143.925	120.061.003	56.440	4.338.468	124.455.911
Gemi Alım	-	-	-	-	12.381	177.366	189.747
Ulaştırma	4.413.273	115.398	-	4.413.273	12.381	177.366	4.603.020
İnşaat	172.599	60.581	10.128.842	10.416.839	-	129.360	10.546.199
Haberleşme	-	175.979	11.450	72.031	-	-	72.031
Diğer Hizmetler	172.599	-	10.140.292	10.488.870	-	68.194	10.618.230
Toplam	113.965.972	7.009.283	14.284.217	135.259.472	68.821	-	139.973.487

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

Kamu Sektörü Yatırımları

Kamu sektörü 1981 yılında 656 milyar TL.lık yatırım harcaması yapmıştır. Başlangıç ödeneği 667 milyar olup revize rakam 793.4 milyar TL.sıdır. Gerçekleşme oranı parasal bakımdan yüzde 83, reel fiziki olarak ise yüzde 60 oranında oluşmuştur. Programlanmış yatırımların orijinal rakamı olan 667 milyara göre gerçekleşme oranı yüzde 98'dir.

Program 8.058 proje ihtiva etmekte idi, yıl zarfında ilave edilen 296 proje ile toplam proje adedi 8.354'e yükselmiştir. 1981 yılı zarfında yapılan 200 milyar TL. ilave ile, bu projeleri uygulamanın toplam maliyeti 5964 milyar TL.sından 6164 milyar TL.sına yükselmiştir.

En yüksek parasal gerçekleşme oranları konut(yüzde 103)ve enerji sektörlerinde(yüzde 96) sağlanmıştır. İmalat sanayii parasal olarak yüzde 86, reel fiziki olarak yüzde 48.0 gerçekleşme oranı sağlamıştır.

Kamu kesimi yatırım ödeneklerinin yüzde 23.7'si imalat, yüzde 22.2'si enerji, yüzde 11.1'i tarım ve yüzde 9.3'ü madencilik sektörlerine verilmiştir.

1981 YILI KAMU YATIRIMLARININ SEKTÖREL GERÇEKLEŞME DURUMU

(Cari Fiyatlarla)
(Milyon TL.)

Sektörler	Ödenek		Harcama		Gerçekleşme Yüzdesi	
	Program	Revize	Nakdi	Fiziki	Nakdi	Fiziki
Tarım	84.235	87.908	59.244	61.988	67	70
Madencilik	60.000	73.567	56.664	32.107	77	44
İmalat	139.078	188.121	162.225	90.868	86	48
Enerji	148.000	175.994	169.333	103.736	96	59
Ulaştırma	120.950	139.136	107.890	93.416	78	67
Turizm	5.000	5.226	2.508	1.538	48	29
Konut	13.287	15.472	15.964	14.662	103	95
Eğitim	33.101	34.515	23.511	20.680	68	60
Sağlık	14.600	16.195	11.263	9.916	70	61
Diğer Hizm.	48.912	57.285	47.518	44.718	83	78
Toplam	667.163	793.419	656.120	473.629	83	60

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

1981 YILINDA
KAMU YATIRIMLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI (Cari Fiyatlarla)
(Milyon TL.)

Sektörler	Proje Tutarı				Ödenek				% Dağ.
	Program		Revize		Program		Revize		
	Dış	Toplam	Dış	Toplam	Dış	Toplam	Dış	Toplam	
Tarım	47.284	692.680	47.284	695.084	1.001	84.235	1.001	87.908	11.1
Madencilik	170.371	448.569	179.371	452.485	28.646	60.000	28.646	73.567	8.3
İmalat	771.011	1.876.913	771.011	1.877.038	54.641	139.078	54.641	188.121	23.7
Enerji	684.988	1.515.321	684.998	1.517.735	55.886	148.000	55.886	175.994	22.2
Ulaştırma	150.581	902.602	150.581	1.073.247	18.082	120.950	18.082	139.136	17.5
Turizm	2.410	26.165	2.410	26.036	296	5.000	296	5.226	0.6
Konut	3.995	82.710	3.995	84.645	1.500	13.287	1.500	15.472	2.0
Eğitim	673	82.019	673	91.716	163	33.101	163	34.515	4.4
Sağlık	-	45.078	-	48.902	-	14.600	-	16.195	2.0
Diğer Hizm.	34.192	292.130	34.192	297.197	2.772	48.912	2.772	57.285	7.2
Toplam	1.865.515	5.964.187	1.865.515	6.164.068	162.987	667.163	162.987	793.419	100.0

Yüzde dağılım revize ödeneye göre dir.

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

İnşaat Faaliyetleri

Türkiye'de inşaat kesiminin, çok büyük ve ülkenin her tarafına yayılmış olması nedeniyle ekonomi içinde çok büyük önemi bulunmaktadır. İnşaat kesimi GSYİH'nin yüzde 5'i oranında katma değer yaratmakta ve 583 bin kişiye istihdam sağlamaktadır. İnşaat kesiminde üretilen yatırım mallarının büyük bir bölümünün müşterisi kamu kesimidir. Toplam yatırımların büyük bir kısmını teşkil eden kamu kesiminin yatırımlarında bir değişiklik bu sektörü geniş çapta etkilemektedir. Ancak kamu yatırımlarında bir kısıntı yapılması halinde yeni projelerden vazgeçileceği ve öncelikle başlanmış projelerin bitirileceği tahmin edilmektedir. Bu durumda çimento, demir ve tuğla gibi girdilere duyulan istek azalacak, fayans, mozaik kereste sıva ve cam gibi girdilere olan istek fazla etkilenmeyecektir.

İnşaat sektöründe düzenli dalgalanmaların meydana geldiği anlaşılmaktadır. Ocak ayında bir tekrarlanan bu dalgalanmaların iki yılı genişleme, üçüncü yılı gerileme ile geçmektedir. Bu dalgalanmalar inşaat ruhsatnamelerine göre yapı kullanma izinlerinde daha hafif ve gecikmeli olarak kendini göstermektedir. Diğer bir deyişle inşaat ruhsatnamelerindeki değişimler inşaat kesiminin geleceğini, yapı kullanma izinlerinin gelişimi ise geçmişteki yığılmanın ve yapıları bitirme eğiliminin bir göstergesidir. İnşaat sektöründeki gerileme 1980'ne özgü bir yıllık durum olsa idi etkisi kısa zamanda ortadan kaldırılabilirdi ancak gerilemenin 1981'de de aynı hızla devam etmesi inşaat sektörünün bunalımdan kurtulamadığını anlatmaktadır.

İnşaat endüstrisindeki resesyon 1981 yılında yoğunluk kazanmıştır. 1980'de 27.9 milyon m² olan inşaat ruhsatnamelerine göre yeni inşaat sahası yüzde 31.3 oranında gerileyerek 1981'de 19.2 milyon m²'ye düşmüştür. Böylece iki yıl arka arkaya inşaat faaliyetlerinin yavaşladığını görüyoruz.

İnşaat ruhsatnamelerine göre 1981 yılındaki inşaat sahası 1972 yılındaki inşaat sahasına eşittir. Ancak 1981 yılındaki 19 milyon m²'lik inşaat sahası 1974'de oluşan son 13 yılın en yüksek seviyesinin yüzde 56.5'ine eşittir.

Yapı kullanma izinlerine göre, 1981 yılında tamamlanan inşaat sahası bir yıl öncesine nazaran yüzde 15 oranında gerilemiştir. Konut talebindeki gerilemeye artan inşaat maliyetleri, sıkı para politikasının sonucu meydana gelen yüksek kredi faiz oranları ve bankalara ve bankerlere yatırılan vadeli mevduatın sağladığı yüksek getiri neden olmuştur.

Konut İnşaatı ve inşaat edilecek konut sayısı,
 İnşaat Ruhsatı Belirli Konut
 1979 277.641 123.723
 1980 319.460 203.989 - 19 -
 1981 343.143 130.000¹

1. Gerekçeleri (Yeni İnşaat (Yapı Kullanma İzinlerine Göre))

Yıllar	Milyon TL.	1000 m ²	Zincirleme Endeks	Birim Maliyet TL./m ²	Zincirleme Endeks
1969	2.782.6	8.023.3	-	347	-
1970	3.004.6	8.092.8	100.87	371	106.92
1971	3.308.3	8.068.7	99.70	410	110.51
1972	4.247.8	9.676.3	119.92	439	107.07
1973	5.598.1	10.879.8	112.44	515	117.31
1974	7.318.2	9.809.3	90.16	746	144.85
1975	11.648.1	11.551.4	117.76	1.008	135.12
1976	13.306.2	12.273.5	106.25	1.084	107.54
1977	18.818.5	14.158.2	115.36	1.329	122.60
1978	44.662.8	14.933.8	105.48	2.991	225.06
1979	81.148.2	15.609.8	104.53	5.199	173.82
1980	156.604.6	18.096.0	115.93	8.654	166.46
1981	165.162.0	15.326.0	84.69	10.776	124.52

YENİ İNŞAAT
 (İnşaat Ruhsatnamelerine Göre)

Yıllar	Milyon TL.	1000 m ²	Zincirleme Endeks	Birim Maliyet TL./m ²	Zincirleme Endeks
1969	6.987.3	17.987.3	-	388	-
1970	8.120.2	19.741.7	109.75	411	105.93
1971	7.171.4	16.909.5	85.65	424	103.16
1972	8.686.4	19.230.9	113.73	452	106.60
1973	13.351.3	24.484.5	127.32	545	120.57
1974	15.136.0	20.347.5	83.10	744	136.51
1975	23.669.0	23.337.3	114.69	1.014	136.29
1976	32.682.6	29.618.3	126.91	1.103	108.78
1977	40.338.7	28.972.2	97.82	1.392	126.20
1978	92.729.0	32.237.2	111.27	2.876	206.61
1979	176.330.7	34.047.3	105.61	5.179	180.08
1980	244.448.2	27.934.0	82.04	8.751	168.97
1981	202.419.0	19.213.0	68.77	10.535	120.38

KONUT İNŞAATI
 (İnşaat Ruhsatnamelerine Göre)

Yıllar	Sayı	Yüzölçüm (000 m ²)	Zincirleme Endeks	Maliyet (Milyon TL)	Birim Maliyet TL./m ²	Zincirleme Endeks
1973	64.162	19.302.1	-	9.665.6	500	-
1974	54.850	15.872.7	82.2	11.412.7	719	143.8
1975	59.134	18.195.0	114.6	17.818.9	979	136.2
1976	64.964	22.394.7	123.1	23.561.1	1.052	107.5
1977	63.863	22.312.1	99.6	30.050.5	1.347	128.0
1978	73.251	22.155.2	112.7	71.541.0	2.863	212.5
1979	77.254	27.386.0	108.8	141.283.0	5.159	180.2
1980	61.539	22.381.0	81.7	196.681.0	8.788	170.3
1981	-	15.025.0	67.1	158.660.0	10.560	120.2

Tasarruf Eğilimi

1950-1955 döneminde yüzde 10 olan iç tasarruflar/GSMH oranı, 1968-1973 döneminde yüzde 18.6'ya yükselmiştir. İç tasarruflarda görülen bu iyileşme 1974-1979 döneminde devam etmemiş ve iç tasarruflar/GSMH oranı yüzde 17.6'ya düşmüştür. Buna rağmen toplam tasarruflar yavaş da olsa artmaya devam etmiş ve 1968-1973 döneminde yüzde 19.2'den 1974-1979 döneminde yüzde 20.1'e yükselmiştir. Bu artış dış tasarruflar sayesinde meydana gelmiştir. 1968-1973 döneminde GSMH'nin yüzde 0.6'sına eşit olan dış tasarruflar 1974-1979 döneminde yüzde 2.5'e yükselmiştir. 1980 yılında istikrar programının uygulanmaya konması, faiz oranlarının serbest bırakılması, daha gerçekçi döviz kurları, hem iç hem de dış tasarrufların artmasına yol açmıştır. 1980 yılında GSMH'nin oranı olarak iç tasarruflar yüzde 20.9'a, dış tasarruflar yüzde 5.2'ye, 1974-1979 döneminde yüzde 20.1 olan toplam tasarruflar ise 26.1'e yükselmiştir. Bu eğilimler 1981 yılında devam etmemiş, GSMH'nin yüzdesi olarak iç tasarruflar 19.9'a, dış tasarruflar 3.2'ye, toplam tasarruflar ise yüzde 23.1'e gerilemiş, fakat yakın geçmişe kıyasla daha yüksek düzeyde kalmıştır.

GSMH'nin YÜZDESİ OLARAK TASARRUFLAR

Yıllar	Yurt İçi Tasarruflar	Yurt Dışı Tasarruflar	Toplam Tasarruflar
1950-55	9.9	2.6	12.5
1956-61	12.7	1.8	14.5
1962-67	14.6	2.2	16.8
1968-73	18.6	0.6	19.2
1974-79	17.6	2.5	20.1
1980	20.9	5.2	26.1
1981	19.9	3.2	23.1

ORTALAMA TASARRUF EĞİLİMİ

Özel Sektör	$\frac{\text{ÖHG}}{\text{GSMH}}$	$\frac{\text{ÖT}}{\text{ÖHG}}$	$\frac{\text{ÖT}}{\text{GSMH}}$
1963-67	0.812	0.105	0.085
1968-73	0.794	0.126	0.100
1974-79	0.807	0.112	0.104
1980	0.837	0.152	0.157
1981	0.787	0.137	0.108
Kamu Sektörü	$\frac{\text{KHG}}{\text{GSMH}}$	$\frac{\text{KT}}{\text{KHG}}$	$\frac{\text{KT}}{\text{GSMH}}$
1963-67	0.188	0.379	0.071
1968-73	0.206	0.418	0.086
1974-79	0.193	0.374	0.072
1980	0.163	0.219	0.052
1981	0.213	0.425	0.091
Türk Ekonomisi	$\frac{\text{YİT}}{\text{GSMH}}$	$\frac{\text{YDT}}{\text{GSMH}}$	$\frac{\text{TT}}{\text{GSMH}}$
1963-67	0.156		
1968-73	0.186	0.006	0.192
1974-79	0.176	0.025	0.201
1980	0.209	0.052	0.261
1981	0.199	0.032	0.231

ÖHG : Özel Harcanabilir geliri

KHG : Kamu Harcanabilir geliri

ÖT : Özel Tasarruf

KT : Kamu Tasarrufu

YDT : Yurtdışı Tasarruflar

YİT : Yurtiçi Tasarruflar

TT : Toplam Tasarruflar

4. Kamu Kesimi Dengesi

1981 yılı bütçe gelirleri, 1980 yılına kıyasla yüzde 57.2 oranında artarken harcamalar da yüzde 42.6 genişlemiştir. Toplam Konsolide Bütçe gelirlerinin yaklaşık olarak yüzde 79'u, yüzde 58.8 oranında artan vergi gelirlerinden kaynaklanmaktadır.

Cari harcamalar yüzde 32.0 yatırım harcamaları yüzde 62.1 ve transfer harcamaları yüzde 45.0 yükselmiştir.

Bu gelişmelerin bir sonucu olarak 1981 yılında Türkiye, 1980 yılında 121.8 milyar lira veya Gayri Safi Milli Hasılanın yüzde 2.5'i kadar olan bütçe açığını 33.4 milyar lira veya Gayri Safi Milli Hasılanın yüzde 0.5'ine kadar azaltmıştır.

1981 yılı bütçe hesaplarında 1.558.7 milyar olarak öngörülen bütçe gelirleri yüzde 96.5 oranında, yani 1.505 milyar TL. civarında tahakkuk etmiştir. En yüksek gerçekleşme oranı "Özel Gelirler ve Fonlar"da (yüzde 300.2) elde edilmiştir. Bunu sırası ile vergi dışı gelirler (yüzde 152.6) ve katma bütçe gelirleri (yüzde 139.5) takip etmiştir.

Toplam harcamalar için gerçekleşme oranı yüzde 98.7 olmuştur. Yatırım ve transfer harcamaları bütçe tasarısındaki değerlerini aşarken, cari harcamalarda gerçekleşme oranı yüzde 85.7 seviyesinde kalmıştır.

1981 MALİ YILI BÜTÇE TASARISI VE GERÇEKLEŞME

	1981 Bütçe Tasarısı (1)	1981 Gerçekleşme (2)	(Milyar TL.) Gerçekleşme Oranı (2/1)
TOPLAM GELİRLER	1.558.7	1.505.0	96.5
1) Genel Bütçe Gelirleri	1.541.0	1.480.3	96.1
Vergi Gelirleri	1.347.7	1.189.0	88.2
Vergi Dışı Normal Gel.	89.1	136.0	152.6
Özel Gelirler ve Fonlar	44.2	132.7	300.2
İç Borçlanma	60.0	22.6	37.7
2) Katma Bütçe Gelirleri	17.7	24.7	139.5
TOPLAM HARCAMALAR	1.558.7	1.538.4	98.7
Cari Harcamalar	720.8	617.7	85.7
Yatırım Harcamaları	327.7	329.4	100.5
Transfer Harcamaları	510.2	591.3	115.9

GENEL, KATMA VE KONSOLİDE BÜTÇE
GELİR VE GİDERLERİ

(Milyon TL.)

	Genel Bütçe* (1)	Katma Bütçe (2)	Hazine Desteği (3)	Katma Bütçe- ye Hazine Transferleri (4) = (2) - (3)	Konsolide Bütçe (5) : (1) + (4)
1978					
Harcamalar	342.346	57.519	53.842	3.677	346.023
Gelirler	320.757	58.293	53.421	4.872	325.629
Fark	-21.589	774	-421	-1.195	-20.394
1979					
Harcamalar	604.636	80.755	77.171	3.584	608.220
Gelirler	546.112	85.326	75.285	10.041	556.153
Fark	-58.524	4.571	-1.886	6.457	-52.067
1980					
Harcamalar	1.077.862	145.863	144.806	1.057	1.078.919
Gelirler	943.127	143.014	128.978	14.036	957.163
Fark	-134.735	-2.849	-15.828	12.979	-121.756
1981					
Harcamalar	1.521.383	254.202	237.187	17.015	1.538.407
Gelirler	1.480.801	247.490	222.779	24.711	1.505.032
Fark	-41.062	-6.712	-14.408	7.696	-33.375

* İç borçlanma gelirleri içinde gösterilmiştir.

1981 yılına ait vergi gelirleri 1980 yılına kıyasla yüzde 58.8 oranında bir artış göstermiştir. Aralık-Aralık Toptan Eşya Fiyat Endeksindeki yüzde 25.6'lık artış enflasyon oranı olarak alınırsa, toplam vergi gelirleri fiyat artışından daha hızlı artmıştır. 1980 yılında yüzde 16.9 olan vergilerin gayrisafi milli hasılaya oranı bir yılda 18.2'ye yükselmiştir. Vergi gelirleri 60'lı yılların başlarından itibaren dikkate değer bir gelişme göstermiştir. 1963-1965 döneminde vergi yükü yüzde 13 iken bu oran 1975-1977 yıllarında yüzde 18.7 olmuştur. 1978-1980 durgunluk döneminde, vergi yükü, ortalama yüzde 18'e düşmüştür.

BÜTÇE GELİR VE GİDERLERİ

(Milyar TL.)

	1980	1981
1) Genel Bütçe Gelirleri	943.1	1.480.3
- Vergi Gelirleri	748.9	1.189.0
- Vergi Dışı Normal Gelirler	139.8	136.0
- Özel Gelirler ve Fonlar ve İç Borçlanma	54.4	155.3
2) Katma Bütçe Gelirleri	14.1	24.7
TOPLAM GELİRLER	957.2	1.505.0
Cari Harcamalar	467.8	617.7
Yatırım Harcamaları	203.2	329.4
Transfer Harcamaları	407.9	591.3
TOPLAM HARCAMALAR	1.078.9	1.538.4
AÇIK	121.8	33.4

VERGİ YOKU
(1975 - 1981)

(Milyar TL.)

Yıllar	G.S.M.H.	% Değişim	Vergi Gelirleri	% Değişim	GSMH'nın Yüzdesi Olarak Vergi Yüğü
1975	535.8	25.4	95.0	45.8	17.7
1976	675.0	26.0	127.1	33.7	19.0
1977	872.9	29.3	168.2	32.4	19.3
1978	1.290.7	47.9	246.4	46.5	19.1
1979	2.199.5	70.4	405.5	64.5	18.4
1980	4.435.2	101.6	749.1	84.7	16.9
1981	6.564.3	44.5	1.189.4	58.8	18.1

VERGİ YOKU
(3 senelik ortalamalar)

1963-1965	yüzde	13.0	1972-1974	yüzde	16.1
1966-1968	yüzde	14.2	1975-1977	yüzde	18.7
1969-1971	yüzde	15.4	1978-1980	yüzde	18.1

BÜTÇE DENGESİNİN FİNANSMANI

	28/2/1981	28/2/1982	Değişme Tutarı	Yüzdesi
I. Toplam Konsolide Kaynaklar	939.759	1.447.141	507.382	53.99
1) Gelirler	939.759	1.447.141	507.382	53.99
Vergi Gelirleri	749.077	1.189.384	440.307	58.78
Vergi Dışı Normal Gelirler	150.402	151.775	1.373	0.91
Özel Gelirler ve Fonlar	40.280	105.982	65.702	163.11
II. Toplam Konsolide Kullanımlar	1.069.496	1.472.044	402.548	37.64
2) Geçen yıl Bütçe Mahsupları	6.113	19.937	13.824	226.14
3) Yılı Harcaması	1.078.919	1.538.407	459.488	42.59
Cari Harcamalar	467.785	617.754	149.969	32.06
Yatırım Harcamaları	203.254	329.391	126.137	62.06
Sermaye t., t.ve özel harcama	407.880	591.262	183.382	44.96
4) Avanslar	22.731	25.219	2.488	10.95
5) Bütçe Emanetleri	-38.267	-111.519	-73.252	-191.42
III. Hazine Finansmanı	140.644	61.483	-79.161	- 56.28
6) İç İstikraz	17.404	22.576	- 5.172	29.72
7) TC Merkez Bankası Kısa Vad. Av.	103.147	38.635	-64.512	62.54
8) Hazine Bonoları	34.877	35.315	438	1.26
9) Diğer Emanetler	37.601	203.579	165.978	441.42
10) Nakit Değişimi	-52.385	-238.622	-186.237	-355.52
IV. Net Hata	10.907	36.580	25.673	235.38

1980 mali yılına oranla, geçen yıl, konsolide bütçenin toplam kaynakları yüzde 54.4 ve toplam ödenekleri yüzde 37.6 oranında artmıştır. Hazinesinin bütçeye katkısının, 1980 yılında 140.6 milyar lira olan düzeyinden 1981'de 61.5 milyar liraya düşmesi olumlu bir gelişme olarak görülebilir.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri

Sabit fiyatlarla, kamu iktisadi teşebbüslerinin 1975 yılında yüzde 9.2 olan gayri safi yurtiçi hasılaya katkıları 1979'da yüzde 12.2'ye yükselmiştir. Bundan başka, KİT'ler sanayide, 1979'da yüzde 31.9 oranında katma değer yaratmışlardır. Bu oran 1975'de 12.2 idi.

KİT'ler tarafından yapılan yatırımlar, ilk üç planlı dönemde sürekli olarak artmıştır. KİT yatırımlarının birinci plan döneminde (1963-1967) toplam yatırımlar içindeki payı yüzde 15.9 idi. İkinci plan döneminde bu oran yüzde 20.6'ya üçüncü plan döneminde ise yüzde 23.4'e yükselmiştir. KİT'lerin payı 1980'ne kadar artmaya devam etmiştir. 1980 yılında yatırım payları yüzde 32.8 iken 1981 yılında küçük bir azalış göstererek yüzde 30.7'ye inmiştir.

KİT'lerin SANAYİ SEKTÖRÜ KATMA DEĞERİ İÇİNDEKİ PAYI

(Milyon TL.)

Yıllar	Cari Fiyatlarla			Sabit Fiyatlarla		
	Sanayi Sek. Katma Değer	KİT'ler	KİT Payı	Sanayi Sek. Katma Değer	KİT'ler	KİT Payı
1975	97.206	22.215	22.9	36.823	8.664	23.5
1976	119.794	31.636	26.4	40.600	10.902	26.9
1977	164.085	48.728	29.7	45.790	14.155	32.3
1978	281.285	75.412	26.8	47.508	14.749	31.0
1979	496.037	135.353	27.3	45.725	14.609	31.9

GSYİH ve KİT'lerin GSYİH'ya KATKISI

(Milyon TL.)

Yıllar	Cari Fiyatlarla			Sabit Fiyatlarla		
	GSYİH		KİT Payı	GSYİH		KİT Payı
	Türkiye	KİT		Türkiye	KİT	
1975	519.175	47.907	9.2	177.760	18.015	10.1
1976	658.589	64.907	9.8	152.780	21.026	10.9
1977	868.313	88.808	10.2	201.267	24.227	12.0
1978	1.272.719	136.729	10.7	207.190	25.958	12.5
1979	2.134.741	232.878	10.9	207.742	25.332	12.2

PLAN DÖNEMLERİNDE KAMU VE
KİT YATIRIMLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI

(%)

Sektörler	I. Plan		II. Plan		III. Plan		Özel
	Kamu	KİT	Kamu	KİT	Kamu	KİT	
Tarım	18.4	1.0	15.0	0.4	10.4	0.6	14.1
Madencilik	7.8	19.7	4.9	8.8	6.7	10.3	0.5
İmalat	12.3	31.4	12.2	47.9	23.6	44.2	31.0
Enerji	11.3	18.0	14.6	18.8	14.1	20.2	0.3
Hizmetler	50.2	29.9	45.3	24.1	45.2	24.7	54.1
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

KİT YATIRIMLARININ EKONOMİ
İÇİNDEKİ YERİ

(%)

Yıllar	Toplam Yatırım- lar İçinde Pay	Kamu Yatırımları İçinde Pay
1963/67	15.9	34.8
1968/72	20.6	43.8
1973/77	23.4	50.0
1978	21.1	44.8
1979	27.0	54.1
1980	32.8	58.6
1981	30.7	53.5

FINANSMAN İHTİYAÇLARI VE
KARŞILAMA BİÇİMLERİ

(Milyar TL.)

	1980	1981
Kaynak/Ödeme Açığı	17.0	-22.5
Yatırımlar	281.1	398.5
Temini Gereken Finansman	264.1	421.0
Bütçe	152.9	229.6
DYB	16.2	51.9
Dış Proje Kredileri	41.3	65.7
Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu	31.0	73.8
Özel Fon	10.0	-
20 Sayılı Fon	12.7	-

İşletmeciler KİT'lerinin finansman gereksinimleri artmaya devam etmiştir. 1980'de 264.1 milyar TL olan bu gereksinim 1981'de 421.0 milyar TL olmuştur. GSYİH'nın oranı olarak KİT'lerinin finansman gereksinimleri 1980'de yüzde 6.0'dan 1981'de yüzde 6.4'e yükselmiştir. En önemli finansman kaynağı olan bütçe transferleri 1980'de toplam finansman ihtiyacının yüzde 57'sini, 1981'de ise yüzde 51.5'ini sağlamıştır.

Toplam finansman ihtiyacının yüzde 15.6'sı ise 1980 ve tekrar 1981'de yabancı proje kredileri kanalı ile karşılanmıştır.

35 işletmeciler KİT'in vergi öncesi toplam zararı-hazine desteği çıkarıldıktan sonra 1979'a kıyasla 1980'de geniş ölçüde azalmış ve 1981 yılında 1.7 milyar liralık kâr elde edilmiştir.

Son on yılda KİT'ler tarafından istihdam edilenlerin sayısında genel bir artış olmasına rağmen 1980'de 0.2 ve 1981'de 3.4 oranında bir azalma kaydedilmiştir. Boşalan kadrolara yeni personelin alınması konusunda getirilen sınırlamalar olumlu bir gelişme olmuş ve 1981'de boşalan kadroların, yalnızca yüzde 50'si doldurulmuştur.

1980 yılında, toplam ihracatın yüzde 12.5'i ve toplam ithalatın yüzde 65.2'si KİT'ler tarafından gerçekleştirilmiştir. 1981 yılında ise KİT'lerinin toplam ihracat ve ithalatındaki payları sırası ile yüzde 12.2'ye ve yüzde 58.2'ye düşmüştür. Bununla birlikte KİT'lerinin hizmet ihracatı gelirleri yüzde 25.5 ve ticari ihracat gelirleri ise yüzde 58.8 artmıştır.

KİT'lerde İŞLETME DÖNEMİ SONUCU

(Milyar TL.)							
	1979	1980	%	1981 Geçici	%	1982 Program	%
Kâr	20.7	67.5	226.1	136.0	101.5	144.8	6.5
KİT Sayısı	23	27		25		32	
Zarar	-17.5	-15.4	12.0	-25.2	-63.6	-15.2	39.7
KİT Sayısı	12	8		10		35	
Dönem Sonu kâr/zarar	3.1	52.0	1577.4	110.8	113.1	129.7	17.1
KİT Sayısı	35	35		35			
Hazine Desteği	74.1	75.1	1.4	109.1	45.3	82.5	-24.4
Net Kâr/Zarar	-71.0	-23.1	67.5	1.7	107.4	47.1	2670.6
(Vergi Öncesi)							

İŞLETMECİ KİT'lerin İSTİHDAM DURUMU

	1979	1980	%	1981 Tahmin	%	1982 Program	%
KİT Memur Kad. (1000 kişi)	279.5	285.0	1.97	284.9	-0.04	176.6	-38.0
İstihdam Toplam (1000 kişi)	548.4	547.4	-0.2	528.9	-3.4	551.1	4.2
Memur (1000 kişi)	159.9	160.7	0.5	161.8	0.7	162.3	0.3
İşçi (1000 kişi)	388.5	386.6	-0.5	367.1	-5.0	388.8	5.9

İTHALAT VE İHRACATTA KİT'lerin Payı

(000 Dolar)

	1980			1981		
	Toplam	KİT'ler	% Pay	Toplam	KİT'ler	% Pay
İthalat	7.909.444	5.159.942	65.2	8.924.574	5.193.664	58.2
a) Petrol	3.862.067	3.434.258	88.9	3.878.196	3.555.624	91.7
b) Petrol Dışı	4.047.377	1.725.684	42.6	5.046.378	1.638.040	32.5
Mal ihracatı	2.910.122	362.590	12.5	4.702.935	575.654	12.2
Hizmet ihr.	-	313.408	-	-	393.316	-
İhracat Toplam	2.910.122	675.998	-	-	968.970	-

5. Üretim

Tarımsal Üretim

Türkiye'nin üretim endeksi ve yıllık yüzde değişimler, dünya üretimi ve az gelişmiş ülkelerin üretimiyle karşılaştırmalı olarak aşağıda verilmiştir:

TARIMSAL ÜRETİM

Yıllar	T ü r k i y e		D ü n y a		Az Geliş- miş Ülkeler	
	Endeks	Yüzde Değişim	Endeks	Yüzde Değişim		
1970	99	-	100	-	101	
1971	106	7.1	103	3.0	103	2.0
1972	109	2.8	103	0.0	103	0.0
1973	101	-7.3	108	4.9	107	3.9
1974	112	10.9	110	1.9	111	3.7
1975	121	8.0	113	2.7	116	4.5
1976	130	7.4	115	1.8	119	2.6
1977	130	0.0	118	2.6	122	2.5
1978	134	3.1	123	4.2	127	4.1
1979	139	3.7	124	0.8	130	2.4
1980	141	1.4	125	0.8	133	2.3
1970-80		42.4		25.0		31.7
1970-80 Senelik ortalama		3.6		2.25		2.8

TARIMSAL ÜRETİM

(000 ton)

	1979	% Değişim	1980	% Değişim	1981	% Değişim
Buğday	17.500	+ 4.8	16.500	- 5.7	17.000	+ 3.0
Arpa	5.240	+10.3	5.300	- 1.1	5.900	+11.3
Pirinç	225	+18.4	143	-36.5	152	+ 6.3
Bakla	762	+ 4.5	732	- 3.9	805	+10.0
Pamuk	476	+ 0.2	500	+ 5.0	542	+ 8.4
Tütün	206	-27.3	234	+13.6	200	-14.5
Şeker Kamışı	8.760	- 0.9	6.766	-22.8	11.000	-62.6
Patates	2.870	+ 4.4	3.000	+ 4.5	2.900	- 3.3
Ayçiçeği	590	+21.6	750	+27.1	700	- 6.7
Pamuk İpliği	768	+ 1.0	800	+ 4.2	848	+ 6.0
Yer Fıstığı	58	+11.5	41	-29.3	50	+21.9
Şeftali	220	- 4.3	240	+ 9.1	240	0
Elma	1.350	+22.7	1.430	+ 5.9	1.200	-16.1
Narenciye	1.115	+ 3.1	1.174	+ 5.3	1.184	0.8
Fındık	300	- 3.2	250	-16.7	350	+40.0
Zeytin	480	-60.9	1.350	+213.9	600	-55.6
İncir	200	+ 8.1	205	+ 2.5	205	0
Çay	555	+23.6	476	-14.2	210	-55.8
Meyva	7.356	+ 6.2	7.539	+ 2.5	8.087	+ 7.3

Kaynak: TC Merkez Bankası, Yıllık Rapor 1981

Sınai Üretim

1981 yılında fosfat, bakır, sülfür üretiminde önemli oranlarda tınkal, kromit, linyit üretiminde daha sınırlı olmak üzere artışlar olmuştur.

Madencilik sektörünün endişe verici bir eğilimi 1980 yılında bazı madenlere ait üretimin 1968 yılı düzeyinin altında olmasıdır. 1968 yılı üretimi 100 olmak üzere 1980 yılı üretim endeksi ham petrol için 76.3, taşkömürü için 87.9, krom için 90.7 ve kükürt için 95.3 olmuştur. 1968-1980 döneminde erişilen en yüksek fiziki üretim endeksleri ile karşılaştırıldığı zaman 1980 yılında, bor mineralleri ve manyezit hariç diğer yedi maddenin endekslerinin maksimumların altında kaldığı görülmektedir.

Madencilikte 1980 yılının istihdam hacmi 1977'de sağlanan istihdamın yüzde 96'sına eşittir. Madencilik sektöründe 1980 yılındaki firma sayısı 1974-76 döneminin firma sayısının yüzde 83.3'üne eşitti.

12 yıllık dönem zarfında üretimi hızla artan dört maden manyezit (694), bor mineralleri (367), linyit (210) ve bakır (162)'dir.

1981 yılında Etibank yabancı yatırımcılarla ortaklaşa iş yapmak istediğini belirterek birkaç madencilik projesinin ayrıntılarını açıkladı. Etibank'ın ve hükümetin önemli bir siyaset değişmesini vurgulayan bir teşebbüsü sonucu uluslararası faaliyet gösteren 45 şirket Türkiye'deki şartları ve projelerin ayrıntılarını incelemeye davet edildi. Birkaç proje hakkında müzakerelerin başlaması için ilk adımlar atılmış bulunmaktadır.

1980 MADEN ÜRETİMİ (1968=100)

Madenler	Yıllar	Maksimum	1980	Maksimumun Yüzdesi Olarak
Taşkömür	1974	113.8	87.9	77.2
Linyit	1978	223.2	210.4	94.3
Ham Petrol	1969	116.7	76.3	65.4
Demir	1978	188.8	115.7	61.3
Kromit	1975	156.8	90.7	57.8
Bakır	1974	246.4	161.9	65.7
Bor Mineralleri	1980	367.4	367.4	100.0
Magnezit	1980	694.3	694.3	100.0
Sülfür	1970	110.6	95.3	86.2
İstihdam	1977	139.7	134.1	96.0
	1974			
Firma Sayısı	1976	175.4	146.1	83.3

SINAI ÜRETİM

	(000 ton)				
Sektörler	1977	1978	1979	1980	1981
Madencilik					
Taşkömür(T)	4.393.0	4.292.1	4.051.3	3.603	3.973
Linyit (K)	8.289.0	9.321.0	11.050.6	13.639	15.667
Kromit (K)	227.0	212.1	176.4	170	208
Bakır Konsantre (K)	110.0	115.8	127.3	101	159
Sülfür (KT)	20.0	20.0	21.0	23	29
Ham Petrol (T)	2.713.0	2.654.3	2.832.9	2.316	2.364
Tinkal (T)	135.0	158.9	192.0	224	270
Kolemanit (K)	210.0	311.6	394.3	453	377
Wolfram Konsantre(T)(Ton)-		7.7	257.5	294	293
Fosfat (T)	24.0	23.6	26.7	21	43
Alümina (T)	170.0	74.3	75.2	137	131
Elektrik Enerjisi(T) (Gwh)	20.058.7	21.724.6	22.541.6	23.275	24.897
İmalat Sanayii					
Gıda					
Şeker (T)	995.4	1.080.5	975.8	785	1.031
Çay (K)	77.4	89.1	102.0	96	55
Et (K)	80.1	63.5	55.6	43	59
Pastörize Süt (K)	11.6	12.7	17.6	16	18
Tütün ve İçki					
Filtreli Sigara (T)	27.8	29.4	28.6	27	40
Filtresiz Sigara(T)	28.3	22.1	27.8	21	25
Rakı(000 lt) (T)	46.823.0	43.621.0	42.642.0	44.000	44.000
Votka(000 lt)(T)	5.374.0	5.344.0	4.831.0	4.200	3.400
Bira(000 lt) (K)	58.576.0	56.131.0	41.813.9	35.000	36.000
Şarap(000 lt)(K)	4.977.0	6.904.0	6.614.8	6.000	5.000
Dokuma ve Deri					
Pamuk İpliği (K)	37.8	37.6	44.3	41.5	42.4
Pamuklu Dokuma(mn.m)(K)	178.9	200.3	189.7	177.2	221.7
Yün İpliği (K)	3.7	4.2	3.5	3.4	3.9
Yünlü Dokuma(mn.m)(K)	5.9	6.7	6.6	4.8	6.0
El Halısı(000 m ²)(K)	38.7	46.5	76.6	67.0	54.6
Makina Halısı(000 m ²)(K)	145.7	126.2	112.1	97.2	104.9
Ayakkabı(000 çift)(K)	2.755.0	2.495.0	2.828.0	2.525.0	2.759.0
Kağıt (K)	339.3	303.5	301.8	301	365
Taşıt Araçları					
Otomobil Lastiği (000) (T)	1.285.1	1.737.0	1.387.9	1.528	1.102
Kamyon Otobüs Lastiği	913.5	1.062.0	1.182.6	1.186	1.243
Traktör Lastiği (000) (T)	296.0	404.0	372.3	510	461
İç Lastik (000)(T)	1.613.3	1.765.0	1.737.8	2.088	2.052

Sektörler	1977	1978	1979	1980	1981
Kimya ve Petrokimya					
Boraks (KT)	23.4	21.1	35.8	36.0	30.0
Borik Asit (T)	20.9	17.6	10.0	17.0	23.0
Sodyum Perborat (K)	10.8	5.0	5.4	10.0	10.0
Tuz (K)	737.0	989.4	1.079.3	1.171.0	1.308.0
PVC (K)	37.7	36.5	21.5	27.1	39.2
Polietilen (K)	25.6	20.2	17.2	16.3	17.7
Karbon Siyahı (K)	15.8	12.5	15.1	15.4	18.1
Sentetik Kauçuk (KT)	20.7	15.5	20.0	20.4	29.1
Polistren (K)	13.1	7.9	9.0	11.0	12.3
Kaprolaktam (K)	14.5	12.7	16.4	14.9	14.4
Petrol Ürünleri					
Benzin (T)	2.391.6	2.066.1	1.891.9	1.805.0	1.937.0
Motorin (T)	3.382.3	2.670.3	2.421.0	3.105.0	3.535.0
Fuel-Öil (T)	6.355.6	5.797.3	4.284.5	4.756.0	4.977.0
Çimento (T)	13.832.0	15.340.0	13.812.0	12.875.0	15.043.0
Gübre ve Yan Ürünler					
Amonyak (T)	152.1	264.1	248.4	321.0	345.0
Sülfirik Asit (T)	418.1	278.0	297.3	324.0	817.0
Fosforik Asit (T)	166.3	127.6	160.4	176.0	218.0
Azotlu Gübre (T)	972.9	1.265.4	1.660.8	2.253.0	3.336.0
Fosfatlı Gübre (T)	1.812.0	1.236.6	1.603.5	2.051.0	3.273.0
Demir - Çelik					
Kok (T)	1.655.7	1.761.3	2.040.2	1.871.0	1.839.0
Ham Demir (K)	1.613.3	1.710.0	1.966.0	1.908.0	1.840.0
Sıvı Çelik (K)	1.400.7	1.636.0	2.277.6	2.275.0	2.363.0
Demir Dışı Metaller					
Blister Bakır (T)	31.8	26.2	22.2	15.9	27.3
Sıvı Alüminyum (T)	48.5	32.3	31.7	33.6	40.4
Külçe Çinko (K)	16.1	17.3	17.2	12.6	18.1
Ferrokrom (T)	19.1	35.6	33.2	32.7	40.7
Tarım Makinaları					
Traktör (T)	31.380.0	17.772.0	14.487.0	15.652	24.751
Karayolu Taşıtları (Adet)					
Kamyon (T)	20.851.0	13.142.0	13.239.0	8.165	11.915
Kamyonet (T)	14.057.0	6.880.0	7.966.0	7.282	6.567
Otomobil (T)	58.245.0	53.590.0	43.554.0	31.533	25.306
Otobüs-Midibüs (T)	1.555.0	1.416.0	1.639.0	1.641	2.011
Minibüs (T)	5.397.0	3.155.0	4.134.0	2.243	1.764
Demiryolu Taşıtları (Adet)					
Lokomotif (T)	53	52	35	40	25
Yük Vagonu (T)	519	516	1.311	604	853

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

(K) : Kamu sektörü üretimi
(T) : Toplam üretim
(KT): Kısmen Türkiye Toplamı

Kamu Sektörü İmalat Sanayii Üretimi

1980 yılında yüzde 0.5 oranında çok yetersiz bir büyüme gösteren kamu imalat sanayii üretimi 1981 yılında sabit fiyatlarla yüzde 7.2 artmıştır. Kamu İmalat Sanayiindeki 17 teşebbüsten 13'ünde üretim artmış, dördünde ise azalmıştır. En yüksek artışlar Azot Sanayi (yüzde 50.7), Şeker Şirketi (yüzde 49.8) ve Türkiye Çimento Sanayi (yüzde 26.6) tarafından sağlanmıştır. Çaykur'un çay üretimi yüzde 45 oranında, çelik üretimi ise İskenderun Demir Çelikte yüzde 26.7, Ereğli Demir Çelikte yüzde 3.3 ve Karabük Demir Çelikte yüzde 0.7 oranında gerilemiştir.

Kamu sektörü üretiminin toplam içindeki payı 1980 yılında yüzde 42.1'den 1981 yılında yüzde 42.5'e yükselmıştır.

KAMU İMALAT SANAYİİ ÜRETİMİ

Teşebbüsler	Cari Fiyatlarla 1980	Cari Fiyatlarla 1981	Sabit Fiyatlarla 1981	Hız (Cari)	Hız (Sabit)	Zımmi Fiyat Deflatörü
Etibank	15.2	21.5	16.8	41.5	10.6	27.9
T.E.K.	55.4	83.4	58.7	50.5	6.0	41.8
T.K.İ.	35.9	64.1	39.6	78.6	10.3	61.9
T.Şeker	32.4	85.4	48.5	163.2	49.8	75.9
T.Çimento	14.9	25.9	18.8	74.3	26.6	37.7
Petrol	249.1	403.4	255.1	61.9	2.4	58.1
Seka	20.9	32.6	24.5	55.4	17.0	32.8
Sümerbank	35.2	54.7	39.8	55.2	13.2	37.1
Azot San.	12.9	24.8	19.4	33.0	50.7	28.1
Yem San.	3.1	5.1	3.1	62.7	1.8	59.8
Tekel	90.7	143.4	101.4	58.1	12.2	40.9
Karabük Demir Çelik	2.2	27.6	22.1	24.2	- 0.7	25.1
Ereğli Demir Çelik	37.8	48.8	36.6	29.2	- 3.3	33.6
İskenderun Demir Çelik	18.5	16.9	13.6	- 8.6	-26.7	24.7
Petkim	27.6	35.7	31.4	29.5	13.9	13.7
M.K.E.	9.7	17.0	10.4	75.3	6.9	64.0
Çaykur	18.4	14.9	10.1	-19.2	-44.9	46.0
Toplam	699.8	1.105.2	750.0	57.9	7.2	47.4

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü

Özel Sektör İmalat Sanayii Üretimi

Özel sektör imalat sanayinde üretim artış hızı sabit fiyatlarla yüzde 10.3 olmuştur. Toplam üretim değeri, 1980 yılında 964 milyardan 1981 yılında 1494 milyara yükselmiştir. 1981 yılı üretimi sabit fiyatlarla 1062 milyar olmuştur.

Sabit fiyatlarla en yüksek artış hızları yüzde 14.8 ile taşa toprağa dayalı sanayi, yüzde 12.9 ile kimya, petrol ve kömür ve yüzde 12.2 ile gıda, içki, tütün sektörlerinde meydana gelmiştir. En düşük artış hızı yüzde 1.1 ile metal ana sanayiinde olmuştur.

Artış hızının yüksek olduğu alt sektörlerde zımni fiyat deflatörlerinin de yüksek olduğu görülmektedir.

ÖZEL SEKTÖR İMALAT SANAYİİ ÜRETİMİ

(Milyar TL.)

Sanayi Grubu	Cari Fiyatlarla 1980	Cari Fiyatlarla 1981	Sabit Fiyatlarla 1981	Hız (Cari)	Hız (Sabit)	Zımni Fiyat Deflatörü
Gıda, İçki, Tütün	128.3	210.5	143.9	64.0	12.2	46.3
Dokuma, Giyim, Deri	150.4	222.1	163.8	47.6	8.9	35.6
Orman Ürünleri	10.9	15.1	11.5	39.0	5.8	31.4
Kağıt, Basım	20.7	28.1	21.6	35.9	4.6	30.0
Kimya, Petrol Ürün- leri, Kömür	265.5	436.6	299.7	64.4	12.9	45.7
Taşa Toprağa Dayalı Sanayi	70.7	113.2	81.1	60.2	14.8	39.6
Metal Ana Sanayi	77.3	108.2	78.1	40.0	1.1	38.5
Metal Eşya, Makina	214.5	320.1	234.5	49.2	9.3	36.5
Diğer	3.3	4.7	3.5	43.6	8.5	32.4
Kooperatifler	22.2	35.5	27.8	59.7	11.0	43.3
Toplam	963.8	1.494.2	1.062.6	55.0	10.3	40.6

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü

ÖZEL SEKTÖR İMALAT SANAYİİ ÜRETİMİ (Sanayi Gruplarının Toplam Üretim İçindeki Payları) (Cari Fiyatlarla)

(%)

Sanayi Grubu	1971	1981
Gıda, İçki, Tütün	25.0	14.1
Dokuma, Giyim, Deri	23.6	14.9
Orman Ürünleri, Mobilya	1.7	1.0
Kağıt ve Basım Sanayi	3.4	1.9
Kimya, Petrol, Kömür, Kauçuk	13.7	29.2
Taşa Toprağa Dayalı Sanayi	4.8	7.6
Metal Ana Sanayi	20.0	7.2
Metal Eşya, Makina	2.3	21.4
Kooperatifler	5.5	2.4
Diğer	-	0.3
Toplam	100.0	100.0

Özel sektörün üretim profili son on yılda önemli şekilde değişmiştir. Gıda, içki, tütün ve dokuma, giyim, deri sanayii üretimlerinin nisbi payı azalmış, buna mukabil kimya, petrol, kömür sanayinin payı iki katından fazla artmıştır. Orman ürünleri ve kağıt, basın sanayiinin nisbi önemleri azalmıştır. Özetle tüketim malları sanayileri önem kaybetmiş, ara mallar ve yatırım malları sanayileri önem kazanmıştır.

İmalat Sanayi Anketi

İmalat sanayi anketlerinden alınan ve 1975-1979 yıllarını kapsayan veriler kamu ile özel sektör arasında önemli bazı farkları ortaya koymaktadır:

- Yıllık ortalama ücretler kamu sektöründe sistematik olarak daha yüksektir.
- Beş yıl zarfında reel ücretler kamu sektöründe yüzde 8.9 oranında özel sektörde ise yüzde 10.7 oranında artmıştır.

Kişi başına katma değer dönemin başında kamu sektöründe daha yüksekken dönemin son iki yılında daha düşük olmuştur. Azalan prodüktivite, yanlış fiyatlandırma ve düşük kârlılık kamu sektörünün performansının özel sektörden daha düşük olmaya yol açmıştır.

Katma değer oranı olarak ücretler özel sektörde 1975 ve 1976 yıllarında sırasıyla yüzde 36 ve yüzde 34 iken bu oranlar kamu sektöründe her iki yılda da yüzde 27 olmuştur. Özel sektörde bu oran dönemin son üç yılında aynı kalmış hatta 1979 yılında yüzde 31'e inmiştir. Kamu sektörünün "ücret/katma değer" oranı, enflasyonun şiddetlendiği 1977-1979 yıllarında sırasıyla yüzde 40, yüzde 46 ve yüzde 48 olmuştur.

Kamu sektörü gıda, kimya ve temel madenler sektörlerinde, özel sektör ise dokuma, madeni eşya ve kimya sektörlerinde hakim durumdadır.

İMALAT SANAYİİ ANKETİ

	1975	1976	1977	1978	1979
Yıllık Ücret					
Kamu Sektörü					
Reel Ücret	12.974	11.812	15.439	15.166	14.127
Cari Fiyatlarla	47.458	50.743	83.573	132.897	202.452
Özel Sektör					
Reel Ücret	9.923	11.250	12.350	11.477	10.987
Cari Fiyatlarla	36.298	48.332	66.848	100.574	157.449
Kişi Başına Katma Değer					
Kamu Sektörü	170.200	184.200	206.600	286.800	419.900
Özel Sektör	99.200	135.300	189.900	298.100	485.000
Ücret/Katma Değer					
Kamu	27	27	40	46	48
Özel	36	34	34	33	31
Kamu Sektörü Katma Değeri					
Gıda	31.11	31.18	34.45	30.39	26.70
Dokuma	5.91	6.77	5.33	6.32	7.10
Orman Ürünleri	0.96	0.93	1.79	0.92	1.31
Kağıt	3.75	3.91	3.83	4.29	2.55
Kimya	37.64	35.40	19.15	20.59	22.30
Taşa Toprağa					
Dayalı San.	2.16	2.48	2.88	3.56	2.83
Ana Metal San.	12.57	12.77	23.06	22.77	25.07
Madeni Eşya	5.82	5.86	9.45	11.02	12.14
Özel Sektör Katma Değer					
Gıda	12.83	12.00	11.40	11.91	10.30
Dokuma	22.03	24.07	21.87	22.53	24.15
Orman Ürünleri	1.82	1.70	1.91	1.93	1.47
Kağıt	3.59	3.08	3.55	3.10	2.69
Kimya	17.80	15.55	17.66	17.65	20.78
Taşa Toprağa					
Dayalı San.	7.60	8.48	9.83	8.66	8.32
Ana Metal San.	5.68	6.48	7.20	6.45	7.07
Madeni Eşya	28.13	28.10	26.04	27.27	24.77

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü

Endüstride Kapasite Kullanımı

1979 ve 1980 yıllarındaki gerilemeden sonra Türk sanayinin 1981 yılındaki performansı başarılı sayılmalıdır. Ancak tatmin edici olmadığı muhakkaktır. Mevcut veriler birçok kritik maddenin üretiminde artış olduğunu göstermektedir. Buna paralel olarak kapasite kullanımı da artmış bulunmaktadır.

Yakın geçmişte atıl kapasiteden ve bunun bir sonucu olan işsizlikten çok zarar görmüş olan Türkiye için kapasite kullanımındaki artış çok büyük önem taşımaktadır.

Arzu edilmeyen bazı olayların meydana geldiğini kabul etmemiz gerekmektedir. Örneğin otomobil ve çay üretimi büyük çapta gerilemiştir. Buna Çaykur'un orjinal planındaki 350.000 tonluk mübayaa yerine 200.000 ton satın alması neden olmuştur.

Bütün sektörlerde, 1981 yılında kullanılan kapasite yakın geçmişteki kapasite kullanımını aşmıştır. Bunun başlıca nedenlerinden biri çalışma hayatında hakim olan barıştır. Grev ve lokavt yasak olduğu için fabrikalar önemli inkıtalara uğramadan çalışmışlardır. Diğer taraftan ithalat ile ilgili olarak döviz transferlerinin zamanında yapılması temel girdilerin aralıksız sağlanmasına imkan vermiştir.

Sanayide kapasite kullanımı yüzde 21.5 oranında artmıştır. Böylece ortalama kapasite kullanımı 1980'de yüzde 51.1 iken 1981'de yüzde 62.1 olmuştur.

1981'de kapasite kullanımının düştüğü tek sektör otomotiv olmuştur. Bu sektörde 1980 yılında yüzde 49.3 olan kapasite kullanımı yüzde 3.4 oranında gerileyerek 1981'de yüzde 47.6 olmuştur. Diğer taraftan orman ürünleri sanayiinde kapasite kullanımı 1980 ile 1981 arasında yaklaşık yüzde 52'de sabit kalmıştır.

Kapasite kullanımında en büyük artışlar madencilik, kağıt, metal ve dokumacılık sektörlerinde görülmüştür.

Kapasite kullanımında görülen artışlara rağmen bazı alt sektörlerde çok düşük kapasite ile çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bunlar sırasıyla otomotiv (yüzde 47.6) orman ürünleri (yüzde 52.1) metal sanayii (yüzde 54.6), kimya (yüzde 57.5) ve madeni eşya (yüzde 59.3) sanayileridir.

Kapasite kullanımını olumsuz etkileyen faktörlerin nisbi ağırlıkları da değişmiştir. 1981 yılında kapasite kullanımını olumsuz yönde etkileyen faktörlerin arasında talep yetersizliği birinci sırada finansman güçlükleri ise ikinci sırada yer almaktadır. 1980 yılında ise hammadde sıkıntısı birinci sırayı işgal etmekte talep yetersizliği ikinci, finansman güçlükleri ise üçüncü sırada yer almakta idi.

1981 yılında hammadde tedariki bir sorun olmamakla birlikte gerekli hammaddenin satın alınması dahil olmak üzere hammadde tedariki dahil işletmelerin operasyonlarını devam ettirmek için gerekli finansmanı sağlamak bir sorun olmuştur. Talep yetersizliği ile beraber finansman güçlükleri kapasite kullanımının daha fazla artmasına olanak vermemiştir.

SANAYİDE KAPASİTE KULLANIMI

Sektörler	1980	Ocak 81/	Haziran 81/	1981	3/2	% Değişimler		
	Ortalama (1)	Haziran 81 (2)	Aralık 81 (3)	Ortalama (4)		4/3	4/2	4/1
Madencilik	43.5	76.0	77.0	76.5	+1.3	+0.6	-0.6	+75.9
Gıda End.	55.0	60.0	67.7	63.8	+12.8	-5.7	+6.4	+16.0
Dokuma-Giyim	58.2	69.7	67.4	68.5	-3.3	+1.7	-1.6	+17.7
Orman Ürünleri	52.2	51.5	52.7	52.1	+2.4	-1.2	+1.2	- 0.2
Kağıt	50.1	74.5	80.8	77.6	+8.4	-3.9	+4.2	+54.9
Kimya	49.9	54.9	60.1	57.5	+9.5	-4.4	+4.8	+15.2
Taşa Toprağa Dayalı San.	63.4	65.3	67.8	66.5	+3.9	-1.9	+1.9	+ 4.9
Metal End.	41.6	53.6	55.6	54.6	+3.7	-1.8	+1.8	+31.2
Madeni Eşya	51.5	58.2	60.5	59.3	+4.0	-1.9	+2.0	+15.1
Otomotiv	49.3	45.7	49.3	47.6	-8.0	-3.7	+4.0	- 3.4
Diğerleri	47.5	57.2	61.7	59.5	+7.8	-3.6	+3.9	+25.2
Ortalama	51.1	60.6	63.7	62.1	+5.1	-2.4	+2.5	+21.5

Kaynak: İstanbul Sanayi Odası

Kapasite Kullanımını Olumsuz Yönde Etkileyen Faktörler:

	1981
Talep Yetersizliği	%29.45
Finansman Güçlükleri	%22.00
Hammadde	%18.30
Enerji	%15.27
Altyapı	% 4.47
Diğerleri	%10.51
	100.00

	1980
Hammadde	%20.7
Talep Yetersizliği	%20.1
Finansman Güçlükleri	%18.8
Enerji (Elektrik)	%17.3
Yakıt	%12.7
Diğerleri	%10.4
	100.0

6. Nüfus, İstihdam ve İşçi-İşveren İlişkileri

1980 nüfus sayımının nihai sonuçlarına göre Türkiye'nin nüfusu 44 milyon 737 bindir. 1975 ile 1980 arasındaki beş yılda nüfus 4 milyon 389 bin veya yılda ortalama olarak yüzde 2.065 oranında artmıştır. Bu suretle nüfusa yapılan yıllık ortalama ilave 880 bindir. Nüfusumuz 67 il, 572 ilçe ve 36.155 kaza ve köyde konaklamaktadır.

1975 ile 1980 arasında şehirleşme devam etmişse de, artış hızında bir azalma görülmüştür. Türkiye Cumhuriyetinin ilk 25 yılında toplam nüfusun yüzde 25'ini aşmayan kent nüfusu süratle artarak 1980 yılında toplam nüfusun yüzde 44'üne, yükselirken, kaza ve köy nüfusu ise yarım yüzyıllık bir dönem sonunda toplam nüfusun yüzde 75'inden yüzde 56'sına inmiştir.

1975 ile 1980 arasında il ve ilçelerin sayısı artmamış, 639 olarak kalmış, nüfusları ise yüzde 17.4 oranında artarak 1975'de 16.7 milyondan 1980'de 19.6 milyona yükselmiştir. 1975'de 100.000 nüfusu aşkın 36 şehir, 1980'de ise 41 şehir vardır.

Toplam nüfusun yüzde 56'sı 36.155 kaza ve köyde yaşamakta, 472 yerleşme yerinin nüfusu 3250 kişiyi aşmaktadır. Geriye kalan yerleşme yerlerinin nüfusu ise 3250 kişiden azdır. Böylece 25.1 milyonluk kırsal nüfusun 4.3 milyonu 472 yerleşme noktasında, 20.8 milyonu ise 35.683 yerleşme merkezinde yaşamaktadır.

1980 nüfus sayımının bölgesel verileri yılda net nüfus artışının Marmara ve Ege bölgelerinde (yılda yüzde 3.17) ve Akdeniz bölgesinde (yılda yüzde 3.11), Türkiye ortalamasının (yılda yüzde 2.06) çok üzerinde olduğunu göstermektedir.

Nüfus artışı şehirlerde daha yüksek olmuştur. Yalnız Trakya bölgesinde kırsal nüfus yüzde 4.95 artarken şehir nüfusu yılda yüzde 0.92 oranında artmıştır.

Köy nüfusu Batı ve Güney Doğu Anadolu'da değişmemiş, Orta Anadolu'da yılda yüzde 0.31 oranında, Doğu Anadolu'da yılda yüzde 0.91, Karadeniz Bölgesinde ise yılda yüzde 0.97 oranında artmıştır. Buna karşılık köy nüfusu Akdeniz Bölgesinde yılda yüzde 2.36, Marmara ve Ege Bölgesinde yılda yüzde 2.54 ve Trakya'da yılda yüzde 4.95 hızla artmıştır.

BÖLGELERE GÖRE NÜFUS VE SENELİK ARTIŞ ORANLARI

(1980 sayımı, milyon)

Bölgeler	Toplam	İller ve ilçeler	Kazalar ve köyler	Yüzde Artış Toplam	İller ve ilçeler	Kazalar ve köyler
Toplam	44.7	19.6	25.1	2.06	3.04	1.34
Trakya	4.3	2.4	1.9	2.59	0.92	4.95
Karadeniz	6.2	1.7	4.5	1.47	2.82	0.97
Marmara ve Ege	8.4	4.1	4.3	3.17	3.84	2.54
Akdeniz Bölg.	3.9	1.9	2.0	3.11	3.93	2.36
Batı Anadolu	3.2	1.3	1.9	1.30	3.31	0.03
Orta Anadolu	11.0	5.2	5.8	1.51	2.94	0.31
GüneyDoğu Anadolu	2.0	1.0	1.0	1.50	3.06	0.06
Doğu Anadolu	5.7	1.9	3.8	1.76	3.54	0.91

İstihdam

1960'lı yıllarda ve 1973'ün sonuna kadar Batı Avrupa'ya işçi göçü yurtiçi nüfus artışını yavaşlatmıştır. Türkiye'de ölüm oranlarının Avrupa ortalamasına eşittir ve bu oranın daha fazla düşmesi beklenmemektedir. Doğum oranının ise düşmeye devam edeceği tahmin edilmektedir. Bu iki eğilimin sonucu olarak nüfus artışında bir yavaşlama olacaktır, ancak bu yavaşlama emek piyasasını 15-20 yıl sonra etkileyecektir. Bu arada aktif nüfusun yılda 900.000, işgücünün ise 500.000 artacağı tahmin edilmektedir. 1970'li yıllarda yılda ortalama 190.000 yeni iş sağlanmıştır. 1970-1975 arasında yılda 216.000 kişiye iş sağlanırken, bu sayı 1975-1980 yılları arasında 162.000'ne düşmüştür.

1962 yılında aktif nüfustan her on kişiden yaklaşık sekizi, 1981'de ise altısı tarım ve tarımla ilgili faaliyetlerde bulunmakta idi. Tarım sektöründe istihdamın 15.3 puan düşmesine karşılık sanayide istihdam 3.5 puan, hizmetlerde ise 6.1 puan artmıştır. Bu suretle 20 yıllık bir dönem zarfında meydana gelen istihdam artışının yüzde 58.2'si hizmetlerde, yüzde 34'ü sanayi ve inşaat ve yüzde 7.8'i ulaşıtırmada meydana gelmiştir.

1962 ile 1981 arasında ekonominin tarım dışı sektörlerinde istihdam ilk yarıda yüzde 5, ikinci yarıda yüzde 4 oranında artmıştır. 1975-1980 döneminde bu oran yüzde 2.4'e gerilemiştir. 1980-1985 arasında GSYİH'nın yüzde 4 oranında artması halinde, istihdam artışının yüzde 2.4 civarında, GSYİH yüzde 5.5 artması halinde ise istihdam artış hızının yüzde 4'e çıkması beklenmektedir.

Sanayide istihdam yılda ortalama olarak yüzde 3, inşaatte yüzde 4.1, ticarette yüzde 3.9, hizmetlerde yüzde 4.2 ve bankacılıkta yüzde 8 oranında artmıştır.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın tarımsal nüfus ve tarımdan göç rakamlarının abartılmış olduğunu iddia etmek mümkündür. Bu tahminler yükselen bir katılma payına dayanmaktadır, halbuki eğitim yaygınlaştıkça ve gelirler yükseldikçe, çocukların ve kadınların istihdamı artmayacak bilakis azalacaktır. Diğer taraftan bu tahmin tarımdaki üretkenliğin çok yüksek olduğunu farzetmektedir. 1972-1977 yıllarında tarımda yüzde 5.1 olan üretkenlik artışının 1977-1987'de yüzde 9'a çıkacağı farzedilmiştir. Tarımda bu tür üretkenlik artışlarının gerçekleşme ihtimali çok düşüktür. Orta dönemde tarımda yılda yüzde 3.2'lik bir üretkenlik artışı daha gerçekçidir. Bu suretle tarımdaki gizli ve açık işsizliğin ve tarımdan göç oranının Devlet Planlama Teşkilatı tahminlerinin çok altında olması muhtemeldir. Daha gerçekçi bir tahmin tarımdaki işgücünün yılda yüzde 0.4 oranında ve yüzde 3.2 üretkenlik artışıyla tarımsal üretimin yüzde 3.6 oranında artacağıdır. Nitekim 1962-1981 arasında tarımsal üretim yüzde 3.3 oranında artmıştır.

İŞGÜCÜ TALEBİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektörler	1962		1981		Değişim	
	(000)	(%)	(000)	(%)	Mutlak	(%)
Tarım	9.742	77.2	9.511	61.9	-231	-2.4
Sanayi	1.048	8.3	1.818	11.8	770	73.5
Madencilik	68	0.5	128	0.8	60	88.2
İmalat	948	7.5	1.586	10.3	638	67.3
Enerji-Su	32	0.3	104	0.7	72	225.0
İnşaat	272	2.1	583	3.8	311	114.4
Ulaştırma	248	2.0	491	3.2	243	98.0
Ticaret	310	2.4	642	4.2	332	107.1
Bankacılık	49	0.4	213	1.4	164	334.7
Hizmetler	951	7.5	2.087	13.6	1.136	119.4
Toplam	12.620	100.0	15.345	100.0	2.725	21.6
Tarım Dışı	2.878	22.8	5.834	38.0	2.956	102.7

EKONOMİK OLARAK
AKTİF NÜFUSUN YÖZDE DAĞILIMI

Sektörler				(%)
	1962	1981	1981/1962 Değişim	
Tarım	77.2	61.9	-15.3	
			Tarımdaki azalışın diğer sektör- lere dağılımı	Dağılımın Nispi Payları
Sanayi	8.3	11.8	3.5	22.9
Madencilik	0.5	0.8	0.3	2.0
İmalat	7.5	10.3	2.8	18.3
Enerji-Su	0.3	0.7	0.4	2.6
İnşaat	2.1	3.8	1.7	11.1
Ulaştırma	2.0	3.2	1.2	7.8
Ticaret	2.4	4.2	1.8	11.8
Bankacılık	0.4	1.4	1.0	6.5
Hizmetler	7.5	13.6	6.1	39.9
Toplam	100.0	100.0	15.3	100.0

Beş yıllık planların kalkınma stratejisi üretim ve prodüktivite artış hızlarını istihdam artışlarından daha yüksek tutmuştur. Sanayide, inşaatta ve ulaşırmada istihdam artış oranları ikinci ve üçüncü plan dönemlerinde hızlandıysa da işgücü artışlarının massedememiştir, çünkü aynı hizmetlerdeki istihdam artış oranları birinci planda yüzde 8'den ikinci planda yüzde 6.4'e ve üçüncü planda yüzde 3.9'a gerilemiştir.

İşgücü Fazlasının Yapısı

Devlet Planlama Teşkilatının tahminlerine göre işgücü arzı fazlası 3 milyon kadardır. 350 bin kişi iş ve işçi Bulma Kurumu vasıtasıyla iş ararken, 700 bin kişi kendi olanakları ile iş aramaktadırlar. 1 milyon 300 bin kişinin aktif olarak iş aramadıkları tarımda ise 700 bin gizli işsiz bulunduğu belirtilmektedir.

Toplam işgücü arzının bir oranı olarak aktif işsizlik 1980'de yüzde 5.22'den 1981'de yüzde 5.53'e yükselmiştir. İşsizlik oranının çok daha fazla yükselmesine Orta Doğu Ülkelerine işçi göçü ve iş gücüne katılma oranının 1970'de yüzde 72.7'den 1980'de yüzde 65.3'e gerilemesi engel olmuştur.

İŞGÜCÜ PİYASASI (Ekim 1977-1982)

Sektörler	1977	1978	1979	1980	1981	Tahmin 1982
Sektörel İstihdam						
Tarım (Gizli işsizler dahil)	9.555.8	9.537.2	9.528.6	9.520.0	9.511.5	9.481.4
Madencilik	116.7	120.2	122.8	124.2	128.2	
İmalat	1.591.6	1.609.6	1.571.5	1.547.7	1.585.7	1.866.0
Enerji, Gaz, Su	93.0	96.6	99.6	98.9	104.3	
İnşaat	547.2	562.1	577.6	580.6	528.6	
Ulaştırma	494.7	500.9	492.2	480.2	451.1	
Ticaret	637.0	645.8	637.7	628.2	642.3	4.114.4
Bankacılık, Sigorta	197.3	204.3	208.5	211.1	212.9	
Diğer Hizmetler	1.641.5	1.699.6	1.727.1	1.767.4	1.814.1	
Belirlenemeyen	256	273	273	273	273	
Toplam	15.121.3	15.249.3	15.238.6	15.231.3	15.345.7	15.461.8

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

İSTİHDAM HACMİNDE VE İŞGÜCÜ FAZLASINDA DEĞİŞMELER (Ekim 1978 - 1982)

	1978	1979	1980	1981	1982
	(000 kişi)				
Tarım Dışı Sektörlerde İlave İstihdam	136.6	15.4	-16.2	122.9	146.2
Toplam İlave İstihdam	128.0	-10.7	- 7.3	114.4	116.1
Sivil İşgücü Arzı	252.9	265.1	277.4	438.4	460.3
Tarım Dışı Sektörlerde İşgücü Fazlası	124.9	275.8	284.7	324.0	344.2
Tarımda İşgücü Fazlası	-20.0	-20.0	0	0	-35.0
Toplam İşgücü Fazlası	104.9	255.8	284.7	324.0	309.2

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı

İŞGÜCÜ FAZLASININ YAPISI
(Ekim 1979 - 1982)

(000 kişi)

	1979	1980	1981	Tahmin 1982
A)İşgücü Fazlası				
a)İş ve İşçi Bulma Kurumuna Kayıtlı İssizler	169.1	244.8	294.5	-
b)İş ve İşçi Bulma Kurumu Dışında İş Arayan İssizler	533.5	651.5	680.8	-
1)Aktif İssizler	702.6	896.3	975.3	1.104.3
2)İş Aramayan İssizler	964.0	1.055.0	1.300.0	1.515.2
Tarım Dışı İşgücü Fazlası	1.666.6	1.951.3	2.275.3	2.619.5
Tarımda Gizli İssizler	700.0	700.0	700.0	665.0
Toplam İşgücü Fazlası	2.366.6	2.651.3	2.975.3	3.284.5
B)İşgücü Fazlası Oranları				
Tarımdışı İstihdamın Yüzdesi Olarak Kayıtlı İssizler	3.0	4.3	5.0	-
Tarım Sektöründeki İstihdamın Yüzdesi Olarak Tarımda İşgücü Fazlası	7.35	7.35	7.35	7.01
Sivil İşgücü Arzının Yüzdesi Olarak Aktif İssizlik	4.16	5.22	5.53	6.11

Bir taraftan resesyon diğer taraftan 12 Eylül 1980 sonrasında alınan reorganizasyon tedbirlerinin produktivite üzerindeki olumlu etkileri işgücü talebini büyük çapta sınırlandırmıştır. İş ve İşçi Bulma Kurumu vasıtasıyla işe yerleştirenlerin sayısı 1977'de 377 binden 1981'de 161 bine gerilemiştir. Aynı kurum tarafından hesaplanan açık işsizlik ise 1977'de 131 bin iken 1981'de 341 bine yükselmiştir.

İŞ MÜRACAATLARI VE AÇIK İŞSİZLİK

	1977	1978	1979	1980	1981
Sene içinde Müracaatlar	826.844	832.265	653.581	504.780	618.137
Toplam Müracaatlar	1.039.713	1.039.517	903.277	816.508	1.043.068
Açık işler	405.237	318.130	235.063	189.358	201.366
Toplam İş İmkânı	416.383	331.752	243.203	198.544	210.531
Açık İssizler	131.439	152.954	189.467	263.354	341.336
Sene içinde İşe Yerleştirilenler	376.834	296.925	211.531	163.426	161.048

Kaynak: İş ve İşçi Bulma Kurumu

İşsizlik durumunun ciddiyetini Türkiye ekonomisinin büyüme performansı tayin edecektir. Büyüme hızı yüzde 4 civarında oluşursa işsizlik oranı daha da artacaktır. İşsizliği azaltacak büyüme hızının yüzde 7'nin üstünde olması gerekmektedir. Ancak ödemeler dengesi ve iç istikrar mülâhazaları yakın gelecekte daha yüksek büyüme hızlarına imkan vermemektedir.

Bütün ülkelerde işsizlik kolay çözümleri olmayan önemli bir sorundur. Türkiye'deki aile sistemi uzun dönemli işsizliğin arzu edilmeyen iktisadi ve sosyal sonuçlarını bir dereceye kadar hafifletmiştir. Ancak aile sistemleri değişmektedir, bu itibarla Türkiye'deki aile sisteminin işsizliği masnetme eğiliminde azalma meydana gelebilir.

Son iki yılda dışa yönelik daha verimli ekonomi kurma girişimleri sonucu emek yoğun sektör ve alt sektörlerde üretim teşvik edilirken, sermaye yoğun sektörlerin cezalandırılması üretilen birim başına daha fazla istihdam yaratılabilir. Fakat bunun sonucunda yeterli miktarda vasıflı işgücü temini güçleşebileceğinden emek piyasasında ençok talep edilen vasıflara yönelik dinamik bir eğitim politikasının izlenmesi gerekmektedir.

Tarım, turizm ve imalat sanayiinde çok daha fazla işgücü istihdam edilebilir. Özellikle hayvansal ürünlere, meyva ve sebzeye daha fazla önem vererek tarımda çeşitlendirmeyi ve yoğunluğu artırmak, standardizasyona ve pazarlamaya ağırlık vermek suretiyle hızla gelişen iç ve dış pazarlara daha etkin bir şekilde hizmet etmek gerekmektedir.

İşçi Göçü

1973 yılında 135.820 işçinin göç etmesi marjinal işgücü fazlasının massedilmesine yardım etmiştir.

Fakat Avrupa'da ekonomik şartların ve istihdam imkanlarının değişmesi sonucu göç büyük çapta yavaşlamış ve 1974-1979 döneminde yılda ortalama 20 bin civarına düşmüştür. 1980 yılında göç eden işçilerin sayısı 28.503'e yükselmiştir, 1981 yılında ise kısmen Orta Doğu ülkeleri olmak üzere 58.753 işçi göç etmiştir. 1981 yılında göç eden işçilerin sayısı yüzde 106 oranında artmıştır. Libya'ya 30.667, Suudi Arabistan'a 14.379, diğer ülkelere ise 12.465 işçi göç etmiştir. Sekiz Avrupa ülkesi, ABD ve Avusturalya'ya 1.242 işçi gitmiştir.

1981 yılında göçün artmasının esas nedeni Türk müteahhitlik firmalarının Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde kazandıkları anlaşmalar ve ihalelerdir

Yurt Dışındaki Türk İşçileri: (1980)

Almanya	657.441
Fransa	56.034
Libya	49.376
Avusturya	39.462
Suudi Arabistan	27.246
Hollanda	25.195
Belçika	16.143
İsviçre	9.167
Avusturalya	8.453
Diğerleri	27.027
Toplam	915.544

TÜRK İŞÇİLERİNİN GÜÇÜ

Yıllar	A.B.D. Avusturalya Avrupa	Libya	Suudi Arabistan	Diğerleri	Toplam
1973	132.674	664	4	2.478	135.820
1974	18.272	1.015	-	924	20.211
1975	1.612	2.121	251	435	4.419
1976	3.569	4.098	1.832	1.059	10.558
1977	3.986	8.582	4.722	1.853	19.084
1978	2.536	7.726	5.769	2.993	18.852
1979	1.847	9.825	8.522	3.436	23.630
1980	2.874	15.090	5.643	5.016	28.503
1981	1.242	30.667	14.379	12.465	58.753

İşçi - İşveren İlişkileri

1980 yılında akdedilen toplu sözleşmeler 3903 kuruluşu ve kamu sektöründe 237 bin, özel sektörde 93 bin işçiyi kapsamakta idi.

Grev ve lokavtlara katılan işçi ve kaybedilen işgünleri sayısı 12 Eylül'da grev ve lokavtlar yasaklanmadan önce en yüksek düzeye çıkmıştı.

İŞÇİ VE İŞVEREN SENDİKALARI

Yıllar	İşçi Sendikaları	Üye Sayısı (000)	İşveren Sendikaları	Üye Sayısı
1973	637	2.658.4	104	9.842
1974	675	2.878.6	101	9.647
1975	781	3.328.6	107	8.943
1976	821	3.624.8	111	10.735
1977	863	3.807.6	118	12.514

Kaynak: Çalışma Bakanlığı

TOPLU İŞ SÖZLEŞMELERİ

Yılları	Sözleşme Sayısı			İşyeri Sayısı			İşçi Sayısı		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
1972	443	1.160	1.603	1.789	1.879	3.668	278.017	148.428	426.445
1973	551	1.370	1.921	4.211	2.098	6.309	249.901	193.389	443.290
1974	594	1.130	1.724	1.880	2.443	4.323	427.300	174.479	601.775
1975	297	1.597	1.893	1.051	3.877	5.928	91.316	209.002	300.318
1976	790	1.640	2.430	2.807	3.156	5.963	220.956	255.426	476.382
1977	573	1.659	2.232	2.498	3.681	6.179	369.324	220.774	590.098
1978	980	1.858	2.838	3.486	4.294	7.780	424.797	259.073	683.870
1979	1.204	1.710	2.914	2.003	9.117	11.120	265.710	480.322	746.032
1980	445	1.368	1.813	2.018	1.835	3.903	236.665	93.322	329.987
1981*	138	93	231	48	62	110	28.454	13.321	41.775

* Ocak-Ekim 1981

Kaynak: Çalışma Bakanlığı

GREV VE LOKAVTLAR

	1977	1978	1979	1980	1981
GREVLER					
Sayı	59	87	176	220	-
İşçi Sayısı	15.682	9.748	24.920	33.832	-
Kaybolan İşgünü Sayısı	1.397.124	426.127	1.432.078	4.298.413	-
LOKAVTLAR					
Sayı	12	8	15	21	-
İşçi Sayısı	1.981	987	968	8.288	-
Kaybolan İşgünü Sayısı	303.453	52.935	141.848	653.093	-

Kaynak: Çalışma Bakanlığı

Yüksek Hakem Kurulu 1981 yılının ilk on ayında 231 toplu sözleşmeyi uygulamaya koymuştur. Bu da son 5 yılda ortalama olarak aktedilen toplu sözleşmelerin yüzde 10'nuna eşittir. Yararlanan işçi sayısı 41.775, kurum sayısı 110'dur. Son beş yılda ortalama olarak senede 6000 kurum için toplu sözleşme aktedilmekte idi.

II. PARASAL GÖSTERGELER

Türkiye'de para otoriteleri, Ocak 1980 istikrar programının parçası olarak ve hükümetin IMF ile stand by anlaşmasına uygun olarak sıkı para politikasını uygulamaktadırlar.

Enflasyonun nedeni olarak birçok faktörlerin sıralanmış olmasına rağmen aşırı parasal genişleme bu faktörler arasında en tehlikelisi sayılmaktadır.

1981 yılı zarfında, Merkez Bankası kredileri yüzde 41.2 oranında artarak 31 Aralık itibariyle 1980'de 655.2 milyar TL'dan 1981'de 925.5 milyar TL.sına yükselmiştir. Aynı dönem zarfında fiili olarak tedavülde bulunan banknotlar yüzde 36.5 oranında, toplam para arzı ise yüzde 22.6 oranında artmıştır. Batı standartları ile kıyaslandığı zaman bu rakamların enflasyonu kontrol etmeye yönelik bir para politikası için çok yüksek sayılabilir. Bu doğru olmakla beraber aynı dönem zarfında Toptan Eşya Fiyatları Endeksinin yüzde 36.8 oranında arttığı hesaba katılmalıdır.

Sıkı para politikasının hedefi sanayi üzerine gereksiz bir ilave yük koymak değildir. Ana hedefi toplam talebi kırmak suretiyle enflasyon oranını düşürmektedir. Bu politikanın izlenmesinden ekonominin bazı sektörlerinin rahatsız olacakları baştan beri anlaşılmış fakat bu sıkıntılar hiper-enflasyonu kontrol etmenin kaçınılmaz maliyeti olarak kabul edilmişti.

Krediler üzerindeki kontrol devam ettiği müddetçe, sanayi ve genel olarak iş alemi daha yüksek etkinlik düzeylerinde iş görmeye mecbur edilecektir.

Bu nihai hedefin gerçekleşmesi sermaye ve para piyasaları hakkında alınan yasal tedbirlerin uygulamadaki başarısına bağlıdır.

1. Emisyon

1981 yılında banknot emisyonu yüzde 38.6 oranında artarak toplam banknot miktarını 31 Aralık itibariyle 1980'de 279.5 milyar TL.sından 1981'de 387.4 milyar TL.sına yükseltmiştir. Aynı dönem zarfında Toptan Eşya Fiyatları Endeksine göre fiyatlar yüzde 36.8 oranında, İstanbul geçinme endeksi yüzde 37.6 oranında GSMH zımni deflatörü ise yüzde 41.9 oranında artmıştır.

Son yıllarda emisyon artış oranı, fiyat artış oranlarından daha yüksekti (1976-1978), 1979 yılında ise eşitti. 1980 yılında, emisyon artış oranı planlı bir şekilde enflasyon artış oranının altında tutuldu. 1981 yılında üç ana endeksin (TEFE, GE, GSMH deflatörü) ağırlıksız ortalaması olarak ifade edilen enflasyon oranı yüzde 38.7 olmuştur, bu oran emisyon artışında görülen yüzde 38.6'lık artış oranına eşit bulunmaktadır.

Emisyonun Merkez Bankasının toplam kaynaklarına oranı da son yıllarda emisyonun kısalmış olduğunu göstermektedir. 1979'da yüzde 26.4 olan bu oran, 1980'de yüzde 20.1'e, 1981'de yüzde 18.5'e inmiştir.

1981 yılında emisyon artış oranını yüzde 38.6 oranında tutabilmek emisyon artışını teşvik eden faktörlerin, emisyon azalışını teşvik eden faktörlerden daha yavaş artmış olmalarına bağlı olmuştur. Emisyon hariç Merkez Bankası kaynakları 600 milyar lira veya yüzde 54.2 oranında, fon kullanımı ise 708 milyar TL veya yüzde 51 oranında artmıştır. Emisyon artış oranının yüzde 38.6 olması toplam emisyon hacmini 279.5 milyar TL.sından 387.4 milyar TL.sına yükseltmiştir.

Kaynakların artışına neden olan en önemli faktör Kamu İdareleri olmuştur. Bu kalemdeki artış 232.2 milyar lira veya yüzde 310 oranında olmuştur. Fon kullanımını etkileyen en önemli kalem ise Hazineye kısa vadeli avansları da içeren Kamu İdareleridir. Bu kalemde 308.8 milyar TL.sına eşit yüzde 54.8'lik artış olmuştur.

Diğer önemli bir faktör altın ve döviz mevcutlarında meydana gelen 225.5 milyar TL.sına eşit yüzde 83.4'lük bir artıştır.

EMİSYON

	Emisyon Milyar TL	Yıllık Artış Milyar TL.	Yüzde	Toplam Merkez Bankası kaynaklarının yüzdesi olarak emisyon
1976	52.8	11.9	29.1	27.2
1977	78.7	25.9	49.0	27.1
1978	114.6	35.9	45.6	24.8
1979	183.8	69.2	60.4	26.4
1980	279.5	95.7	52.1	20.1
1981	387.4	107.9	38.6	18.5

PARANIN TEDAVÜL HIZI

(Milyar TL.)

	Emisyon Yıllık Ortalamalar	GSMH	Tedavül Hızı
1979	146.5	2.199.5	15.0
1980	230.3	4.435.1	19.3
1981	326.9	6.564.3	20.1

Takvim yılı itibariyle yukarıdaki tablo emisyon artışının belirli sınırlar ortasında tutulmuş olduğunu göstermesine rağmen, enflasyon bakımından önemli bir gösterge olan paranın tedavül sürati sabit kalmamıştır. 1979'da 15'ten, 1979'da 19.3'e ve 1981'de 20.1'e yükselmiştir.

EMİSYON HACMİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

(Milyar TL.)							
	1976	1977	1978	1979	1980	1981	Yüzde Değişme 1980 1981
KULLANIM							
Altın ve Döviz Rezervleri	23.2	16.3	42.3	59.1	270.3	495.8	357.4 83.4
Kamu İdareleri	47.0	83.5	139.4	249.2	563.6	872.4	126.2 54.8
Kamu Girişimleri	25.5	46.5	67.6	123.7	180.2	236.0	45.7 31.0
Mevduat Bankaları	71.8	100.1	150.5	213.7	316.8	420.1	48.2 32.6
Diğer Finansman Kurumları	22.3	35.8	41.7	47.2	48.7	53.7	3.2 10.3
Diğer Aktifler	4.1	8.1	20.0	4.3	8.1	17.6	88.4 117.3
Aktifler Toplamı (Kullanım)	194.0	290.4	461.6	697.2	1387.6	2095.7	99.0 51.0
KAYNAKLAR							
Döviz Borçları	71.0	81.4	130.4	196.0	638.7	823.1	225.9 28.9
Kamu Girişimleri	3.9	5.6	6.1	14.3	74.9	307.2	423.8 310.1
KİT'ler	0.2	1.0	1.6	2.5	2.8	9.6	12.0 242.9
Mevduat Bankaları	52.3	106.7	175.0	260.8	299.5	416.4	14.8 39.0
Diğer Finansman Kurumları	0.2	0.1	0.7	0.2	0.2	0.7	- 250.0
Diğer Sektörler	4.1	3.7	17.6	26.5	58.2	134.8	119.6 131.6
Dağıtılmayan ve Ser-maye Hesapları	9.4	13.1	15.7	13.1	33.8	16.5	158.0 -51.2
Emisyon Dışında Toplam Kaynaklar	141.2	211.7	347.0	513.4	1108.1	1708.3	115.8 54.2
Emisyon	52.8	78.7	114.6	183.8	279.5	387.4	52.1 38.6
Toplam Borçlar (Kaynaklar)	194.0	290.4	461.6	697.2	1387.2	2095.7	99.0 51.0

2. Para Arzı

1981'de para arzı bütün tanımlarıyla 1980'den daha yavaş artmıştır. Aynı durum tedavüldeki banknotlar ve para arzının diğer kalemleri için de geçerlidir.

Parasal göstergelerin en geniş kategorisi olan kredi stoku 1981 yılında yüzde 60.1 oranında artmıştır. Bu oran 1980'de meydana gelen yüzde 66.5'lik artıştan düşüktür.

Kredi stokunun en önemli kalemi olan, mevduat bankaları kredileri 1981'de yüzde 75.1 oranında arttı. Bu oran 1979 yılındaki yüzde 50.6'dan yüksek fakat 1980 yılındaki yüzde 76.9'dan daha düşüktür. Enflasyon oranını hesaba kattığımız takdirde, 1981 yılında mevduat bankaları kredileri reel olarak yüzde 39.3 oranında arttı. Buna mukabil mevduat bankaları kredileri reel olarak 1979'da yüzde 17, 1980'de yüzde 9.2 oranında geriledi.

PARA VE KREDİ STOKU

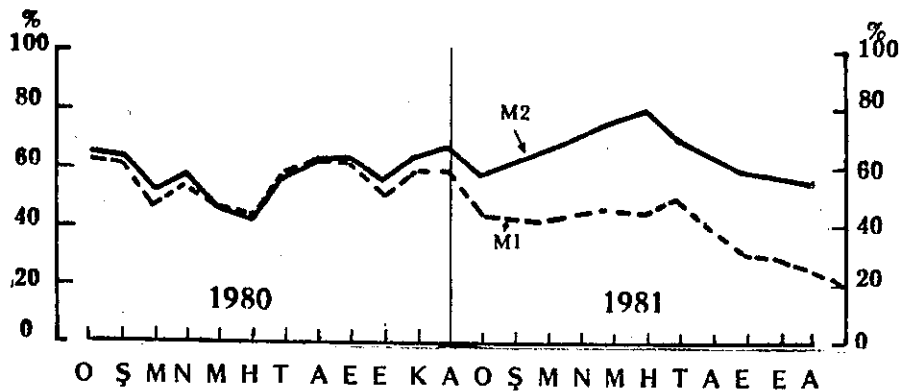
(Milyar TL.)

	1979	1980	1981	80/79	81/80
Dolaşımdaki Para ¹	140.9	217.5	296.9	54.4	36.5
Vadesiz Ticari Mevduat	152.6	286.0	362.9	87.4	26.9
M1(Eski dar tanım)	293.5	503.5	659.8	71.6	31.0
Vadesiz Ticari Mevduat	143.7	197.4	200.4	37.4	1.5
Merkez Bankasındaki Mevduat	2.7	3.1	2.8	14.8	- 9.7
M1(Yeni dar tanım) ²	439.9	704.0	863.0	60.0	22.6
Vadeli Tasarruf Mevduatı	91.6	154.6	423.3	68.8	173.8
M2(Geniş tanım)	531.5	858.6	1286.3	61.5	49.8
Merkez Bankası Doğrudan Kredileri	214.5	367.0	495.2	71.1	34.9
Mevduat Banka Kredileri	446.2	789.5	1382.3	76.9	75.1
Kalkınma ve Yatırım Bankaları Kredileri	135.5	169.9	245.2	25.4	44.3
DYB Kredileri	54.2	45.7	45.6	1.1	- 0.2
Kredi Stoğu	796.1	1326.3	2122.7	66.5	60.1

¹Emisyon eksi banka kasaları

²Merkez Bankası yeni dar tanımına göredir. IMF yeni dar tanımına göre M1 1979'da yüzde 56.7, 1980'de yüzde 58.4 ve 1981'de yüzde 36.7 artmıştır.

PARASAL GÖSTERGELERİN GELİŞMESİ

3. Merkez Bankası Kredileri

Merkez Bankası kredileri 1981'de yüzde 41.3 oranında artarak 1980'de 655.2 milyar TL'dan 1981'de 925.5 milyar TL'ya yükseltmiştir. Artış hızı 1979 ve 1980 yıllarından düşük, 1978 rakamından yüksektir.

Merkez Bankası kredileri aşağıdaki özellikleri göstermektedir:

- a) Hazineye kısa vadeli avanslar yüzde 38.8 oranında artmış fakat bu tür avansların payı 1980'de yüzde 28.8'den 1981'de yüzde 28.3'e gerilemiştir.
- b) Mal fiyat destekleme alımları yüzde 58.8 oranlarında artarak bu tür kredilerin Merkez Bankası toplam kredileri içindeki payını 1980'de 22.5'den, 1981 yılında yüzde 25.3'e yükseltmiştir. Aslında maksimum orana yüzde 32 ile 1976 ve 1977 yıllarında erişilmiş, 1978'de yüzde 29'a ve 1979'da yüzde 27'ye gerilemişti.
- c) Tarım sektörüne açılan krediler yüzde 5.7 oranında artarak paylarını 1980'de yüzde 10.8'den 1981'de yüzde 8.1'e düşürmüştür.
- d) Sanayiye açılan krediler ancak yüzde 22.2 oranında artarak paylarını 1977-1980 arası yüzde 29'dan 1981'de yüzde 23.3'e indirmiştir.
- e) İhracat kredileri yüzde 135.3 oranında artarak, Merkez Bankası kredileri içindeki paylarını yüzde 12.2'ye yükseltmiştir.

İhracat kredilerinin diğer bir özelliği son beş yılda bir yıl yüksek, bir yıl düşük artış hızı göstermeleri olmuştur.

f) Merkez Bankasının ticaret sektörüne sağladığı krediler 1981 yılında yüzde 18.4 oranında azaltılmıştır. Önceki dört yılda muntazam ve önemli artışlar olmuştur.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

(Milyar TL.)

	1977	1978	1979	1980	1981	% Değişim
Hazineye Kısa Vadeli						
Avans	45.2	56.6	91.7	188.7	261.9	38.8
Destekleme	60.9	70.1	103.6	147.2	233.8	58.8
Teke1	15.2	21.4	28.1	35.7	58.8	64.7
TMO(Hububat,haşhaş)	18.6	21.5	25.5	40.2	63.3	57.5
Çaykur (Çay)	3.3	5.6	11.1	12.9	12.9	-
EBK (Et ve Balık)	2.2	4.2	7.0	10.2	19.1	87.3
SEK (Süt)	0.5	0.6	0.8	1.2	1.3	8.3
Tarım Satış						
Kooperatifleri	21.2	16.8	31.2	46.9	78.4	67.2
Tarım	10.4	17.3	31.2	70.7	74.7	5.7
Tarımsal Finansman	6.4	10.0	14.5	23.0	30.4	32.2
Tarım Kredi						
Kooperatifleri	3.3	5.8	14.9	44.5	39.2	-11.9
Diğerleri	0.7	1.5	1.8	3.2	5.1	59.4
Sanayi	58.0	72.5	115.4	176.7	216.0	22.2
KİT'ler	7.5	14.5	50.5	79.8	85.4	7.0
Sanayi Tahvilleri	10.0	10.7	11.2	40.4	55.0	36.1
Orta Vadeli	5.5	8.0	8.5	10.8	30.0	177.8
DYB	35.0	39.3	45.2	45.7	45.6	-
Küçük Sanat Kredisi	2.4	3.6	5.3	7.4	12.5	68.9
İhracat	8.4	15.6	24.3	48.1	113.2	135.3
Ticaret	4.5	6.2	10.6	16.3	13.3	-18.4
Toplam Krediler	189.7	241.9	382.1	655.2	925.5	41.3

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

(Toplamda Yüzde Pay)

	1977	1978	1979	1980	1981
Hazineye Kısa Vadeli					
Avans	23.8	23.4	24.0	20.8	28.3
Destekleme	32.1	29.0	27.1	22.6	25.3
Tarım	5.5	7.1	8.2	10.8	8.1
Sanayi	30.6	30.0	30.2	27.0	23.3
Esnaflık ve Sanatkar	1.2	1.5	1.4	1.1	1.4
İhracat	4.4	6.4	6.4	7.3	12.2
Ticaret	2.4	2.6	2.7	2.5	1.4
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Hazineye Avans	108.3	25.2	62.0	105.8	38.8
Destekleme Kredisi	73.0	15.1	47.8	42.1	58.8
Tarım	14.3	66.3	80.3	126.6	5.7
Sanayi	67.6	25.0	59.2	53.1	22.2
Esnaflık ve Sanatkar	100.0	50.0	47.2	39.6	68.9
İhracat	18.9	85.7	55.8	97.9	135.3
Ticaret	73.0	37.8	71.0	53.8	-18.4
Toplam	71.5	27.5	58.0	71.5	41.3
Toplan Eşya Fiyatları Endeksi					
Aralık/Aralık	36.1	48.8	81.4	94.7	25.6
Artışın Gerçek Oranı	-26.0	-14.3	-12.9	-11.9	-12.5

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

(Milyar TL.)

	1979	1980	1981	Yüzde Değişim		
	1979	1980	1981	1979	1980	1981
Toplam Merkez Bankası Kredileri	382.1	655.1	925.5	58.0	71.5	41.3
Kamu Sektörü	259.6	412.6	540.8	58.7	58.9	31.1
Özel Sektör	122.5	242.5	384.7	56.5	98.0	58.6

Yukarıda zikredildiği gibi, Merkez Bankası kredileri 1981 yılı zarfında 270.3 milyar TL, artarak 655.2 milyar TL'dan 925.5 milyar TL.sına yükselmıştır.

Para ve kredi politikası Merkez Bankasının kamu kesimine açtığı kredileri azaltmak ve ihracatın finansmanı, orta vadeli krediler, ihracat prefinansmanı için yabancı banka ticari senetleriyle kısa dönemli kredilerine ilave likidite sağlamak suretiyle enflasyon oranını düşürmeyi amaçlamakta idi. 1981 yılında orta vadeli krediler yüzde 177.8 oranında, ihracat kredileri ise yüzde 135.3 oranında artış gösterdi.

Uygulanan politikalara ve Merkez Bankası kredilerin sınırlı artış hızına rağmen Merkez Bankası kredileri 1977 yılından beri ilk defa 1981'de reel olarak artmıştır. 1981 yılındaki artış yüzde 12.4 olmuştur. Daha önceki üç yılda Merkez Bankası kredileri reel olarak sırasıyla yüzde 14.3, yüzde 12.9 ve yüzde 11.9 oranlarında gerilemiştir.

Merkez Bankasının kamu sektörüne kredileri, özel sektöre açılan kredilerden daha yavaş artmıştır. Bunun sonucu olarak kamu sektörünün Merkez Bankası kredileri içindeki payı 1977-1979 döneminde yüzde 67-68'den, 1980'de yüzde 63 ve yüzde 58.4'e inmiştir. Kamu sektörüne açılan krediler 133.7 milyar TL. veya yüzde 32.2 oranında artarak toplam kamu kredilerini 1980 yılında 414.5 milyar TL.dan, 1981'de 548.2 milyar TL.sına yükseltmiştir. Merkez Bankası Kanununun 50. maddesine göre Hazineye kısa vadeli avanslar genel bütçe tahsisatının yüzde 15'i ile sınırlandırılmıştır. 1981 yılında Hazineye kısa vadeli avanslar 73.2 milyar TL. veya yüzde 38.8 oranında artarak 1981 yılı sonunda 261.9 milyar TL.sına yükselmiştir. Mali reformlar kamu sektörü finansmanını büyük ölçüde düzelterek Hazineye kısa vadeli avans üzerindeki baskıyı büyük çapta azaltmıştır. Kısa vadeli avanslar 1979 yılında yüzde 62 oranında, 1980 yılında yüzde 105.8 oranında artmıştır.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİNİN DAĞILIMI

	<u>1977</u>	<u>1978</u>	<u>1979</u>	<u>1980</u>	<u>1981</u>
Kamu Sektörü	66.8	66.9	67.9	63.0	58.4
Hazine	23.9	23.4	24.0	28.8	28.3
KİT'ler	42.9	43.5	43.9	34.2	30.1
Özel Sektör	33.2	33.1	32.1	37.0	41.6

Katma bütçeli idarelerin, İktisadi Devlet Teşekküllerinin ve Devlet Yatırım Bankasının iskonto edilen senetleri 55 milyar TL. veya yüzde 27.8 oranında artarak 1981 yılı sonunda 252.5 milyar TL.sına yükselmiştir. Artış daha çok Tekel, Toprak Mahsulleri Ofisi, Et ve Balık Kurumunda toplanmış bu üç kuruluşa verilen krediler 1981'de yüzde 58.8 oranında artmıştır. KİT'lere yatırım harcamaları için kredi verilmemiştir. KİT'lere sağlanan genel krediler ise 1981'de yüzde 22.5 oranında artmıştır.

4. Merkez Bankasındaki Mevduat

Merkez Bankası mevduatı 406.2 milyar TL. veya yüzde 152.2 oranında artarak 1981 yılı sonunda 673 milyar TL.sına yükselmiştir. 1979 yılında artış oranı yüzde 44.8, 1980 yılında 85.2 olmuştur.

Artışın kaynakları Kamu İdareleri ve mevduat bankalarının mevduatıdır. 1980 yılında 49 milyar TL.sından ibaret olan Kamu İdarelerinin Merkez Bankası mevduatı 220 milyar artarak 1981 yılı sonunda 269 milyar liraya yükselmişti. Artışın bütünü olmasa bile, çok büyük bir kısmı dıştan sağlanan kredilerden kaynaklanmakta ve karşılık paralar şeklinde Merkez Bankasının TL bloke mevduatı oluşmakta idi.

1981 yılı sonunda Merkez Bankası mevduatının yarısına yakın bir kısmı mevduat bankalarının mevduatından oluşmakta idi. Bu mevduatın 85.6 milyar TL.sı bankaların serbest mevduatı idi. Bu kalem bir yılda 65.4 milyar veya yüzde 323.2 oranında artış göstermiştir. Mevduat karşılıkları ise 99.3 milyar TL veya yüzde 72.4 oranında artmıştır. Artışın tümü vadeli mevduattan kaynaklanmıştır. Mevduat karşılıkları oranları vadeli mevduat için yüzde 30, vadesiz mevduat için yüzde 35'dir. Temmuz 1981'de Merkez Bankası karşılıklara ödediği faizleri 10 puan yükselterek vadeli mevduat karşılıklarına yüzde 26, vadesiz mevduat karşılıklarına yüzde 20 oranında faiz vermeğe başlamıştır. Bu artışın yapılmasının nedeni mevduat bankalarının vadeli mevduat faizlerindeki artışın kredi maliyetlerine yansımaya engel olmasıdır.

Uluslararası karşılıklar ve Dış Yardım Karşılıkları 34 milyar TL veya yüzde 87 oranında artmıştır. Bu kalemin bütünü IMF'den çekilen dövizlerin Hazine tarafından TL karşılıklarının Merkez Bankasına yatırılmasıdır.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

(Milyar TL.)

	31/12 1980	31/12 1981	% Değişim	Yüzde Pay 1980	Yüzde Pay 1981
<u>Kamu</u>	414.5	548.2	32.2	63.3	59.2
A)Hazine Kısa Vadeli Avans	188.7	261.9	38.8	28.8	28.3
B)Hazine Kefaletine Haiz Bonolar	197.5	252.5	27.8	30.1	27.3
a)Katma Bütçeli İdareler	35.7	58.8	64.7	5.4	6.4
b)KIT'ler	142.5	174.5	22.5	21.7	18.9
c)DYB	19.3	19.2	-	2.9	2.1
C)Hazine Kefaletine Haiz Bonolar	19.2	19.2	-	2.9	2.1
D)Ticari Senetler	1.8	7.5	316.7	0.3	0.8
E)Mevduat Karşılıklarından Özel Finansman	7.2	7.2	-	1.1	0.8
<u>Bankalar</u>	148.0	957.2	73.8	27.6	27.8
A)Ticari Senetler	91.2	166.9	83.0	13.9	18.0
B)Tarım Senetleri	1.9	2.7	42.1	0.3	0.3
C)Tahvil Üzerinden Avans	15.4	9.3	-39.6	2.4	1.0
D)Orta Vadeli Krediler	10.8	30.0	177.8	1.6	0.3
E)İhracatı Teşvik Fonu Kre.	5.7	17.9	214.0	0.9	1.9
F)Mevduat Karşılıklarından Tarımsal Finansman	23.0	30.4	32.2	3.5	3.3
<u>Tarım Kooperatifleri</u>	92.7	120.0	29.4	14.1	13.0
A)Tarım Satış Kooperatifleri	48.2	80.8	67.6	7.4	8.0
B)Tarım Kredi Kooperatifleri	44.5	39.2	-11.9	6.8	4.3
<u>Toplam Krediler</u>	655.2	925.4	41.2	100.0	100.0

MERKEZ BANKASINDAKİ MEVDUAT

	(Milyar TL.)				
	1977	1978	1979	1980	1981
Kamu İdareleri	2.571	2.460	5.270	48.978	269.053
- Hazine ve Genel Bütçe İdareleri	796	663	1.234	42.652	262.229
(Bloke Kısım)	-	-	-	(38.842)	(256.636)
- Katma Bütçeli İdareler	816	727	2.071	3.907	3.874
- Yerel Yönetimler	525	732	1.048	1.509	2.290
- Diğerleri	434	338	917	910	660
Kamu Girişimleri	747	266	2.366	2.721	3.475
- Tekel Genel Müdürlüğü	153	278	343	431	
- Diğerleri	650	113	2.088	2.378	3.044
Mevduat Bankaları	56.300	78.970	110.674	157.928	322.981
- Serbest Mevduat	4.932	10.186	12.186	20.237	85.633
- Zorunlu Karşılıklar	51.368	68.672	98.304	137.243	236.565
(Vadesiz)	(35.952)	(48.465)	(72.012)	(103.379)	(101.761)
(Vadeli)	(15.416)	(20.207)	(26.292)	(33.864)	(134.804)
- Bankerler Tasfiye Fonu	-	112	252	448	783
Diğer Mali Kuruluşlar	83	716	191	200	704
Diğer Kesimler	3.236	17.073	25.560	57.046	76.828
- Serbest Mevduat*	59	199	282	331	988
- Fondan ve Bloke Mevduat	790	4.315	12.358	17.472	2.480
- Uluslararası Kuruluşlar	2.380	12.552	12.912	39.235	73.352
- Dış Yardım Karşılıkları	7	7	7	7	7
- Yurt Dışındaki Bankalar	0	0	1	1	1
	62.937	99.485	144.061	266.873	673.041

* Para stokuna katılan çek hesaplarıdır.

Merkez Bankasının, Bankalar vasıtasıyla özel sektöre sağladığı krediler yüzde 73.8 oranında, tarım kooperatiflerine sağlanan krediler ise yüzde 29.4 oranında artış göstermiştir.

Merkez Bankası reeskont oranlarıyla, avanslara uyguladığı faiz oranlarını 1981 yılı zarfında üç kere değiştirmiştir. Şubat, Mayıs ve Eylül'de Merkez Bankası, Tarım, esnaf ve sanatkar kredileri hariç, reeskont oranlarını yükseltmiştir. Merkez Bankasının bu tedbiri, mevduat bankalarının centilmenlik anlaşması sonucu kredi faizlerini 5 puan artırmalarına karşı alınmıştır. Merkez Bankası kredi faizlerine yapılacak bir puanlık her artışa mukabil, reeskont oranlarını 2 puan yükseltmeğe karar vermiştir.

Mayıs ayında Merkez Bankası kısa vadeli sanayi kredileriyle orta vadeli kredi faizlerinde bir puanlık bir azalmaya mukabil, reeskont oranlarını bir puan, kısa dönemli ihracat kredileriyle, ihracat garantili orta vadeli yatırım kredi faizlerinde 0.75'lik bir azalmaya mukabil reeskont kredilerini bir puan azaltacağını Mevduat Bankalarına tebliğ etmiştir.

1981 yılı sonunda 925 milyar TL.sına yükselmiş olan Merkez Bankası kredilerinin dağılımı kısa dönemli Hazine avansları dışında kredilerin fiyat destek alımları, sanayi ve ihracatı finanse etmek için kullanılmaktadır.

1981 yılında Destekalımlarının Merkez Bankası kredileri içindeki payı, 1980'de yüzde 22.5'ten, yüzde 25.3'e yükselmiş, ancak yükselmeğe rağmen 1977-1979 dönemindeki payının altında kalmıştır. Sanayiye sağlanan krediler 1977 ve 1979 yıllarında yüzde 30 düzeyinde iken 1980'de yüzde 27 ve 1981 yılında yüzde 23.3'e inmiştir. İhracatın finansmanı için krediler 1977'de yüzde 4.4, 1978 ve 1979'da yüzde 6.4'e, 1980'de yüzde 7.3'e ve 1981'de yüzde 12.2'ye yükselmiştir.

5. Mevduat Bankaları

Mevduat Bankalarının bilançolarının toplamı 1981 yılında yüzde 72.8 oranında artarak 2.745 milyar TL.sına yükselmiştir.

Kaynaklar tarafında izlenebilen en önemli gelişme özel teşebbüslerin ve ailelerin payında meydana gelen artıştır. 1977 yılında yüzde 44.2 olan bu pay, 1980 yılında yüzde 40.6'ya indikten sonra 1981 yılında yüzde 48.5'e yükselmiştir. Payın yükselmesi, ailelere ve özel teşebbüslere ait mevduatın yüzde 106.8 oranında artmasından kaynaklanmaktadır.

Merkez Bankasının payı ise 1978'de yüzde 24.9'dan 1981'de yüzde 15.3'e düşmüştür. Bu azalma hareketi, reeskont ve avanslardaki artış hızındaki yavaşlamadan ve konvertibl Türk Lirası Mevduat hesaplarının öneminin azalmasından kaynaklanmıştır.

Bilançoların fon kullanımı tarafı incelendiğinde Merkez Bankası hesaplarında mevduat karşılıkları ve serbest mevduatın 1979 yılında yüzde 28.0'dan 1980 yılında yüzde 18.9'a ve 1981'de yüzde 15.2'ye indiği görülmektedir. Bu azalmanın nedenleri mevduatın vadesizden vadeliye kayması, kredilerin teşvik edilmesi ve istenen sektörlere kayması ve mevduatın vadesinde görülen kısalmadır. Toplam mevduatın yüzde 102.8 oranında artmasına rağmen, mevduat bankalarının Merkez Bankasındaki karşılıkları yüzde 72.4 oranında artmıştır.

İthalatçı hesaplarıyla ilgili olarak döviz transferlerinde meydana gelen hızlanma da Merkez Bankasındaki mevduatın azalmasına neden olmuştur.

Mevduat Bankalarındaki Mevduat

1981 yılı sonu itibariyle toplam mevduat yüzde 102.8 oranında artarak 1554.8 milyar TL.sına yükselmiştir. Toplam mevduat 1979'da yüzde 60.8, 1980'de yüzde 76.7 oranında artmıştır.

MEVDUAT DEĞİŞMELERİ

Mevduat Türleri	1978	1979	1980	1981 (%)
Ticari Mevduat	36.5	79.7	84.9	59.1
Resmî Mevduat	35.7	44.1	65.2	118.6
Vadesiz Mevduat	25.3	38.1	35.7	14.1
Vadeli Mevduat ve Mevduat Sertifikası	29.4	87.4	114.3	267.8
Toplam Mevduat	30.7	60.8	76.7	102.8

Kaynak: TC Merkez Bankası, Yıllık Rapor, 1981

Son dört yılda vadeli mevduatın artış hızı ile vadesiz mevduatın artış hızı arasındaki farklar artmıştır. Vadeli mevduat faizlerinin liberalizasyonu sonucu vadeli mevduat 1980 yılında yüzde 87.4 oranında, 1981 yılında ise yüzde 224.5 oranında artmıştır. Mevduat sertifikalarının da ilavesiyle artış oranı 1980'de yüzde 114.3, 1981'de yüzde 267.8 olmuştur. Vadesiz mevduattan vadeli mevduata bir kayma olmasına rağmen bu oranların yüksekliği dikkat çekicidir.

Toptan Eşya Fiyat Endeksi ile deflate edilerek reel olarak ifade edildiği zaman, toplam mevduatın 1981 yılında yüzde 61.4 oranında arttığı, 1978 yılında yüzde 12.1, 1979'da yüzde 11.3 ve 1980'de yüzde 9.2 oranlarında gerilediği görülmektedir.

Tasarruf mevduatında da benzer bir eğilim mevcuttur. Üç yıl süreyle tasarruf mevduatı yılda yüzde 15 - 15.7 oranlarında geriledikten sonra 1981 yılında yüzde 87.3 oranında artmıştır.

MEVDUAT BANKALARINDAKİ TASARRUF MEVDUATI

(Milyon TL.)

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Toptan Eşya Fiyat Endeksi	Reel Tasarruf (1963 sabit Fiyatlarıyla)	Reel Tasarruf Mevduatında Yüzde Değişim	Endeks
1977	116.463	584.8	19.915	-	100.0
1978	147.344	869.9	16.938	-15.0	85.0
1979	225.253	1577.8	14.276	-15.7	71.7
1980	370.509	3071.4	12.063	-15.5	60.6
1981	871.787	3858.8	22.592	+87.3	113.4

Kaynak: TC Merkez Bankası Yıllık Rapor 1981

MEVDUAT BANKALARINDAKİ TOPLAM MEVDUAT

(Milyon TL.)

Yıllar	Toplam Mevduat	Toptan Eşya Fiyat Endeksi	Reel Mevduat (1963 Sabit Fiyatlarıyla)	Reel Mevduatta Yüzde Değişim	Endeks
1977	206.478	584.8	35.307	-	100.0
1978	269.860	869.9	31.022	-12.1	87.9
1979	434.007	1577.8	27.507	-11.3	77.9
1980	766.738	3071.4	24.964	- 9.2	70.7
1981	1.554.791	3858.8	40.292	+61.4	114.1

Kaynak: TC Merkez Bankası Yıllık Rapor 1981

Artış hızlarının farklı olması nedeniyle çeşitli mevduat kategorilerinin toplam mevduat içindeki payları değişmiştir. Resmi mevduatın payında büyük bir değişiklik olmamıştır. Ticari mevduatın payı 1980'de yüzde 37.4 iken, 1981'de yüzde 29.4'e inmiştir. 1980 senesinde tasarruf mevduatı toplam mevduatın yüzde 48.3'üne eşit iken bu oran 1981'de yüzde 56.1'e yükselmiştir. Vadesiz mevduatın payı 1980'de yüzde 25.2'den 1981'de yüzde 14.2'ye gerilerken, vadeli mevduatın payı yüzde 20.2'den yüzde 32.3'e, mevduat sertifikalarınınki ise yüzde 2.9'dan yüzde 9.6'ya yükselmiştir.

Çeşitli mudi gruplarının payları da değişme göstermiştir. Özel teşebbüslerin payı yüzde 31.2'den yüzde 24.8'e azalırken, hane halkının payı 1980'de yüzde 42.8'den 1981'de yüzde 43.8'e yükselmiştir. Mevduat sertifikalarının mülkiyeti hakkında istatistiki bilgiler mevcut değildir, ancak büyük bir kısmın özel teşebbüslerin mülkiyetinde olması ihtimali yüksektir.

MEVDUAT BANKALARINDAKİ MEVDUAT

	1979	1980	1981	Yüzde Dağılım			(Milyon TL.) Yüzde Değişim		
				1979	1980	1981	1979	1980	1981
Resmi	50.917	84.093	183.811	11.7	11.0	11.8	44.1	65.2	118.6
Vadesiz	45.338	75.420	160.040	10.4	9.8	10.3	52.7	66.3	112.3
Vadeli	5.579	8.673	23.771	1.3	1.1	1.5	- 1.3	55.5	174.1
Ticari	155.178	286.954	456.686	35.8	37.4	29.4	79.7	84.9	59.1
Vadesiz	154.480	286.019	453.837	35.6	37.3	29.2	79.6	85.1	58.7
Vadeli	698	935	2.849	0.2	0.1	0.2	106.5	33.9	204.7
Tasarruf	225.253	370.509	871.787	51.9	48.3	56.1	52.9	64.5	135.3
Vadesiz	142.643	193.505	220.695	32.9	25.2	14.2	38.1	35.7	14.0
Vadeli	82.610	154.809	502.590	19.0	20.2	32.3	87.4	87.4	224.6
Mevduat Ser.	-	22.195	148.502	-	2.9	9.6	-	-	569.1
Diğer	1.028	3.927	7.765	0.2	0.5	0.5	-	282.0	97.7
Bankalar	1.621	21.255	34.742	0.4	2.8	2.2	102.1	1211.2	63.4
Toplam	434.007	766.738	1.554.791	100.0	100.0	100.0	60.8	76.7	102.8
Kamu İdareleri	26.206	46.330	119.328	6.0	6.0	7.7	48.0	76.8	157.6
Vadesiz	25.137	45.369	118.083	5.8	5.9	7.6	48.8	80.5	160.3
Vadeli	1.069	961	1.245	0.2	0.1	0.1	30.8	-10.1	29.5
Kamu Gir.	14.169	34.381	67.525	3.3	4.5	4.3	92.8	142.6	96.4
Vadesiz	14.151	34.365	67.500	3.3	4.5	4.3	93.2	142.8	96.4
Vadeli	18	16	25	-	-	-	-28.0	-11.1	56.2
Kalkınma ve Yatırım Bank.	484	2.024	1.886	0.1	0.3	0.1	96.7	318.2	6.8
Sosyal Güvenlik Kuruluşları	30.174	45.585	77.731	6.9	5.9	5.0	71.1	51.1	70.5
Vadesiz	20.945	31.698	43.350	4.8	4.1	2.8	63.6	51.3	36.7
Vadeli	9.229	13.887	34.381	2.1	1.8	2.2	90.8	50.5	147.6
Sigorta Şir.	406	807	764	0.1	0.1	-	26.1	98.8	- 5.3
Kooperatifler	6.342	12.735	2.332	1.5	1.7	0.2	701.7	100.8	81.7
Özel Gir.	134.261	239.031	386.065	30.9	31.2	24.8	72.3	78.0	61.5
Vadesiz	133.701	238.348	383.467	30.8	31.1	24.7	72.0	78.3	60.9
Vadeli	560	683	2.598	0.1	0.1	0.1	188.7	22.0	280.4
Hanehalkı	210.730	328.101	681.056	48.6	42.8	43.8	59.6	55.7	107.0
Vadesiz	137.434	187.693	214.812	31.7	24.5	13.8	41.3	36.6	14.4
Vadeli	73.296	140.408	466.244	16.9	18.3	30.0	110.8	91.6	232.1
Mevduat Ser.	-	22.195	148.502	-	2.9	9.6	-	-	569.1
Kâr Amacı									
Gütmeyen Kur.	10.098	16.318	36.746	2.3	2.1	2.4	66.3	61.6	125.2
Merkez Bank.	381	15.915	23.031	0.1	2.1	1.5	8.8	4077.2	44.7
Yurt Dışındaki Bankalar	756	3.316	9.825	0.2	0.4	0.6	267.0	338.6	196.3
Toplam	434.007	766.738	1.544.791	100.0	100.0	100.0	60.8	76.7	101.5

Mevduat Bankaları Kredileri

Mevduat bankaları tarafından sağlanan krediler 1981 yılında yüzde 75.1 oranında artarak 1980'de 789.5 milyar TL. olan kredi toplamını 1.382.3 milyar TL. sına yükseltmiştir. 1981 yılındaki artış 1980 yılındaki yüzde 76.9'luk artışın çok az altında, fakat 1979 yılı artışı olan yüzde 50.6'nın çok üstündedir.

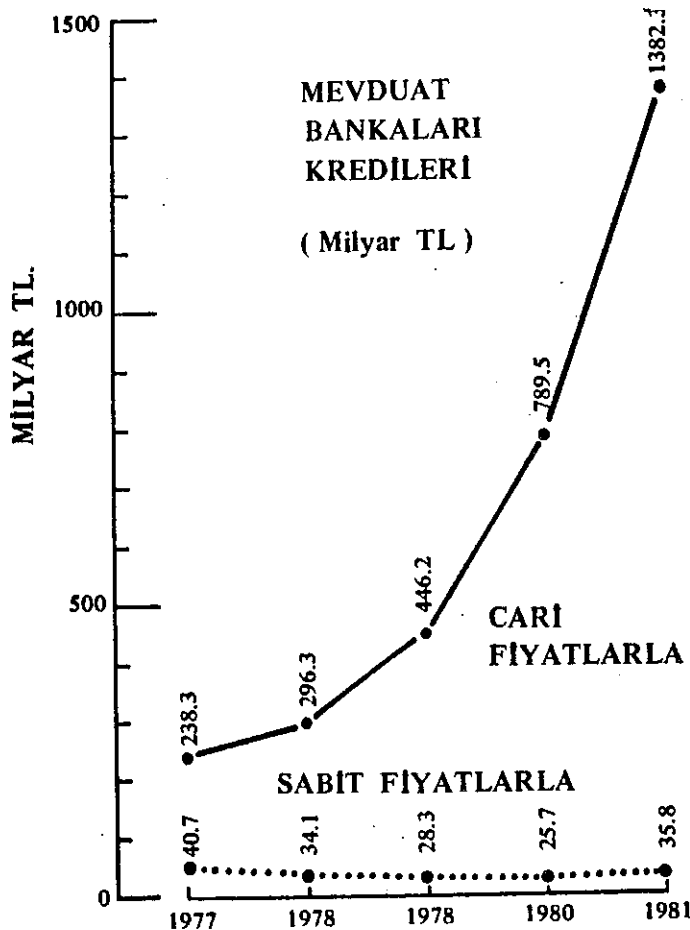
1981 yılı, 1977-1981 döneminde mevduat bankalarının kredilerinin reel olarak arttığı tek yıldır. 1981 yılında mevduat bankalarının kredileri reel olarak yüzde 39.4 oranında artmıştır. Daha önceki üç yılda yüzde 9-17 arasında gerilemeler meydana gelmiştir. Mevduat bankalarının 1981 yılı sonundaki toplam kredi hacmi reel olarak 1977 yılındaki kredi hacminin yüzde 88'ine eşittir.

MEVDUAT BANKALARI KREDİLERİ

(Milyon TL.)

Yıllar	Mevduat Bankaları Kredileri	Toptan Eşya Fiyat Endeksi	Reel Krediler (1963 Sabit Fiyatlarıyla)	% Değişim	Reel Kredi Endeksi
1977	238.288	584.8	40.747		100.0
1978	296.340	869.9	34.060	-16.4	83.6
1979	446.188	1577.8	28.279	-17.0	69.4
1980	789.515	3071.4	25.705	- 9.1	63.0
1981	1.382.293	3858.8	35.822	+39.4	87.9

Kaynak: TC Merkez Bankası Yıllık Rapor, 1981

BANKA KREDİLERİNİN EKONOMİK
SEKTÖRLERE GÖRE DAĞILIMI

Sektörler	1977	1978	1979	1980	1981
Tarım	20.6	17.8	18.5	18.5	20.3
Sanayi	41.6	40.2	35.0	35.8	18.2
Esnaf ve Sanatkar	4.0	4.6	5.2	4.7	3.1
İnşaat	4.7	4.8	3.8	2.3	2.5
Turizm	0.2	0.2	0.1	0.2	-
İç Ticaret	10.3	11.8	10.5	9.4	6.4
Dış Ticaret	6.7	6.9	6.2	7.5	9.1
Dağıtılamayan	12.0	13.6	20.7	21.5	40.4
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: TC Merkez Bankası, Yıllık Rapor, 1981

6. Toplam Kredi Stoku

Mevduat bankalarının kredilerine, Merkez Bankasının direkt kredileri ve Kalınma ve Yatırım Bankalarının kredileri ilave edildiğinde toplam kredi stoku elde edilmektedir. 1980 yılında toplam kredi stoku yüzde 66.6 oranında artmıştır. 1981'de ise artış oranı bir evvelki yıla göre daha düşük olmuştur (yüzde 60).

Ancak kredi stoku son beş yılda reel olarak ilk defa 1981'de artmıştır. Yüzde 27.3'lük bu artışa rağmen 1981'de reel kredi stoku 1977 yılı düzeyinin ancak yüzde 77.7'sini oluşturmaktadır.

KREDİ STOKU

Yıllar	Kredi Stoku			Reel Kredi Stoku		
	(Milyar TL.)	% Değişim	Endeks	1963 Fiyatlı. (Milyar TL.)	% Değişim	Endeks
1977	414.2	-	100.0	70.8	-	100.0
1978	526.0	27.0	127.0	60.5	-14.5	85.5
1979	796.1	51.3	192.2	50.5	-16.5	71.3
1980	1.326.3	66.6	320.2	43.2	-14.5	61.0
1981	2.122.7	60.0	512.5	55.0	+27.3	77.7

Kaynak: TC Merkez Bankası, Yıllık Rapor 1981

İstikrar programı kamu sektörüne giden kredilerin payında bir sınırlama getirmiştir. Merkez Bankasının kamu idarelerine ve kamu teşebbüslerine sağladığı direkt kredilerin payı 1979'da yüzde 26.9'dan, 1980'de yüzde 27.7'ye yükseldikten sonra 1981'de yüzde 23.3'e inmiştir. Mevduat bankalarının özel girişimlere ve hane halkına sağladığı kredilerin toplam kredi stoku içindeki payı ise 1979'da yüzde 46.5'ten, 1981'de yüzde 53.4'e yükselmiştir.

Reel olarak özel girişimler ve hane halkının 1981 yılı sonunda aldıkları krediler 1977 yılı düzeyinin 87.2'sine eşittir. Diğer taraftan kamu idareleri ve kamu teşebbüslerinin 1981 sonunda aldıkları krediler 1977 yılı düzeyinin yüzde 67.9'una eşittir.

KREDİ STOKU

(Milyon TL.)

	1977	1978	1979	1980	1981	% Dağılım				
						1977	1978	1979	1980	1981
Merkez Bankası	91.635	124.249	214.456	366.977	409.175	22.1	23.6	26.9	27.7	23.3
Kamu İdareleri	45.178	56.639	91.740	188.734	261.895	11.1	10.7	11.5	14.2	12.3
Kamu Girişimleri	46.457	67.610	122.716	178.243	233.280	11.0	12.9	15.4	13.4	11.0
Mevduat Bankaları	238.288	296.340	446.188	789.515	1.382.293	57.5	56.3	56.0	59.5	65.1
Kamu İdareleri	7.460	9.657	10.935	10.691	51.131	1.8	1.8	1.4	0.8	2.4
Kamu Girişimleri	30.124	33.737	65.119	138.013	196.381	7.3	6.4	8.2	10.4	9.3
Özel Girişimler ve Hanehalkı	200.704	252.946	370.134	640.811	1.134.160	48.5	48.1	46.5	48.3	53.4
Sigorta Şirketleri	-	-	-	-	621	-	-	-	-	-
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	84.268	105.448	135.444	169.849	245.215	20.3	20.0	17.0	12.8	11.6
Kamu İdareleri	231	55	56	59	-	-	-	-	-	-
Kamu Girişimleri	74.933	90.757	109.286	121.390	172.467	18.1	17.3	13.7	9.2	8.1
Özel Girişimler ve Hanehalkı	9.104	14.636	26.102	48.400	72.748	2.2	2.7	3.3	3.6	3.4
Toplam	414.191	526.037	796.088	1.326.341	2.122.683	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: TC Merkez Bankası Yıllık Rapor 1981

REEL KREDİ STOKU

	(Milyon TL.)				
	1977	1978	1979	1980	1981
Toptan Eşya Fiyat Endeksi	584.8	869.9	1.577.8	3.071.4	3.858.8
Reel Kredi Stoku	70.826	60.471	50.456	43.184	55.009
Merkez Bankası	15.670	14.283	13.592	11.948	12.832
Mevduat Bankaları	40.747	34.066	28.279	25.705	35.822
Kalkınma Bankaları	14.409	12.122	8.584	5.530	6.355
Özel Girişimler ve Hanehalkı	35.877	30.760	25.113	22.439	31.277
Kamu İdareleri ve Kamu Girişimleri	34.949	29.711	25.343	20.745	23.732

7. Sermaye Piyasası

Özel sektör 1981 yılında 16 milyar TL.lık tahvil ihraç etmiştir. Bu rakam 1980 yılında erişilen 18 milyar TL.lık rekorun yüzde 11 oranında altındadır.

Hisse senetleri bir canlılık göstermemiş, on yıllık bir dönem içinde 1974 yılındaki 1.9 milyar liralık ve 1980 yılındaki 1.2 milyar liralık ihraç dışında hisse senedi piyasasında anlamlı bir hareket olmamıştır.

1981 yılında 16 milyarlık tahvil ihracının özel sektör için önemli bir rakam olmasına rağmen, bu miktar toplam tahvil ihracının yüzre 10.6'sini oluşturmakta idi. Son beş yılda ise özel sektörün toplam tahvil ihracı içindeki payı 19.2'yi aşamamıştır.

1981 yılında özel ve kamu sektörünün toplam tahvil ihracı rekor bir düzeye çıkmış ve 176 milyar TL.lık tahvil ihraç edilmiştir.

ÖZEL SEKTÖR TAHVİL VE
HİSSE SENEDİ İHRACI

	(Milyon TL.)	
Yıllar	Hisse * Senedi	Tahvil
1970	132	387
1971	85	130
1972	180	350
1973	800	630
1974	1900	470
1975	700	1232
1976	685	1556
1977	450	1582
1978	372	2199
1979	312	4866
1980	1183	18011
1981	324	15981

* Sadece halka açılan şirketlere ihraç edilen hisse senetleri.

TAHVİL İHRACI

(Milyar TL.)				
Yıllar	Kamu	Özel	Toplam İçinde Yüzde Pay Kamu	Özel
1975	13.9	1.4	90.9	9.1
1976	20.7	1.7	92.4	7.6
1977	40.1	1.6	96.2	3.8
1978	35.5	2.2	94.2	5.8
1979	35.8	4.9	88.0	12.0
1980	75.8	18.0	80.8	19.2
1981	135.0	16.0	89.4	10.6

TAHVİL VE HİSSE SENEDİ İHRACI

(Milyar TL.)						
	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Kamu Sektörü	20.7	40.1	35.5	35.8	75.8	135.0
- Devlet İç Borç-						
lanma Tahvilleri	12.0	19.5	20.0	35.5	50.0	70.0
- İç İstikraz Hazine						
Bonoları	-	-	-	-	10.0	65.0
- Devlet Yatırım						
Bankası Tahvilleri	8.5	20.2	15.0	-	15.0	-
- T.Emlak Kredi Banka-						
sı Tahvilleri	0.2	0.4	0.5	0.4	0.8	-
Özel Sektör	3.3	4.5	6.0	12.0	39.9	41.3
- Tahvil	1.7	1.6	2.2	4.9	18.0	16.0
- Hisse Senedi ¹	1.6	2.9	3.8	1.7	21.9	25.3
Toplam	24.0	44.6	41.5	47.9	115.7	176.3

¹ Borsa kotuna alınan.

Kaynak: TC Merkez Bankası, Yıllık Rapor 1981

İkinci el piyasasında hisse senetleri fiyatları endeksi 1979 Nisan ayından itibaren düşme eğilimi göstermiş Ocak 1981'den itibaren ise hafif bir yükselme gözlenmiştir.

SERMAYE PİYASASI HİSSE SENEDİ
FİYAT ENDEKSİ
(Ocak 1974: 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.1
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08	90.24	94.6
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.9
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.4
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	102.66
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.19	97.63	106.22
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.01
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.45
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.25
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	

Finansal Kurumların Nisbi Önemi

Merkez Bankasının mevcutlarının toplam içindeki payı 1966 yılında yüzde 17.9'dan 1980'de yüzde 37.5'e yükselirken, mevduat bankalarının payı yüzde 52.2'den yüzde 42.8'e gerilemiştir. Vadeli mevduat faizlerinin liberalizasyonu mevduat bankalarının nisbi önemini 1981'de yüzde 45.7'ye yükseltirken, Merkez Bankasının nisbi öneminin yüzde 34.9'a inmesine yol açmıştır. Kalkınma ve Yatırım bankalarının payı ise 1966'da yüzde 10'dan 1981 yılında yüzde 4.8'e gerilemiştir. Bu eğilim kalkınma halindeki bir ülkenin gereklerine ters düşen bir gelişme sayılmalıdır.

MALİ KURULUŞLARIN TOPLAM KAYNAKLARI
(1966-1980)

	1966		1980		1981	
	Milyar TL	%	Milyar TL	%	Milyar TL	%
Merkez Bankası	14.7	17.9	1.386.7	37.5	2.094.7	34.9
Mevduat Bankaları	42.7	52.2	1.582.3	42.8	2.744.5	45.7
Kalkınma Bankaları	8.2	10.0	173.5	4.7	290.2	4.8
Sosyal Sigorta Kur.	9.7	11.8	201.6	5.4	-	-
Kooperatifler	5.8	7.1	220.0	5.9	-	-
Sigorta Kuruluşları	0.8	0.5	25.0	0.7	-	-
Organize Olmamış Para	-	-	110.9	3.0	-	-
Toplam	81.8	100.0	3.700.0	100.0	6.000.0	100.0

8. Enflasyon

Enflasyon Göstergeleri

Enflasyon göstergeleri olarak kullanılabilen üç endeks mevcuttur. Toptan Eşya Fiyat Endeksi, Geçinme Endeksi ve GSMH zımni deflatörü. GSMH zımni deflatörü bütün sektörleri nisbi ağırlıklarıyla temsil ettiği için en geniş kapsamlı endekstir. Ancak aylık olarak hesaplanmamakta yıllık ortalama artış olarak ifade edilmektedir.

Dört yıllık bir hızlanmadan sonra her üç endeks 1981 yılında yüzde 100 civarından yüzde 39 civarına gerilemiştir.

ENFLASYON GÖSTERGELERİ (Senelik Ortalama Yüzde Değişimler)

Yıllar	Toptan Eşya Fiyat Endeksi	İstanbul Geçinme Endeksi	GSMH Zımni Fiyat Deflatörü
1970	6.7	7.9	11.9
1971	15.9	19.0	18.3
1972	18.0	15.4	16.4
1973	20.5	14.0	22.1
1974	29.9	23.9	28.3
1975	10.1	21.2	16.1
1976	15.6	17.4	16.2
1977	24.1	26.0	25.0
1978	52.6	61.9	44.0
1979	63.9	63.5	69.6
1980	107.2	94.3	103.3
1981	36.8	37.6	41.9

Toptan Eşya Fiyatları Endeksi, aşağıdaki şekliyle enflasyon oranını aylık olarak üç şekilde vermektedir. Her ay için bir ay öncesine göre aylık enflasyon oranı, her ay için 12 aylık enflasyon oranı, her ay için önceki yılın Aralık ayına göre enflasyon oranı.

TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ

Yıllar	Aylar	Endeks	Zincirleme Endeks	Geçen Yılın Aynı Ayına Göre Yüzde Değişim	Yıl Sonuna Göre Yüzde Değişim
1963		100.0	-	-	-
1970		145.7	6.7	-	-
1971		168.9	15.9	-	-
1972		199.0	18.0	-	-
1973		240.1	20.5	-	-
1974		311.8	29.9	-	-
1975		343.2	10.1	-	-
1976		396.6	15.6	-	-
1977		492.1	24.1	-	-
1978		750.8	52.6	-	-
1979		1230.7	63.9	-	-
1980		2550.6	107.2	-	-
1981		3488.4	36.8	-	-
1980	Ocak	1722.9	9.2	89.1	9.2
	Şubat	2227.9	29.3	133.2	41.2
	Mart	2326.5	4.4	131.8	47.4
	Nisan	2408.8	3.5	122.6	52.7
	Mayıs	2479.9	2.9	119.0	57.1
	Haziran	2547.9	2.8	109.8	61.5
	Temmuz	2552.4	0.2	103.5	61.8
	Ağustos	2591.6	1.5	100.1	64.3
	Eylül	2681.2	3.5	100.9	69.9
	Ekim	2872.1	7.1	104.7	82.0
	Kasım	2980.0	3.8	96.6	88.9
	Aralık	3071.4	3.4	94.7	94.7
1981	Ocak	3211.2	4.6	86.4	4.6
	Şubat	3283.4	2.2	47.4	6.9
	Mart	3256.6	-0.8	40.0	6.0
	Nisan	3230.8	-0.8	34.1	5.2
	Mayıs	3301.1	2.2	33.1	7.5
	Haziran	3512.3	6.4	37.9	14.4
	Temmuz	3517.7	0.2	37.8	14.5
	Ağustos	3556.8	1.1	37.2	15.8
	Eylül	3661.6	2.9	36.6	19.2
	Ekim	3721.1	1.6	29.6	21.2
	Kasım	3794.9	2.0	27.3	23.6
	Aralık	3858.8	1.7	25.6	25.6

1980 ekonomik istikrar programının temel hedeflerinden biri enflasyon oranını azaltmak idi. Bu konudaki başarıyı Toptan Eşya Fiyat Endeksinde görülen 12 aylık değişimlerden izlemek mümkündür. Şubat 1980'de endeks yüzde 133.2'ye yükseldikten sonra tedrici olarak gerileyerek Şubat 1981'de yüzde 47.4'e ve Aralık 1981'de yüzde 25.6'ya gerilemiştir.

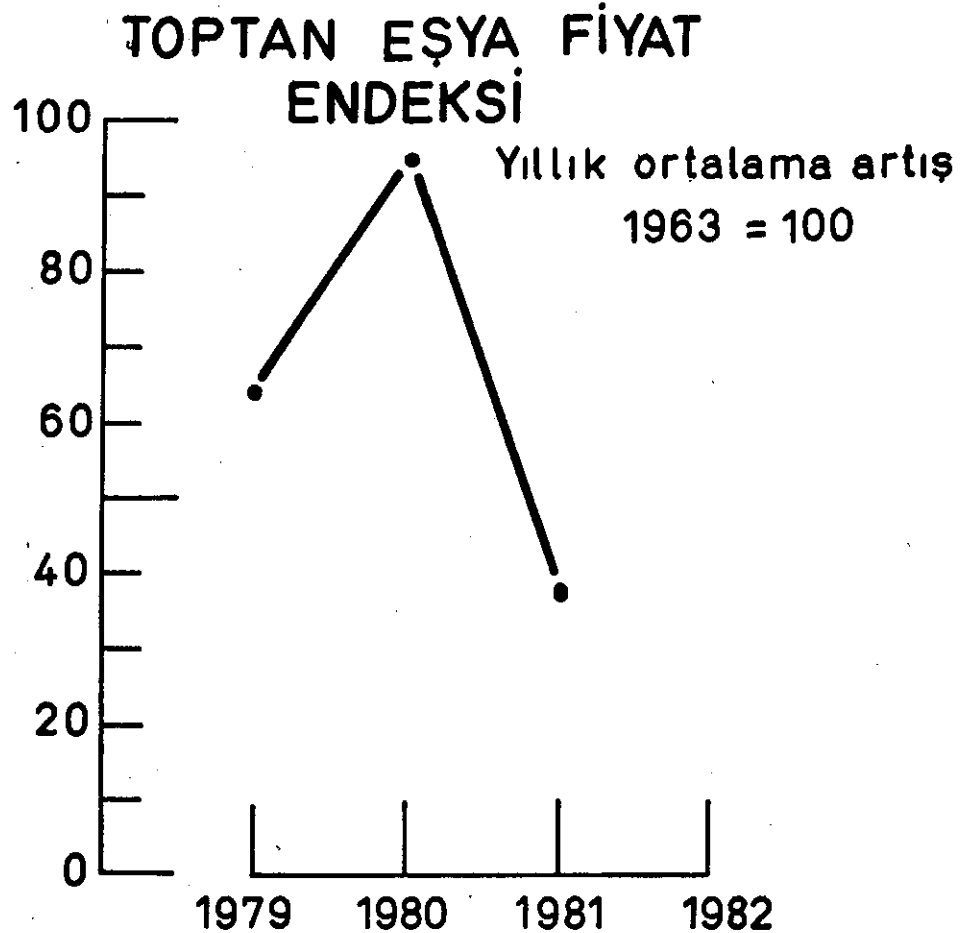
1981 yılı zarfında Toptan Eşya Fiyat Endeksinin ortalama artış oranı yüzde 36.8 olmuştur. Artış oranı gıda maddeleri ve yemlerde daha yüksek olmuş (yüzde 41.6) sanayi ham maddeleri ve yarı mamullerinde daha düşük olmuştur (yüzde 31.2). En yüksek artışlar hububatta (yüzde 72.1) ve yakacaklarda (yüzde 32.7), en düşük artışlar hayvanlarda (yüzde 16.6) yapı malzemesinde (yüzde 17.2) ve ısıtma ve aydınlatmada (yüzde 20.4) olmuştur.

Daha uzun bir perspektifle bakıldığında 19 yıllık bir dönemde fiyatlar 35 kat artmıştır. En yüksek artışlar 1963=100 olmak üzere 1981'de: yakacaklarda 6142.5, ısıtma ve aydınlatma 5301.7, giyimde 4052.1, en düşük artışlar: dokuma maddelerinde 2613.4, hububatta 2818.8 ve gıda ve yem 3100.7 olmuştur.

FİYATLAR
(Yıllık Ortalamalar)
(1963:100)

	1979	1980	1981	% Değişim 1980/79	1981/80
Toptan Eşya Fiyatları					
Toplam	1230.7	2550.6	3488.8	107.3	36.8
Gıda ve Yem	1092.8	2189.7	3100.7	100.3	41.6
Hububat	773.8	1637.7	2818.5	111.6	72.1
Hayvanlar	1958.6	3805.8	4436.8	94.3	16.6
Hayvan Mahsulleri	1472.5	2624.5	3245.4	78.2	23.6
Sanayi Hammaddeleri ve Yarı Mamuller	1460.6	3152.1	4134.5	115.8	31.2
Yakacak	1717.3	4629.8	6142.5	169.6	32.7
Madenler	1352.9	2735.3	3302.5	102.2	20.8
Dokuma Maddeleri	1190.1	2134.9	2613.4	79.4	22.4
Yapı Malzemeleri	1675.8	3157.4	3699.5	88.4	17.2
Geçinme Endeksleri					
Ankara, Toplam	1174.2	2365.1	3168.2	101.4	34.0
İstanbul, Toplam	1433.1	2784.1	3831.2	94.3	37.6
Gıda	1332.5	2554.9	3502.8	91.7	37.1
Isıtma-Aydınlatma	2122.4	4403.8	5301.7	107.5	20.4
Giyim	1514.7	2814.4	4052.1	85.8	44.0
Diğer	1615.7	3386.2	4801.9	109.6	41.8

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ
1963:100

Ticaret Bakanlığı

(Yıllık Ortalamalar)

Yıllar	Genel Endeks	% Değişim	Gıda ve Yem	% Değişim	Sanayi Ham Maddeleri	% Değişim
1973	240.1	20.5	225.3	21.5	264.7	19.0
1974	311.8	29.9	305.4	35.5	322.5	21.8
1975	343.2	10.1	357.9	17.2	318.6	- 1.2
1976	396.6	15.6	411.6	15.0	371.6	16.6
1977	492.1	24.1	505.6	22.8	469.7	26.4
1978	750.8	52.6	733.7	45.1	779.2	65.9
1979	1230.7	63.9	1092.8	48.9	1460.6	87.4
1980	2550.6	107.2	2189.7	100.4	3152.1	115.8
1981	3488.4	36.8	3100.7	41.6	4134.5	31.2

Istanbul Ticaret Odası

1973	236.7	21.0	221.1	24.5	271.3	33.8
1974	300.4	26.9	281.4	27.3	320.6	18.2
1975	334.6	11.4	337.5	11.9	336.4	4.9
1976	392.6	17.3	391.5	16.0	445.0	32.3
1977	504.3	28.5	487.9	24.6	605.0	35.9
1978	774.8	53.6	753.1	54.3	890.8	47.2
1979	1357.0	75.1	1206.0	60.1	1605.0	80.2
1980	2581.9	90.3	2275.0	88.6	2521.0	57.1
1981	3463.2	34.1	3077.9	35.3	3111.9	23.4

Seçilmiş bazı mal gruplarının fiyatları farklı değişmeler göstermiştir. Dokuma maddeleri ve gıda maddeleri fiyatları az artmış, deri, hayvan, yapı malzemesi ve kağıt fiyatları ise daha hızlı artmıştır.

SEÇİLMİŞ BAZI MADDELERİN
TOPTAN EŞYA FİYATLARI
1963:100

Yıllar	Gıda Maddeleri	Hayvanlar	Dokuma	Deri	Kağıt	Yapı Malzemeleri
1970	127.0	179.1	123.9	140.5	117.1	151.3
1971	138.4	255.1	158.2	173.8	137.1	166.1
1972	153.4	331.5	189.6	285.2	154.6	187.4
1973	192.1	348.5	275.6	371.3	155.2	208.1
1974	281.6	371.0	341.4	361.8	221.8	252.6
1975	313.9	444.2	299.9	308.7	226.9	274.7
1976	355.4	621.3	397.9	374.1	228.0	383.3
1977	410.3	891.4	489.6	491.5	319.2	642.0
1978	549.3	1.322.5	681.3	1.047.3	568.3	963.4
1979	816.4	1.958.6	1.190.1	2.230.5	776.3	1.675.8
1980	1.755.5	3.805.8	2.134.9	3.786.3	2.093.5	3.157.4
1981	2.771.5	4.436.8	2.613.4	4.845.6	2.731.3	3.699.5

TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ VE
GEÇİNME ENDEKSLERİNDE YILLIK ORTALAMA, DEĞİŞİMLER

Yıllar	Toptan Eşya Fiyat Endeksi			İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi
	Genel	Gıda	Sanayi Hammaddeleri	
1955	7.1	4.4	14.2	9.7
1956	16.8	18.4	14.2	11.3
1957	18.7	20.5	13.0	8.4
1958	15.1	7.3	32.6	12.8
1959	19.5	18.8	22.0	23.1
1960	5.2	7.3	1.5	6.6
1961	2.9	6.6	-3.7	4.2
1962	5.6	8.7	-	4.5
1963	4.3	4.3	3.8	10.0
1964	1.2	0.2	2.7	2.0
1965	8.1	10.1	4.9	5.7
1966	4.8	5.4	4.1	4.4
1967	7.6	6.6	9.0	6.1
1968	3.2	2.0	5.3	4.5
1969	7.2	8.1	5.9	4.9
1970	6.7	3.2	12.5	9.2
1971	15.9	14.2	18.5	17.1
1972	18.0	15.2	22.1	13.3
1973	20.5	21.5	19.0	14.3
1974	29.9	35.5	21.8	23.5
1975	10.1	17.2	-1.2	21.5
1976	15.6	15.0	16.6	16.9
1977	24.1	22.8	26.4	31.1
1978	52.6	45.1	65.9	67.9
1979	63.9	48.9	87.4	77.3
1980	107.2	100.4	115.8	75.8
1981	36.8	41.6	31.2	35.3

Kaynak: Ticaret Bakanlığı, İstanbul Ticaret Odası

İstanbul geçinme endeksinin yıllık ortalaması 1981'de yüzde 37.6 oranında artmıştır. Ankara geçinme endeksi ise yüzde 34 artmıştır.

Tüketici fiyatları endeksi bakımından en yüksek ortalama fiyat artışını gösteren İzmir (yüzde 39.3), Diyarbakır (yüzde 37.2) ve İstanbul (yüzde 36.6) takip etmiştir. En düşük artışlar ise Karadeniz Bölgesinde Samsun (yüzde 32.2) ve Ordu (yüzde 33.2) illerinde görülmüştür.

GEÇİNME ENDEKSLERİ
(1963=100)

Yıllar	Genel Endeks	% Değişim	Gıda	% Değişim	Yakıt	% Değişim	Giyim	% Değişim
Ankara								
1973	241.2	15.8	228.2	15.7	279.7	14.7	260.8	12.2
1974	278.4	15.4	260.4	14.1	315.5	12.8	304.7	16.8
1975	331.4	19.0	313.3	20.3	331.7	5.2	363.6	19.3
1976	385.9	16.4	375.0	19.7	349.8	5.5	417.8	14.9
1977	472.8	22.5	459.6	22.6	453.1	29.5	501.2	20.0
1978	724.8	53.3	650.0	41.4	760.0	67.7	889.3	77.4
1979	1174.2	62.0	1033.0	58.9	1297.2	70.6	1728.0	94.3
1980	2365.2	101.4	2205.1	113.5	3455.0	166.3	2895.8	67.6
1981	3168.2	34.0	3005.6	36.3	4850.0	40.4	3698.6	27.7
İstanbul								
1973	243.6	14.0	243.2	14.7	267.7	10.4	238.5	19.8
1974	301.8	23.9	297.4	22.3	338.9	26.6	308.9	29.5
1975	365.8	21.2	378.0	27.1	374.2	10.4	323.3	4.7
1976	429.6	17.4	458.5	21.3	461.2	23.4	340.8	5.4
1977	541.3	26.0	565.0	23.2	610.5	32.4	453.1	33.0
1978	876.3	61.9	864.4	53.0	1096.2	79.5	774.6	71.0
1979	1433.1	63.5	1332.5	54.1	2122.4	93.6	1514.6	95.5
1980	2784.1	94.3	2554.9	91.7	4403.8	107.5	2814.4	85.8
1981	3831.2	37.6	3502.8	37.1	5301.7	20.4	4052.1	44.0

İSTANBUL GEÇİNME ENDEKSİ
1963:100

(Yıllık ortalamalar)

Yıllar	Ticaret Bakanlığı		İstanbul Ticaret Odası	
	Endeks	% Değişim	Endeks	% Değişim
1970	155.6	7.9	143.3	9.2
1971	185.2	19.0	167.8	17.1
1972	213.7	15.4	190.1	13.3
1973	243.6	14.0	217.3	14.3
1974	301.8	23.9	268.4	23.5
1975	365.8	21.2	326.6	21.6
1976	429.6	17.4	381.7	16.9
1977	541.3	26.0	498.4	30.6
1978	876.3	61.9	842.4	69.0
1979	1.433.1	63.5	1.485.2	76.3
1980	2.784.1	94.3	2.608.2	75.6
1981	3.831.2	37.6	3.544.2	35.9

TOKETİCİ FİYAT ENDEKSİ
(1968=100)

(Senelik Yüzde Değişmeler)

Şehirler	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Ankara	8.1	16.3	12.9	16.6	18.7	20.1	15.3	28.3	49.5	56.5	116.6	35.9
İstanbul	6.8	15.7	11.8	15.4	15.8	19.2	17.3	27.1	45.3	58.7	110.2	36.6
İzmir	7.8	19.7	14.8	16.7	17.5	20.9	16.5	30.1	45.8	57.3	107.0	39.3
Samsun	7.3	15.9	17.2	16.2	22.6	20.9	16.3	29.5	51.4	52.5	104.8	32.3
Eskişehir	7.4	14.7	13.0	15.0	16.9	21.3	17.0	28.3	46.5	52.2	117.0	35.6
Antalya	8.7	15.1	15.0	17.5	22.0	21.4	13.9	27.8	46.0	59.4	106.9	35.1
Diyarbakır	8.2	16.3	17.1	15.7	18.9	19.3	18.6	25.8	43.3	54.8	113.7	37.2
Ordu	10.5	16.5	11.3	13.8	22.5	17.6	16.7	28.2	49.4	57.5	104.2	33.2

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü

İç Ticaret Hadleri

1981 yılında tarımsal ürünlerin fiyatları sınai ürünlerin fiyatlarından daha hızlı artmıştır. Bunun sonucu olarak iç ticaret hadleri 1980'de 69.3'den 1981'de 75.4'e yükselmiştir.

Tarım aleyhindeki gelişme 1975 ile 1980 arasında cereyan etmiş, 1975'de 112.3 olan iç ticaret hadleri, 1980'de 69.3'e kadar inmiştir. 1972-1975 arasında tarım fiyatları daha hızlı artmıştır. 1981 yılında da tarım fiyatlarındaki artış hızı sınai ürünlerin fiyatlarındaki artış hızından daha yüksek olmuştur.

İÇ TİCARET HADLERİ*

	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
I	87.0	87.8	92.0	114.9	114.2	113.7	109.1	86.3	68.8	81.1
II	86.0	87.5	92.2	112.9	113.6	110.6	100.8	73.9	65.8	77.3
III	79.6	82.5	92.8	110.3	105.5	101.5	93.2	72.4	68.0	70.7
IV	82.4	84.4	102.9	112.2	112.2	101.8	85.5	68.6	74.7	72.6
Senelik Ortalama	83.4	85.1	94.7	112.3	110.8	106.9	97.1	75.3	69.3	75.4

* Tarımsal ürünlerin fiyatları/sınai ürünlerin fiyatları

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ
VE İÇ TİCARET HADLERİ

Yıllar	Genel Endeks	Gıda ve Yem	Sınai Hammaddeler	(Senelik ortalama) (Yüzde değişim)
				İç Ticaret Haddi
1976	15.6	15.0	16.6	110.8
1977	24.1	22.8	26.4	106.9
1978	52.6	45.1	65.9	97.1
1979	63.9	48.9	87.4	75.3
1980	107.3	100.4	115.7	69.3
1981	36.8	41.6	31.2	75.4

Enflasyon Yaratan Ana Etkenler

Enflasyon yaratan faktörler mal arzını etkileyenler, toplam talebi etkileyenler olmak üzere iki grupta toplanabilir.

a) Mal arzını etkileyen faktörler: Tarımsal ürünler 1981 yılında GSYİH'ya katkısı bakımından yüzde 0.4 oranında artmıştır. Nüfus artış hızı olan yüzde 2.2'yi de hesaba katarsak fert başına arz bakımından yüzde 2.5 oranında bir gerileme söz konusudur.

Sınai üretimin 1981'de yüzde 9.1 oranında bir artış göstermesine rağmen daha önceki iki yılda yüzde 5.6 ve yüzde 5.5'lik gerilemeler 1981 düzeyinin 1977 düzeyinden düşük olmasına yol açmıştır.

Ayrıca GSYİH'nın 1981'de yüzde 4.3 oranında artmasına rağmen daha önceki iki yılda görülen gerilemeler fert başına GSYİH'nın düşük olmasına yol açmıştır.

1981 yılında yüzde 20 oranında artan ithalat hacmi, arzı olumlu yönde etkilemiştir. 1973=100 olmak üzere 1980'de 96.8 olan ithalat hacim endeksi 1981'de 116.8'e yükselmiştir.

b) Toplam talebi etkileyen faktörler:

1) İşçi dövizleri: İşçi dövizlerinin ödemeler dengesindeki olumlu etkileri biryana, tedavüldeki para miktarında artışlar meydana getirmektedir.

İşçi dövizleri ile çok sayıda insana nispeten sınırlı miktarda TL.sı transfer edilmekte, bu para ile arsa, kat, dükkan, dayanıklı tüketim malları ve diğer tüketim malları satın alınmaktadır. Az bir kısmı ise tasarruf edilmektedir.

2) Tarım destek fiyatları: 1981 yılında destek fiyatları enflasyon oranından daha düşük oranda artırılmıştır. 1981 yılında destekleme fiyatlarında en yüksek artışlar buğday, arpa, tütün ve çay'da sağlanmıştır.

DESTEKLEME ALIM FİYATLARI

	(Krs./Kg.)				Yüzde Artış			
	1978	1979	1980	1981	1978/ 1977	1979/ 1978	1980/ 1979	1981/ 1980
Buğday	330	510	1.050	2.016	17.4	54.5	105.0	-92.0
Arpa	260	480	850	1.366	42.1	84.6	77.0	-60.7
Çavdar	250	470	800	-	31.5	88.0	70.2	-
Yulaf	235	370	825	-	32.8	59.6	-	-
Pamuk	1.358	2.475	5.000	6.250	46.5	59.7	102.0	25.0
Tütün	5.060	6.088	10.900	18.500	8.2	22.7	77.2	-69.7
Çay	1.200	1.450	2.588	4.100	20.0	20.8	64.7	-58.4
Şeker Pan- carı	80	130	300	400	29.0	62.5	130.0	33.3
Ayçiçeği	850	1.600	3.000	4.000	30.8	88.2	87.5	33.3
Fındık	2.150	4.500	11.000	12.500	42.4	91.5	144.4	13.6
Kuru İncir	1.050	2.200	5.000	6.500	56.2	109.5	127.2	30.0
Zeytin	3.000	6.000	-	-	39.1	87.5	153.0	-
Merinos	6.500	11.500	29.100	25.083	18.2	76.9	176.6	-13.8
Tiftik	19.000	27.650	76.500	80.000	65.2	45.5	122.2	4.6
Yaş Koza	12.500	18.500	80.000	-	25.0	48.0	100.0	-
Antep Fıstığı	5.500	12.500	30.000	-	-	127.3	100.0	-
Çekirdek- siz Kuru Üzüm	1.750	4.000	8.500	11.000	87.5	100.0	200.0	29.4
Çekirdekli Kuru Üzüm	1.000	2.000	4.500	-	21.2	100.0	21.1	-
Soya Fa- sulyesi	775	1.350	-	4.000	-	74	211.1	-
Kırmızı Mer- cimek	-	900	2.800	-	-	-	-	-
Yeşil Mer- cimek	-	1.700	-	-	-	-	-	-
Mısır	-	900	-	-	-	-	158.6	-
Yer Fıstığı	1.850	2.900	7.500	-	-	56.7	57.2	15.6
Haşhaş (Kışlık)	2.500	2.500	3.460	4.000	8.7	0	-	-
Haşhaş (Yazlık)	1.900	1.900	-	3.000	0	0	-	-
Koyun	3.150	4.100	-	-	50.0	30.1	-	-
Sığır	2.950	3.900	-	-	47.5	32.2	-	-

3) Paranın dolaşım hızı: Paranın dolaşım hızı 1980 senesinde 8.9'a kadar yük-
selmiş, ancak 1981'de 8.6'ya düşmüştür. GSMH/emisyon şeklinde hesaplandığında
ise emisyonun son dört yılda devamlı yükseldiği görülmüştür.

PARANIN DOLAŞIM HIZI

Yıllar	Emisyon Senelik Ortalamalar (Milyar TL) (1)	Para Arzı M1 Sene Ortası (Milyar TL) (2)	GSMH (Milyar TL) (3)	Hız 3/1	Hız 3/2
1978	94.7	219.3	1.290.7	13.6	5.9
1979	146.5	350.7	2.199.5	15.0	6.3
1980	230.2	500.5	4.435.1	19.3	8.9
1981	326.9	764.6	6.564.3	20.1	8.6

4) KİT'lerin açıkları: Geçmişte KİT'lerin açıkları tedavüldeki para miktarının, para arzının ve toplam talebin yükselmesine neden olmuştur.

KİT'lerin vergiden önceki zararları 1979'da 71 milyar TL, 1980'de 23 milyar TL. iken bu kuruluşlar 1981'de 1.7 milyar TL vergi öncesi kâr elde etmiştir.

Bu gelişmelere rağmen 1981 yılında çok olumlu gelişmelerin olduğunu iddia etmek mümkün değildir. 25 KİT kârlarını yüzde 100 artırırken, 10 KİT zararlarını yüzde 64 oranında artırmıştır. Toplam olarak 35 KİT 1981 yılında 111 milyar TL.lık kâr etmiştir, 1980 ile kıyaslanırsa yüzde 113 oranında kâr artışı olmuştur. Fakat aynı dönem zarfında Hazine desteği yüzde 45 oranında artarak 1981'de 109 milyar TL.sına yükselmiştir. Bu desteğin ekonomi bakımından yükünü hesaba katmak gerekir.

KİT'lerin KAR/ZARAR HESAPLARI

	1979	1980	% Artış	1981	% Artış	1982 Program	% Artış
Toplam Kâr	20.7	67.5	226.1	136.0	101.5	144.8	6.5
Kâr Eden Kuruluş Sayısı	23	27		25		32	
Toplam Zarar	-17.5	-15.4	12.0	-25.2	-63.6	-15.2	39.7
Zarar Eden Kuruluş Sayısı	12	8		10		35	
Toplam Kâr/Zarar Kuruluş Sayısı	3.1 35	52.0 35	1577.4	110.8 35	113.1	129.7	17.1
(-) Hazine Yardımı	74.1	75.1	1.4	109.1	45.3	82.5	-24.4
Net Kâr (Vergi Öncesi)	-71.0	-23.1	67.5	1.7	107.4	47.1	2670.6

5) Ücretler: 1981 yılında brüt ortalama günlük ücret yüzde 27.4 oranında artarak sigortalı işçi ücretlerini 1980'de 426.96 TL.sından, 1981'de 543.84 TL. sına yükseltmiştir. Aynı dönem zarfında geçinme endeksi yüzde 37.6 oranında artmıştır. Bu suretle reel brüt ücretler 1981 yılında yüzde 7.4 oranında gerilemiştir. Son dört yıldaki gerilemeler sonucu reel brüt ücretler 1981 yılında 1977 yılı düzeyinin yüzde 52'sine, 1972 yılı düzeyinin yüzde 66.9'una inmiştir.

Net ücretlere gelince, 1981 yılında yüzde 53.9 oranında artarak 1980'de 220.46 TL.sından 1981'de 339.37 TL.sına yükselmiştir. Bunda en büyük faktör gelir vergisi oranlarının gözden geçirilmesi olmuştur. 1981 yılında geçinme endeksinin yüzde 37.6 oranında arttığı hesaba katılırsa reel net ücretler yüzde 11.8 oranında artış göstermiştir. Üç yıl önemli gerilemelerden sonra ilk pozitif artış 1981 senesinde görülmüştür. Ancak reel ücretin 1981 düzeyi 1976 yılının reel düzeyinin yarısı kadardır.

ORTALAMA SİGORTALI İŞÇİ ÜCRETLERİ

(TL.)

Yıllar	Brüt Ortalama Günlük Ücret	Sigorta Primi	Vergi Matrahı	Vergi Üdentisi	Damga Pulü	Mali Denge Vergisi	Net Ortalama Günlük Kazanç	Senelik Yüzde Değ.	
								Brüt Ort.	Net Ort.
1972	43.88	4.38	39.50	4.56	0.17	0.11	34.66	11.60	19.34
1973	54.41	5.44	48.97	7.06	0.21	0.43	41.27	24.00	19.07
1974	68.26	6.82	61.44	10.06	0.27	0.84	50.27	25.45	21.81
1975	85.55	10.26	75.29	14.12	0.34	1.36	59.47	25.33	18.30
1976	115.30	13.84	101.46	23.38	0.46	2.26	75.86	34.77	26.72
1977	146.53	17.58	128.95	33.10	0.59	3.20	92.06	27.09	22.16
1978	207.93	24.95	182.98	55.11	0.83	5.04	112.00	41.90	32.52
1979	294.31	35.32	258.99	89.49	1.18	4.48	163.84	41.54	46.28
1980	426.96	51.24	375.72	147.68	1.71	5.87	228.46	45.07	34.56
1981	543.84	76.14	467.70	184.40	2.18	21.75	339.37	27.37	53.94

ORTALAMA GÜNLÜK BRÜT ÜCRET

Yıllar	Brüt Ücret		Fiyat Endeksi		Reel Brüt Ücret	
	TL.	%	Puan	%	TL.	%
1971	39.32	-	100.0	-	39.32	-
1972	43.88	11.6	115.4	15.4	38.02	-3.3
1973	54.41	24.0	131.5	14.0	41.38	8.8
1974	68.26	25.5	163.0	24.0	41.88	1.2
1975	85.55	25.3	197.5	21.2	43.32	3.4
1976	115.30	34.8	232.0	17.5	49.70	14.7
1977	146.53	27.1	292.3	26.0	50.13	0.9
1978	207.93	41.9	473.2	61.9	43.94	-12.3
1979	294.31	41.5	773.0	63.5	38.03	-13.5
1980	426.96	45.1	1.503.3	94.3	28.40	-25.3
1981	543.84	27.4	2.068.7	37.6	26.29	- 7.4

ORTALAMA NET GÜNLÜK ÜCRET

Yıllar	Net Ücret		Fiyat Endeksi*		Real Net Ücret	
	TL.	(%)		(%)	TL.	(%)
1971	31.70	-	100.0	-	31.70	-
1972	34.66	9.3	115.4	15.4	30.03	- 5.3
1973	41.27	19.1	131.5	14.0	31.38	4.5
1974	50.27	21.8	163.0	24.0	30.84	- 1.7
1975	59.47	17.8	197.5	21.2	30.11	- 2.4
1976	75.36	26.7	232.0	17.5	32.40	7.9
1977	92.06	22.2	292.3	26.0	31.50	3.0
1978	112.00	21.7	473.2	61.9	23.67	-24.9
1979	163.84	46.3	773.8	63.5	21.17	-10.6
1980	220.46	34.6	1.503.3	94.3	14.67	-30.7
1981	339.37	53.9	2.068.7	37.6	16.40	11.8

* Ticaret Bakanlığı İstanbul Geçinme Endeksi

6) Para Arzındaki Artışlar: Tedavüldeki banknotlar 1981 yılında yüzde 36.5 oranında artmıştır. Daha önceki yılda yüzde 50 dolaylarında artış söz konusu idi.

Vadeli mevduatın yüzde 173.5 oranında artması M2 para arzının 1981 yılında yüzde 49.8 oranında artmasına neden olmuştur. Artış hızı 1979'dan (yüzde 54.1) ve 1980'den (yüzde 61.5) düşüktür.

Kamu sektörüne sağlanan iç kredilerin M2'ye oranı dört yıldan beri ilk kez 0.50'nin altına inerek 0.47 olmuştur. M2 para arzına göre paranın dolayım hızı ise hafif de olsa 1981'de bir gerileme göstermiştir.

TOPLAM TALEP YOLUYLA ENFLASYONU
ARTTIRAN FAKTÖRLER

Yıllar	İşçi Dövizleri (TL) (% Artış)	Sigortalı İşçilerin Ortalama Ücretleri (% Artış)	Dolaşımdaki Para (% Artış)	Para Arzı (M2) (% Artış)	M2'nin bir Yüzdesi Olarak Kamu Sektörüne Verilen Krediler	GSMH M2
1970	-	9.9	30.5	-	0.20	3.66
1971	125.7	11.3	17.4	28.3	0.24	3.83
1972	48.6	11.6	14.8	25.2	0.19	3.76
1973	59.9	24.0	29.6	27.4	0.13	3.80
1974	18.6	25.5	26.3	25.4	0.22	4.14
1975	- 4.5	25.3	25.8	29.5	0.32	4.07
1976	-16.9	34.8	29.0	23.5	0.41	4.00
1977	12.2	27.1	48.2	34.4	0.54	3.97
1978	35.2	41.9	49.0	35.6	0.58	3.93
1979	168.9	41.5	50.6	54.1	0.56	4.14
1980	147.5	44.7	54.4	61.5	0.51	5.16
1981	74.3	27.4	36.5	49.8	0.47	5.10

M3 tarafında
kümüle
res. realda

III. DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER

1. Genel Olarak Türkiye'nin Dış Ticareti

1981 yılında Türkiye'nin dış ekonomik ilişkileri, özellikle dış ticareti olağanüstü bir gelişme göstermiştir. İhracat artışı ithalattaki genişlemenin önüne geçmiş, ihracat ve ithalatın gayri safi yurtiçi hasılaya oranı 1979 yılında sırasıyla yüzde 3.51 ve yüzde 8.28 düzeyine kadar indikten sonra 1981 yılında yine sırasıyla yüzde 8.22 ve yüzde 15.62 düzeyine kadar çıkmıştır.

İHRACAT, İTHALAT VE GSYİH

(Milyon TL.)					
	GSYİH	İhracat	İthalat	İhracatın GSYİH'ya Oranı	İthalatın GSYİH'ya Oranı
1965	76.440.1	4.173.6	5.193.3	5.46	6.79
1966	90.775.5	4.414.6	6.521.9	4.86	7.18
1967	101.185.4	4.701.0	6.216.8	4.64	6.14
1968	112.190.1	4.467.8	6.934.1	3.98	6.18
1969	124.470.8	4.831.5	6.787.2	3.88	5.45
1970	145.490.8	6.407.7	9.598.1	4.40	6.60
1971	187.133.3	9.090.0	16.474.4	4.86	8.80
1972	232.114.8	11.875.9	21.564.1	5.12	9.29
1973	295.501.4	18.037.4	29.263.3	6.10	9.90
1974	409.746.2	21.197.3	52.310.8	5.17	12.77
1975	519.173.3	20.075.1	68.987.1	3.87	13.29
1976	663.936.9	30.775.5	82.940.8	4.64	12.49
1977	862.967.8	31.338.5	104.881.6	3.63	12.15
1978	1.274.780.7	55.357.9	113.290.1	4.34	8.89
1979	2.155.893.9	75.743.7	178.505.3	3.51	8.28
1980	4.327.983.7	231.703.9	629.743.8	5.35	14.55
1981	6.411.221.9	527.198.9	1.001.431.2	8.22	15.62

GSYİH'NİN YÜZDEKİ OLARAK DIŞ TİCARET

Seneler	İhracat	İthalat	Dış Ticaret
1965/69	4.56	6.35	10.91
1970/74	5.13	9.47	14.60
1975/79	4.00	11.02	15.02
1980	5.35	14.55	19.90
1981	8.22	15.62	23.84

Özellikle ihracattaki büyük oranlı genişlemenin önemi, dünya ihracatı içinde Türkiye ihracatının oranına bakarak da anlaşılabılır. 1950 yılından buyana, bazı yıllar dışında, devamlı küçülen bu oran 1981 yılında önemli bir artış göstermiştir.

DÜNYA İHRACATINDA TÜRKİYE'NİN PAYI
(1965 - 1980)

(Milyon \$)

	Türkiye İhracatı	Dünya İhracatı	Türkiye İhracatının Dünya İhracatındaki Payı
1965	464	165.400	0.28
1966	490	181.300	0.27
1967	523	190.600	0.27
1968	496	212.900	0.23
1969	537	243.500	0.22
1970	588	280.300	0.21
1971	677	312.600	0.22
1972	885	376.600	0.23
1973	1.317	524.000	0.25
1974	1.532	771.700	0.20
1975	1.401	796.500	0.18
1976	1.960	907.400	0.22
1977	1.753	1.030.500	0.17
1978	2.283	1.193.399	0.19
1979	2.261	1.507.800	0.15
1980	2.910	1.840.000	0.16
1981	4.703	1.800.000	0.16 0,26

DÜNYA İHRACATINDA TÜRKİYE'NİN PAYI
(Yüzde olarak)
(1950-1979)

Seneler	%
1950-1954	0.47
1955-1959	0.34
1960-1964	0.29
1965-1969	0.25
1970-1974	0.22
1975-1979	0.18
1980	0.16
1981	0.26

TÜRK DIŞ TİCARETİNİN GELİŞİMİ

	İthalat	İhracat	Dış Ticaret	Ticaret Dengesi	İhracat/ İthalat Oranı
1965	100	100	100	100	81.8
1966	126	106	117	210	68.3
1967	120	113	117	150	76.3
1968	134	107	122	247	65.0
1969	140	116	129	244	67.0
1970	166	127	148	332	62.1
1971	205	146	178	457	57.8
1972	273	191	236	626	56.7
1973	365	284	329	712	63.1
1974	660	330	513	2075	40.6
1975	828	302	593	3084	29.6
1976	897	422	684	2934	38.2
1977	1013	378	729	3744	30.2
1978	804	493	665	2140	48.8
1979	886	487	708	2600	44.6
1980	1382	627	1044	4629	36.8
1981	1562	1014	1316	3917	52.6

İHRACAT VE İTHALATIN
TİCARET HACMİNDEKİ PAYI

	Ticaret Hacmi (Milyon \$)	İthalatın payı (%)	İhracatın payı (%)
1965	1036	55.22	44.78
1966	1209	59.42	40.58
1967	1207	56.72	43.28
1968	2160	60.60	39.00
1969	1338	59.88	40.12
1970	5136	61.69	38.31
1971	1847	63.38	36.62
1972	2448	63.84	36.16
1973	3402	61.32	38.68
1974	5310	71.14	28.86
1975	6140	77.18	22.82
1976	7089	72.35	27.65
1977	7549	76.78	23.22
1978	6887	66.78	33.22
1979	7331	69.15	30.85
1980	10819	73.11	26.89
1981	13636	65.51	34.49

2. İhracat

1981 yılı Türkiye'nin ihracatı için bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Elde ki son kesin verilere göre 1981 yılında ihracat bir önceki yıla oranla yüzde 61.6 oranında genişlemiş bulunmaktadır. Dünya ticaretindeki fiyat hareketleri dikkate alındığında bu olağanüstü genişlemenin çok önemli bir kısmının reel bir artış olduğu anlaşılmaktadır. 1979 ve 1980 yıllarında ihracattaki artış hızları sırasıyla yüzde -1.0 ve yüzde 28.7 olmuştur. Böylece, artan ihracat ödemeler dengesi sorununa belli bir çözüm getirirken, özellikle sanayide eksik kapasite kullanımının, sınırlı ölçüde de olsa dengelenmesine katkıda bulunmuştur.

İHRACAT (Aylık)

Milyon ₺)

	1977	1978	%	1979	%	1980	%	1981	%
Ocak	180.2	151.2	-16.1	216.2	43.0	236.3	9.3	410.6	73.8
Şubat	155.5	169.9	9.3	249.3	46.7	244.2	-2.1	306.5	25.6
Mart	156.2	159.1	1.9	196.2	2.3	233.6	19.1	304.2	30.2
Nisan	151.1	182.7	20.9	187.4	2.6	219.0	16.9	316.1	44.3
Mayıs	115.3	138.7	20.3	162.5	17.2	196.5	20.9	294.4	49.8
Haziran	125.3	162.1	29.4	167.2	3.1	169.3	1.3	325.3	92.1
Temmuz	103.0	143.4	39.2	146.3	2.3	167.1	14.2	315.8	89.0
Ağustos	106.8	167	65.4	162.0	-3.0	179.9	11.1	335.8	86.7
Eylül	98.2	161.4	64.3	168.4	4.3	219.8	30.5	400.0	82.0
Ekim	135.2	212.7	57.3	174.7	-17.9	260.7	49.2	486.6	86.7
Kasım	160.2	258.8	61.5	212.8	-17.8	326.5	53.4	552.3	69.2
Aralık	265.9	381.2	43.4	218.2	-42.8	457.2	109.5	655.3	43.3
Toplam	1.752.9	2.288.2	30.5	2.261.2	-1.2	2.910.1	28.7	4703.0	61.6

İHRACAT (Kümülatif)

(Milyon ₺)

	1977	1978	%	1979	%	1980	%	1981	%
Ocak	180.2	151.2	-16.1	216.2	43.0	236.3	9.3	410.6	73.8
Şubat	357.1	321.1	-4.3	465.5	45.0	480.5	3.2	717.2	49.3
Mart	491.9	480.2	-2.4	661.7	37.8	714.1	7.9	1.021.4	43.0
Nisan	643	662.9	3.1	849.1	28.1	933.1	9.9	1.337.5	43.3
Mayıs	758.3	801.6	5.7	1.011.6	26.2	1.129.6	11.7	1.631.9	44.5
Haziran	883.6	963.7	9.1	1.178.8	22.3	1.298.9	10.2	1.957.2	50.7
Temmuz	986.6	1.107.1	12.2	1.325.1	19.7	1.466.0	10.6	2.273.0	55.1
Ağustos	1.093.4	1.204.1	10.1	1.487.1	16.7	1.645.9	10.7	2.608.8	58.5
Eylül	1.191.6	1.435.5	20.5	1.655.5	15.3	1.865.7	12.7	3.008.7	61.3
Ekim	1.326.8	1.648.2	24.2	1.830.2	11.0	2.126.5	16.2	3.495.4	64.4
Kasım	1.487.0	1.907.0	28.2	2.043.0	7.1	2.453.0	20.1	4.047.7	65.0
Aralık	1.759.2	2.288.2	30.5	2.261.2	-1.2	2.910.2	28.7	4.702.9	61.6

Mal Gruplarına Göre İhracat

1981 yılında tekstil ürünleri ihracatı, geçen yıla göre yüzde 89.2 oranında artarak 802.8 milyon dolara ulaşmıştır.

Tekstil ürünleri ihracatı, ulaştığı bu düzey ile 1.771 milyon dolarlık sanayi ürünleri ihracatının yüzde 45.3'ünü, 4.703 milyon dolarlık toplam ihracatın ise yüzde 17.1'ini oluşturmaktadır.

Tekstil ürünleri ihracatı içinde en önemli pay, 230.6 milyon dolarla pamuk iplikleri ve 242.8 milyon dolarla hazır giyim kalemlerine aittir. Pamuk iplikleri ihracatı yüzde 27 dolayında, hazır giyim ihracatı ise yüzde 170 oranında artmış bulunmaktadır.

Tekstil ürünleri arasında ayrıca, halı ve kilim kalemi de 155 milyon dolarla hızlı bir artış eğilimi göstermiştir.

Türkiye'nin geleneksel tarım ürünleri ihracatı, pamuk ve tütünde artış, fındıkta ise azalış eğilimi gösterirken, üzüm ihracatında önemli bir değişme olmamıştır.

Ayrıca, canlı hayvan ihracatı yüzde 135.9 oranında artarak 232.2 milyon dolara ulaşmış bulunmaktadır.

İhracattaki artışın diğer önemli bir kaynağını da tarıma dayalı işlenmiş ürünler oluşturmaktadır. Bir önceki yıl 209.4 milyon dolar olan tarıma dayalı işlenmiş ürünler ihracatı bu yıl 411.7 milyon dolara ulaşırken, bunun 366.8 milyon dolarlık bölümünü gıda sanayi ürünlerinin oluşturduğu gözlenmektedir. Gıda sanayii ürünleri bir önceki yıl 190.1 milyon dolar düzeyindeydi.

MAL GRUPLARINA GÖRE İHRACAT

(Ocak-Aralık)

	1 9 8 0		1 9 8 1	
	(Ton)	(000 \$)	(Ton)	(000 \$)
I. TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ		1.671.742		2.219.409
A. Bitkisel Ürünler		1.535.050		1.922.631
a. Hububat		80.384		110.425
b. Baklagiller		100.604		215.682
c. Sanayi Bitkileri		583.144		774.570
-Tütün	83.727	233.742	130.969	395.013
-Pamuk (Ham)	181.296	322.597	205.993	348.265
-Diğerleri		26.805		31.292
d. Meyve ve Sebzeler		753.881		795.105
-İncir (Kuru)	32.580	38.745	35.948	35.344
-Üzüm (Kuru)	80.252	130.316	99.688	130.226
-Fındık	100.937	394.849	105.261	301.764
-Antep Fıstığı	923	7.086	2.347	19.178
-Sert Kabuklu Diğer Mey.	15.036	11.126	14.418	23.276
-Portakal, Mandalina	16.092	21.046	143.104	58.043
-Limon	119.029	62.113	119.677	62.725
-Diğer Turunçgiller	11.153	3.417	13.674	4.176
-Diğer Taze Meyve	60.106	24.585	168.212	74.063
-Diğer Kuru Meyve	10.069	25.115	10.894	26.257
-Sebzeler	88.078	35.483	213.949	60.054
e. Tohumlar, Yağlı Tohumlar		15.599		25.467
f. Diğer Bitkiler		1.438		1.383
B. Hayvan ve Hayvan Ürünleri		108.192		258.209
a. Canlı Hayvağ		98.888		233.275
b. Yün, Kıl		7.970		18.157
c. Ham Deriler, Postlar		147		187
d. Diğer Hayvansal Ürünler		1.207		6.590
C. Su Ürünleri		22.736		26.602
D. Orman Ürünleri		5.764		11.967
II. MADENCİLİK ve TAŞOCAKÇILIĞI KESİMİ		190.994		193.406
A. Metalik Olmayan Taşocakçılığı Ürünleri		153.751		161.488
B. Metalik Cevherler		34.223		31.643
C. Yakıt Maddeleri		2.945		9
D. Diğer Madencilik Ürünleri		75		266
III. SANAYİ KESİMİ		1.047.386		2.290.119
A. Tarıma Dayalı İşl. Ürünleri		209.424		411.666
a. Gıda Sanayii Ürünleri		190.137		366.817
b. Gıda Sanayii Yan Ürünleri		61		536
c. İşlenmiş Tütün Mamulleri		1		135
d. İşlenmiş Orman Mamulleri		3.845		7.889
e. Dokumaya Elverişli İşlem Görmüş Elyaf		15.380		36.289

(Ocak-Aralık)

	1 9 8 0		1 9 8 1	
	(Ton)	(000 ₺)	(Ton)	(000 ₺)
B.Petrol Ürünleri		38.513		106.973
-Benzin	85.460	27.951	206.973	68.495
-Jet Yakıtı	3.927	1.304	96.425	31.183
-Diğerleri		9.258		12.371
C.Sanayi Ürünleri		799.449		1.771.481
a.Çimento Sanayii		39.585		198.469
b.Kimya Sanayii		75.990		93.787
c.Lastik-Plâstik Sanayii		15.889		71.792
d.Deri-Kösele Sanayii		49.510		82.055
e.Orman Ürünleri Sanayii		4.344		19.660
f.Dokumacılık Sanayii		424.320		802.813
-Sentetik ve Sun'i iplik	3.401	17.208	8.053	33.434
-Pamuk İplikleri	58.466	181.161	91.940	230.559
-Sentetik ve Sun'i Doku.	1.298	7.491	3.552	22.876
-Yün ve Kıldan Dokuma	1	34	17	368
-Ham Bez	1.493	6.652	3.174	9.372
-Sair Pamuklu Dokuma	1.465	9.568	3.365	20.734
-Halı, Kilim	1.091	83.857	3.246	155.493
-Diğer Dokumacılık Mam.	1.620	9.069	4.833	23.258
-Örme Eşyası	1.386	16.198	2.320	33.676
-Hazır giyim ve Hazır Eşya	7.099	89.897	14.244	242.782
-Diğerleri		3.185		30.261
g.Cam-Seramik Sanayii		35.928		102.125
h.Demir-Çelik Sanayii		33.931		100.169
i.Demirdışı Metaller Sanayii		18.327		29.838
j.Madeni Eşya Sanayii		8.087		20.245
k.Makine Sanayii		21.680		64.767
-Patlamalı Motorlar (Adet)	529	4.917	1.449	9.170
-Buzdolabı (Adet)	34.912	7.098	100.416	20.434
-Diğerleri		9.665		35.163
l.Elektrikli Makine Sanayii		11.451		26.145
m.Taşıt Araçları Sanayii		50.282		117.516
-Binek Otosu (Adet)	3.146	11.556	5.361	19.278
-Otobüs (Adet)	399	29.097	977	68.817
-Kamyon (Adet)	120	2.485	62	1.836
-Diğerleri		7.144		27.585
n.Diğer Sanayiler		10.125		42.101
G E N E L T O P L A M		2.910.122		4.702.934

1981 yılının verileri incelenecek olursa, ihracatta tarım ve sanayi kesimlerinin ağırlığının eşit duruma geldiğini görmekteyiz. 1981 yılı ihracatının yüzde 47.19 oranındaki kısmını tarım ve hayvancılık, yüzde 48.69 oranındaki kısmını ise sanayi ürünlerinin oluşturduğu göze çarpmaktadır. Uzun yıllar tarım ürünlerine dayalı olan ihracat yapısının 1981 yılında değiştiği ve sanayi ürünleri ihracatının tarım ile aynı hatta artan ağırlığı almaya başladığı gözlenmektedir.

ÖNEMLİ SEKTÖRLERE GÖRE TÜRKİYE İHRACATI

(000 \$)

	Tarım Hayvancılık	Toplamda Pay	Madencilik	Toplamda Pay	Sanayi	Toplamda Pay
1965	361.811	78.02	20.999	4.53	80.928	17.45
1966	389.788	79.47	23.345	4.76	77.275	15.77
1967	426.650	81.68	20.738	3.97	74.946	14.35
1968	405.046	81.60	26.043	5.25	65.280	13.15
1969	405.016	75.45	34.845	6.49	66.973	18.05
1970	442.554	75.20	42.679	7.25	103.243	17.55
1971	491.303	72.61	40.113	5.93	145.186	21.46
1972	607.417	68.64	35.901	3.96	242.461	27.40
1973	331.963	63.16	41.714	3.17	443.400	33.67
1974	851.958	55.60	79.831	5.21	600.302	39.19
1975	792.630	56.57	105.565	7.54	502.879	35.89
1976	1.254.408	63.69	110.016	5.61	595.790	30.40
1977	1.041.401	59.41	125.851	7.18	585.774	33.41
1978	1.542.763	67.42	124.136	5.42	621.264	27.20
1979	1.343.632	59.42	132.481	5.86	785.083	34.72
1980	1.671.742	57.45	190.994	6.56	1.047.386	36.00
1981	2.219.409	47.19	193.406	4.11	2.290.119	48.69

İHRACATTAKİ GELİŞMENİN KESİMLERE ORANSAL DAĞILIMI (%)

(Bir önceki yıl veya devreye göre % değişiklikler)

	1963/ 1967	1967/ 1972	1972/ 1977	1978	1979	1980	1981
I.Tarım ve Hayvancılık							
Kesimi	9.9	7.3	11.4	48.1	-12.9	24.4	32.8
1.Tahıl ve Baklagiller	-4.2	39.8	27.2	117.6	-37.5	10.3	80.2
2.Meyve ve Sebzeler	11.0	8.3	17.4	27.4	15.6	16.4	5.5
a)Fındık	9.0	6.8	16.6	31.8	6.7	11.9	-23.6
b)Üzüm (kuru)	8.1	6.1	19.7	32.9	15.2	13.5	-0.1
c)Diğerleri	11.8	14.4	17.7	14.0	-29.2	27.2	-30.9
3.Sanayi Bitkileri	13.8	5.7	4.9	45.8	-29.2	27.6	32.8
a)Tütün	15.3	2.1	6.1	28.1	-21.4	32.1	69.0
b)Pamuk	13.4	7.8	1.9	65.8	-34.6	41.6	8.0
c)Diğerleri	-	18.1	22.2	2.0	-4.4	40.0	16.7
4.Hayvan ve Hayvan Ürünleri	-9.2	1.1	6.6	109.2	-20.2	74.4	138.7
5.Su Ürünleri	18.4	9.6	4.8	110.6	-11.0	4.6	17.0
II.Madencilik ve Taşocak- çılığı Kesimi	17.6	11.1	29.1	-1.4	6.5	44.2	1.3
III.Sanayi Kesimi	3.7	26.5	19.3	6.1	26.2	33.4	118.7
1.Gıda, İçki	2.9	12.9	7.9	-25.4	37.3	38.6	93.1
2.Dokuma	-	57.6	37.1	18.9	22.3	12.4	89.2
3.Orman Ürünleri	-1.8	27.7	-9.4	10.7	50.0	165.7	353.6
4.Deri	28.0	162.8	19.3	-22.8	10.0	13.5	65.7
5.Kimya Sanayii	15.5	32.4	26.2	-29.1	-	218.7	23.4
6.Petrol Ürünleri	56.5	133.3	-100.0	-	-	-	117.8
7.Çimento Sanayii	-100.0	(-)	-9.6	330.9	2.3	-11.8	401.4
8.Cam, Seramik	-9.3	65.8	49.4	9.7	23.3	-3.1	184.3
9.Demir Dışı Metal	29.3	-18.7	27.7	-42.4	25.0	25.8	62.8
10.Demir-Çelik	47.2	34.4	14.4	47.2	47.6	9.2	195.2
11.Madeni Eşya	50.5	84.7	28.0	28.1	-	64.4	150.3
12.Elektrikli Aletler	(-)	74.2	28.0	22.0	-	154.2	128.3
13.Taşıt Araçları	24.5	86.7	102.2	-33.9	350.0	89.0	133.7
14.Diğerleri	19.8	40.4	5.3	9.5	100.0	43.7	315.8

TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ İHRACATI (AYLIK)

(Milyon ₺)

Aylar	1979	%	1980	%	1981	%
Ocak	150.9	42.1	152.0	0.8	252.9	66.3
Şubat	150.2	22.7	160.9	7.1	191.5	19.0
Mart	118.3	3.2	153.7	29.0	141.5	-7.3
Nisan	100.0	-20.8	118.8	18.8	139.1	17.1
Mayıs	87.4	-0.4	108.6	24.4	112.3	3.4
Haziran	88.9	-12.7	87	-2.2	131.7	51.4
Temmuz	58.3	-32.8	67.9	-16.4	118.7	74.8
Ağustos	91.1	-15.1	74.8	-17.9	145.4	94.4
Eylül	105.4	7.7	129.4	22.7	197.9	52.9
Ekim	118.4	23.1	157.9	33.4	233.1	47.6
Kasım	140.9	-22.9	193.9	37.6	280.9	44.9
Aralık	133.7	-47.3	267.9	100.4	274.0	2.3
TOPLAM	1.343.5	-12.9	1.671.8	24.4	2.219.4	32.8

SANAYİ KESİMİ İHRACATI (AYLIK)

(Milyon ₺)

Aylar	1979	%	1980	%	1981	%
Ocak	53.9	45.2	76.5	41.9	145.9	90.9
Şubat	90.8	150.7	75.1	-17.3	103.0	37.1
Mart	69.1	66.3	70.7	2.2	153.6	117.3
Nisan	78.5	71.9	89.2	13.6	147.9	65.8
Mayıs	52.3	19.3	69.5	32.9	170.7	145.6
Haziran	60.6	19.0	76.0	25.4	175.0	130.3
Temmuz	70.5	61.3	80.7	14.4	174.8	116.6
Ağustos	67.2	33.4	63.3	-5.8	176.2	178.5
Eylül	47.2	4.9	86.9	84.0	186.4	114.5
Ekim	50.2	1.2	86.0	71.4	238.8	177.6
Kasım	67.6	11.6	100.5	48.6	253.3	152.0
Aralık	77.0	-34.0	173.0	124.8	364.0	191.7
TOPLAM	784.9	26.3	1.047.4	26.3	2.290.1	118.7

Ülke Gruplarına Göre İhracat

1981 yılında Türkiye'nin gerçekleştirdiği ihracatta İslam ülkelerinin payı yüzde 40'a yükselmiştir. Geçen yıl bu ülkelere yönelik ihracat, toplam ihracatın yüzde 21'ini oluşturmuştu.

Ticaret Bakanlığı tarafından derlenen verilere göre, Türkiye'nin OECD ülkelerine olan ihracatı geçen yıla göre yüzde 35 artarken, İslam Ülkelerine ihracatındaki artış üç kat dolayında olmuş ve yüzde 207'ye ulaşmıştır. 1.5 milyar dolarlık bölümü AET ülkelerine olmak üzere tüm OECD ülkelerine 2.2 milyar dolarlık ihracat yapan Türkiye'nin aynı dönemde İslam Ülkelerine yönelik ihracatı 1.9 milyar dolara erişmiştir.

İslam Ülkeleri arasında Türkiye'nin ihracatının en yüksek düzeyde olduğu Irak'a geçen yıl 134.8 milyon dolarlık ihracat yapılırken, bu yıl aynı ülkeye 599.0 milyon dolarlık ihracat yapılmış ve yaklaşık 4 katlık bir artış sağlanmıştır. Geçen yıl Libya'ya 60.3 milyon dolarlık mal ihraç eden Türkiye bu yılki ihracatında 7 kattan fazla artış gerçekleştirerek 441.5 milyon dolarlık ihracat yapmıştır.

Irak ve Libya'ya yönelik ihracattaki artışa rağmen, 1981 yılında Federal Almanya Türkiye ihracatındaki birinci ülke durumunu korumuştur. Federal Almanya'ya yapılan ihracat 643.2 milyon dolar olmuştur. Bu ülkeye geçen yıl 604.0 milyon dolarlık mal ihraç edilmişti.

Bu arada, OECD ülkeleri arasında İtalya'ya yapılan ihracatın 218 milyon dolardan 246 milyon dolara, İngiltere'ye yapılan ihracatın 105 milyon dolardan 148 milyon dolara, Birleşik Amerika'ya yapılan ihracatın 127 milyon dolardan 268 milyon dolara ve İsviçre'ye yönelik ihracatın da 125 milyon dolardan 264 milyon dolara yükseldiği gözlenmiştir.

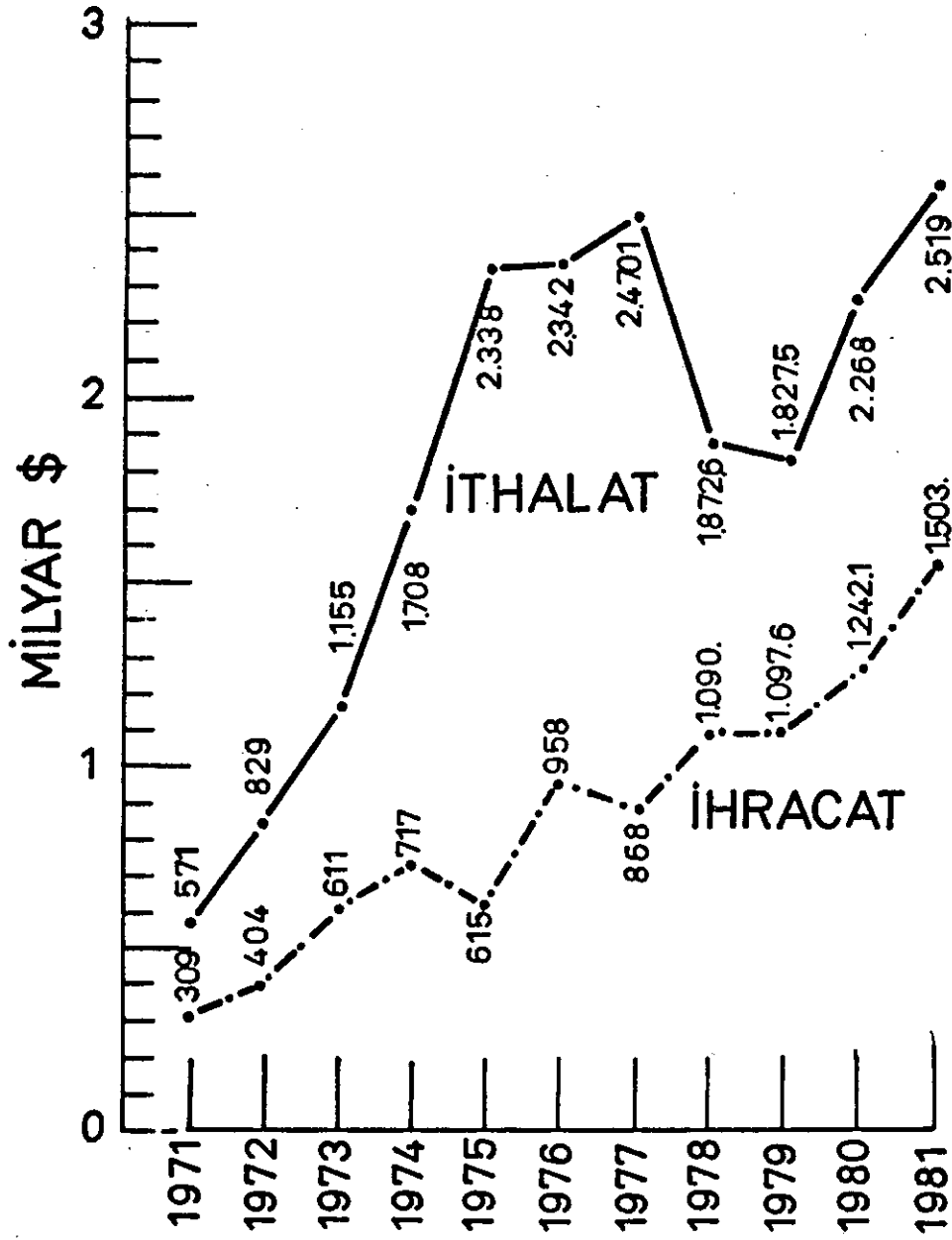
Geçen yıla göre, Türkiye'nin sadece Doğu Avrupa ülkelerine yaptığı ihracatta azalma olduğu belirlenmiştir. İhracat içindeki payı çok düşük olan Arnavutluk ihracatı 9.7 milyon dolardan 6.9 milyon dolara düşerken, Doğu Avrupa ülkelerine yönelik ihracattaki gerileme daha büyük tutarda olmuş ve geçen yıl ihracat 312 milyon dolara ulaşmışken, bu yıl yüzde 60 oranında daralarak 126 milyon dolara inmiştir. Böylece bu ülkelerin geçen yıl toplam ihracatta yüzde 10.7 olan payı da bu yıl yüzde 2.7 dolayına düşmüştür.

İHRACATIN ÜLKELER İTİBARIYLA DAĞILIMI
(Ocak-Aralık)

	1 9 8 0		1 9 8 1	
	(000 ₺)	%	(000 ₺)	%
I.OECD Ülkeleri	1.679.738	57,7	2.263.704	48,1
A.AET Ülkeleri	1.242.132	42,7	1.502.911	31,9
-Batı Almanya	603.969	20,8	643.245	13,6
-Belçika-Lüksemburg	55.504	1,9	93.748	2,0
-Fransa	163.897	5,6	215.720	4,6
-Hollanda	84.380	2,9	95.963	2,0
-İtalya	218.448	7,5	246.096	5,2
-Danimarka	7.334	0,3	6.816	0,1
-İngiltere	104.533	5,4	147.960	3,1
-İrlanda	4.065	0,1	5.984	0,1
-Yunanistan	8.873	3,0	47.379	1,0
B.Diğer OECD Ülkeleri	437.606	15,0	760.793	16,2
-ABD	127.390	4,4	267.930	5,7
-Japonya	36.687	1,3	35.315	0,8
-İsviçre	125.385	4,3	263.731	5,6
-Diğerleri	148.144	5,1	193.817	4,1
II.İkili Anlaşmalı Ülkeler	178.617	6,1	200.573	4,3
-SSCB	168.963	5,8	193.688	4,1
-Arnavutluk	9.654	0,3	6.885	0,2
III.Serbest Dövizli Anlaşmalı Ülkeler	883.659	30,4	1.999.753	42,5
A.Doğu Avrupa Ülkeleri	311.900	10,7	126.309	2,7
B.RCD Ülkeleri	90.650	3,1	252.488	5,4
-İran	84.821	2,9	233.693	5,0
-Pakistan	5.829	0,2	18.795	0,4
C.Diğer Serbest Dövizli Anlaşmalı Ülkeler	481.109	16,6	1.620.776	34,4
-Irak	134.787	4,6	559.001	11,9
-Libya	60.320	2,1	441.547	9,4
-Mısır	20.304	0,7	72.128	1,5
-Suriye	102.924	3,5	129.412	2,8
-Suudî Arabistan	43.567	1,5	187.429	4,0
-Ürdün	48.092	1,7	97.078	2,0
-Diğerleri	71.115	2,5	134.181	2,8
IV.Diğer Ülkeler	168.108	5,8	239.085	5,1
-Abudabi	1.328	0	1.906	0
-Bahreyn(x)	2.704	0,2	2.921	0,1
-Dubai	1.056	0	4.689	0
-Kuveyt	50.118	1,7	70.974	1,6
-Lübnan	72.940	2,5	85.473	1,8
-Diğerleri	39.962	1,4	73.122	1,6
T O P L A M	2.910.122	100,0	4.702.935	100,0

(x) : Bahreyn, Katar ve Umman.

TÜRKİYENİN AET İLE TİCARETİ

İhracat Dövizî Girişleri:

İhracattan sağlanan dövizin yurda getirilişinde geçen yıla göre hızlanma olduğu belirlenmiştir. Ocak-Aralık döneminde gerçekleştirilen ihracattan sağlanan dövizin 1980 yılında yüzde 70.9'una eşdeğerdeki bölümün intikaline karşılık, bu yılın eşdöneminde Merkez Bankası ve ticari bankalara gelen ihracat dövizî, fiili ihracatın yüzde 83.75'i düzeyinde olmuştur.

Yapılan hesaplamalara göre, bu yıl 58.9 milyon doları Merkez Bankası, 3879.8 milyon doları ise ticari bankalar kanalıyla olmak üzere toplam 3938.7 milyon dolarlık ihracat dövizî girişi sağlanmıştır.

İHRACAT DÖVİZİ

(000 ₺)
(Ocak-Aralık)

	A r a l ı k		Ocak-Aralık	
	1981	1980	1981	1980
Merkez Bankası	24.332,9	4.554,5	58.932,0	32.104,1
Ticarî Bankalar	531.754,4	278.793,1	3.879.775,9	2.031.216,5
TOPLAM	556.087,3	283.347,6	3.938.707,9	2.063.320,6
Fiilî İhracat	655.297,0	457.172,0	4.702.935,0	2.910.122,0
İhr. Döv./Fiilî İhracat (%)	84,86	61,98	83,75	70,90

Merkez Bankasına gelen ihracat dövizî 1980 yılına göre 26.8 milyon dolar tutarında yüzde 83.4 dolayında artış kaydederken, ticari bankalara gelen döviz miktarı 1.9 milyar dolarlık artış göstermiş ve yüzde 91 oranında genişlemiştir.

Bu gelişme sonucunda, 1980 yılında gerçekleştirilen 2.910 milyon dolarlık fiili ihracatla ilgili döviz girişi bu tutarın yüzde 70'inde kalırken, 1981 yılında 4.702 milyon doları aşan ihracattan sağlanan dövizin yüzde 83'ünden fazlası yurda getirilmiştir.

İhracat Taahhüdü Karşılığında Döviz Tahsisi

1981 yılında 421.5 milyon dolarlık ihracat taahhüdü karşılığında 356.4 milyon dolarlık döviz tahsisi yapılmıştır.

Bu dönemde tarım sektörüne 10.3 milyon dolarlık ihracat taahhüdü karşılığında 1.5 milyon dolarlık, madencilik sektörüne 2.6 milyon dolarlık ihracat taahhüdü karşılığında 8.2 milyon dolarlık ve imalat sektörüne 408.8 milyon dolarlık ihracat taahhüdü karşılığında 347 milyon dolarlık döviz tahsisi yapılmıştır.

1981 yılında en çok ihracat taahhüdü(120.4 milyon dolar ve döviz tahsisi 96.2 milyon dolar)dokuma sektörüne aittir.

1981 YILI DÖVİZ TAHSİSLERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

(000 \$)

Sektörler	Döviz Tahsisi	%	Ihracat Taahhüdü	%
I.TARIM	1.490	0,4	10.131	2,4
A.Bitkiser Ürünler	1.334	0,3	7.039	1,7
B.Su Ürünleri	356	0,1	3.092	0,7
II.MADENCİLİK	8.157	2,3	2.577	0,6
III.İMALAT	346.712	97,3	408.830	97,0
A.Gıda-İçki	17.009	4,8	30.876	7,3
B.Dokuma ve giyim	96.171	27,0	120.366	28,6
C.Orman ürünleri	7.571	2,1	24.019	5,7
D.Kâğıt	709	0,2	470	0,1
E.Deri ve Kösele	6.632	1,9	15.091	3,6
F.Lâstik ve plâstik	25.249	7,1	45.588	10,8
G.Kimya	20.828	5,8	23.664	5,6
H.Cam	5.804	1,6	11.807	2,8
I.Demir-Çelik	35.777	10,0	46.767	11,1
J.Demir Dışı Metaller	20.866	5,9	14.461	3,4
K.Taşıt Araçları	61.448	17,3	22.465	5,3
L.Madeni Eşya	21.490	6,0	19.894	4,7
M.Makina İmlât	4.495	1,3	4.167	1,0
N.Elektrikli Makina	11.889	3,3	5.469	1,3
O.Elektronik	2.799	0,8	2.250	0,5
P.Çimento	882	0,3	9.900	2,4
R.Seramik	512	0,2	1.570	0,4
S.Diğerleri	6.117	1,7	10.004	2,4
T O P L A M	356.358	100,0	421.548	100,0

İHRACAT HEDEFLERİ

	1 9 8 1	(Milyon \$) 1 9 8 2 Program Hedefleri
I.TARIM VE HAYVANCILIK	2.219,4	2.420,0
A.Bitkisel Ürünler	1.922,6	2.115,0
a) Hububat	110,4	185,0
-Buğday	53,8	100,0
-Diğerleri	56,6	85,0
b)Baklagiller	215,7	240,0
c)Sanayi Bitkileri	774,6	820,0
-Tütün	395,0	365,0
-Pamuk	348,3	390,0
-Diğerleri	31,3	65,0
d)Meyve ve Sebzeler	795,1	840,0
-Fındık	301,8	310,0
-Çekirdeksiz Kuru Üzüm	130,2	160,0
-Diğerleri	290,0	370,0
e)Yağlı Tohumlar ve Tohumlar	25,5	27,0
f)Diğer Bitkiler	1,4	3,0
B.Hayvancılık ve Hayvancılık ür.	258,2	250,0
C.Su Ürünleri	26,6	40,0
D.Orman Ürünleri	12,0	15,0
II.MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI ÜRÜN.	193,4	325,0
III.SANAYİİ	2,290,1	2,855,0
A.Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler	411,7	520,0
B.Petrol Ürünleri	107,0	50,0
C.Sanayi Ürünleri	1,771,5	2.285,0
1)Çimento Sanayii	198,5	225,0
2)Kimya Sanayii Ürünleri	93,8	225,0
3)Lâstik-Plâstik Sanayii	71,8	100,0
4)Deri-Kösele İşleme	82,1	125,0
5)Orman Ürünleri	19,7	30,0
6)Dokuma Sanayii Ürünleri	802,8	920,0
7)Cam-Seramik Sanayii	102,1	125,0
8)Demir-Çelik Sanayii	100,2	100,0
9)Demir Dışı Metaller	29,8	50,0
10)Madenî Eşya ve Sanayii	20,2	30,0
11)Makina Sanayii Ürünleri	64,8	100,0
12)Elektrikli Cihazlar	26,1	25,0
13)Taşıt Araçları	117,5	160,0
14)Diğer Sanayii Dalları	42,1	70,0
T O P L A M	4,702,9	5.600,0

3. İthalat

1977 yılına kadar hızla genişleyen ithalat, üstüste iki yıl geriledikten sonra 1980 yılında yine önemli bir artış göstermiştir. İthalattaki bu artış eğilimi 1981 yılında yavaşlayarak devam etmiş ve yıllık artış oranı yüzde 13 dolayında kalmıştır.

İTHALAT (Aylık)

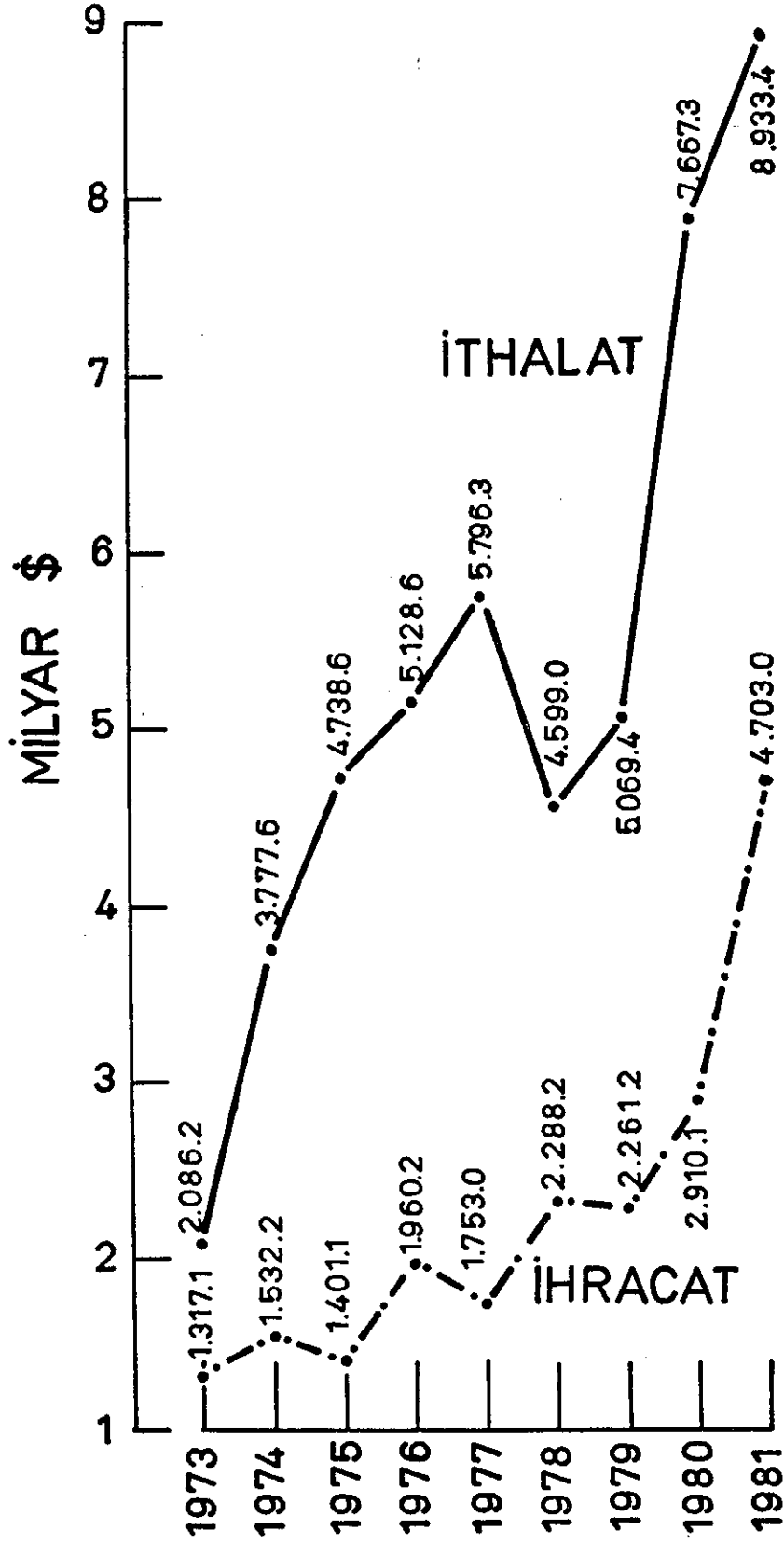
(Milyon ₺)

	1977	1978	%	1979	%	1980	%	1981	%
Ocak	538.4	184.2	-65.8	279.0	51.5	420.3	50.7	773.9	84.1
Şubat	405.3	495.2	22.2	390.0	-21.3	595.3	52.8	849	42.6
Mart	461.4	283.2	-38.6	525.8	85.7	370.1	-29.6	675	82.4
Nisan	603.0	439.5	-27.1	386.7	-12.0	366.5	-5.2	650.8	77.6
Mayıs	373.3	439.6	17.8	335.9	-23.9	692.5	106.2	759.6	9.7
Haziran	581.5	396.7	-31.8	486.9	22.7	556.9	14.4	725.9	30.4
Temmuz	427.6	293.4	-31.4	272.0	-7.3	619.9	127.9	772	24.5
Ağustos	631.9	244.7	-61.3	334.1	36.5	584.1	74.8	662.3	13.4
Eylül	477.0	376.4	-21.1	621.9	65.2	1.137.2	82.9	686.0	-39.7
Ekim	369.8	417.6	12.9	436.9	4.6	903.7	106.8	593.9	-65.7
Kasım	349.5	418.1	19.6	358.4	-14.3	516.8	44.2	800.4	54.9
Aralık	577.7	610.4	5.7	642.4	5.2	903.3	40.8	962.2	6.5
TOPLAM	5.769.3	4.559.0	-20.3	5.069.4	10.2	7.667.3	51.28	933.4	16.5

İTHALAT (Kümülatif)

(Milyon ₺)

	1977	1978	%	1979	%	1980	%	1981	%
Ocak	538.4	184.2	-65.8	279	51.5	420.3	50.7	773.9	84.1
Şubat	943.7	679.2	-28.0	668.9	-1.6	1.015.6	51.8	1.622.9	59.8
Mart	1.405.1	962.7	-31.5	1.194.4	24.1	1.385.7	16.0	2.297.9	65.8
Nisan	2.008.9	1.402.2	-30.2	1.581.1	12.8	1.752.2	10.8	2.948.7	68.3
Mayıs	2.381.4	1.841.8	-22.7	1.917.0	4.1	2.444.7	27.5	3.708.2	51.7
Haziran	2.962.9	2.238.5	-24.4	2.403.9	7.4	3.001.6	24.9	4.434.1	47.7
Temmuz	2.390.5	2.531.9	-25.3	2.675.9	5.7	3.621.4	35.3	5.206.1	43.8
Ağustos	4.022.4	2.776.6	-31.0	3.010.0	8.4	4.205.5	39.7	5.868.4	39.5
Eylül	4.499.4	3.153.0	-29.9	3.631.9	15.2	5.432.6	47.1	6.554.4	22.7
Ekim	4.869.2	3.570.6	-26.7	4.068.8	14.0	6.246.3	53.5	7.148.3	14.4
Kasım	5.218.7	3.988.7	-23.6	4.427.2	11.0	6.763.1	52.8	7.948.7	17.5
Aralık	5.796.4	4.599.1	-20.7	5.069.4	10.2	7.909.4	51.3	8.910.7	12.7

Mal Gruplarına Göre İthalat

Ham petrol ithalatının da geçen yıla göre 451.8 bin tonluk azalma kaydederek 11.6 milyon tonda kaldığı belirlenmiştir.

Ticaret Bakanlığı tarafından derlenen verilere göre, Ocak-Aralık döneminde gerçekleştirilen 8.9 milyar dolarlık ithalatın 124.9 milyon doları tarım ve hayvancılık kesimi, 3.5 milyar doları madencilik kesimi, 5.3 milyar dolarlık bölümü ise sanayi kesiminden kaynaklanmıştır.

Madencilik kesiminde miktardaki azalmaya rağmen, ihracatçı ülkelerin uygulamaya koydukları zamlar nedeniyle, ithal edilen ham petrolün döviz değerinin 1980 yılına göre yüzde 10.3 dolayında artış göstererek 3.3 milyar dolara ulaştığı belirlenmiştir.

1981 yılında petrol ürünleri ithalatı, geçen yıla göre 1.5 milyon ton daha az olmuş ve 2.3 milyon ton düzeyinde gerçekleşmiştir.

Petrol ürünlerinin ithalat miktarında meydana gelen azalmanın yüzde 40'ı bulmasına karşılık, döviz tutarındaki azalma yüzde 32 düzeyinde kalmış ve 910 milyon dolardan 621 milyon dolara inmiştir.

Bu arada, sanayi ürünleri ithalatının, sanayi kesimi ithalatı içinde ağırlığını 1980'ne göre önemli ölçüde artırdığı gözlenmiştir. Geçen yıl sözkonusu dönemde sanayi kesimi ithalatının yüzde 74'ünü oluşturan 3.5 milyar dolarlık sanayi ürünleri ithalatı bu yıl aynı dönemde yüzde 28 oranında genişleyerek 4.4 milyar dolara ulaşırken, sanayi kesimi ithalatı içindeki payı da yüzde 84'e çıkmıştır.

Sanayi ürünleri ithalatındaki artış ta özellikle kimya, makine ve demir-çelik sanayi ürünleri ithalatındaki genişleme etkili olmuştur. 1980 yılında 1.121.6 milyon dolar olan kimya sanayi ürünleri ithalatı bu yılın eşdöneminde 1.199 milyon doları bulurken, makina sanayi ürünleri ithalatı 842.4 milyon dolardan 1.222.8 milyon dolara, demir çelik sanayi ürünleri ithalatı da 4.602.5 milyon dolardan 604.7 milyon dolara yükselmiştir.

MAL GRUPLARINA GÖRE İTHALAT
(Ocak-Aralık)

	1 9 8 0		1 9 8 1	
	Miktar (Ton)	Değer (000 ₺)	Miktar (Ton)	Değer (000 ₺)
I. TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ		49.807		124.933
-Buğday	-	-	272.309	47.461
-Pirinç	5.698	2.534	26.316	10.800
-Merinos	5.447	22.373	9.140	40.154
-Deriler	2.216	4.948	3.477	5.457
-Kakao	852	2.738	2.526	5.984
-Diğerleri	-	17.214	-	15.077
II. MADENCİLİK VE TAŞOCAK-ÇILIĞI KESİMİ		3.095.923		3.478.013
-Ham Petrol	12.053.567	2.952.248	11.601.750	3.257.502
-Kok Kömürü	6.062	954	16.251	2.760
-Diğerleri	-	142.721	-	217.751
III. SANAYİ KESİMİ		4.668.829		5.261.413
1. Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler		301.319		228.700
-Tereyağı	-	-	4.000	8.800
-Hayvansal ve Bitkisel Diğer Yağlar	57.837	43.961	16.896	13.102
-Dokumaya Elverişli Lifler	17.227	29.153	15.605	33.647
-Şeker	163.959	129.752	67.814	52.271
-İç Yağı	17.527	12.477	19.884	13.589
-Soya Sağı	101.592	66.684	134.856	77.431
-Diğerleri	-	19.292	-	29.860
2. Petrol Ürünleri	3.731.348	909.819	2.267.770	620.752
-Fuel Oil	1.873.930	305.343	943.695	194.626
-Makine Yağları	13.373	9.051	21.309	17.107
-Petrol Gazları	423.495	153.144	400.627	136.133
-Diğerleri	-	442.281	-	272.886
3. Sanayi Ürünleri		3.457.691		4.411.961
1) Çimento Sanayi Ür.		310		439
2) Kimya Sanayi Ürün.		1.121.685		1.198.944
3) Lastik-Plastik San. Ürünleri		181.387		239.758
4) Deri-Kösele San.Ü.		342		639
5) Orman Ürünleri San.		2.677		2.294
6) Dokumacılık San.Ür.		79.457		78.023
7) Cam-Seramik San.Ür.		34.815		39.836
8) Demir-Çelik San.Ür.		462.483		604.731
9) Demirdışı Metaller Sanayi Ürünleri		87.124		140.939
10) Makine Sanayi Ürün.		842.397		1.222.757
11) Madeni Eşya San.Ür.		22.768		22.802
12) Elektrikli Cihazlar Sanayii Ürünleri		270.445		336.092
13) Taşıt Araçları San.Ü.		222.438		355.805
14) Diğer Sanayi Ürünleri		129.363		168.805
IV. BEDELSİZ İTHALAT		94.809		69.015
GENEL TOPLAM		7.909.367		8.933.374

İTHALATTAKİ GELİŞMENİN KESİMLERE ORANSAL DAĞILIMI

(Bir önceki yıl veya devreye % değişiklikler)

	1963/ 1967	1967/ 1972	1972/ 1977	1978	1979	1980	1981
I. Tarım ve Hayvancılık							
Kesimi	-27.9	6.8	27.0	-54.9	-28.0	37.7	150.8
a) Bitkisel Ürünler	-47.8	25.6	28.4	-56.9	-12.8		
b) Hayvansal Ürünler	-9.9	1.1	23.4	-51.8	-20.2		
c) Su Ürünleri	-	(-)	-	-	11.0		
d) Orman Ürünleri	8.9	-18.4	60.6	-64.1	31.9		
II. Madencilik ve Taş- cakçılık	-3.5	24.5	54.6	-10.2	-5.8	167.3	12.3
a) Ham Petrol	-8.6	27.5	56.2	-9.4	-7.9	181.7	10.3
b) Diğerleri	50.5	11.7	42.1	-16.8	17.8		53.5
III. Sanayi	3.4	17.5	26.1	-22.8	16.6	21.5	12.7
a) Gıda ve İçki	-34.8	40.1	3.4	-42.3	130.0		
b) Dokuma	9.7	5.2	10.3	-2.5	-8.0	74.1	-14.3
c) Orman Ürünleri	11.4	26.6	21.4	-23.6	-	131.8	86.8
d) Deri	-11.0	4.4	7.4	-12.8	-	2.4	6.9
e) Kimyasal Maddeler	13.5	14.8	27.6	-9.0	10.1	27.4	-31.8
f) Petrol Ürünleri	4.8	13.4	56.5	23.8	113.0	21.2	41.6
g) Çimento Sanayi Ürünleri	16.4	-52.8	15.6	-56.1	-	313.3	61.8
h) Demir Dışı Metal.	18.2	18.3	18.4	-56.1	31.0	59.6	14.4
i) Cam ve Seramik	5.1	16.7	4.7	-30.1	-55.6	25.6	30.8
j) Demir ve Çelik	-7.8	25.9	36.2	-40.9	-15.5	34.0	45.2
k) Madeni Ürünler ve Makinalar	5.5	16.2	23.3	27.3	17.4	-5.7	24.3
l) Elektrikli Mak.	1.3	22.3	19.2	-24.4	15.1	7.9	60.0
m) Taşıt Araçları	-6.1	24.5	28.9	-29.0	-41.5	0.8	30.5
n) Diğer Sanayi Koll.	13.0	6.4	33.3	-40.6	6.0	46.9	
T O P L A M	-	17.7	30.0	-20.7	10.4	51.2	12.9

Ülke Gruplarına Göre İthalat

Türkiye'nin 1981 yılı sonundaki ithalatı 8.9 milyar dolara ulaşırken, en fazla ithalat yapılan ülkeler içinde ilk sırayı 1.6 milyar dolarla Irak almıştır. Irak'ın Türkiye ithalatı içindeki payı ise yüzde 17.5 olarak belirlenmiştir. Bu ülkeden yapılan ithalat geçen yılın 1.20 milyar dolarlık değerine göre de yüzde 26.3 oranında büyüme kaydetmiştir.

Türkiye ithalatında en geniş paya sahip olan ülkeler içinde Federal Almanya 939.9 milyon dolarlık değeri ile ikinci sırayı, Libya da 789.4 milyon dolar ile üçüncü sırayı almıştır. Bu ülkeyi 626.9 milyon dolar ile Doğu Avrupa ülkeleri izlemektedir. Türkiye'nin Federal Almanya'dan yaptığı ithalat bir önceki yıla göre yüzde 12.2 oranında artarken, Libya'dan yaptığı ithalatın ancak yüzde 1.4 oranında artış kaydettiği gözlenmektedir.

1980 yılında 64.7 milyon dolarlık mal ve ürün satın alınan Yunanistan'dan 1981 yılında sadece 22.4 milyon dolarlık ithalat yapılmıştır. Yunanistan'dan yapılan ithalat, geçen yıla göre yüzde 65 oranında azalırken, bu ülkenin Türkiye'nin toplam ithalatı içindeki payı da geçen yılki yüzde 0.8'lik değerinden bu yıl yüzde 0.3'e gerilemiştir.

Bu arada, bir önceki yıla göre ithalatla en fazla büyüme meydana gelen ülkenin Suudi Arabistan olduğu belirlenmiştir. Geçen yıl 105.8 milyon dolarda kalan ithalat, bu yıl yaklaşık 4 katlık bir büyüme kaydederek 410.4 milyon dolara ulaşmıştır.

1980 yılında 7.9 milyar dolarlık ithalatın yüzde 45.3'üne sahip olan OECD ülkeleri, 1981 yılında paylarını yükselterek yüzde 47.9'a çıkarmışlardır. 4.3 milyar dolara ulaşan OECD ülkelerinden yapılan ithalatla AET ülkeleri 2.5 milyar dolarla başta gelirken İsviçre, Japonya ve ABD olmak üzere öteki OECD ülkeleri de 1.8 milyar dolarlık bir yer almışlardır. AET ülkelerinin Türkiye ithalatındaki payı 1980 yılındaki yüzde 28.7'lik düzeyinden yüzde 28.2'ye düşerken, öteki OECD ülkelerinin payı yüzde 16.6'dan yüzde 19.7'ye yükselmiştir.

İTHALATIN ÜLKELER İTİBARIYLA DAĞILIMI
(Ocak-Aralık)

	1 9 8 0 (000 ₺) (%)	1 9 8 1 (000 ₺) (%)
I. OECD ÜLKELERİ	3.583.282 45,3	4.279.523 47,9
A. AET Ülkeleri	2.267.704 28,7	2.519.491 28,2
-Batı Almanya	837.415 10,6	939.929 10,5
-Belçika-Lüksemburg	158.279 2,0	152.907 1,7
-Fransa	376.617 4,8	400.039 4,5
-Hollanda	204.658 2,5	166.322 1,9
-İtalya	299.688 3,8	372.045 4,2
-Danimarka	8.286 0,1	29.154 0,3
-İngiltere	316.811 4,0	433.655 4,9
-İrlanda	1.278 -	3.072 -
-Yunanistan	64.672 0,8	22.368 0,3
B. Diğer AECÜ Ülkeleri	1.315.578 16,6	1.760.032 19,7
-A.B.D.	442.378 5,6	589.357 6,6
-Japonya	112.948 1,4	205.811 2,3
-İsviçre	347.637 4,4	532.948 6,0
-Diğerleri	412.614 5,2	431.916 4,8
II. İKİLİ ANLAŞMALI ÜLKELER	185.457 2,3	169.271 1,9
- SSCB	180.673 2,3	163.637 1,8
-Arnavutluk	4.784 -	5.634 0,1
III. SERBEST DÖVİZLİ ANLAŞMALI ÜLKELER	3.730.181 47,2	4.182.061 46,8
A. Doğu Avrupa Ülkeleri	571.862 7,2	626.881 7,0
B. RCD Ülkeleri	818.236 10,4	536.437 6,0
-İran	802.503 10,1	514.835 5,8
-Pakistan	15.733 0,3	21.602 0,2
C. Diğer Serbest Dövizli Ülkeler	2.340.082 29,6	3.018.743 33,8
-İrak	1.237.346 15,6	1.563.698 17,5
-Libya	778.373 9,8	789.435 8,8
-Suudi Arabistan	105.831 1,3	410.389 4,6
-Diğerleri	218.532 2,8	255.221 2,9
IV. DİĞER ÜLKELER	410.444 5,2	302.519 3,4
-Kuveyt	114.436 1,4	106.719 1,2
-Diğerleri	296.008 3,8	195.800 2,2
T O P L A M	7.909.364 100,0	8.933.374 100,0

Finansman Kaynaklarına Göre İthalat

Kaynaklara göre 1981 yılı ithalatı incelendiğinde bir önceki yıla göre liberasyon ithalat yüzde 17.0 artarken tahsisli ithalatın yüzde 11.9 anlaşmaları Ülkelerden ithalatın ise yüzde 6.5 azaldığı göze çarpmaktadır. Böylece program ithalatı yüzde 12.6, kendi kendini finanse eden ithalat yüzde 16 genişlemiştir. İthalat içinde liberasyon oranı 1980 yılındaki yüzde 77.0 olan düzeyinden 1981 yılında yüzde 79.7 düzeyine çıkmıştır.

KAYNAKLARA GÖRE İTHALAT

(Milyon \$)

	1979	%	1980	%	1981	%
Liberasyon	3.397	67.0	6.087	77.0	7.121	79.7
Tahsisli İthalat						
Malları	973	19.2	947	12.0	834	9.3
Anlaşmalı Ülkeler	109	2.2	170	2.1	159	1.8
Program İthalatı	4.479	88.4	7.204	91.1	8.114	90.8
Nato-Enfrastrüktür	11	0.2	18	0.2	16	0.1
Özel Yabancı Sermaye	71	1.4	33	0.4	44	0.5
Proje Kredileri	356	7.0	547	6.9	642	7.2
Bedelsiz İthalat	123	2.4	95	1.2	69	0.8
Diğerleri	29	0.6	12	0.1	48	0.4
T O P L A M	5.069	100.0	7.909	100.0	8.933	100.0

4. Dış Ticaret Dengesi ve Genel Durum

1981 sonu itibariyle dış ticaret açığı 4.230.4 milyon dolara ulaşmıştır. Dış ticaret açığı, 1980 yılındaki 4.999.2 milyon dolarlık dış ticaret açığına göre yüzde 15 oranında azalmıştır.

Dış ticaret açığındaki azalma, 1981 yılında ihracatın gösterdiği yüksek oranlı artışın yanı sıra, ithalatın artış temposunun yavaşlamasından kaynaklanmıştır. Böylece, 1981 yılında ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 52.6'ya yükselmiştir. Bu oran bir önceki yıl yüzde 36.8 düzeyindeydi.

Yıl sonu itibariyle 8.933 milyon dolara ulaşan ve bir önceki yıla göre yüzde 12.3 oranında artış gösteren ithalat, özellikle yatırım maddelerinde hızlı bir gelişme kaydetmiştir.

Yatırım malları ithalatı 1.5 milyar dolardan 2.0 milyar dolara çıkarak yüzde 27.5 oranında artarken, tüketim malları ithalatı 170 milyon dolardan 179 milyon dolara yükselmiştir. Hammadde ithalatı ise 6.2 milyar dolardan 6.7 milyar dolara çıkmıştır.

İTHALATININ

1980 VE 1981 YILLARI İHRACATININ
ANA BÖLÜMLER OLARAK DAĞILIMI

(000 \$)

Gruplar	1979	%	1980	%	1981	%
Genel Toplam	5.069	100.0	7.909	100.0	8.933	100.0
Yatırım Malları	1.596	31.5	1.581	20.0	2.017	22.6
Tüketim Malları	96	1.9	170	2.1	179	2.0
Hammaddeler	3.377	66.6	6.158	77.9	6.737	75.4

İTHALATININ

1980 ve 1981 YILLARI İHRACATININ
ANA BÖLÜMLER OLARAK DAĞILIMI

(000\$)

Gruplar				% P a y			% D e ğ i ŝ i m		
	1979	1980	1981	1979	1980	1981	1979	1980	1981
Genel Toplam	5.069.0	7.909.4	8.933.3	100.0	100.0	100.0	10.2	56.0	12.9
Tarım Ürünleri	36.0	49.8	124.9	0.7	0.6	1.4	29.0	38.3	150.8
Madencilik Ürün.	1.068.0	3.095.9	3.478.0	21.1	39.1	38.9	-5.8	189.9	12.3
Sanayi Ürünleri	3.842.0	4.668.8	5.261.4	75.8	59.3	58.9	16.6	21.5	12.7
Bedelsiz İthalat	123.0	94.8	69.0	2.4	1.2	0.7	2.8	-23.0	-27.2

1980 ve 1981 YILLARI İHRACATININ
SEÇİLMİŞ MADDELERE GÖRE DAĞILIMI

(000 \$)

Maddeler	1980	1981
Genel Toplam	2.910.122	4.702.934
Kuru İncir	38.745	35.344
Kuru Üzüm	130.316	130.226
Fındık	394.849	301.764
İncir Ezmesi	6.104	3.461
Tütün	233.742	395.013
Pamuk	322.597	348.265
Buğday	52.038	53.785
Un	12.063	17.224
Diğerleri	1.719.668	3.417.852

DIŞ TİCARET AÇIĞI

(Aylık)

(Milyon ₺)

	1978	1979	1980	1981
Ocak	33.0	62.8	207.1	371.3
Şubat	325.4	140.3	350.6	527.1
Mart	124.1	329.6	136.5	373.1
Nisan	256.8	119.3	147.5	336.4
Mayıs	300.9	173.4	496.0	465.5
Haziran	234.6	319.7	387.6	343.8
Temmuz	150.0	125.7	462.8	461.3
Ağustos	77.7	172.1	404.0	327.2
Eylül	215.0	453.5	917.4	289.0
Ekim	204.9	262.2	705.9	171.2
Kasım	159.3	145.6	255.3	247.8
Aralık	229.2	424.2	538.0	306.9

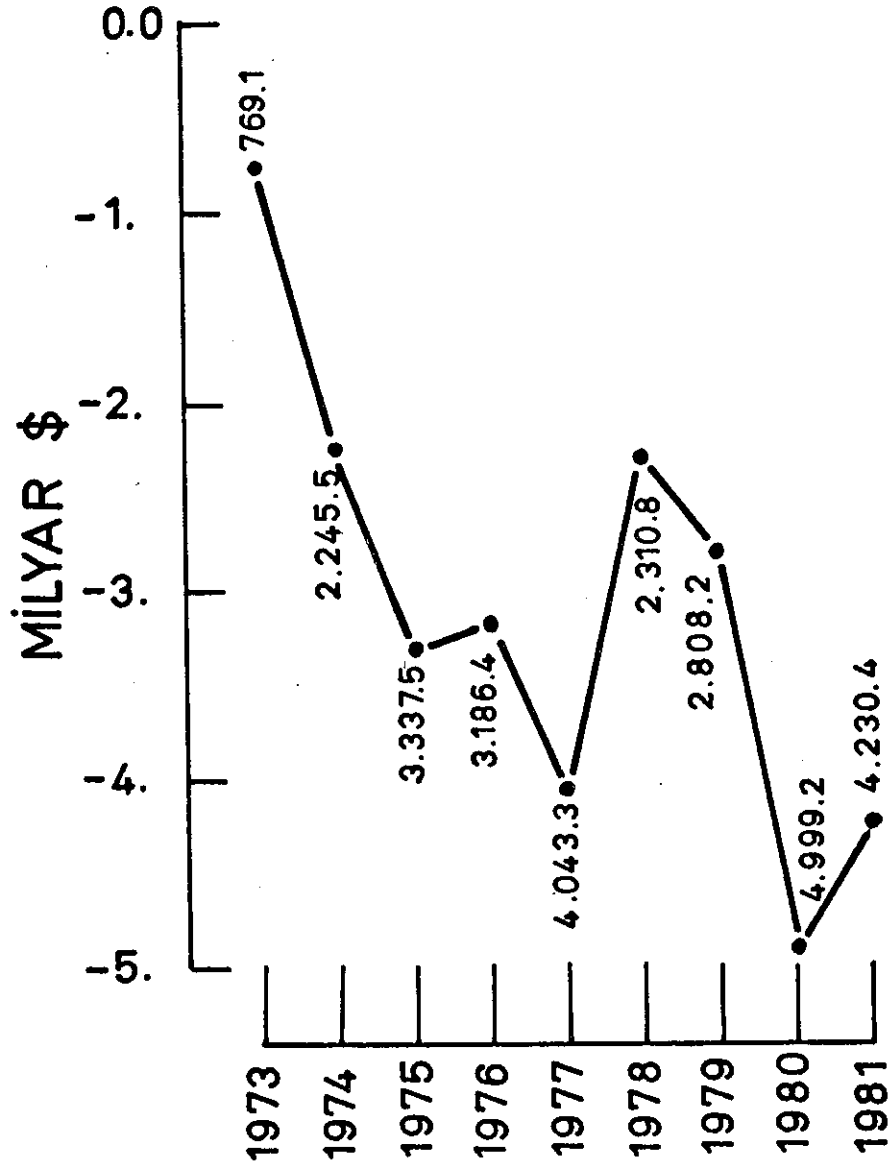
DIŞ TİCARET AÇIĞI

(Kümülatif)

(Milyon ₺)

	1978	1979	1980	1981
Ocak	33.0	62.8	207.0	371.3
Şubat	358.4	203.1	557.7	908.4
Mart	482.5	532.7	694.2	1.281.5
Nisan	739.3	732.0	841.7	1.617.9
Mayıs	1.040.2	905.4	1.337.6	2.083.4
Haziran	1.274.8	1.225.1	1.725.2	2.427.2
Temmuz	1.424.5	1.350.8	2.188.0	2.888.5
Ağustos	1.502.5	1.525.9	2.592.1	3.215.7
Eylül	1.717.5	1.976.4	3.509.5	3.504.7
Ekim	1.922.4	2.238.6	4.215.4	3.675.9
Kasım	2.081.7	2.382.2	4.470.7	3.923.7
Aralık	2.310.9	2.808.2	4.999.2	4.230.4

DIŞ TİCARET AÇIĞI

Dış Ticaret Hadleri

1981 yılında dış ticaret fiyatlarıyla ilgili olarak elde edilebilen verilere göre ihracat fiyatlarındaki artış son derece ılımlıdır. Buna göre ihracatta meydana gelen olağanüstü artışın önemli bir kısmı reel genişlemelerden kaynaklanmaktadır. Ancak bu durum dış ticaret hadleri açısından yorumlandığında ortaya çıkan sonuç okadar olumlu değildir. Gerçi ithal fiyatlarındaki artış da yüksek değildir ama yine de dış ticaret hadleri endeksini bir önceki yıla göre sınırlı bir ölçüde de olsa aleyhe döndürmüştür. 1982 yılı için yapılan tahminlere göre aleyhteki eğilim devam edecektir.

DIŞ TİCARET ENDEKSLERİ

(Milyon \$)

	1978	1979	1980	1981	1982
I.A.İthalat(Cari Fiyatlarla)					
1)Toplam	4.599	5.069	7.667	8.800	10.000
2)Petrol ve Petrol Ürün.	1.396	1.712	3.620	3.750	4.310
3)Petrol Dışı	3.203	3.357	4.047	5.050	5.690
B.İthalat Fiyat Endeksleri (1973:100)					
1)Toplam	209,8	247,5	340,0	370,6	398,2
2)Petrol ve Petrol Ürün.	380,3	538,8	945,6	1.089,2	1.167,6
3)Petrol Dışı	175,5	194,1	216,2	248,6	266,0
C.İthalat(1973 Fiyatlarıyla)					
1)Toplam	2.192	2.048	2.255	2.375	2.508
2)Petrol ve Petrol Ürün.	367	318	383	344	369
3)Petrol Dışı	1.825	1.730	1.872	2.031	2.139
D.İthalat Miktar Endeksi (1973:100)					
1)Toplam	105,1	98,2	108,1	113,9	120,3
2)Petrol ve Petrol Ürün.	166,1	143,9	173,3	155,7	167,0
3)Petrol Dışı	97,9	92,3	100,4	108,9	114,7
II.A.İhracat(Carî Fiyatlarla)	2.288	2,261	2.910	4.400	5.600
B.İhracat Fiyat Endeksi (1973:100)	154,9	182,4	212,3	230,3	245,3
C.İhracat(1973 Fiyatlarıyla)	1.477	1.240	1.371	1.911	2.283
D.İhracat Miktar Endeksi (1973:100)	112,1	94,2	104,1	145,1	173,3
III.İhracat/İthalat (1973Fiyatlarıyla)	67,4	60,5	60,8	80,5	91,0
IV.Dış Ticaret Hadleri(1973:100)					
1)Toplam İthalat Fiyat Endeksine göre	73,8	73,7	62,4	62,1	61,5
2)Petrol Dışı İthalat Fiyat Endeksine Göre	88,3	94,0	98,2	92,6	92,2

5. İşçi Dövizleri

Merkez Bankası ve özel bankalarca bildirilen verilere göre, 1981 yılında yurt dışındaki işçiler tarafından 2.490 milyon dolarlık döviz gönderilmiştir. İşçi dövizleri girişlerinin 1980 yılındaki 2.071 milyon dolarlık değerine göre yüzde 20.2 daha fazla olduğu hesaplanmıştır.

İşçi dövizleri girişlerinin 1981 yılında ulaştığı rakam, 1981 yılının bütünü için öngörülen 2.5 milyar dolarlık değer in hemen tamamına eşit bulunmaktadır.

1981 yılında yurt dışındaki işçilerce gönderilen dövizlerin yüzde 79'unun özel bankalar aracılığıyla, geri kalan yüzde 21'inin de Merkez Bankası kanalıyla geldiği belirlenmiştir. Yıl sonu itibariyle 2489.7 milyon dolar olarak kesinleşen dövizlerin 1965.6 milyon doları özel bankalar aracılığıyla, 524.0 milyon doları da Merkez Bankası aracılığıyla yurda gelmiştir.

İŞÇİ DÖVİZLERİ (Milyon ₺)

	1979	%	1980	%	1981	%
Ocak	83.1	96.0	83.3	0.2	143.3	72.3
Şubat	75.4	73.7	173.3	129.8	134.8	-22.2
Mart	55.6	-24.4	111.7	100.9	139.7	25.1
Nisan	128.6	131.7	114.8	-10.7	159.1	38.6
Mayıs	639.3	937.8	102.2	-81.9	160.8	55.9
Haziran	106.2	60.8	155.0	46.0	205.1	32.3
Temmuz	100.8	15.6	279.4	177.2	323.4	15.8
Ağustos	111.4	1.9	279.5	150.9	377.7	35.1
Eylül	110.7	-7.2	207.3	87.3	235.0	13.4
Ekim	90.4	-30.4	205.0	126.5	211.8	3.3
Kasım	99.6	3.9	172.5	73.2	183.2	6.2
Aralık	93.2	-6.0	186.0	99.6	185.7	0.2
TOPLAM	1694.4	72.4	2071.0	22.2	2.489.7	20.2

İŞÇİ DÖVİZLERİ (Kümülatif)

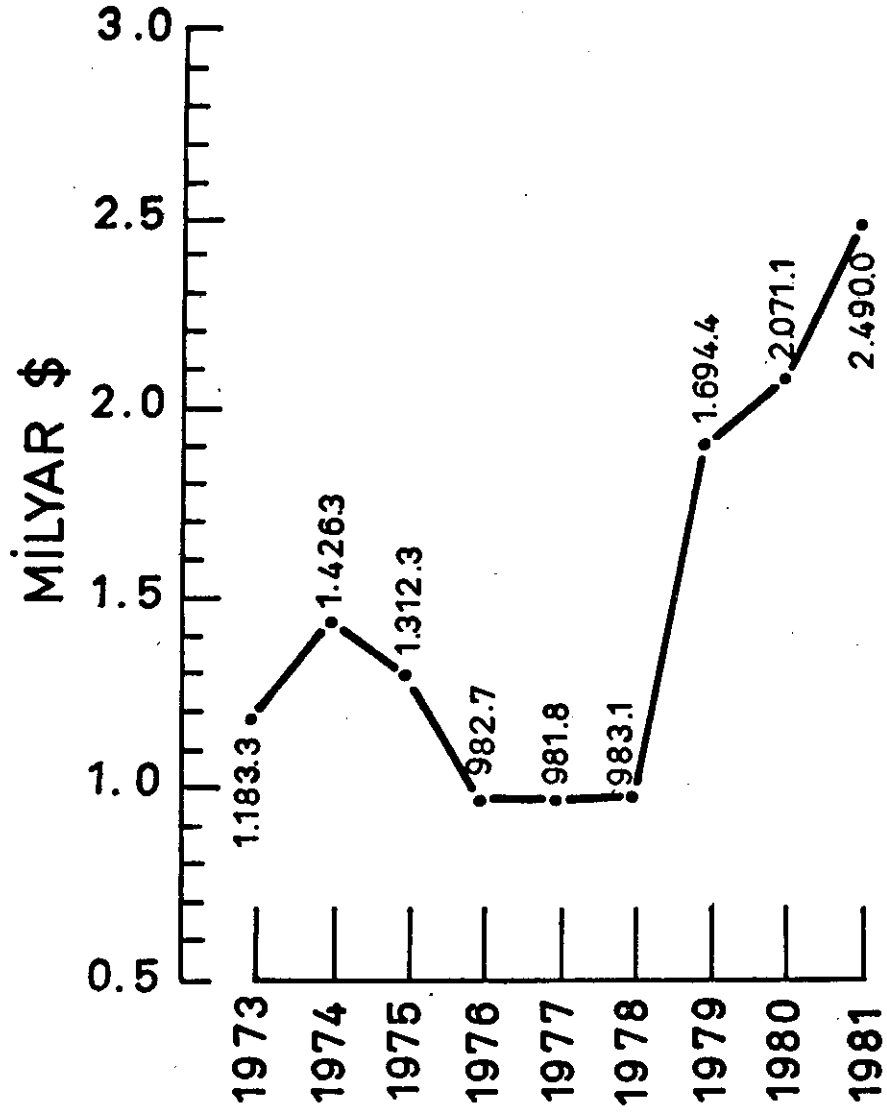
(Milyon Dolar)

	1979	%	1980	%	1981	%
Ocak	83.1	96.0	83.3	0.2	143.4	72.1
Şubat	158.5	84.7	256.6	61.9	278.2	8.4
Mart	214.1	34.4	368.3	72.0	417.9	13.5
Nisan	342.7	59.5	483.1	41.0	577.0	19.4
Mayıs	982.0	255.3	586.3	-40.3	737.8	25.8
Haziran	1088.2	217.8	741.3	-31.9	942.9	27.2
Temmuz	1189.0	176.8	1020.7	-14.2	1266.3	24.1
Ağustos	1300.4	141.3	1300.2	0	1644.0	26.1
Eylül	1411.1	114.4	1507.5	0.7	1879	24.6
Ekim	1501.5	90.5	1712.5	14.1	2090.8	22.1
Kasım	1601.1	81.1	1885.0	17.7	2274.0	20.6
Aralık	1694.4	72.4	2071.0	22.2	2489.7	20.2

İŞÇİ DÖVİZİ GİRİŞLERİ (Bin Dolar)

	Merkez Bankası	Özel Bankalar	Toplam
1979	681.931	1.012.464	1.696.702
1980	853.145	1.217.961	2.071.106
1981	524.036	1.965.646	2.489.682

İŞÇİ DÖVİZLERİ

6. Diğer Görünmeyenler

1976 ve 1977 yıllarında aleyhte bir gelişme gösteren turizm gelirleri 1978 yılından itibaren olumlu şekilde seyretmeye başlamış, 63 milyon dolar açıktan 1981 yılında net 278 milyon dolar gelir seviyesine ulaşılmıştır.

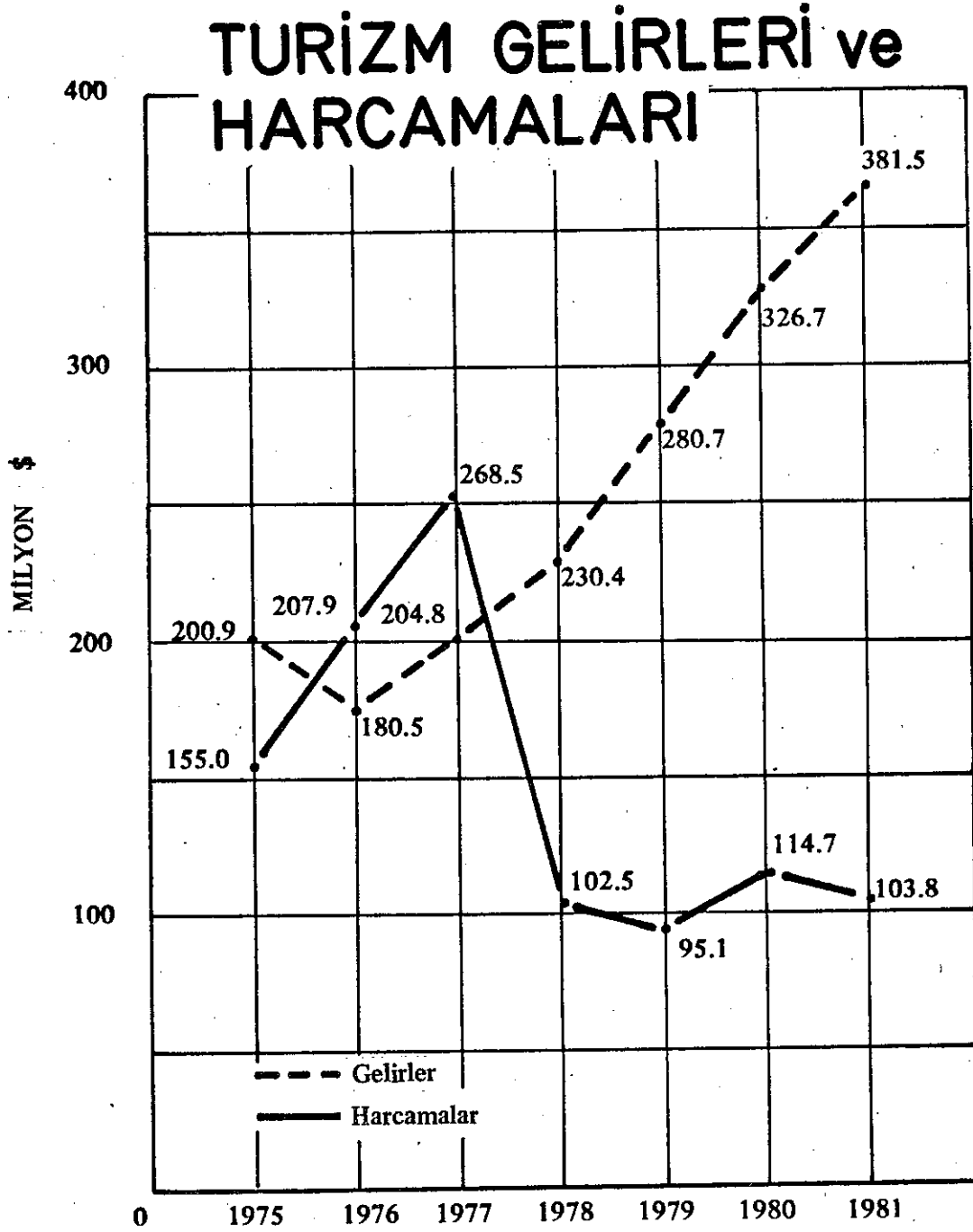
Önümüzdeki 1982 yılında bu rakamın 350 milyon dolar olacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'nin taşımacılık gelirleri hızlı bir artış eğilimi göstermektedir. Başbakanlık Transit Koordinasyon Merkezi'nin kurulmasından bu yana, limanlar ve sınır kapıları arasında sağlanan koordinasyon nedeniyle transit taşımacılığı son derece verimli hale dönüşmüştür.

NET TURİZM

(Milyon ₺)

Aylar	1977	1978	%	1979	%	1980	%	1981	%
Ocak	-3,1	-1,1	64,5	5,5	600	3,9	-29,1	13,3	241,0
Şubat	-9	0,9	110	3,1	244,4	14,6	356,3	12,2	-16,4
Mart	2,6	10,3	296,5	4	-61,2	12,6	217,5	13,0	0,3
Nisan	-7,2	4,2	158,3	11	161,9	7,2	-12,7	17,7	145,8
Mayıs	-5,8	13,8	337,9	64,5	367,4	6,6	-89,8	15,1	128,8
Haziran	-5,5	13,5	345,5	15,5	14,8	12,2	-21,3	32,1	163,1
Temmuz	-4,3	28	751,2	22,8	-18,6	36,3	59,7	39,0	7,4
Ağustos	-4,6	32,1	797,8	18,2	-43,3	44,2	142,9	34,7	-21,5
Eylül	-8,1	21,8	573,9	15,2	-30,3	21,9	44,1	28,7	31,1
Ekim	-10	1,0	110	6,9	590	15,8	146,4	28,2	78,5
Kasım	-9	4,8	153,3	12,9	168,8	17,9	38,8	25,0	39,7
Aralık	-6,1	4,3	170,5	6,0	39,5	18,5	210	10,0	-45,9
TOPLAM	-63,7	127,7	300,5	185,7	45,4	211,7	14,0	277,7	27,1

7. Ödemeler Dengesi

1981 yılında cari işlemler dengesi açığı 2 milyar 43.5 milyon dolara ulaşmıştır. Cari işlemler dengesi açığı ile 551 milyon dolar olan dış borç ana para ödemelerinin birarada değerlendirilmesi, ekonominin toplam dış kaynak gereksiniminin 2 milyar 594.5 milyon dolar olduğunu ortaya koymaktadır.

Ekonominin dış kaynak gereksinimi, bir önceki yıl 3 milyar 767 milyon dolarıydı. Buna göre 1981 yılında dış kaynak gereksinimi, bir önceki yıla göre yüzde 31.1 oranında azalmış bulunmaktadır.

1981 yılına ilişkin ödemeler dengesi bulguları, dış borç faiz ödemelerinin geçen yıla göre yüzde 78.6 oranında artarak 668.0 milyondan 1.193.3 milyon dolara ulaştığını ortaya koymaktadır.

Dış borç faiz ödemelerinin geçen yıla göre artışında en önemli etken faiz oranlarının yükselmesidir. Dış borç faiz ödemelerindeki artışa karşın, ana para ödemeleri azalmış bulunmaktadır. Ana para ödemeleri, 576 milyon dolardan 551 milyon dolara düşmüştür.

Öte yandan, dış borç faiz ve ana para ödemelerinin ihracata oranı yüzde 37.1 düzeyindedir. Bu oran bir önceki yıl yüzde 42.7 dolayındaydı.

Cari işlemler dengesinin 1981 yılındaki açığı 2 milyar 043 milyon dolar olmuştur. 1982 yılında bu açığı 1 milyar 610 milyon dolara düşürülmesi hedef alınmıştır.

ÖDEMELER DENGESİ

(Milyon \$)

	1980	1981
I. CARİ İŞLEMLER		
A. Dış Ticaret		
1) İhracat	2.910,1	4.702,9
2) İthalat	-7.909,3	-8.924,6
Dış Ticaret Dengesi	-4.999,2	-4.221,7
B. Görünmeyen kalemler		
1) Dış Borç Faiz Ödemeleri	-668,0	-1.193,3
2) Turizm ve Dış Seyahat (Net)	211,9	277,0
3) İşçi Gelirleri	2.070,9	2.489,5
4) Kâr Transferleri	-50,9	-55,0
5) Proje Kredi Hizmet Ödeme.	(..)	(..)
6) Diğer Görünmeyenler	244,3	660,8
Görünmeyen Kalemler Deng.	1.808,2	2.178,2
C. Enflasyon ve Office Share	(..)	(..)
Cari İşlemler Dengesi	-3.191,0	-2.043,5
II. SERMAYE HAREKETLERİ		
1) Dış Borç Ödemeleri	-576,0	-551,0
2) Özel Yabancı Sermaye	53,2	60,0
3) Proje Kredisi	546,9	641,6
4) Program Kredisi	1.811,0	840,0
5) Bedelsiz İthalat	94,8	60,0
6) Diğer Sermaye Hareketleri	-117,6	-181,4
Sermaye Hareketleri Deng.	1.812,3	878,2
Genel Denge	-1.378,7	-1.165,3
III. RESERV HAREKETLERİ (+Azalış)	-333,4	-57,9
IV. IMF'DEN KULLANMA	461,0	335,5
V. KISA VE ORTA VADELİ SERMAYE HAREKETLERİ	-155,4	-250,6
VI. NET HATA VE NOKSAN	1.406,5	1.138,3

Altın ve Döviz Rezervleri

1981 senesi itibariyle altın ve döviz rezervleri incelendiğinde bir önceki yıla göre toplam yüzde 37.1'lik bir artış göze çarpmaktadır. İthalatın 12 aylık döneminde yüzde 13 oranında artmasına karşın altın ve döviz rezervlerindeki bu artış Türk parasının değerini koruması açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmelidir.

ALTIN VE DÖVİZ RESERVLERİ

	1978	1979	1980	1981
Ocak	626.9	641.2	685.2	1.362.0
Şubat	660.7	652.1	884.4	1.159.4
Mart	701.5	672.7	927.3	1.224.1
Nisan	846.6	661.0	954.6	1.151.2
Mayıs	783.4	1.051.6	871.2	1.070.8
Haziran	743.9	1.049.3	788.8	1.021.7
Temmuz	813.5	1.777.7	1.036.1	1.255.9
Ağustos	923.1	1.138.9	1.209.3	1.700.1
Eylül	1.086.3	1.020.0	2.266.2	1.845.9
Ekim	1.030.5	920.8	1.308.6	1.703.0
Kasım	972.9	853.0	1.191.7	1.470.3
Aralık	736.1	705.8	1.208.7	1.657.1

8. Dış Krediler ve Borçlar

Dış Krediler

1978 başlarından beri Türkiye'nin ekonomik istikrar getirme gayretleri uluslararası ve özel mali kuruluşlarla, OPEC ve OECD ülkeleri tarafından çok yakından izlenmiş ve desteklenmiştir. 1981'den itibaren Türkiye ekonomisinin düzelme-ye başlamasıyla birlikte Uluslararası Bankacılık çevrelerinin Türkiye'ye yeni krediler vermek için gösterdikleri istek giderek artmaya başlamıştır.

IMF Türkiye'nin kreditorleri ile ilişkilerinde çok önemli rol oynamaktadır. Nisan 1978'de 300 milyon SDR tutarında iki yıllık bir Stand-by sözleşmesi kabul edilmiştir. Ancak bu anlaşma tam anlamıyla yerine getirilmemiştir ve 1979 Temmuzunda 250 milyon SDR'lik diğer bir sözleşme ile değiştirilmiştir. Türkiye, bu sözleşme çerçevesinden 230 milyon SDR çektikten sonra, 1980 Ocak ekonomi programına destek sağlamak amacı ile 1980 Haziranında 1.250 SDR'lik yeni bir Stand-by sözleşmesine girmiştir. Bu sözleşmenin öngördüğü programlar bugüne kadar başarı ile sürdürülmüş ve 1982 Mart başına kadar bu sözleşme çerçevesinden 760 milyon SDR çekilerek geri kalan 490 milyonun da 1983 Hazirana kadar çekilmesi programlanmıştır.

IMF İLE İŞLEMLER
(Milyon SDR)

	1978	1979	1980	1981
Stand-by sözleşmelerinden çekilen (brüt)	90.0	70.0	420.0	400.0
Mali telafi fonlarından çekilen (brüt)	74.5	-	71.6	-
Trans fonlarından çekilen (brüt)	37.8	-	-	-
IMF'den çekilen toplam (brüt)	202.3	70.0	491.6	400.0
IMF'den yeniden alınan (brüt)	62.5	68.5	119.2	91.0
IMF ile net işlem	139.8	1.5	372.4	309.0

Dünya Bankası ile sonuçlandırılan toplam proje kredileri 341.5 milyon dolar, 1981'de de 261.5 milyon dolara ulaşmıştır. 1978'de Dünya Bankası, normal proje kredilerine ek olarak Türkiye'ye 150 milyon dolarlık program kredisi, 1980 ve 1981'de de 275 milyon ve 300 milyon dolarlık yapısal düzeltme kredileri vermiştir. Dünya Bankası'nın bu kredileri hükümetin ekonomide gerekli yapısal düzenlemeleri gerçekleştirmek için tesis ettiği uzun vadeli reformların uygulanmasında destek olmak amacı ile verilmiştir.

OECD üye ülkeleri konsorsiyumu ve Japonya'nın Türkiye'ye sağladığı borç erteleme ve kredi taahhütleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

OECD BORÇ ERTELEME VE KREDİ TAAHHÜTLERİ
(Milyon Dolar)

Yıl	Borç Erteleme(2)	K.Taahhütleri
1978	1.315.0	-
1979	1.203.0	989.3
1980	2.959.0(3)	1.160.5(4)
1981	-	973.8
	5.477.0	3.123.6

1978, 1979 ve 1980 yıllarında Türkiye ile taraf OECD ülkeleri arasında, ihracat kredi kuruluşları tarafından garanti edilen bazı ticari borçların ertelenmesinin ikili anlaşmalarla düzenlenmesini öngören, mali ayrıntılar getiren tutanaklar imzalanmıştır. Ertelenen borçların kesin ödeme süreleri 1978 anlaşmaları ile 6 - 8, 1979 anlaşmaları ile 7 - 9, 1980 anlaşmaları ile de 8 - 10 yıl arasında uzatılmıştır. 1980 yılı tutanaklarının en büyük özelliği 1978 ve 1979 tutanakları ile zaten ertelenmiş olan ve 30 Haziran 1981'den önce vadeleri gelen borçların ana para ve faiz ödemelerinin yeniden ertelenmesidir. Bu erteleme sözleşmesi ile kesin ödeme tarihleri, ilk vadelerinin dolmasından itibaren, 8 yıl uzatılmıştır. OECD ülkeleri devletlerinin ertelenmeyen ve 30 Haziran 1980'den önce ödenmemiş olan alacakları ile 10 Haziran 1983'de vadesi gelecek olan alacakları da 1980 tutanakları kapsamına alınmıştır. Bu borçların kesin vadeleri, ilk 5 yılda yüzde 10'un ödenmesi koşulu ile, 10 yıl uzatılmıştır.

Türkiye, hem kalkınma programlarını geliştirerek sürdürebilmek ve hem de kısa vadeli yardımlar sağlamak amacı ile, son yıllarda pek çok ikili ve çok taraflı kaynaklarla proje ve program kredileri sözleşmeleri yapmıştır.

1980'de 1.214 milyon dolar, 1979'da 1.284 milyon dolar olan proje kredi taahhütleri 1981'de 1.022 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu taahhütler, Batı Bloku ülkeleri, OECD özel yardım fonları ve Dünya Bankası ile Avrupa Kalkınma Bankası tarafından sağlanan büyük çapta proje kredilerini kapsamaktadır. 1981'de Ortadoğu kaynaklarından sağlanan proje kredi taahhütlerine İslam Kalkınma Bankası da katılmıştır.

1980'de 1.393 milyon dolar, 1979'da 875 milyon dolar olan program kredi taahhütleri 1981'de 1.239 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Türkiye bu program kredilerinin büyük bir bölümünü ham petrol ve temel sanayi girdileri ithalinde kullanmıştır. Aşağıdaki tabloda Türkiye'ye 1979, 1980 ve 1981 yıllarında taahhüt edilen proje ve program kredileri gösterilmektedir.

PROJE VE PROGRAM KREDİ TAAHHÜTLERİ
(Milyon Dolar)

	1979	1980	1981
Proje Kredileri	1.284	1.214	1.022
Program Kredileri	875	1.393	1.239
İkili Anlaşmalar (1)	650	962	808
OECD	650	712	658
S.Arabistan	-	250	150
Çok Taraflı Anlaşmalar	225	431	431
Dünya Bankası	150	275	300
İslam Kalkınma Bankası	45	40	63
Avrupa İskan Fonu	30	101	43
OPEC Fonu	-	15	25
Toplam Program ve Proje Kredileri	2.159	2.607	2.261

Türkiye, hem yeteri kadar ham petrol sağlamak hem de Ortadoğu ülkelerine ihracatı geliştirmek amacı ile, bazı komşu ülkelerle kredi sözleşmeleri yapmıştır. Hükümet Libya'ya birikmiş 47 milyon dolarlık borcu çözümlemek ve petrol gereksiniminin bir kısmını sağlamak amacı ile, Libya ile bir ödeme sözleşmesi imzalamıştır. Bu sözleşme çerçevesinde ödenmesi gereken borçlar 31 Aralık 1981'de 75 milyon dolara inmiştir. 1980'de İran ve Türkiye Merkez Bankaları arasında gerçekleştirilen bir bankacılık sözleşmesi ile İran'dan petrol ithalinde kullanılmak üzere 500 milyon dolarlık döner kredi sağlanmıştır ve bu kredi limiti daha sonra 1981'de 700 milyon dolara çıkarılmıştır. 1980'de Suudi Arabistan ile, normal proje kredilerine ek olarak 250 milyon dolarlık ayrı bir program kredisi sözleşmesi imzalanmıştır. Bunu 1981'de 150 milyon dolarlık ikinci bir program kredisi izlemiştir. Ayrıca 1980'de İslam Kalkınma Bankası Türkiye'nin İslam Konferansı örgütüne üye ülkelerden ithal edeceği ham petrol ve gübre hammaddelerinin finansmanına destek olmak amacı ile 40 milyon dolarlık, 1981'de 63 milyon dolarlık kredi sağlanmıştır.

Dövizle çevrilebilir Türk Lirası mevduat hesapları ve Merkez Bankasının müteakbil bankalara olan borçlarının ödenmesi ile ilgili görüşmeler 1979 Temmuz ve Ağustos aylarında sonuçlanmıştır. Bu görüşmelerle 2.269 milyon dolarlık DÇM ile 429

milyon dolarlık banker alacakları, ana paraya yüzde 1/4 oranında faiz uygulama koşulu ile, üç yıl ödemesiz 7 yıl ertelenmiştir. Aynı zamanda uluslararası bankaların bir kuruluşu tarafından aynı koşullarla 407 milyon dolarlık yeni bir kredi sağlanmıştır. Merkez Bankası yeni krediler dahil bütün borçların ertelenmesi konusunda tekrar görüşmeler yapmaya başlamış ve bu görüşmelerde ödemesiz geçen sürenin 2 yıl, kesin ödeme sürelerinin de 3 yıl daha uzatılmasını istemiştir. 1982 Şubat sonuna kadar teklif edilen bütün değişiklikler tamamlanmış ve Merkez Bankası bütün alacaklıları ile anlaşmaya vararak belgeleri hazırlamaya başlamıştır.

Merkez Bankası ile anlaşmaya varan bütün alacaklılar arasında yapılan sözleşmeler tamamlanmak üzeredir. Bu borç yükümlülüğü 31 Aralık 1981'de toplam 100 milyon dolar idi.

Yabancı devlet veya kuruluşları tarafından garanti edilmemiş olan "Nakit karşılığı mal" ve "Belge karşılığı mal" işlemlerinden kaynaklanan ticari kreditor alacak talepleri, Merkez Bankasının Türk ithalatçılarının döviz transferlerini yapamamış olmasından doğmaktadır. 1979 sonunda garantisiz ticari borçlar yaklaşık 1.400 milyon dolar tutarında idi.

1980 Ocak ayında Bakanlar Kurulu iki ödeme opsiyonu getiren kararnameyi çıkarmıştır. Daha sonra Mayıs ayında çıkarılan yeni bir kararname ile Ocak kararnamesi değiştirilmiştir. Bu iki kararnameye göre; Ticari kreditorler Türk Lirası veya döviz olarak ödeme alternatiflerinden birini seçebileceklerdir. Döviz opsiyonunu seçenler ana paralarını 4-5 yılı ödemesiz 10 yıl içinde alacaklardır. Alacaklılar ABD Doları, Alman Markı, İsviçre Frangı veya Fransız Frangı arasından istedikleri döviz seçebileceklerdi. Başvuru son gününden başlayarak, seçilen döviz cinsine göre yüzde 3 ile yüzde 8 arasında faiz işleyecekti. Başlangıçta 30 Ağustos 1980 olarak tesbit edilen başvuru son günü, sonradan 30 Ekim 1980 ve daha sonra da 31 Aralık 1981'e kadar uzatılmıştır.

Türk Lirası alternatifini seçenler bu fonları yalnızca mevcut yatırımların işletme sermayelerinde, yeni yatırımlarda sermaye katılım payı olarak, gemi inşaat ve ihracata yönelik "fason" üretiminde, Türk ithalatçılarına kredi olarak, Türk taşıma şirketlerine taşıma ücreti olarak ve Türkiye'ye yapacakları turistik gezilerde kullanabileceklerdi. Fason üretiminde, sipariş veren taraf malın bütün hammadde ve girdilerini veya bunların ücretini döviz olarak ödeyerek mamul malı alabileceklerdi. Kararnamelerde çeşitli TL ödeme şekilleri için değişik kurlar tesbit edilmiştir. 1980 Aralık ayında yeni bir kararname ile yatırım ve fason üretimi sahalarında uygulanan döviz kurları yükseltilerek, işlemlerin büyüklüğüne göre, cari kurların yüzde 10-15 altında tesbit edilmiştir. Yatırımlara uygulanacak kurun tesbitinde bakanlık izin belgelerinde belirtilen ödeme günündeki cari kurlar, fason üretimde de mamul malın ihraç edildiği tarihteki cari kurlar esas alınmaktadır.

Garantisiz ticari borçların ödeme programı çok sayıda alacaklının ilgisini çekmiştir. 1979 sonuna kadar alacak talebinde bulunmuş olanlardan yüzde 90'dan fazlası 31 Aralık 1981'e kadar teklif edilen iki alternatiften birini seçerek alacakları için yeniden başvuruda bulunmuştur. Bunlardan yüzde 47'si döviz, yüzde 53'ü TL'si opsiyonunu seçmiştir. Halbuki daha önce 31 Aralık 1980'ne kadar yapılan başvurularda yüzde 61 döviz, yüzde 39 TL ödeme şekli seçilmişti. Bu verilerden anlaşıldığı gibi daha önce döviz alternatifini seçmiş olan alacaklılardan, 30 Haziran 1982'ye kadar opsiyon değiştirme haklarını kullanarak, Türk Lirası alternatifine dönenlerin sayısı giderek artmaktadır. Türk Lirası opsiyonunu seçenlerin çoğu bu alacakları ile Türk ithalatçılarına kredi vermekte, Türkiye'deki yatırım sermayelerini artırmakta veya Türk fason ürünleri ödemelerini yapmaktadırlar.

Türk Lirası opsiyonu için yapılan bütün başvurular incelenmiş ve işlemleri bitirilmiştir. Döviz opsiyonunu seçenlerden yapılan başvuruların yüzde 90'ni incelenmiştir. İşlemleri tamamlananların faiz ödemeleri muntazam bir şekilde yapılmaktadır.

Merkez Bankası 1981 Temmuz ayında, bütün ihracatı ön finansmanı için Libya-Arap Dış Bankası liderliğinde oluşan bir bankacılar grubu ile 100 milyon dolarlık kredi sözleşmesi imzalamıştır. Kredi 12 ay vadeli ve yüzde 1 faizle (LIBOR) verilmiştir.

1982'de iki önemli kredi sözleşmesi yapılmıştır. Ocak'da, Merkez Bankası 70 milyon dolarlık kısa vadeli petrol finansman kredisi bağlantısı yapmıştır. Irak'dan 2 tanker ham petrol ithalinde kullanılan 6 ay vadeli yüzde 1 faizli (LIBOR) bu kredi Kuveyt Dış Ticaret-Yatırım ve Kontrat Şirketi ile Kuveyt Ulusal Bankası tarafından sağlanmıştır. Şubat 1982'de THY yeni uçak alımlarında kullanmak üzere toplam 76.5 milyon dolarlık kredi ön bağlantısı yapmıştır. Morgan Guaranty Trust şirketinin koordine ettiği bu kredi bir grup uluslararası banka, ABD İthalat-ihracat Bankası ve özel şirketler tarafından sağlanacaktır. Bu kredi paketinin tamamı 10 yıl vadeli ve ABD İthalat-ihracat Bankasının garanti etmediği bölümü yüzde 1.5 faizle (LIBOR) 5 sene vadeli olarak uluslararası bankaların bir yan kuruluşu tarafından sağlanacaktır. Bu finansman 1979'dan buyana Türkiye'nin aldığı ilk orta vadeli kredidir.

Türkiye'nin kamu ve özel sektör dış borçlanmalarını koordine etmek amacı ile Merkez Bankası kambiyo işleriyle görevli Genel Müdür Muavini Başkanlığında, Merkez Bankası, Devlet Planlama Teşkilatı ve Maliye Bakanlığının üst kademeli temsilcilerinden oluşan bir Koordinasyon Komitesi kurulmuştur. Bu komitenin görevi, diğer görevleri yanında, her türlü dış borçlanma başvurusunu; borçlanmanın nedeni, başvuru sahibinin borçlanmaya uygun olup olmadığı, zamanlama ve borcun koşul ve vadelerini dikkate alarak inceleyip koordine etmektir.

Türkiye'nin borçlanma politikası bankacılık ilişkilerini dünya çapında geliştirmek ve cazip koşullarla kredi olanakları doğduğunda bunlardan yararlanarak tedricen dünya pazarlarına yönelmektir. Türkiye, bazı yabancı bankaların petrol ithali ile tarım ve maden ürünlerinin ihracatında ticari finansman sağlamaya istek gösterdiği Ortadoğuda bankacılık ilişkilerini genişletmeye devam etmektedir. Ayrıca, Türkiye, özellikle enerji ile ilgili ve ihracat alanında belirli projelere destek sağlamaları için uluslararası bankaları teşvik etmektedir.

Dış Borçlar

31 Aralık 1981 itibariyle Türkiye'nin dış borçları 13.408 milyon doları orta ve uzun vadeli, 2.111 milyon doları kısa vadeli olmak üzere toplam 15.519 milyon dolara ulaşmıştır. Türkiye dış borç yükümlülüklerini yerine getirebilmek için

OECD ülkeleri ve ticari bankalara olan borçları ile kısa vadeli ticari borçların ödeme sürelerini uzatan erteleme anlaşmaları yapılmıştır. Ayrıca, Hükümet OECD ve OPEC ülkeleri ile uluslararası kuruluşlardan ve ticaret bankalarından yeni krediler almıştır.

Borç ödeme operasyonları ile Türkiye'nin uzun ve orta dönem borçlarına göre kısa dönem borç oranı önemli ölçüde azalmıştır. 31 Aralık 1977'de vadesi gelen borçların yaklaşık yüzde 44'ü orta ve uzun vadeli iken, 31 Aralık 1981'de orta ve uzun vadeli borç oranı yaklaşık yüzde 86 düzeyine çıkmıştır. 1977-1981 arasında toplam kısa dönemli borçlar 6.093 milyon dolardan 2.111 milyon dolara düşerken, uzun ve orta dönemli borçlar 4.725 milyon dolardan 13.408 milyon dolara yükselmiştir.

OECD ülkeleri ile 1978, 1979 ve 1980'de imzalanan borç erteleme sözleşmeleri ile toplam 5.477 milyon dolarlık borç ertelenmiş ve vadeleri 10 yıla kadar uzatılmıştır. 1979'da Ticaret Bankaları 2.269 milyon dolarlık DÇM ve 429 milyon dolarlık banker alacaklarını, 3 yılı ödemesiz 7 yıl ertelemişlerdir.

Garantisiz ticari borçlar ve üçüncü taraflara olan borçlar gibi ticaretle ilgili dış borçlar yapılan anlaşmalar uyarınca Türk Lirası veya yabancı para olarak uzun vadelerde ödenmektedir.

Türkiye'nin ihracat ve görünmeyen ticaret kalemlerinden elde ettiği gelirlerin yüzdesi olarak ödediği dış borç ana paraları 1979'da yüzde 24.2, 1980'de yüzde 22.7 ve 1981'de de yüzde 21.4 olmuştur. Türkiye'nin toplam orta ve uzun vade borç ödeme yükümlülüğünün 1982'de 1.698 milyon dolar, 1983'de 1.839 milyon dolar, 1984'de de 1.963 milyon dolar olacağı sanılmaktadır. Bu miktarlar DÇM, banker kredileri ve 1979 Euro borçlarının 1982'de ertelenmesi hesaplarına dayanmaktadır. 31 Aralık 1981'den sonra sonuçlanan kredilerin ödenmesi bu rakamlara dahil değildir.

Türkiye'nin (31 Aralık 1981'e kadar aldığı veya bu tarihe kadar sözleşmeye bağladığı fakat henüz almadığı) dış borç ödeme yükümlülüğü aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

ORTA DÖNEM DIŞ BORÇ ÖDEME TAKVİMİ

(31 Aralık 1981 itibariyle) (1)

(Milyon \$)

	1 9 8 2		1 9 8 3		1 9 8 4		1 9 8 5	
	A.Para	Faiz	A.Para	Faiz	A.Para	Faiz	A.Para	Faiz
Kamu Sektörü								
Ülusal Arası Kuruluşlar	135	209	184	200	195	188	233	180
İkili Krediler								
Taraf OECD Ülkeleri	355	170	510	187	517	194	583	167
OPEC Ülkeleri	26	16	26	15	18	14	7	14
Diğer Ülkeler	44	21	53	19	64	26	61	22
	<u>425</u>	<u>207</u>	<u>589</u>	<u>221</u>	<u>599</u>	<u>234</u>	<u>651</u>	<u>203</u>
Ticari Banka Borçları (2)								
Avrupa Para Piyasası Borç.	126	38	38	17	38	11	13	8
1979 Av.Para Piyasası Borç.	-	64	-	64	14	64	81	62
Ertelenmiş Kısa Dönem Borç.								
DÇM'ler (3)	-	274	-	274	69	274	415	265
Banker Kredileri (2)	-	68	-	68	14	68	86	65
	<u>126</u>	<u>444</u>	<u>38</u>	<u>423</u>	<u>135</u>	<u>417</u>	<u>595</u>	<u>400</u>
Özel Sektör								
Özel Krediler	45	14	54	13	58	11	48	7
Ertelenmiş Garant.Tic.B. (4)	-	66	-	66	-	66	90	59
	<u>45</u>	<u>80</u>	<u>54</u>	<u>79</u>	<u>58</u>	<u>77</u>	<u>138</u>	<u>66</u>
Toplam Borç Yükü								
Ana Para	742		902		1039		1617	
Faiz		956		937		924		849
TOPLAM		1.698		1.839		1.963		2.466

9. Özel Yabancı Sermaye

1981'de Türkiye'ye çeşitli yatırımlarda bulunmak, mevcut yatırımlarını genişletmek veya sermaye artırımı amacıyla DPT Yabancı Sermaye Dairesi'nden izin alan yabancı ya da yabancı sermayeli firmaların getirmeyi öngördükleri net yabancı sermaye miktarı 43.50 milyon dolar olarak belirlendi.

1981 yılında izin alan 111 firmanın taahhüt ettiği yabancı sermaye 336.90 milyon doları bulurken, bu rakamın ancak 43.50 milyon doları Türkiye'ye net olarak girecektir. Geri kalan 293.40 milyon dolar ise, yabancı firmalarca, Türkiye'den olan garantili ticari alacaklarına karşılık yatırımlara yöneltilecektir.

Öte yandan, Türkiye'den alacaklı bulunan firmaların en fazla yöneldiği sektör olarak beliren turizm sektöründe, komple yeni yatırım için izin alan 7 firmanın 40.47 milyon dolarlık sermaye taahhüt ettikleri, ancak bunun tamamını garantisiz ticari alacaklarından karşılayacakları belirlenmiştir. Aynı şekilde, en fazla yabancı sermayenin girdiği sektörler arasında ikinci sırayı alan gıda-ıçki-tütün sektöründe 10 firmanın getireceği 36.75 milyon dolarlık sermayenin 36.26 milyon dolarlık bölümü garantisiz ticari borçlardan karşılanmaktadır. 34.35 milyon dolarlık yabancı sermaye izni bulunan dokuma-giyim sanayiinde 33.68 milyon dolarlık, 27.83 milyon dolarlık giriş izni bulunan elektronik sanayiinde 23.97 milyon dolarlık 23.91 milyon dolarlık giriş izni bulunan demir-çelik sanayiinde ise 23.09 milyon dolarlık bölüm garantisiz ticari borçlardan karşılanacaktır. Çimento sanayiinde de 26.8 milyon doların tamamının bu şekilde ödenmesi öngörülmektedir.

1981'de en fazla net sermaye girişinin olduğu sektör bankacılık sektörü olmuştur. Türkiye'de şube açma iznini alan 5 bankanın getireceği toplam 33.9 milyon doların 18.24 milyon doları garantisiz ticari borçlardan ödenecektir. Bu sektörde net sermaye girişi 15.7 milyon dolar olmuştur. Böylece, 1981'de Türkiye'ye girme izni alan 43.50 milyon dolarlık gerçek yabancı sermayenin yüzde 36.1'i bankacılık sektöründen sağlanmış olacaktır.

Ulaştırma sektöründe faaliyette bulunmak için izin alan üç firma, net 6.84 milyon dolarlık bir döviz girişini öngörmüştür. Demir dışı metaller sanayiinde izin alan tek firma ise 2.4 milyon dolarlık yabancı sermaye getirecektir.

1981 YILINDA 6224 SAYILI KANUN KAPSAMINDA TÜRKİYE'YE GELMESİNE
İZİN VERİLEN YABANCI SERMAYENİN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI
(Milyon ₺)

Sektörler	Firma Sayısı	İzin verilen Yabancı Sermaye	GTB'den Karşılanan kısım
I. İMALAT SANAYİİ			
-Gıda, İçki, Tütün	10	36.73	36.26
-Dokuma-Giyim	6	34.35	33.88
-Orman ürünleri	4	7.67	7.67
-Kağıt	5	14.50	14.50
-Lastik	1	2.11	2.11
-Plastik	2	3.46	3.46
-Kimya	16	21.36	20.87
-Gübre	-	-	-
-Çimento	2	26.80	26.80
-Pişmiş Kilden Gereçler	6	6.19	4.55
-Demir-Çelik	6	23.91	23.09
-Cam Sanayii	-	-	-
-Demirdışı Metaller	1	2.40	-
-Madenî Eşya Sanayii	3	2.67	2.52
-Makine İmalatı San.	3	5.95	5.95
-Elektrikli Makina ve Elektronik San.	8	27.83	23.97
-Taşıt Araçları Yan Sanayii	5	6.38	6.38
-Taşıt Araçları İmalat Sanayii	6	13.38	10.87
-Diğerleri	6	9.35	9.02
II. İMALAT SANAYİİ TOPLAM	90	245.04	231.90
III. TARIM	1	5.00	-
IV. MADENCİLİK	1	0.98	-
V. HİZMETLER			
-Turizm	7	40.47	40.47
-Bankacılık	5	33.90	18.24
-Ulaştırma	3	6.84	-
-Diğerleri	4	4.67	2.79
VI. HİZMETLER TOPLAMI	19	85.88	61.50
VII. GENEL TOPLAM	111	336.90	293.40

GTB:Garantisiz Ticarî Borçlar

Kaynak: DPT, "Ekonomik Rapor 1981"

25 Ocak 1980'de alınan "Yabancı Sermayeyi Teşvik" kararları çerçevesinde, Türkiye'nin garantisiz ticarî borçlarının bulunduğu ülkelere tanınan ve bu borçların Türkiye'de yatırıma dönüştürülmelerine de olanak veren düzenlemeden en çok yararlanan ülkelerin başında İsviçre gelmektedir.

35 İsviçre firması 1981'de yabancı sermaye dairesinden 172.69 milyon dolarlık yabancı sermaye izni almıştır. Bu meblağın tamamı garantisiz ticari borçlardan karşılanacaktır.

1981 yılında 6224 sayılı yasa kapsamında Türkiye'ye gelmesine izin verilen yabancı sermayenin dağılımına ilişkin verilere göre İsviçre'den sonra Federal Almanya 28 firma ile ikinci, ABD ise 17 firma ile üçüncü sırada yer almaktadır. Federal Alman firmaların getireceği yabancı sermaye 36.4 milyon dolar olarak belirlenirken, bunun 26.76 milyon doları garantisiz ticari borçlardan karşılanacağı, ABD'li firmaların öngördükleri 66.7 milyon dolarlık yabancı sermayenin 62.7 milyon doları garantisiz ticari borçlardan karşılanacağı belirlenmiştir. Federal Almanya 9.7 milyon dolarlık net yabancı sermaye getirirken, ABD'nin getireceği net yabancı sermaye miktarı 4.02 milyon dolardır.

İzin verilen yabancı sermayeden garantisiz ticari borçlardan karşılanan kısım çıkarılarak yapılan hesaplara göre Türkiye'ye en fazla net yabancı sermaye getiren ülke İran olarak belirlenmiştir. 2 İran firması tümü net yabancı sermaye olarak 11.11 milyon dolarlık sermaye için izin almıştır.

Yabancı Sermaye Dairesi'nden izin alan firmalar içinde, 4 uluslararası kuruluş, 3 İtalyan, 2 karma kuruluş yer almaktadır. Ayrıca, İngiltere'den üç, Hollanda ve Fransa'dan ikişer, İspanya, Lübnan, Lüksemburg, Yugoslavya, KTFD, Finlandiya, Danimarka, Bahreyn ve Avusturya'dan birer firma izin almıştır.

1981 YILINDA 6224 SAYILI KANUN KAPSAMINDA TÜRKİYE'YE GELMESİNE İZİN VERİLEN YABANCI SERMAYENİN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI

(Milyon \$)

Ülkeler	Firma Sayısı	İzin Verilen Yabancı Sermaye	GTB'den Karşılanan kısım
A.B.D.	17	66.74	62.72
Avusturya	1	0.85	-
Bahreyn	1	3.33	-
Batı Almanya	28	36.44	26.76
Danimarka	1	5.29	5.29
Finlandiya	1	0.47	0.47
Fransa	2	2.00	2.00
Hollanda	2	6.66	4.78
İngiltere	4	13.59	2.65
İran	2	11.11	-
Libya	1	5.00	-
İsviçre	35	172.69	172.69
İtalya	3	5.85	5.19
İspanya	1	0.15	-
KTFD	1	1.00	-
Lübnan	1	4.9	4.90
Lüksemburg	1	2.33	2.33
Yugoslavya	1	2.50	2.50
Karma	2	1.61	1.12
Uluslararası Kuruluşlar	6	4.29	-
TOPLAM	111	336.90	293.40

GTB:Garantisiz Ticarî Borç

Kaynak:DPT,"Ekonomik Rapor 1981".

6224 sayılı kanun kapsamında izin verilen 336.90 milyon dolarla yabancı sermayenin 124.69 milyonunu komple yeni yatırım teşkil ederken, 51.42 milyonunu tevsi, modernizasyon, entegrasyon yatırımları, 55.30 milyonunu sermaye artırımları, 105.49 milyonunu ise portföy yatırımları oluşturmuştur.

245.04 milyon dolarlık imalat sanayii toplam yatırımlarında en büyük yatırım kalemini 105.49 milyon ile portföy yatırımlar teşkil etmektedir. Bunu 50.44 milyon dolar ile tevsi, modernizasyon, entegrasyon yatırımları, 32.40 milyon dolar ile sermaye artırımları şeklindeki yatırımlar takip etmektedir.

En büyük komple yeni yatırım 10.91 milyon dolar ile kağıt sanayiinde, en büyük modernizasyon yatırımı, 28.40 milyon dolar ile dokuma giyim sanayiinde görüldürken, 10.13 milyon dolar ile en fazla sermaye artırımları gıda, içki, tütün sektöründe yapılmıştır. En büyük portföy yatırımı ise 26 milyon dolar ile çimento sanayiinde görülmektedir.

1981 YILINDA 6224 SAYILI KANUN KAPSAMINDA TÜRKİY'E GELMESİNE İZİN VERİLEN YABANCI SERMAYENİN SEKTÖR BAZINDA YATIRIM ŞEKLİNE GÖRE DAĞILIMI

Sektörler	(Milyon \$)			
	Komple Yeni Yatırım	Tevsi, Entegrasyon Modernizasyon	Sermaye Artırımı	Portföy
I. İMALAT SANAYİİ				
-Gıda, İçki, Tütün	6.92	4.78	10.13	14.90
-Dokuma-Giyim	2.73	28.40	-	3.22
-Orman Ürünleri	1.26	3.33	-	3.08
-Kağıt	10.91	1.12	-	2.47
-Lâstik	-	2.11	-	-
-Plastik	-	-	-	3.46
-Kimya	1.78	5.39	10.06	4.13
-Gübre	-	-	-	-
-Çimento	-	-	0.80	26.00
-Pişmiş Kilden Gereçler	5.72	0.08	-	0.39
-Demir-Çelik	9.70	0.73	-	13.48
-Cam Sanayii	-	-	-	-
-Demirdışı Metaller	2.40	-	-	-
-Madenî Eşya Sanayii	1.38	-	-	1.29
-Makine İmalatı San.	-	-	-	5.95
-Elektrikli Makine ve Elektronik San.	8.01	2.50	2.86	14.46
-Taşıt Araçları Yan Sanayii	1.98	2.00	2.40	-
-Taşıt Araçları İmalat Sanayii	0.02	-	6.15	7.21
-Diğerleri	3.90	-	-	5.45
II. İMALAT SANAYİİ TOPLAM	56.71	50.44	32.40	105.49
III. TARIM	5.00	-	-	-
IV. MADENCİLİK	-	0.98	-	-
V. HİZMETLER				
-Turizm	40.47	-	-	-
-Bankacılık	11.00	-	22.90	-
-Ulaştırma	6.84	-	-	-
-Diğerleri	4.67	-	-	-
VI. HİZMETLER TOPLAMI	62.98	-	22.90	-
VII. GENEL TOPLAM	124.69	51.42	55.30	105.49

BÖLÜM II

1982 ORTALARINDA TÜRK EKONOMİSİ

I. GSMH, YATIRIMLAR, KAMU KESİMİ DENGESİ, İSTİHDAM

1. 1982 Milli Geliri

1982 milli geliri hakkında ikinci geçici tahmin Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanmış bulunmaktadır. Buna göre 1982 yılında GSMH mutlak değerinin cari üretici fiyatlarıyla 8.735.9 milyar TL., 1968 yılı sabit fiyatlarıyla ise 224.1 milyar TL. olacağı tahmin edilmektedir. Bu durumda sabit fiyatlarla kalkınma hızının yüzde 4.3 olması beklenmektedir.

1981 yılında sabit fiyatlarla yüzde 0.4 oranında bir gelişme gösteren tarım sektörünün 1982 yılında yüzde 4.7 oranında büyümesi olumlu olarak nitelendirilebilir. Son yirmi yıllık dönemde yılda ortalama yüzde 3.2 oranında gelişmiş olan bu sektörün 1982 yılında gösterdiği gelişme 1982 sonunda ve 1983 başında toplam talebi olumlu yönde etkileyecektir.

1981 yılında sanayi sektörü yüzde 9.1, imalat sanayi kesimi ise yüzde 9.4 oranında bir gelişme göstermiştir. 1979 ve 1980 yıllarında ise arka arkaya gerilemeler görülmüştü. Bu nedenle 1982 yılında hem sanayi sektörünün hem de imalat sanayi kesiminin yüzde 5.3 oranında büyüme göstermesi küçümsenecek gelişmeler değildir. İnşaat sektörünün 1982 yılında geçen seneye oranla gelişme göstermesi beklenmemektedir. Bu sektörde gelişme hızının geçen sene olduğu gibi yüzde 0.4 olacağı hesaplanmıştır.

Ticaret ve Ulaştırma ve Haberleşme sektörlerinde gelişme hızının geçen seneye oranla daha düşük olacağı tahmin edilmiştir. Sözkonusu sektörlerde gelişme hızları sırası ile yüzde 5.3 ve yüzde 3.1 olarak belirlenmiştir.

Büyük ölçüde ithalat vergisi sektöründe görülen yüzde 11.2 oranındaki artıstan etkilenen gayri safi yurtiçi hasıla'nın yüzde 4.5 oranında artması beklenmektedir.

1982 yılında işçi dövizlerindeki azalma ve dış borç faiz ödemelerinde bir artış olması sonucu dış alem gelirlerinde yüzde 18.8'lik bir azalma olacağı hesaplanmıştır.

Bu gelişmelerin sonucunda kalkınma hızının cari fiyatlarla yüzde 33.3, sabit fiyatlarla ise yüzde 4.3 olacağı saptanmıştır.

FERT BAŞINA DÜŞEN GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA

Yıllar	Yıl Ortası Nüfus	Cari Fiyatlarla TL.	Dolar	Sabit Fiyatlarla TL.
1981	45.360.000	144.521	1.290.95	4.734
1982	46.312.000	188.633	1.215.50	4.838

Fert başına düşen gayri safi milli hasılanın TL olarak ve sabit fiyatlarla ifade edildiğinde 1982 yılında yüzde 2.2 oranında artarak 4.838 TL.sına yükseleceği tahmin edilmiştir. Ancak dolar olarak ifade edildiğinde geçen sene 1.790.95 dolar olan fert başına düşen gayri safi milli hasılanın bu sene 1.215.50 dolara düşmesi beklenmektedir.

ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE GSM HASILA
CARİ ÜRETİCİ FİYATLARIYLA

(Milyon TL.)

Faaliyet Kolları	1981	%	Hız	1982	%	Hız
1.Tarım	1.353.045.9	20.6	143.9	1.705.846.1	19.5	126.1
a.Çiftçilik ve Hayvancılık	1.309.363.4	19.9	144.7	1.655.317.4	18.9	126.4
b.Ormancılık	30.037.8	0.5	122.6	33.221.8	0.4	110.6
c.Balıkçılık	13.644.7	0.2	123.7	17.306.9	0.2	126.8
2.Sanayi	1.768.911.0	26.9	157.6	2.480.766.7	28.4	140.2
a.Madencilik	127.844.1	1.9	196.8	175.427.8	2.0	137.2
b.İmalat Sanayii	1.509.785.9	23.0	155.5	2.084.222.4	23.9	138.0
c.Elektrik, Gaz, Su	131.281.0	2.0	151.8	221.116.5	2.5	168.4
3.İnşaat Sanayii	293.230.5	4.5	134.7	368.590.7	4.2	125.7
4.Ticaret	1.027.860.1	15.7	154.1	1.372.193.2	15.7	133.5
5.Ulaştırma ve Haberleşme	640.318.9	9.8	152.9	829.212.9	9.5	129.5
6.Malî Müesseseler	195.544.3	3.1	164.4	260.856.1	3.0	133.4
7.Mesken Gelirleri	288.315.7	4.4	140.5	384.036.5	4.4	133.2
8.Serbest Meslek ve Hiz.	351.175.3	5.4	150.6	466.712.0	5.3	132.9
9.(-)İzafî Banka Hizmet.	97.532.7	1.5	164.4	130.108.6	1.5	133.4
10.Endüstriler Toplamı(1-9)	5.820.869.0	-	150.6	7.738.105.6	-	132.9
11.Devlet Hizmetleri	481.147.4	7.3	127.4	686.597.3	7.9	142.7
12.Toplam (10+11)	6.302.016.4	-	148.6	8.424.702.9	-	133.7
13.İthalat Vergisi	113.484.0	1.7	131.9	153.336.0	1.8	135.1
14.GSYİH(A.Fiyat) (12+13)	6.415.500.4	-	148.2	8.578.038.9	-	133.7
15.Dış Alem Gelirleri	139.985.8	2.1	130.6	157.924.1	1.8	112.8
16.GSMH (A.Fiyat) (14+15)	6.555.486.2	100	147.8	8.735.963.0	100.0	133.3

Kaynak: DİE

ÜRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE GSM HASILA
1968 ÜRETİCİ FİYATLARIYLA

(Milyon TL.)

Faaliyet Kolları	1981	%	Hız	1982	%	Hız
1.Tarım	46.953.8	21.7	100.4	49.169.9	21.9	104.7
a.Çiftçilik ve Hayvancılık	44.776.3	20.7	100.2	47.074.1	21.0	105.1
b.Ormançılık	1.492.8	0.7	104.2	1.361.4	0.6	91.2
c.Balıkçılık	684.7	0.3	108.3	734.4	0.3	107.3
2.Sanayi	54.044.3	25.2	109.1	56.901.1	25.4	105.3
a.Madencilik	4.067.2	1.9	107.5	4.159.2	1.9	102.3
b.İmalât Sanayii	45.549.2	21.2	109.4	47.977.0	21.4	105.3
c.Elektirik,Gaz,Su	4.427.9	2.1	106.7	4.764.9	2.1	107.6
3.İnşaat Sanayii	13.231.7	6.2	100.4	13.284.6	5.9	100.4
4.Ticaret	28.969.5	13.5	106.9	30.504.9	13.6	105.3
5.Ulaştırma ve Haberleşme	19.121.6	8.9	103.6	19.714.4	8.8	103.1
6.Mali Müesseseler	7.101.4	3.3	101.9	7.307.3	3.3	102.9
7.Mesken Gelirleri	11.546.8	5.4	102.6	11.847.0	5.3	102.6
8.Serbest Meslek ve Hız.	10.863.4	5.1	104.5	11.330.5	5.1	104.3
9.(-)İzafi Banka Hizmet.	3.928.3	1.8	101.9	4.042.2	1.8	102.9
10.Endüstriler Toplamı (1+9)	187.904.2	-	104.5	196.017.5	-	104.3
11.Devlet Hizmetleri	21.367.3	9.9	104.0	22.521.1	10.0	105.4
12.Toplam (10+11)	209.271.5	-	104.5	218.538.6	-	104.4
13.İthalat Vergisi	3.637.3	1.7	100.7	4.044.7	1.8	111.2
14.GSYİH (Alıcı F.) (12+13)	212.908.8	-	104.4	222.583.3	-	104.5
15.Dış Alem Gelirleri	1.831.0	0.9	-	1.486.8	0.7	81.2
16.GSMH (Alıcı f.) (14+15)	214.739.8	100.0	104.2	224.070.1	100.0	104.3

2. Yatırımlar

1982 yılının ilk yedi ayında 1.087 yatırım teşvik belgesi verilmiştir. Teşvik belgelerinin yatırım toplamı 374.8 milyar TL olup, bu yatırımlar tamamlandığı takdirde beş yılda 3.4 milyar dolarlık ihracat yapılacağı taahhüt edilmiştir.

Teşvik belgelerinin 510'nu ulaştırma sektöründe, 299'u imalat sanayiinde, 136'sı hayvancılık sektöründe toplanmıştır. İmalat sanayiine verilen teşvik belgelerinin 76'sı taşıt araçları projesi, 69'u gıda, içki projesi, 55'i doküman ve giyim projesidir. Toplam yatırımın yüzde 42.2'si imalat sanayiinde, yüzde 42.2'si ulaştırma sektöründe yoğunlaşmıştır. Toplam yatırımın taşıt araçlarına yüzde 11.0'sı, kimyaya yüzde 6.7'si, doküman ve giyime yüzde 8.4'ü, gıda ve içkiye yüzde 3.8'i dağılmış bulunmaktadır.

Tesvik belgesi almış bu yatırımlar ile 47.403 işçiye ilave istihdam sağlanacaktır. Bu durumda bir ilave işçiye istihdam sağlamak için 7.9 Milyon TL yatırım harcaması yapılmaktadır. Her sektörün yatırım yoğunluğu aynı değildir. Tarım kesiminde istihdam edilen kişi başına yatırım 7.4 milyar TL, madencilikte 3.2 milyon TL, imalat sanayiinde 6.7 milyon TL ve hizmetler sektöründe 10.8 milyon TL.sıdır. Ulaştırma projesinde ise 14.4 milyon TL.sıdır.

Gıda projelerinde bir işçinin istihdamı için 5.1 milyon TL.lık yatırım, dokuma ve giyimde 4.8 milyon, kimyada 6.7 milyon, taşıt araçlarında 11.2 milyon TL.lık yatırım gerektirmektedir.

Yatırımların yüzde 58.2'si Marmara Bölgesinde, yüzde 10.3'ü Anadolu ve yüzde 10.1'i Karadeniz bölgelerinde yoğunlaşmıştır

1982 YILI OCAK-TEMMUZ DÖNEMİNDE VERİLEN YATIRIM TEŞVİK

BELGELERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

Bölgeler	Belge Adedi	Toplam Yatırım Miktarı (Mil.TL.)	Döviz İhtiyacı (1000 ₺)	5 Yıllık İhracat Taahhüd (1000 ₺)
Marmara	527	218.306	551.650	1.661.023
İç Anadolu	185	38.656	133.647	385.250
Ege	77	18.500	42.017	372.860
Akdeniz	138	30.242	83.072	512.000
Karadeniz	62	37.933	87.774	247.000
Doğu Anadolu	30	8.902	21.408	90.500
Güneydoğu Anadolu	68	22.309	89.441	166.400
TOPLAM	1087	374.848	1.009.009	3.435.073

1982 YILI OCAK-TEMMUZ DÖNEMİNDE VERİLEN YATIRIM TEŞVİK

BELGELERİNİN MAHİYETLERİ İTİBARIYLA DAĞILIMI

Yatırımın Mahiyeti	Belge Adedi	Toplam Yatırım Miktarı (Mil.TL.)	Döviz İhtiyacı (1000 ₺)	5 Yıllık İhracat Taahhüdü (1000 ₺)
Komple Yeni Yatırım	934	307.620	835.153	2.825.705
Tevsi	70	24.166	72.027	320.000
Tamamlama	19	3.263	7.033	56.750
Modernizasyon	16	3.437	9.838	38.540
Darboğaz Giderme	15	2.742	7.058	32.870
Yenileme	18	28.144	68.765	33.743
Kalite Düzeltme	8	8.751	6.256	34.125
Entegrasyon	7	2.725	2.879	93.340
TOPLAM	1087	374.848	1.009.009	3.435.073

Eylül

1982 YILI OCAK-TEMMUZ DÖNEMİNDE VERİLEN YATIRIM TEŞVİK
BELGELERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektörler	Belge Adedi	Toplam Yatırım Miktarı (Mil.TL.)	Döviz İhtiyacı (1000 \$)	5 Yıllık İhracat Taahhüdü (1000 \$)	İstihdam Kişi
I.TARIM	144	17.160	5.017	36.500	2.315
A.Bitkisel Üretim	7	976	305	-	170
B.Hayvancılık	136	15.864	4.624	36.500	2.060
C.Su Ürünleri	1	320	88	-	85
II.MADENCİLİK	33	6.322	13.890	39.875	1.978
III.İMALAT	299	158.304	328.996	1.258.278	23.787
A.Gıda,İçki	69	14.296	14.500	440.250	2.811
B.Dokuma ve Giyim	55	31.468	78.064	323.053	6.517
C.Orman Ürünleri	5	2.160	6.751	25.250	288
D.Deri ve Kösele	5	450	928	81.750	391
E.Kâğıt	5	2.616	7.435	21.000	281
F.Plastik	1	216	382	8.750	30
G.Kimya	12	25.015	54.956	17.500	3.719
H.Cam	3	978	1.576	9.800	25
İ.Demir-Çelik	4	2.606	2.025	26.275	488
J.Taşıt Araçları	76	41.102	110.638	188.650	3.676
K.Madeni Eşya	8	1.659	4.813	14.000	549
L.Meslek Bilim Ölçü Kontrol ve Optik Donatım	6	630	1.539	-	52
M.Makina İmalât	14	5.111	10.182	18.500	1.888
N.Elektrik Makinaları	6	2.824	14.965	21.500	310
O.Elektronik	3	2.332	5.410	-	1.140
P.Çimento	4	304	-	-	100
R.Pişmiş Kilden ve Çimentodan Gereçler	12	2.818	2.977	9.000	804
S.Seramik	2	645	2.441	8.750	69
T.Diğerleri	9	21.074	9.414	44.250	646
IV.ENERJİ	4	557	225	-	46
V.HİZMETLER	584	183.651	646.370	1.781.500	17.018
A.Ulaştırma	510	158.234	591.585	1.578.500	11.004
B.Turizm	8	3.449	8.211	8.750	604
C.Ticaret	22	5.935	10.770	63.750	3.027
D.Diğerleri	44	16.033	35.804	130.500	2.383
VI.İHRACATA DÖNÜK TEŞVİKLER	23	8.854	14.511	318.920	2.279
TOPLAM	1087	374.848	1.009.009	3.435.073	47.403

İnşaat Faaliyetleri

İnşaat sektöründeki resesyon bütün şiddetiyle devam etmektedir. 1982'nin ilk beş ayında inşaat ruhsatnamelerinin sayısında yüzde 15.7, yapı kullanma izinleri sayısında yüzde 16.9 oranında bir azalma inşaat faaliyetlerinin hem fiilen azaldığını, hem de geleceğe dönük inşaat faaliyetlerinin azalacağını göstermektedir.

1982 yılının ilk beş ayında verilen yapı kullanma izinlerinin temsil ettiği yüzölçümü yüzde 10.4 oranında gerileyerek 1981 yılında 6.186 bin metre kareden 1982 yılında 5.541 bin m²'ye düşmüştür. Geçmişteki inşaat faaliyetlerinin tamamlanmasını gösteren yapı kullanma izinlerinin temsil ettiği yüzölçümün 1981 yılında yüzde 15 oranında geriledikten sonra 1982 yılının ilk beş ayında yüzde 10 oranında gerilemeye devam etmesi bu durumun 1983 yılında da devam edeceğini göstermektedir.

Geleceğe ait inşaat niyetlerinin bir ifadesi sayılabilen inşaat ruhsatnamelerinin temsil ettiği yüzölçüm 8.036 bin m²'den 7.684 bin m²'ye gerilemiştir. Gerileme oranının azalmış olması resesyonun 1982 yılında bir minimumdan geçeceğini göstermektedir. 1980 yılında yüzde 18 oranında gerileyen inşaat yüzölçümü yüzde 31.2 oranında gerilemiştir. 1982 yılının ilk beş ayında görülen yüzde 4.4'lük gerileme 1982 yılında bir minimumdan geçileceğini 1983 yılında hafif de olsa bir artış olacağını göstermektedir.

İnşaat ruhsatnamelerine göre birim inşaat maliyeti 1981 yılında yüzde 20'lik bir artıştan sonra 1982 yılında da yüzde 26.7 oranında bir artış göstermiştir.

Yapı kullanma izinlerine gelince, 1981 yılında maliyetlerde yüzde 24.5, 1982 yılında ise yüzde 18 oranında artış olmuştur.

Mayıs 1982'de birim maliyet inşaat ruhsatnamelerine göre 13.000, yapı kullanma izinlerine göre 13.057 TL.sına yükselmiştir.

İNŞAAT FAALİYETLERİ

agustos var!

Honur.

	1981	Mayıs 1982	1982	%	
				Değişim	
İnşaat Ruhsatnameleri					
Sayı	22.351	28.741	18.845	24.080	-15.7 -16.2
Yüzölçüm (000 m ²)	8.036	9.928	7.684	9.779	-4.4 -1.5
Değer (mn TL.)	82.467	102.574	99.960	127.541	21.2 +24.3
Birim Maliyet (TL/m ²)	10.262	10.332	13.000	13.042	26.7 +26.2
Yapı Kullanma İzinleri					
Sayı	22.258	26.288	18.495	22.409	-16.9 -14.8
Yüzölçüm (000 m ²)	6.186	7.442	5.541	7.442	-10.4 -10.8
Değer (mn TL.)	68.474	81.286	72.350	81.286	+5.7 +6.6
Birim Maliyet (TL/m ²)	11.069	10.923	13.057	10.923	+18.0 +19.6

1983 Yılı Yatırım Programı

1983 yılı programında yatırımların 2.355.2 milyar TL olması hedeflenmiştir. Bunun 2.088.8 milyar liralık kısmı sabit sermaye yatırımı, 266.4 milyar liralık kısmı ise stok değişmesidir. Böylece 1983 yılında reel olarak toplam sabit sermaye yatırımlarının yüzde 5.7 kamu sabit yatırımlarının yüzde 5.2 özel kesim sabit yatırımlarının ise yüzde 6.5 oranında büyümesi programlanmıştır. 1982 yılında ise toplam sabit sermaye yatırımlarının yüzde 3, kamu sabit sermaye yatırımlarının yüzde 2.3, özel kesim sabit sermaye yatırımlarının ise yüzde 4 oranında artış göstereceği tahmin edilmektedir.

Programda toplam sabit sermaye yatırımları içinde enerji, ulaştırma ve tarım sektörlerinin toplam yatırımlar içinde ağırlıklarında artış, buna karşılık imalat sektörü ve konut yatırımlarının ağırlıklarında ise bir azalma hedeflenmiştir.

1983 yılında en çok yatırımın ulaştırma sektöründe yapılması planlanmıştır. Bu sektöre 241.5 milyar lirası kamu 203.3 milyar lirası özel sektör yatırımı olmak üzere toplam 444.8 milyar liralık yatırım yapılması beklenmektedir. Kamu yatırımları içinde en büyük pay ise enerji sektörü yatırımlarına ayrılmıştır.

1983 YILI YATIRIM PROGRAMI

Sektörler	Kamu Kesimi		Özel Kesim		Toplam	
	Milyon TL	Pay %	Milyon TL	Pay %	Milyon TL	Pay %
Tarım	141.655	11.3	106.500	12.8	248.155	11.9
Madencilik	118.835	9.4	6.000	0.7	124.535	6.0
İmalat	205.500	16.3	228.500	27.5	434.000	20.8
Enerji	299.390	23.8	6.360	0.8	305.750	14.6
Ulaştırma	241.500	19.2	203.320	24.5	444.820	21.3
Turizm	11.730	0.9	7.700	0.9	19.430	0.9
Konut	30.650	2.4	230.600	27.8	261.150	12.5
Eğitim	58.070	4.6	1.920	0.2	59.990	2.9
Sağlık	23.930	1.9	2.000	0.2	25.930	1.9
D.Hizmetler	127.840	10.2	37.200	4.5	165.040	7.9
Toplam	1.258.800	100.0	830.000	100.0	2.088.800	100.0

SABİT SERMAYE YATIRIMLARININ GSMH İÇİNDEKİ PAYI (1980-1983)

Yıllar	Yatırımlar	(Milyar TL.)	
		GSMH	%
1980	862.0	4.435.1	19.4
1981	1.280.0	6.555.5	19.5
1982	1.688.0	8.735.9	19.3
1983	2.088.8	10.932.0	19.1

3. Kamu Kesimi Dengesi

1982 Mart ayında başlayan 1982 mali yılı, 1983'den itibaren, mali yıl ile takvim yılını birleştirmeyi amaçlayarak, yalnızca 10 ay sürecektir.

1982 yılının on aylık bütçesi Türkiye'nin tüm ekonomik ve sosyal problemlerini hesaba katacak ve problemleri çözmeyi amaçlayan önlemleri ihtiya edecek şekilde hazırlanmıştır. Aynı zamanda bu bütçe 4.4 gayri safi milli hasıla büyüme oranına ulaşmayı, enflasyon oranını azaltmayı ve bütün yurtiçi kaynakları faaliyete geçirmeyi amaçlamaktadır.

KONSOLİDE BÜTÇE GELİR VE HARCAMALARI

(Milyar TL.)

	1981 12 Aylık	1982 Bütçesi 10 Aylık	12 Aylık ^x
Harcamalar	1.538,4	1.804,7 -	2.165,6
Carî Harcamalar	617,7	798,9	958,7
Yatırım Harcamaları	329,4	411,2	493,4
Transfer harcamaları	591,3	594,7	713,5
Gelirler	1.505,0	1.804,7	2.165,6
Genel Bütçe Gelirleri	1.480,3	1.715,6	2.058,7
Vergi Gelirleri	1.189,0	1.449,1	1.738,9
Vergi Dışı Normal Gelirler	136,0	146,5	175,8
Özel Gelirler ve Fonlar	155,3	120,0	144,0
Katma Bütçe Gelirleri	24,7	24,0	28,9
Bütçe Açığı	33,4	-	-
İç Borçlanma	-	65,0	78,0

x: 10 aylık bütçe tasarısına dayanılarak TÜSİAD tarafından hesaplanmıştır.

1982 yılı bütçesinin ödenekleri 1.804 milyar TL.sıdır. Fakat bu yılın bütçesi on aylık bir zaman dilimine ait olduğu için 1981 yılı ile doğrudan bir mukayese yapmak güçtür. Bununla beraber, eğer 1982 yılı bütçesi 12 aylık düzenlenseydi toplam gelir ve harcamaların 2.165.6 milyar lira olacağı hesaplanabilir.

Vergiler, 1982 yılında bütçe gelirlerinin ana kaynağını oluşturacaktır. Genel bütçe gelirlerinin yüzde 84.5'inin bu kaynaktan geleceği beklenmektedir. Vergi dışı gelirler ile, özel gelirler ve fonlar genel bütçe gelirlerinin geri kalanını teşkil edeceklerdir. 1982 yılı içinde yatırım için tahsis edilen 411.2 milyar lira, özel kriterlere göre dağıtılacaktır. Birinci derecede öncelik enerji sektörüne verilecek, başlanmış fakat bitirilmemiş ve ihracata yönelik projeler onu takip edecektir. Transfer harcamaları toplam harcamaların yüzde 32.9'unu, ya da 594.6 milyarını teşkil ederken, 198.9 milyar lira-yı bulan cari harcamalar, harcamalar kısmındaki en büyük kalemi oluşturacaktır.

GSMH'NİN, HARCAMALARIN VE GELİRLERİN
YÜZDESİ OLARAK KONSOLİDE BÜTÇE AÇIĞI

Tamam

(Milyar TL.)

Yıllar	Harcama (1)	Gelir (2)	Açık (3)	GSMH (4)	Y ü z d e		
					3/1	3/2	3/4
1978	346.0	325.6	-20.4	1.290,7	5.9	6.3	1.6
1979	608.2	556.1	-52.1	2.199,5	8.6	9.4	2.4
1980	1.078.9	957.2	-121.7	4.435,1	11.3	12.7	2.7
1981	1.538.4	1.505.0	-33.4	6.555.4	2.0	2.1	0.5
1982*	1.804.7	1.739.7	-65.0	8.735.9	3.6	3.7	0.7

x: Bütçe tasarısı

1982 malı yılı bütçe açığının 65 milyar lira olacağı tahmin edilmektedir.
İç borçlanma ile karşılanacak olan bu açık GSMH'nin yüzde 0.7'sine eşittir.

GENEL BÜTÇEYE DAHİL KURULUŞLARIN
1982 YILI ÖDENEKLERİ

KURULUŞLAR	LİRA
Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği	1.312.956.000
Danışma Meclisi	401.799.000
Devlet Başkanlığı	281.421.000
Sayıştay	858.078.000
Anayasa Mahkemesi	85.418.000
Başbakanlık	9.324.005.000
Devlet Planlama Teşkilatı	1.675.281.000
Danıştay	381.312.000
Yargıtay	347.032.000
Devlet İstatistik Enstitüsü	871.737.000
Diyanet İşleri Başkanlığı	12.233.855.000
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	4.975.110.000
Adalet Bakanlığı	28.057.514.000
Milli Savunma Bakanlığı	312.700.000.000
İçişleri Bakanlığı	6.682.247.000
Emniyet Genel Müdürlüğü	57.952.605.000
Jandarma Genel Komutanlığı	35.679.514.000
Dışişleri Bakanlığı	12.867.155.000
Maliye Bakanlığı	835.065.490.000
Milli Eğitim Bakanlığı	187.657.832.000
Bayındırlık Bakanlığı	38.069.948.000
Ticaret Bakanlığı	1.274.540.000
Sağlık ve sosyal Yardım Bakanlığı	50.098.445.000
Gümrük ve Tekel Bakanlığı	3.035.062.000
Tarım ve Orman Bakanlığı	31.884.570.000
Devlet Meteoroloji İşleri Gen.Müd.	1.845.550.000
Ulaştırma Bakanlığı	12.296.675.000
Çalışma Bakanlığı	2.197.254.000
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	15.691.304.000
Kültür ve Turizm Bakanlığı	15.920.560.000
İmar ve İskan Bakanlığı	12.985.076.000
Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı	67.097.555.000
Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlüğü	4.002.455.000
Enerji Ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	8.802.349.000
Gençlik ve Spor Bakanlığı	902.162.000
Sosyal Güvenlik Bakanlığı	126.193.000
T O P L A M	1.780.640.059.000

1982 mali yılının ilk beş ayında genel bütçe gelirleri geçen yılın aynı dönemine oranla yüzde 24.0 oranında artarak 640.3 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir. Geçen sene bu oran yüzde 79.9 olmuştur. Bu dönemde vergi gelirleri yüzde 32.7 oranında artarken, geçen sene aynı dönemde yüzde 321.2 artış gösteren vergi dışı normal gelirler bu sene yüzde 25.2 azalmıştır. Aynı şekilde geçen sene Mart-Temmuz döneminde yüzde 122.8 oranında artan özel gelirler ve fonlar 1982 senesinde yüzde 31.7 oranında azalmıştır. Bu dönem zarfında Konsolide Bütçe Gelirlerindeki artış da (yüzde 28.1) geçen seneki artışın (yüzde 77.2) çok gerisinde kalmıştır.

BÜTÇE GELİRLERİ
(Mart-Temmuz) (Ağustos 1982)

(Milyon TL.)

	1981	% Artış	1982	% Artış
Gelirin Çeşidi				
Konsolide Bütçe	524.489	77.2	671.752	28.1
A.Genel Bütçe	516.397	79.9	640.319	24.0
I.Vergi Gelirleri	439.632	65.0	583.616	32.7
a)Gelirden Alınan Vergi	290.572	70.1	350.605	20.7
b)Servetten Alınan Vergi	12.084	444.0	13.335	10.3
c)Mallardan Alınan Vergi	42.508	7.8	90.294	112.4
d)Hizmetlerden Alınan Vergi	50.652	118.3	65.980	30.3
e)Dış Ticaretten Alınan vergi	43.816	42.5	63.402	44.7
II.Vergi Dışı Normal Gelirler	65.660	321.2	49.119	-25.2
III.Özel Gelirler ve Fonlar	11.105	122.8	7.584	-31.7
B.İç İstikrar	-	-	14.480	-
C.Katma Bütçe Gelirleri	8.092	89.9	16.953	109.5

1982 mali yılı sonunda harcamaların 1.670 milyar TL., gelirlerin ise 1.530 milyar TL. düzeyinde gerçekleşeceği hesaplanmıştır. Bu durumda bütçe açığı 140.0 milyar TL.sı olmaktadır. Bütçe açığının GSMH'ya oranı 1.6 olacaktır. 1982 ve 1981 yıl sonları karşılaştırıldığında 10 aylık dönem üzerinden harcamalardaki artış hızı yüzde 8.5 iken gelirlerde bu oran yüzde 4.6 olmuştur.

1983 Mali Yılı Bütçe Tasarısı

1983 mali yılı bütçesi 2.6 trilyon lira olarak bağlanmıştır. 1983 yılı program ve mali yılı bütçesinin işsizliği önleyici tedbirler almak amacıyla olduğu açıklanmıştır. Boş kadrolara atama yapılması da Başbakanlık iznine bağlanmıştır. 1983 programında mevcut projeler gözden geçirilmiş, verimli ve kısa vadede üretime dönüşebilecek iç ve dış finansman problemleri çözülmüş, devletin asli görevlerini yerine getirmesine yardımcı olacak ihracat potansiyeli bulunan projelere ağırlık ve öncelik verilmiştir. Söz konusu kriterlere uymayan projelerin bir kısmı programdan çıkarılmış, bir kısmı ise ilerki yıllara ertelenmiştir.

Bütçe yüzde 20'lik bir enflasyon bekleyişi ve yüzde 4.8'lik bir büyüme hızı gözönünde bulundurularak hazırlanmıştır.

1983 MALİ YILI BÜTÇE TASARISI
(Milyar TL.)

	1983
Konsolide Bütçe Gelirleri	2.600.0
Genel Bütçe Gelirleri	2.409.2
Vergi Gelirleri	1.980.0
Vergi Dışı Normal Gelirler	283.6
Özel Gelirler ve Fonlar	145.6
Katma Bütçe Gelirleri	40.8
İç İstikraz	150.0
Harcamalar	2.600.0
Cari Giderler	1.193.9
Personel	695.0
Diğer	498.0
Yatırım Harcamaları	554.9
Transfer Harcamaları	852.1

1983 mali yılı konsolide bütçe teklifi 1982 yılının 10 aylık bütçesine göre yüzde 44.1, 1982 bütçesinin 12 aylık olarak düzenlenmiş olması halinde ifade ettiği büyüklüğe oranla yüzde 20.1 daha büyüktür. 1983 mali yılı bütçe kanunu ile verilen ödeneklerin ekonomik ayrımında geçen seneye oranla büyük farklılıklar bulunmamaktadır.

1983 yılında genel bütçe gelirlerinin 2.404 milyar TL., konsolide bütçe gelirlerinin ise 2.600 milyar TL. olması öngörülmüştür.

1983 yılında konsolide bütçe gelirlerinin 1982 10 aylık gelir tahsilatı tahminine göre yüzde 69.9 ve 12 aylık gelir tahsilatı tahminine göre yüzde 41.9 daha fazla olacağı beklenmektedir. Vergi gelirlerindeki artışın ise 1982 yılı 10 aylık ve 12 aylık tahsilat bekleyişlerine oranla sırası ile yüzde 53.7 ve yüzde 28.1 olması beklenmektedir.

1983 cari yatırım ve transfer harcamalarına ayrılan ödeneklerin toplam ödenekler içinde oransal payları 1982 bütçesinden farklı değildir.

ÖDENEKLERİN TOPLAM İÇİNDEKİ
PAYI

	1982	1983	%
Cari	47.8	45.9	
Personel	28.2	26.7	
Diğer Cari	19.6	19.2	
Yatırım	21.5	21.3	
Transfer	30.7	32.8	
Toplam	100.0	100.0	

Bu durum, 1983 teklifi ile 1982 bütçesi arasında ekonomik değerlendirme açısından önemli farklılıklar olmadığını göstermektedir.

Kamu İktisadi Teşebbüsleri

İşletmecilerin finansman gereksinimlerinin 421.0 milyar liradan 1982 yılında 436 milyar liraya yükselmesi beklenmektedir.

1982'de, daha önceki yıllarda olduğu gibi finansmanın ana kaynağını, toplam hacminde takriben yüzde 12.0'lık azalma beklenmesine rağmen, bütçe transferleri teşkil edecektir. Diğer taraftan, Devlet Yatırım Bankasından transferlerin yüzde 42.2 artması planlanmıştır. Destek ve fiyat istikrar fonundan sağlanacak fonlar ise 60 milyara yükselecektir.

KİT FİNANSMAN İHTİYAÇLARI VE KARŞILAMA BİÇİMLERİ

	(Milyar TL.)	
	1981	1982
Kaynak Ödeme Açığı	-22.5	36.0
Yatırımlar	398.5	472.0
Temini Gereken Finansman	421.0	436.0
Finansman Kaynakları:		
Bütçe	299.6	201.8
DYB	51.9	73.8
Dış Proje Kredileri	65.7	100.4
Destekleme ve Fiyat	73.8	60.0
İstikrar Fonu		

1983 yılında işletmeciler KİT'lere 612 milyar TL'lik yatırım görevi verilmiştir. Bu meblağın 302 milyar lirası Bütçe'den, 270 milyar lirası ise DYB, Dış Proje Kredileri ile Fonlardan karşılanacaktır.

KİT'lere Bütçe'den yapılan transfer rakamlarında bir önceki yıla göre yüzde 35'lik bir artış söz konusudur. Ancak transfer bütçesi içindeki büyüklük geçen yıl yüzde 40 iken bu yıl yüzde 37.4'e düşmüştür.

4. Üretim

1982 yılının ilk beş ayında 120 temel mal ve hizmetten 64'ünde üretimin arttığı, 52'sinde azaldığı, 4'ünde ise geçen yılın eş dönemine göre üretimin aynı kaldığı belirlenmiştir.

Üretimleri artan belli başlı mallar şunlardır: Bakır konsantre (yüzde 38), yün ipliği (yüzde 33), yazı tabı kağıdı (yüzde 44), sodyum perborat (yüzde 33), polietilen (yüzde 36), kaprolaktam (yüzde 31), motorin (yüzde 33), kalsiyum amonyum nitrat (yüzde 39), elektrolitik bakır (yüzde 112), minibüs (yüzde 116), kamyon (yüzde 63), otomobil (yüzde 82), demiryolu yolcu vagonu (yüzde 100) ve bahçe traktörü (yüzde 925).

Üretimi azalan mallar çok sayıda olup bir çok sektörü ilgilendirmektedir. Madencilik sektöründe boraks (yüzde 11), alümina (yüzde 28), wolfram konsantre (yüzde 18), fosfat (yüzde 25), bakır pirit (yüzde 97) önemli gerilemeler göstermiştir.

Gıda-içki sektöründe paketli çay (yüzde 8), kırmızı et (yüzde 41), filtreli sigara (yüzde 5), filtresiz sigara (yüzde 54), bira (yüzde 9), rakı (yüzde 27), votka (yüzde 70), şarap (yüzde 39) üretimleri gerilemiştir.

El halısı (yüzde 8), ayakkabı (yüzde 3), traktör, greyder lastiği (yüzde 18), sargılık kağıt (yüzde 8), kartonlar (yüzde 18) üretimlerinde de gerilemeler görülmüştür.

Kimya sektöründe boraks dekahidrat (yüzde 60), etil alkol (yüzde 10), sentetik kauçuk (yüzde 7), polistren (yüzde 44) polivinil klorür (yüzde 1) üretimleri gerilemiştir.

Gübrelerin hem hammaddelelerinde hem de nihai ürünlerinde gerileme vardır. Toplam gübre üretimi yüzde 12 oranında gerilemiştir. Amonyak (yüzde 9) fosforik asit (yüzde 47), amonyum nitrat (yüzde 7), üre (yüzde 12) sülfürik asit (yüzde 17) üretimlerinde gerilemeler olduğu gibi, normal süperfosfat (yüzde 21), triple süperfosfat (yüzde 56), kompoze gübre (yüzde 8) üretimleri önemli oranlarda gerilemiştir.

Pik demirde (yüzde 3), sıvı alüminyumde (yüzde 18), külçe çinkoda (yüzde 9), çinko konsantrede (yüzde 31), ferrokromda (yüzde 4) üretim azalması meydana gelmiştir.

Bazik refrakter üretimi yüzde 17 asidik refrakter yüzde 37 gerilemiştir.

Televizyon üretiminde yüzde 6 oranında azalma olmuştur. Tekfaz elektrik sayaçları yüzde 16 oranında, demiryolu yük vagonu üretimi yüzde 17 oranında gerilemiştir.

Hava dahil yolcu taşınması yüzde 4-10 arasında azalmıştır.

SİNAİ ÜRETİM
(Ocak-Mayıs)

Sektör		1982	1981	% Değişim
Madencilik				
Taş Kömürü (K)	Bin Ton	1.733	1.659	+ 4
Linyit (K)	" "	5.716	5.425	+ 5
Ham Petrol (T)	" "	959	946	+ 1
Bakır Konsantre (K)	" "	62	45	+38
Alümina (K)	" "	38	53	-28
Volfram Konsantre (K)	Ton	116	141	-18
Boraks (K)	Bin Ton	122	140	-11
Kolemanit (K)	" "	176	176	- 0
Kükürt (K)	" "	13	12	+ 8
Fosfat (K)	" "	12	16	-25
Perlit (K)	Ton	2.016	2.171	- 7
Kromit (K)	Bin Ton	85	81	+ 5
Bakır Pirit (K)	" "	1	31	-97
Barit (K)	" "	-	8.3	-
Gıda				
Paketli Çay (K)	" "	34	37	- 8
Kırmızı Et (K)	" "	24	41	-41
Beyaz Et (K)	Ton	1.800	1.700	+ 6
Pastörize Süt (K)	Bin Lt.	9.125	7.821	+17
Çiğ Süt (K)	M. Lt.	42	38	+11
Yem (K)	Bin Ton	166	137	+21
İçki-Tütün				
Filtreli Sigara (K)	" "	18	19	- 5
Filtresiz Sigara (K)	" "	6	13	-54
Rakı (K)	M. Lt.	16	22	-27
Votka (K)	Bin Lt.	733	2.449	-70
Bira (K)	M. Lt.	16	17	- 9
Şarap (K)	Bin Lt.	1.819	2.939	-39
Dokuma-Deri				
Pamuk İpliği (K)	Ton	20.574	19.364	+ 6
Yün İpliği (K)	"	1.832	1.377	+33
Pamuklu Ham Dokuma (K)	Bin M.	95.476	94.523	+ 1
Yünlü Ham Dokuma (K)	" "	2.804	2.545	+10
El Halısı (K)	m ²	25.344	27.392	- 8
Ham Makina Halısı (K)	m ²	53.489	41.458	+29
Ayakkabı (K)	Bin Çift	1.109	1.140	- 3
Lastik				
Binek Lastikleri (Ü)	Bin Adet	599	463	+29
Kamyon-Otobüs Last. (Ü)	" "	614	520	+18
Traktör-Greyder L. (Ü)	" "	171	208	-18
İç Lastik (Ü)	" "	1.006	888	+13

Sektör		1982	1981	% Değişim
Kağıt				
Kağıt (K)	Bin Ton	166	143	+16
Yazı Tabı Kağıdı (K)	" "	36	25	+44
Gazete Kağıdı (K)	" "	60	49	+22
Sargılık Kağıt (K)	" "	13	14	- 8
Oluklu Mukavva (K)	" "	17	15	+13
Sigara Kağıdı (K)	" "	1	1	- 0
Kartonlar (K)	" "	14	17	-18
Kraft Torba Kağ. (K)	" "	25	21	+19
Orman Ürünleri				
Kereste (K)	Bin m ³	129	117	+10
Yonga Levha (K)	" "	11	8	+37
Parke (K)	Bin m ²	173	156	+10
Lif Levha (K)	Bin m ³	6	9	-43
Ambalaj Sandığı (K)	Bin Adet	522	474	+10
Kimya				
Boraks Dekahidrat(K)	Bin Ton	6	15	-60
Borik Asit (K)	" "	10	10	- 0
Sodyum Perborat (K)	" "	4	3	+33
Karbit (K)	" "	-	12	-
Tuz (K)	" "	28	25	+12
Etil Alkol (K)	Bin Lt.	3.454	3.820	-10
Petrokimya				
Polivinil Klorür (K)	Ton	16.049	16.282	- 1
Polietilen (K)	"	9.380	6.901	+36
Karbon Siyahı (K)	"	7.775	6.857	+13
Sentetik Kauçuk (K)	"	12.726	13.648	- 7
Polistren (K)	"	3.175	5.702	-44
Kaprolaktam (K)	"	8.034	6.145	+31
Petrol Ürünleri				
Benzin (K+Ö)	Bin Ton	805	703	+15
Motorin (K+Ö)	" "	1.572	3.529	+33
Fuel Oil (K+Ö)	" "	2.619	2.061	+27
Ham Petrol İşleme (K+Ö)	" "	6.208	4.867	+28
Gübre				
Toplam Gübre(K+Ö)	" "	2.279	2.601	-12
Amonyak (K)	" "	134	147	- 9
Sülfrik Asit(K+Ö)	" "	234	282	-17
Fosforik Asit (K+Ö)	" "	53	100	-47
Amonyum Sülfat(K+Ö)	" "	123	103	+19
Amonyum Nitrat(K)	" "	25	27	- 7
Kalsiyum Amonyum Nitrat(K)"	" "	445	321	+39
Öre (K)	" "	167	189	-12
Normal Süperfosfat (K)	" "	11	14	-21
Triple Süperfosfat (K+Ö)	" "	127	287	-56
Diamonyum Fosfat (K+Ö)	" "	125	126	- 1
Kompoze Gübre (K+Ö)	" "	202	220	- 8

Sektör		1982	1981	% Değişim
Tarım Alet ve Mak.				
Traktör (K+Ö)	Adet	13.347	10.456	+28
Bahçe Traktörü (K+Ö)	"	246	24	+925
Demir-Çelik				
Kok Kömürü (K)	Bin Ton	789	769	+ 3
Ham Demir (K)	" "	846	825	+ 3
Pik Demir (K)	" "	116	120	- 3
Sıvı Çelik (K+Ö)	" "	1.055	1.007	+ 5
Çelik Çekme Boru (K)	" "	1.3	1.2	+ 8
Demir Dışı Metaller				
Blister Bakır (K)	Ton	15.237	9.300	+25
Sıvı Alüminyum (K)	"	18.630	17.429	-18
Külçe Çinko (K)	"	8.250	8.823	- 9
Çinko Konsantre (K)	"	468	674	-31
Ferrokrom (DK)(K)	"	4.412	4.591	- 4
Ferrokrom (YK)(K)	"	12.742	11.464	+11
Elektrolitik Bakır (K+Ö)	"	11.233	5.289	+112
Kurşun Konsantre (K)	"	510	484	+ 4
Çimento ve Refrakter				
Çimento (K+Ö)	Bin Ton	6.433	5.185	+24
Bazik Refrakter (K)	Ton	12.150	14.705	-17
Asidik Refrakter (K)	"	9.308	14.668	-37
Enerji				
Elektrik Enerjisi (K+Ö)	M.Kwh	11.479	10.651	+ 8
Elektronik				
Televizyon (Ö)	Bin Adet	177	188	- 6
Telefon Santralleri (Ö)	Bin Hat	91	92	- 1
Elektrikli Makinalar				
Floresan (Ö)	Bin Adet	2.800	2.871	- 1
Ampul (Ö)	" "	18.070	16.309	+ 9
Akümülatör (Ö)	" "	183	160	+14
Cıva Buharlı Ampul (Ö)	" "	35	32	+ 3
Meslek, Bilim, Ölçü, Kontrol				
Tek Faz Elektrik Sayacı (K+Ö) Adet		264.000	314.942	-16
Üç Faz Elektrik Sayacı (K+Ö) "		17.903	6.354	+182
Karayolu Taşıtları				
Otobüs-Midibüs (Ö)	Adet	934	791	+18
Minibüs (Ö)	"	1.419	656	+116
Otomobil (Ö)	"	12.175	6.671	+82
Kamyon (Ö)	"	6.352	3.883	+63
Kamyonet (Ö)	"	1.814	1.518	+19
Demiryolu Taşıtları				
Dizel Lokomotif (K)	"	-	12	-
Yük Vagonu (K)	"	281	337	-17
Yolcu Vagonu (K)	"	6	3	+100

Sektör			1982	1981	% Değişim
Ulaştırma					
Yolcu Taşınması	(K)	M.Y.-km.	2.113	2.355	-10
Yük Taşınması	(K)	M.Ton-km.	2.583	2.442	+ 6
Yolcu Taşınması	(K)	M.Y.-mil	179	186	- 4
Araç Taşınması	(K)	M.Oto.-mil	6	6	- 0
Yolcu Taşınması (Hava)	(K)	M.Y.-km	829	870	- 5

22 Seçilmiş Madde Üretimi

1982 yılının ilk dört ayına ait 22 seçilmiş maddeden 8'inin üretimi azalmış, 14'ünün üretiminde ise artış olmuştur. Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanan istatistiğe göre en büyük artışlar blister bakır (yüzde 118.8), amonyum sülfat (yüzde 75.7), süper benzin (yüzde 49.9), yazı tabı (yüzde 42.1), çimento (yüzde 38.3) üretiminde olmuştur.

Buna karşılık boraks yüzde 53.7 oranında, fosfatlı gübreler yüzde 34.5 oranında, yuvarlak demirler yüzde 10.8 oranında, kütük yüzde 6 oranında üretim gerilemesi göstermiştir.

SEÇİLMİŞ MADDELERİN ÜRETİMİ

Maddeler	Birikimli Üretim Miktarı Ocak-Nisan 1981	Birikimli Üretim Miktarı Ocak-Nisan 1982	Değişme Oranı %
Benzin (Normal)	517.406	516.977	-0.1
Benzin (Süper)	62.524	93.745	49.9
Gaz Yağı	103.043	120.587	17.0
Motorin	943.300	1.286.495	36.4
Fuel Oil (4,5,6)	1.642.659	1.983.635	20.8
Sıvılaştırılmış Petrol Gazı (LPG)	97.198	95.245	-2.0
Gazete Kâğıdı	37.260	47.033	26.2
Yazı Tabı	20.274	28.813	42.1
Çelik Blok	533.025	529.611	-0.6
Pik	95.142	91.433	-3.9
Köşebentler	39.014	42.546	9.1
Yuvarlaklar	194.362	173.422	-10.8
Blum-slab	576.675	582.009	0.9
Kütük	285.722	268.660	-5.97
Blister Bakır	4.700	10.284	118.8
Sülfürik Asit	67.184	172.588	56.7
Amonyum Sülfat	82.620	145.223	75.77
Azotlu Gübreler	542.174	578.859	6.8
Fosfatlı Gübreler	808.196	529.231	-34.5
Çimento	3.572.130	4.939.580	38.3
Ham Petrol	739.467	764.285	3.4
Boraks.	13.850	6.415	-53.7

Kaynak: DİE

1982 yılının ilk üç ayında imalat sanayiinin genel görünümü

İstanbul Sanayi Odasının yapmış olduğu ve 900'e yakın soru kağıdının tam olarak doldurulduğu bir ankete göre 1982 yılının ilk üç ayında ankete cevap veren işletmelerce 212.4 milyar TL değerinde üretim gerçekleştirilmiş, 201.6 milyar TL değerinde satış yapılmış, 10.9 milyar TL.lık üretim stoklara ilave edilmiştir.

Stok artışları bazı sektörlerde yoğunlaşmıştır. Üretimden stoklara yığılma üretimin yüzdesi olarak şu şekildedir:

Gıda içki sanayii	-
Dokuma, giyim sanayii	% 7
Ağaç, odun sanayii	% 4
Kağıt, basım sanayii	% 13
Kimya, plastik, lastik san.	% 5
Taşa toprağa dayalı sanayii	% 35
Ana metal sanayi	% 1
Madeni eşya, elektrik, elektriksiz makineler, taşıt araçları san.	% 2
Toplam imalat sanayii	% 5

Düşük kapasite ile çalışılmasına rağmen stoklarda artışların olması talep yetersizliği olduğunu doğrulamaktadır.

Maliyet Artışları

İmalat sektöründe 1981 yılı zarfında ortalama maliyet yüzde 36 oranında artmıştır.

İmalat sanayiini oluşturan alt sektörler arasında maliyetleri en az artan iplik ve dokuma sanayi (%13), maliyetleri en fazla artan da deri eşya sanayiidir (%69.0). Maliyetleri nispeten düşük oranlarda artan iki sektör plastik eşya sanayi (%24) ve kağıt ürünleri ve baskı işleri sanayiidir (%25). Maliyetleri nispeten yüksek oranda artan diğer sektörler ise gıda sanayi (yüzde 43), kimya sanayi (%42), konfeksiyon sanayi (%41), cam eşya sanayi (%40)dır.

İMALAT SANAYİİNDE ORTALAMA MALİYET ARTIŞI

Sektörler	% Artış
Gıda Sanayi	43.0
İplik ve Dokuma sanayii	13.0
Konfeksiyon sanayii	41.0
Döküm sanayii	38.0
Metal Eşya sanayii	31.0
Toprak eşya sanayii	29.0
Kağıt ürünleri ve baskı işleri san.	25.0
Kimya sanayii	42.0
Plastik eşya sanayii	24.0
Deri eşya sanayii	69.0
Elektrik malzemeleri ve cihazları san.	38.0
Cam eşya sanayii	40.0
Ortalama	36.0

Kapasite Kullanım Oranları

1982 yılının ilk üç ayında imalat sanayiinde kapasite kullanım oranı yüzde 66.7 olarak bulunmuştur. Bu oranın 1981 yılı kapasite kullanım oranından daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

1982 yılında en yüksek kapasite kullanımını yüzde 74 ile gıda, içki sektörüne aittir. Yüzde 56.7 ile en düşük kapasite kullanım oranı ise metal ana sanayii alt sektörüdür.

KAPASİTE KULLANIM ORANLARI (TARTILI^x) (1982 ilk 3 Ay)

Sektör	% Oran	2. 3 ay
Gıda, İçki, Tütün	74,0	71.1
Dokuma, Giyim, Deri	70,8	71.2
Orman Ürünleri, Mobilya	60,8	61.8
Kâğıt, Kâğıt Ürünleri, Basım	75,8	72.0
Kimya, Petrol, Lâstik, Plâstik	69,7	70.2
Taşa, Toprağa Dayalı	67,7	72.2
Metal Ana Sanayii	56,7	62.6
Metal Eşya Makine Techizat,		
İlmî ve Meslekî Ölçme Aletleri	62,0	59.8
Diğer	73.4	69.0
TOPLAM	66.7	69.0

x: Her iş yerinin toplam üretime katkısı oranında ağırlıklandırılması sonucu elde edilmiştir.

Kaynak: İSO

İMALAT SANAYİİNDE TAM KAPASİTEYİ
KULLANAMAMA NEDENLERİ

	1980	1981	1982	1982 2.3 ay
1. Talepteki Yetersizlik	20.1	29.5	50.4	49.5
İç Talep	-	-	37.2	36.2
Dış Talep	-	-	13.2	13.2
2. Finansman Sorunu	18.8	22.0	25.1	25.5
3. Hammadde Yetersizliği	22.7	18.3	17.2	17.7
Yerli Hammadde	-	-	7.5	8.3
İthal Hammadde	-	-	9.6	9.4
4. Enerji Sorunu	27.7	15.3	3.1	2.6
5. İşçi Sorunu	-	-	3.1	2.9
6. Altyapı	-	4.5	-	-
7. Diğerleri	12.7	10.5	0.8	1.6

1981 yılının ilk üç ayında olduğu gibi 1982 yılının aynı döneminde tam kapasiteyi kullanamama nedenlerinin başında talep yetersizliği ve finansman sorunu gelmekte idi. 1980 yılında ise hammadde yetersizliği en önemli sorun idi. 1982 yılında hammadde sorunu kısmen, enerji sorunu tamamen önemini yitirmiştir.

Türkiye'nin 500 Büyük Firması

İstanbul Sanayi Odası tarafından her yıl hazırlanan "500 Büyük Sanayi Kuruluşu" ile ilgili araştırma yayınlanmıştır. 1981 yılı sonuçlarına göre 500 büyük firmadan 431'i özel sektör kuruluşu, 79'u ise kamu kuruluşudur. İlk 12 sırada kamu kuruluşları bulunmaktadır.

1980 yılında 500 firmanın 1.366.7 milyar TL. olan üretimden satışları 1981'de 2.110.5 milyar TL.sına yükselmiştir.

500 firmadan 44 kamu ve 379 özel kuruluşun kâr, 24 kamu ve 46 özel kuruluşun zarar ettikleri belirlenmiştir. Geri kalan 1 kamu ve 6 özel kuruluş kâr veya zarar bildirmemiştir. Kamu kesiminde kâr eden kuruluşların kârı 75.9 milyar TL. zarar eden kuruluşların zararı ise 18.8 milyar TL. olmuştur. Net kâr 57.1 milyar TL.sıdır. Özel sektörde ise kâr bildiren kuruluşların kârları 110.6 milyar TL, zarar bildiren kuruluşların toplam zararı ise 14.0 milyar TL olmuştur. Net kâr 96.6 milyar TL. olarak belirlenmiştir.

1981 yılında zarar eden kuruluş sayısında bir artış bulunmaktadır. Ancak 1980 senesine oranla 1981'de toplam satış hacmi içinde zarar eden şirketlerin satış hacminde bir düşüş gözlenmektedir.

1981 yılı sonuçları, reel satışların ve özsermaye kârlılığının arttığını gösterdiği halde sektörler tek tek ele alındığında durum oldukça farklıdır. Gıda, dokuma ve metal sanayiinde özsermaye kârlılığı önemli ölçüde azalmıştır. Kimya, madeni eşya ve otomotiv sanayiinde ise kârlılık artmıştır.

Toplu sonuçlar 1981 yılında reel olarak bilanço kârının yüzde 10.2 ve özsermayenin yüzde 18.3 azaldığını, satış hasılatının ise yüzde 12.5 arttığını göstermektedir.

500 BÜYÜK FİRMA

(Milyar TL.)

		Üretimden	Satış	Bilanço	Öz	Çalışan
		Satışlar	Hasılatı	Kârı	Sermaye	Sayısı
Toplam	500	2.110.5	2.672.7	153.7	484.4	519.533
Kamu	69	1.027.0	1.496.1	57.1	258.9	295.308
Özel	431	1.083.4	1.176.6	96.7	225.5	224.225
Kâr Edenler	423	1.785.0	2.340.5	186.5	380.8	374.753
Kamu	44	869.5	1.335.8	75.9	186.5	198.710
Özel	379	915.5	1.004.6	110.6	194.3	176.043
Zarar Edenler	70	260.9	267.2	32.8	65.7	121.059
Kamu	24	132.1	134.8	18.8	42.5	79.576
Özel	46	128.8	132.4	14.0	23.2	41.483
Kâr Bildirmeyenler	7	64.6	65.0	-	38.0	23.721
Kamu	1	25.5	25.5	-	30.0	17.022
Özel	6	39.1	39.6	-	8.0	6.699

	Özel Firmalar			Kamu Kuruluşları		
	1980	1981	%	1980	1981	%
Kâr/Satış Hasılatı(%)	10,5	8,2	-21,9	4,8	3,8	-20,8
Kâr/Özsermaye(%)	50,7	42,8	-15,6	16,2	22,0	35,8
Üretimden Satışlar/ Satış Hasılatı(%)	90,6	92,0	1,5	71,9	68,6	- 4,6
Satış Hasılatı/ Özsermaye(%)	4,8	5,2	8,3	3,4	5,7	67,6
Çalışan Başına Özser- maye(1000 TL.)	696,5	100,5	44,4	899,5	876,8	- 2,5
Çalışan Başına Satış Hasılatı(1000 TL.)	3372,6	5247,3	55,6	3031,1	5066,3	67,1
Çalışan Başına Üretim- den satış(1000 TL.)	3054,6	4831,8	58,3	2179,1	3477,8	56,6
Çalışan Başına Kâr (1000 TL.)	353,1	431,1	22,1	145,4	193,2	32,8

500 büyük firma içindeki özel firmalar ile kamu kuruluşlarının performansı incelendiğinde şu sonuçlar elde edilmektedir:

1981 yılında 1980'e oranla özel firmaların kâr/satış hasılatı ve kâr/özsermaye oranları düşmüştür. Ancak kamu kuruluşları ile karşılaştırıldığında 500 büyük firma içinde yer alan özel firmaların kamu kuruluşlarına oranla daha kârlı çalıştıkları görülmektedir. Özel sektör kuruluşları çalışan başına kâr açısından da daha başarılıdır. Kamu kuruluşlarının kâr/satış hasılatı oranının yüzde 20.8 oranında düştüğü, kâr/özsermaye oranının ise yüzde 38.5 arttığı görülmektedir. Bilanço kârları ise geçen yıla göre yüzde 4.6'lık bir düşüş göstermiştir. Satış hasılatındaki artışa karşılık kâr/satış hasılatı oranının düşmesi maliyetlerde meydana gelen yükselmelerden kaynaklanmaktadır.

5. İstihdam

1982 Nisan ayında İş ve İşçi Bulma Kurumuna kayıtlı açık işsiz sayısı bir evvelki senenin aynı ayına göre yüzde 76.0 oranında artarak 425.396 kişiye ulaşmıştır. Ancak işsizlik sigortası müessesesinin bulunmaması nedeniyle açık işsizlerin toplam rakamını vermek oldukça güçtür. İş ve İşçi Bulma Kurumu'na kayıtlı olmayıp kuruma başvurmadan kendi olanaklarıyla iş arayan birçok kimse olduğu bilinmektedir. Bu nedenle kayıtlı açık işsiz sayısı Türkiye'deki işsizliğin boyutlarını tam olarak göstermemekte, ancak iş arayanların eğilimi hakkında bir fikir vermektedir.

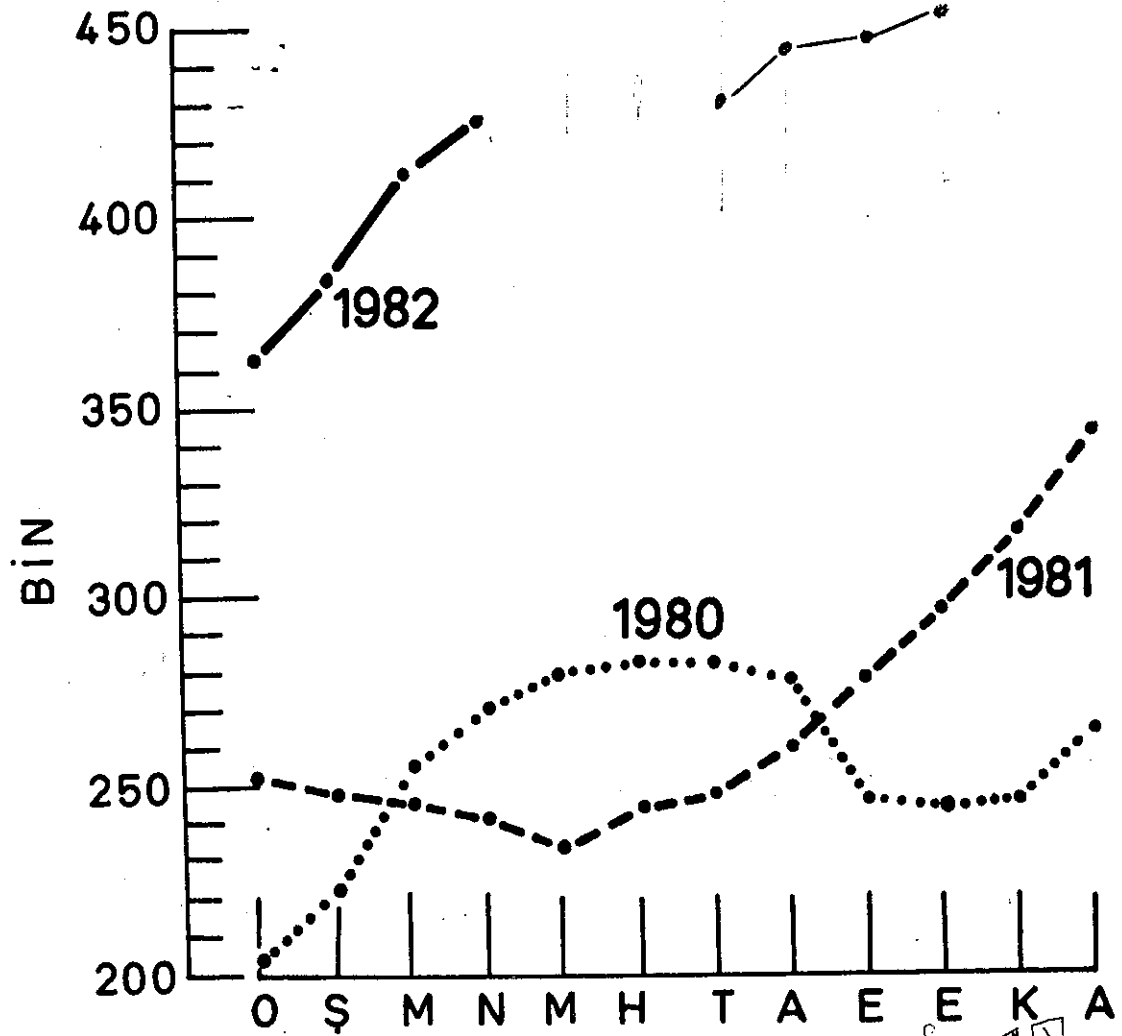
DPT'nin verilerine göre toplam aktif işsiz sayısı 1982'de 1 milyon kişi, toplam işgücü fazlası ise 3.2 milyon kişi olacaktır. Bu durumda sivil işgücü arzının bir yüzdesi olarak aktif işsizlik oranının 1981'de 5.53, 1982'de 6.11'e yükselmesi beklenmektedir.

AÇIK İŞSİZLİK

Aylar	1980	1980/79 %	1981	1981/80 %	1981/80 %	1982/81 %
Ocak	201,892	+33.9	250,696	+24,2	361,320	+44,1
Şubat	220,828	+39.6	248,957	+12,7	384,522	+54,4
Mart	255,681	+41.6	245,076	- 4,2	411,552	+67,9
Nisan	271,692	+46.6	241,639	-11,0	425,396	+76,0
Mayıs	280,466	+50.6	233,263	-16,8		
Haziran	282,801	+66.7	244,649	-13,5		
Temmuz	281,034	+71.5	247,929	-11,8		
Ağustos	278,304	+83.5	260,785	- 6,3		
Eylül	248,874	+56.7	278,488	+11,9		
Ekim	244,813	+44.8	294,529	+20,3		
Kasım	246,624	+33.5	317,010	+28,5		
Aralık	263,354	+39.0	241,336	+29,6		

AÇIK İŞSİZLİK

(Birikimli)

II. PARASAL GÖSTERGELER

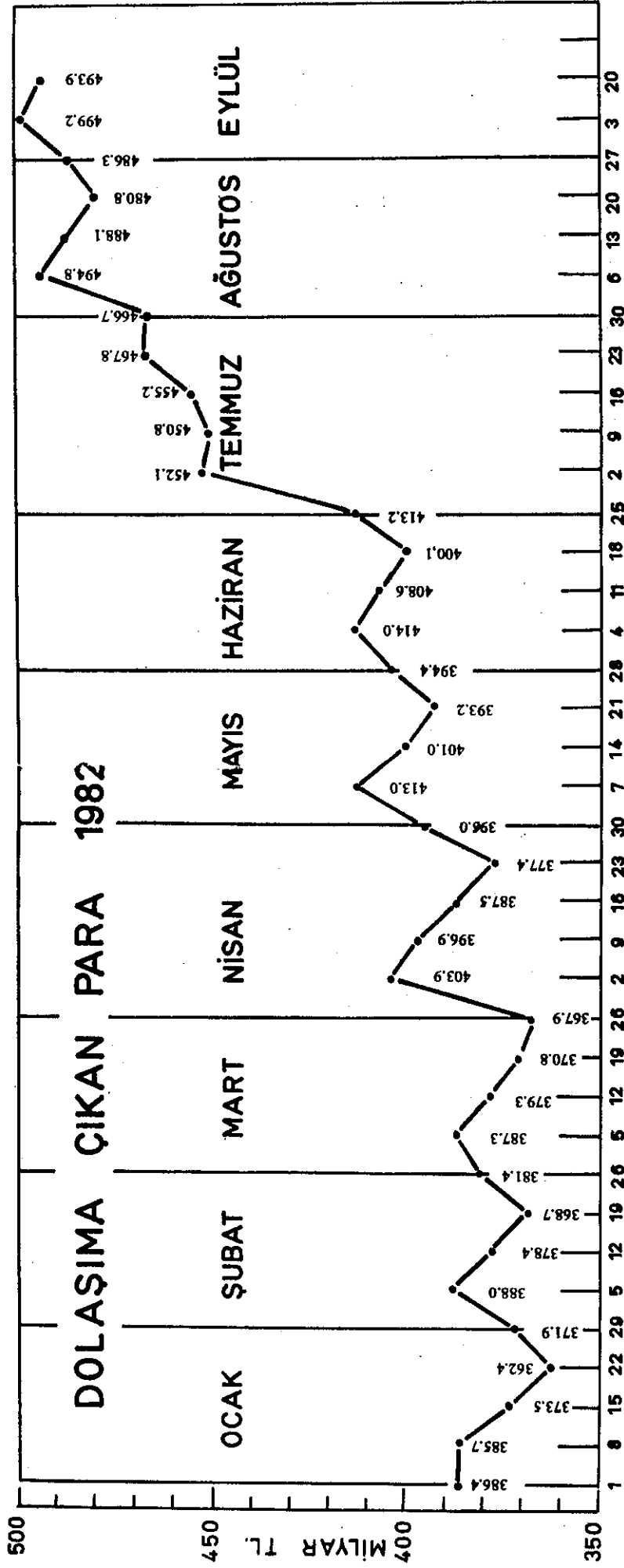
1. Tedavüle Çıkan Banknot Miktarı

Tedavüle çıkarılan banknot miktarı 1982 yılının ilk yarısında planlı ve mun-tazam bir seyir izlemiş yıllık artış oranını yüzde 35'de tutmak amaçlanmıştır. Temmuz 1982 sonu itibariyle tedavüle çıkarılan banknot miktarı yüzde 31.8 ora-nında artmıştır. 12 aylık bu dönemin ilk yarısında artış yüzde 34.6, ikinci ya-rısında ise yüzde 35.3 olmuştur. 1982 yılının ilk beş ayında yüzde 35 artışa riayet edilen emisyon politikasında Haziran 1982'de 58 milyar TL.lık bir artış-la emisyon ortışı yüzde 53.5'e çıkmıştır. Temmuz 1982'de artış yüzde 31.8'e ge-rilemiş, Ağustos sonu itibariyle yüzde 43.2'ye çıkmıştır.

DOLAŞIMA ÇIKAN PARA

(Milyar TL.)

	1978	1979	1980	1981	1982	79/78	80/79	81/80	82/81
Ocak	78.4	118.8	188.6	275.1	371.9	51.5	58.7	45.9	35.2
Şubat	79.5	122.3	191.6	287.4	381.4	53.7	56.7	50.0	32.7
Mart	81.4	125.1	183.2	290.5	367.9	53.7	46.4	58.6	26.6
Nisan	83.9	126.1	202.5	300.3	396.0	50.2	60.6	48.3	31.9
Mayıs	85.9	136.0	195.3	291.5	394.4	58.2	43.7	49.2	35.3
Haziran	88.9	142.8	202.2	294.5	452.1	60.6	41.7	45.7	53.5
Temmuz	92.7	140.5	237.7	354.2	466.7	51.5	69.3	49.0	31.8
Ağustos	102.8	152.1	245.2	339.5	486.3	47.9	61.2	38.5	43.2
Eylül	103.2	153.7	279.9	373.1	553.8	48.9	83.1	33.3	48.4
Ekim	111.6	184.6	280.6	308.6		65.6	51.8	31.4	
Kasım	114.1	173.0	277.6	361.6		51.7	60.4	30.3	
Aralık	113.7	182.9	278.6	386.4		60.9	52.3	38.7	
Aralık/ Haziran	14.1	25.6	10.6	5.7	17.0				

Uygulanan emisyon modeli sıkı para politikasından ziyade cari enflasyon oranını takip eden yani enflasyon oranı kadar bir emisyon artışını öngören bir modeldir. Nitekim 1982 yılının ilk yedi ayında Ticaret Bakanlığının verilerine göre enflasyon göstergeleri ilk yedi ayın ortalaması olarak yüzde 28-35 artış göstermektedir: Toptan Eşya Fiyatları Endeksi yüzde 27.7 oranında, İstanbul Ücretliler Geçinme Endeksi yüzde 35.2, Ankara Geçinme Endeksi yüzde 28.2 oranında artmıştır. Gerçekten sıkı bir para politikası emisyon oranını yüzde 15 oranı ile sınırlandırmaya çalışmalı idi. Emisyon modelini dört veya beş hafta içinde emisyonun yüzde 10 oranında artırılmasından sonra yüzde 7'lik artış düzeyine tekrar indirilmesi şeklinde gözükmektedir. Bu suretle bu 4-5 haftalık dönem zarfında yaklaşık 10 milyar TL.sına eşit yüzde 3'lük bir emisyon artışı olmaktadır. Yıl sonuna kadar bu model izlendiği takdirde 1982 yılı için ortalama yüzde 35 oranında bir artış yaratacak ve emisyonu Aralık 1982 sonunda 500 milyara yükseltecektir.

Paranın Tedavül Sürati

Paranın gelir tedavül sürati 1979 yılında 15.4, 1980 yılında 21.9, 1981'de 22.3 iken 1982 için yapılan GSMH tahminine göre paranın gelir tedavül sürati 19.3'e inmiş gözükmektedir. Ancak GSMH hesaplarında zımnî deflatör yüzde 25.6 olarak kabul edilmiştir. Enflasyon oranının 1982 yılında ortalama olarak yüzde 35'e yükselmesi ve GSMH'nın 9.190 milyar TL. olarak gerçekleşmesi halinde 1982 yılı için paranın gelir tedavül süratinin 20.3 olacağı tahmin edilmektedir.

PARANIN TEDAVÜL SÜRATİ

	Tedavüle Çıkarılan Banknotlar(Haziran sonu itibarıyla (Milyar TL.)	% Değişim	GSMH (Milyar TL)	Paranın Tedavül Süresi
1979	142.8	60.6	2.199.5	15.4
1980	202.2	41.6	4.435.1	21.9
1981	294.5	45.6	6.564.3	22.3
1982	452.1	53.5	8.736.0	19.3
1982*	452.1	53.5	9.190.0	20.3

* TOSİAD Tahmini

PARANIN TEDAVÜL SÜRATİ

	(Milyar TL.)		
	M ₁	G S M H	Paranın Teda- vül Sürati
1981	800.7	6.564.3	8.2
1982	959.7	8.736.0	9.1

IMF'in hesapladığı dar para arzı (M1) tanımına göre paranın tedavül süratinde 1982 yılında bir yükselme olduğu anlaşılmaktadır. 1981 yılında 8.2 olan paranın gelir tedavül sürati 1982 yılında 9.1'e yükselmiş bulunmaktadır. GSMH'nın yıl sonuna doğru yapılacak tahminlerinde yükselmesi halinde paranın tedavül süratinin 9.1 değil 9.6'ya yükselmesi kuvvetle muhtemeldir.

2. Merkez Bankası Kredileri

İstikrar tedbirlerinin en ciddi uygulaması TC Merkez Bankası kredilerinde olmuş Hazineye kısa vadeli avans, Kamu İdareleri, Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Tarım Kooperatiflerine iktisadi faaliyetle orantılı aşırı olmayan bir kredi politikası izlenmiştir.

30 Temmuz 1982 itibariyle Merkez Bankası doğrudan kredilerinde 12 aylık artış yüzde 11.5 olmuştur. 1981 yılı sonuna göre artış ise yüzde 4.5'i aşmamıştır. 1981 yılının eş döneminde ise artış yüzde 18.2 olmuştur.

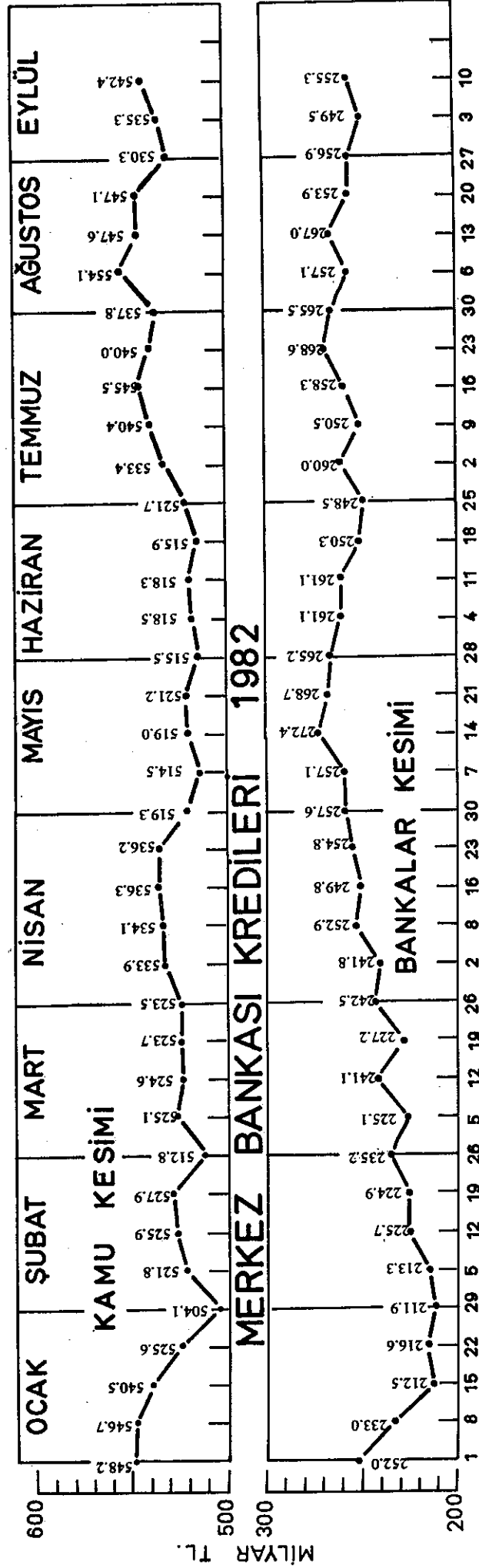
Ekonominin tüm kredi stoku içindeki yeri bakımından, Merkez Bankasının doğrudan kredileri 31 Temmuz 1981'de tüm kredi stokunun yüzde 26.9'undan 30 Temmuz 1982'de yüzde 21.4'e inmiş bulunmaktadır. 12 aylık bu dönem sonunda tüm kredi stoku yüzde 40 oranında artarken Merkez Bankası doğrudan kredileri ancak yüzde 11.5 oranında artmıştır.

Merkez Bankası kredilerinin iç dağılımındaki değişimler kamu kesimine sağlanan kredilerin nisbi olarak artmasına ve Tarım Kooperatiflerine sağlanan kredilerin azalmasına yol açmıştır. Merkez Bankası kredilerinin farklı artış oranları da aynı yöne işaret etmektedir. 28 Ağustos 1981 ile 27 Ağustos 1982 arasındaki 12 aylık dönemde Merkez Bankasının toplam kredileri yüzde 7.5 oranında artarken, kamu sektörüne açılan krediler yüzde 6.1 oranında, Bankalara açılan krediler yüzde 20.6 oranında artmıştır. Buna mukabil Tarım Kooperatiflerine sağlanan krediler yüzde 19.3 oranında gerilemiştir. Bu farklı gelişmeler sonucu kamu kesimine sağlanan krediler toplam kredilerin yüzde 63.1'den yüzde 62.3'e gerilemiş, bankalara sağlanan krediler yüzde 26.9'dan yüzde 30.2'ye yükselmiş, Tarım Kooperatiflerine açılan krediler ise yüzde 10.0'dan yüzde 7.5'e inmiştir.

MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

	(Milyar TL.)				
	28/8/ 1981	27/8/ 1982	% Değişim	Dağılım 24/8/81	27/8/ 1982
Merkez Bankası Kredileri	791.9	851.1	7.5	100.0	100.0
1) Kamu Kurumları	499.6	530.3	6.1	63.1	62.3
2) Bankalar	213.1	256.9	20.6	26.9	30.2
3) Tarım Kooperatifleri	79.2	63.9	-19.3	10.0	7.5

Merkez Bankası kredilerinin Ağustos sonu itibariyle 12 ayda yüzde 7.5 oranında artması bu tür krediler için çok önemli bir başarı sayılmalıdır. Çünkü son yıllarda enflasyonun ana kaynağını Merkez Bankası kredilerinin aşırı derece

artması oluşturmıştır. Enflasyon oranının azaltılmasına yalnız Merkez Bankası kredilerinin sınırlandırılması değil Merkez Bankasındaki mevduatın önemli oranlarda artması da etkili olmuştur. 28/8/1981 ile 27/8/1982 arasındaki 12 aylık dönemde Merkez Bankasındaki mevduat yüzde 75.1 oranında artmış, piyasada tedavül eden banknotların azalmasına yol açmıştır. Bu dönem zarfında Merkez Bankasındaki mevduat 434.6 milyar TL.sından 761.2 milyar TL.sına yükselerek 327 milyar TL.sının piyasadan çekilmesine yol açmıştır. 172 milyar TL resmi mevduattan, 140 milyara yakın bir kısmı ise bankaların Merkez Bankasındaki mevduatının yüzde 64.1 oranında artmasından oluşmuştur.

(Milyar TL.)			
	28/8/1981	27/8/1982	% Değişim
Tedavüldeki Banknotlar	339.5	486.3	43.2
Mevduat	434.6	761.2	75.1
a) Resmi	132.9	304.7	129.3
b) Bankalar	214.2	351.6	64.1
Mevduat Karşılıkları	188.2	351.6	86.8
c) Diğer	30.8	1.9	93.8
d) Uluslararası Kuruluşlar	55.7	101.9	82.9

Aslında Mevduat Bankaları mevduat karşılıklarını Merkez Bankasına zamanında yatırmış olsalardı Merkez Bankası mevduatı çok daha olumlu bir gelişme gösterebilirdi. Bu amaçla, Merkez Bankası mevduat karşılıklarının muntazam yatırılmasını sağlamak için geciken mevduat karşılıklarını ödemelere uyguladığı faiz oranını yükseltmiş bulunmaktadır.

Merkez Bankası kredilerinin sınırlı bir şekilde artması ve Merkez Bankası mevduatının olumlu bir şekilde artmasına rağmen, dövizden kaynaklanan TL artışının yüzde 81.6 oranında olması tedavüldeki banknotların 12 aylık dönem zarfında yüzde 43.2 oranında artmasına yol açmıştır.

Ağustos 1982 sonunda Merkez Bankasının aktifleri yüzde 35.8 oranında artmıştır. Bu durumda Merkez Bankası aynı dönem zarfındaki enflasyon oranını az da olsa aşan bir faaliyet içine girmiştir.

Merkez Bankası kredileri daha ayrıntılı incelendiği zaman kamu kredilerinin çok sınırlı bir oranda artmış olduğu Hazineye kısa vadeli avanslarının yüzde 3.6 oranında azalırken, Katma Bütçeli İdarelere verilen kredilerin yüzde 2.7 oranında Kamu İktisadi Teşebbüslerine verilen kredilerin ise yüzde 19.7 oranında artmış olduğu görülür.

Bankalara sağlanan krediler 12 aylık dönem zarfında 44 milyar TL veya yüzde 30.6 oranında artırılmıştır. Artışın en büyük kısmı orta vadeli kredilerin 51 milyar veya yüzde 343.5 oranında artırılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Tedavüldeki banknotların miktarı 28 Ağustos 1981'de 339.5 milyar TL.sından 27 Ağustos 1982'de yüzde 43.2'lik bir artışla 486.3 milyar liraya yükselerek 146.8 milyar liralık bir artış göstermiştir.

Banknot artışını etkileyen faktörler 109.1 milyar TL kredi artışı, 256 milyar TL dövizle ilgili artış ve 287.4 milyar diğer hesaplar olmak üzere toplam 652.5 milyar lira olmuştur.

Diğer taraftan banknot miktarının azalmasını etkileyen başta Merkez Bankası mevduatının 330 milyar TL ve diğer hesapların 183.4 milyar artmasıyla toplam 513.4 milyar bir azalma olmuştur.

MERKEZ BANKASI BİLANCOSU

(Milyar TL.)

	28/8/1981	27/8/1982	% Değişim
Merkez Bankası Aktifleri			
Altın Mevcudu	18.8	26.3	39.9
Döviz Borçluları	162.0	217.4	34.2
Krediler	792.0	851.0	7.4
Kamu Kuruluşları	499.6	530.3	6.1
Hazineye Kısa Vadeli Avans	236.1	227.6	- 3.6
Hazine Kefaletini Haiz Bonolar	235.1	267.9	14.0
- Katma Bütçeli İdareler	51.5	52.9	2.7
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri	164.3	196.7	19.7
- Devlet Yatırım Bankası	19.2	18.3	- 4.7
Tahvil Üzerine Avans	19.2	18.8	- 2.1
Ticari Senetler	2.1	8.9	323.8
Mevduat Karşılıkları Özel Finansman	7.2	7.0	- 2.8
Bankalar	213.1	256.9	20.6
Ticari Senetler	147.5	146.2	- 0.7
- Özel Sektör	97.5	97.1	- 0.4
- KİT	50.0	49.1	- 1.8
Tarım Senetleri	2.9	3.2	10.3
Tahvil Üzerine Avans	7.8	8.2	5.1
Orta Vadeli Krediler	14.7	65.2	343.5
İhracatı Teşvik Fonu	15.4	3.6	-76.6
Mevduat Karşılıkları Tar.Finansman	24.9	30.4	22.1
Tarım Kooperatifleri	79.2	63.9	-19.3
Tarım Satış	43.3	63.8	47.3
Destekleme	38.8	63.8	64.4
Öreticiyi Güçlendirme	4.5	-	-
Tarım Kredi	35.9	0.1	-99.7
İtfaya Tabi Hesaplar	331.0	505.2	52.6
- Hazine Tahvilleri	25.5	25.5	-
- Değerlendirme Farkı	305.2	479.4	57.1
Gayri Menkul ve Demirbas	1.3	2.0	53.8
Altın	0.5	0.8	60.0
Döviz	284.2	516.2	81.6
Sair Hesaplar	230.7	354.0	53.4
Toplam	1.820.8	2.473.1	35.8
Merkez Bankası Pasifleri			
Döviz Alacaklıları	18.7	28.5	52.4
Mevduat	434.6	761.2	75.1
- Resmi	132.9	304.7	129.3
- Bankalar	214.2	351.6	64.1
- Mevduat Karşılıkları	88.2	351.6	86.8
- Diğer	26.0	24.6	- 5.4
- Muhtelif	31.8	3.0	-90.6
- Uluslararası Kuruluşlar	55.7	101.9	82.9
İhtiyat	6.2	6.7	8.1
Provizyon	2.0	2.2	10.0
Depozitolar	91.5	55.6	-39.2
- Döviz	850.5	1.035.9	21.8
- Sair	77.0	96.3	25.1
- Toplam	1.820.8	2.473.1	35.8
Tedavüldeki Banknotlar	339.5	486.3	43.2

3. Mevduat Bankalarındaki Mevduat

Mevduat bankalarındaki toplam mevduat 27 Ağustos 1982 tarihinde yıl sonuna oranla yüzde 19.8 artış göstererek 1.808.3 milyar TL.sına yükselmiştir. 1981 yılının eş döneminde ise toplam mevduattaki artış hızı yüzde 41.9 olmuştur. Tasarruf mevduatı da 1981 yılında ulaşmış olduğu artış hızını koruyamamıştır. 1981 yılının ilk sekiz ayında yüzde 141.6 gibi çok yüksek bir oranda artan vadeli tasarruf mevduatı 1982'de ancak yüzde 44.2 oranında artmıştır.

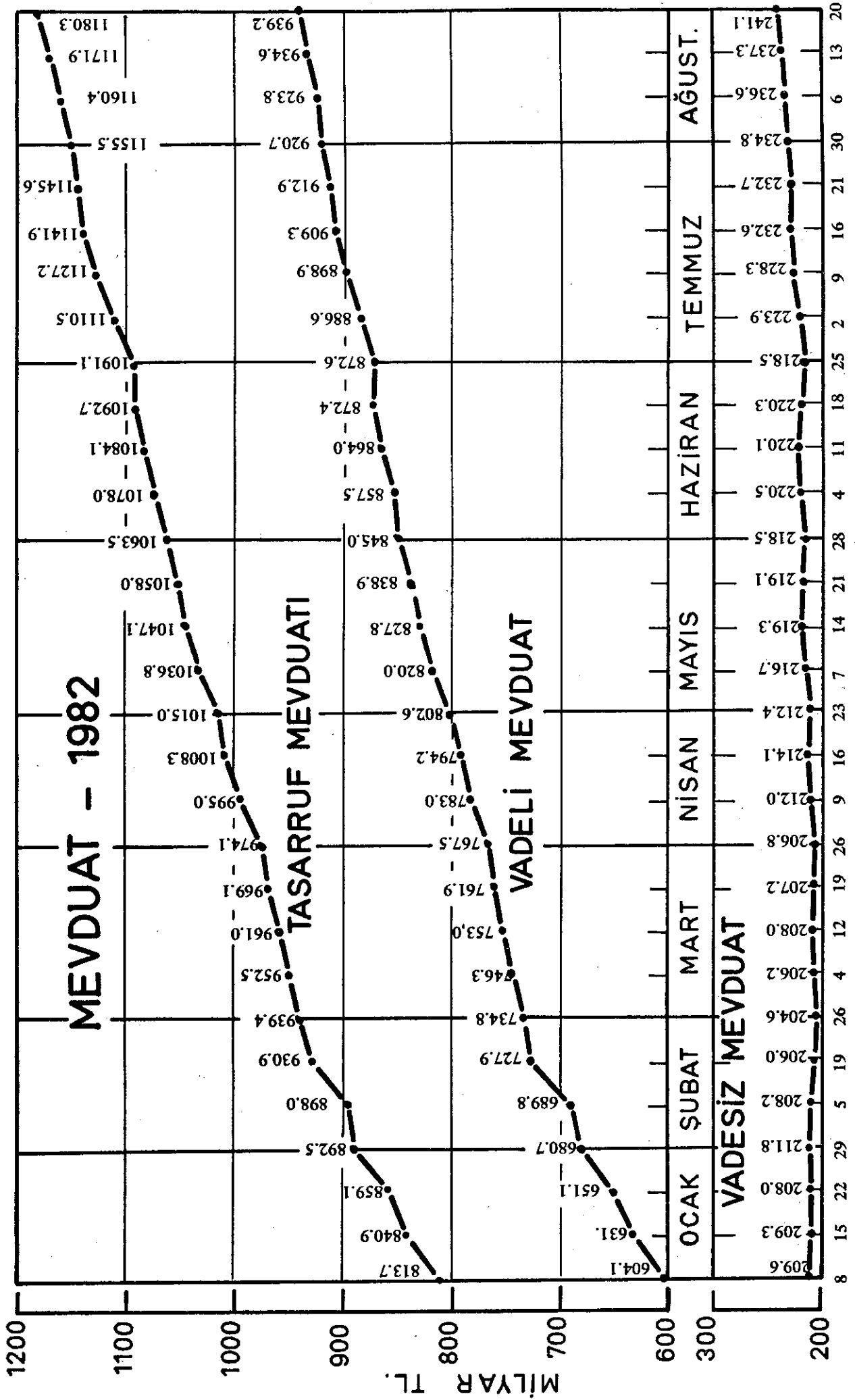
MEVDUAT GELİŞMELERİ

(Milyar TL.)

	28/8/81	27/8/82	% Değişim ilk 8 Ay 1981	1982	28/8/1981 12 Aylık % Değişim	27/8/1982 12 Aylık % Değişim
Toplam Mevduat	1.057.7	1.808.3	41.9	19.8	86.1	71.0
- Tasarruf Mevduatı	630.7	1.195.9	68.5	34.3	112.4	89.6
a) Vadeli	427.6	955.0	141.6	44.2	248.5	123.4
Vadeli Tasarruf	344.2	727.6	122.6	42.2	194.2	111.4
Mevduat Sertifikası	83.4	227.4	272.3	51.1	1.363.0	172.7
b) Vadesiz	203.1	240.9	2.9	5.4	16.5	18.6
- Vadesiz Ticari	305.0	404.3	6.6	-11.8	50.1	32.6
- Diğer Mevduat	122.1	208.0	43.6	29.8	75.7	70.3
Kamu Mevduat Bankaları	404.6	692.5	49.4	31.2	86.5	71.1
8 Özel Mevduat Bank.	607.2	991.3	36.4	9.5	84.0	63.2
Diğer Özel Mevduat Bank.	24.3	91.3	71.1	92.2	182.6	275.7
Yabancı Mevduat Bank.	21.6	13.2	41.2	14.5	66.1	53.7

Mevduat toplamakta tüm banka grupları aynı performansı göstermemiştir. 27 Ağustos 1982 itibariyle son bir sene içinde mevduatı en hızlı artan bankalar küçük özel bankalardır. Bu bankalardan sonra en hızlı mevduat artış hızını sekiz büyük özel banka gerçekleştirmiştir (yüzde 84.0).

1981 yılının sekiz aylık dönemi ile karşılaştırıldığında mevduat artış hızının kamu mevduat bankalarında yüzde 49.4'den yüzde 31.2'ye, sekiz özel bankada yüzde 36.4'den yüzde 9.5'e, yabancı mevduat bankalarında ise yüzde 41.2'den yüzde 14.5'e düştüğü görülmektedir. Geçen senenin aynı dönemine oranla topladığı mevduatta artış sağlayan sadece küçük özel mevduat bankaları olmuştur. Mevduat artış hızının çeşitli banka grupları arasında farklılık göstermesi uygulanan farklı faiz oranlarının bir sonucudur. Bankalararası centilmenlik anlaşmasına rağmen öncelikle küçük bankaların faiz oranlarını anlaşmanın üstüne çıkardıkları anlaşılmaktadır. Burada amaç bankadan bankaya akmaya hazır olan mevduatın yüksek faizle çekilebilmesi idi.

Genel olarak mevduatta özel olarak da vadeli mevduatta görülen hızlı artışlar sonucu toplam mevduat/dolaşıma çıkan para (M/E) ve vadeli mevduat/dolaşıma çıkan para (VM/E) oranları önemli ölçüde artmıştır. Temmuz bankacılığından önce 2.36 olan M/E oranı sürekli artarak Aralık 1981'de 3.91'e yükselmiş, ancak Ağustos 1982'de bir düşüş göstererek 3.72 dolayında kalmıştır. Aralık 1979'da 0.45 olan VM/E oranı da Ağustos 1982'de 1.96'ya yükselmiştir.

MEVDUAT / EMİSYON ORANLARI

(Milyar TL.)

	Toplam Mevduat (M)	Vadeli Mevduat (VM)	Dolaşıma Çıkan Para (E)	M/E	VM/E
Aralık 1979	432.4	82.6	182.9	2.36	0.45
Ağustos 1980	568.5	122.7	245.2	2.31	0.50
Aralık 1980	745.5	177.0	278.6	2.67	0.63
Ağustos 1981	1.057.7	427.6	339.5	3.11	1.26
Aralık 1981	1.509.5	662.2	386.4	3.91	1.71
Ağustos 1982	1.808.3	955.0	486.3	3.72	1.96

Mevduatta görülen bu gelişmelerin yüksekliği reel olarak da süregelmiştir. Son bir yılda yüzde 71.0 oranında artan toplam mevduatın toptan esya fiyat endeksi ile deflate edildiğinde reel olarak da yüzde 36.2 arttığı görülmektedir.

4. Kredi Stoku

1981 yılının Ağustos ayında 1.642.7 milyar TL olan toplam kredi stoku yüzde 37.5 oranında artış göstererek 1982 yılında 2.259.5 milyar TL.sına yükselmiştir. 1982 yılını 1981 yılının eş dönemi ile karşılaştırdığımızda toplam kredi stokunun 1982 yılının ilk sekiz ayında daha yavaş arttığı görülmektedir. 1981'in ilk sekiz ayında yüzde 23.9 olan artış hızı 1982'nin eş döneminde yüzde 9.7'ye düşmüştür. 1981'in ilk sekiz ayında yüzde 23.1 oranında artan Merkez Bankası doğrudan kredileri 1982 yılında yüzde 3.6 oranında azalmıştır.

Kalkınma ve yatırım bankalarının kredilerinde de dikkate değer bir artış vardır. Geçen senenin ilk sekiz ayında yüzde 17.1 azalan krediler 1982 yılında yüzde 10.7 oranında artmıştır.

Özel mevduat bankalarının ve kamu mevduat bankalarının kredilerindeki artış oranları da geçen seneye oranla daha düşük olmuştur.

KREDİ STOKU

(Milyar TL.)

	28/8/81	27/8/82	% Değişim			
			İlk 8 Ay 1981	12 Ay 1982	1981	1982
Toplam Kredi Stoku	1.642.7	2.259.5	23.9	9.7	62.6	37.5
Tüm Banka Kredileri	1.150.8	1.782.3	20.0	14.0	63.8	54.9
A)Mevduat Bankaları	1.010.0	1.510.9	27.9	14.6	86.9	49.6
Kamu Mevduatı	508.9	717.7	19.9	7.3	70.5	41.0
8 Özel Mevduat B.	454.1	687.2	35.7	18.9	107.0	51.3
Diğer Özel Mevduat B.	26.7	70.4	105.4	48.5	187.1	163.7
Yabancı Mevduat B.	20.3	35.6	17.3	45.3	52.6	75.4
B)Kalkınma ve Yatırım	180.7	271.4	-17.1	10.7	11.5	50.2
Devlet Yatırım Bankası	132.7	174.2	9.3	1.0	9.5	31.3
Diğer	48.0	97.2	- 1.0	33.7	17.6	102.5
Merkez Bankası Doğrudan Kredileri	451.9	477.2	23.1	- 3.6	46.9	5.6

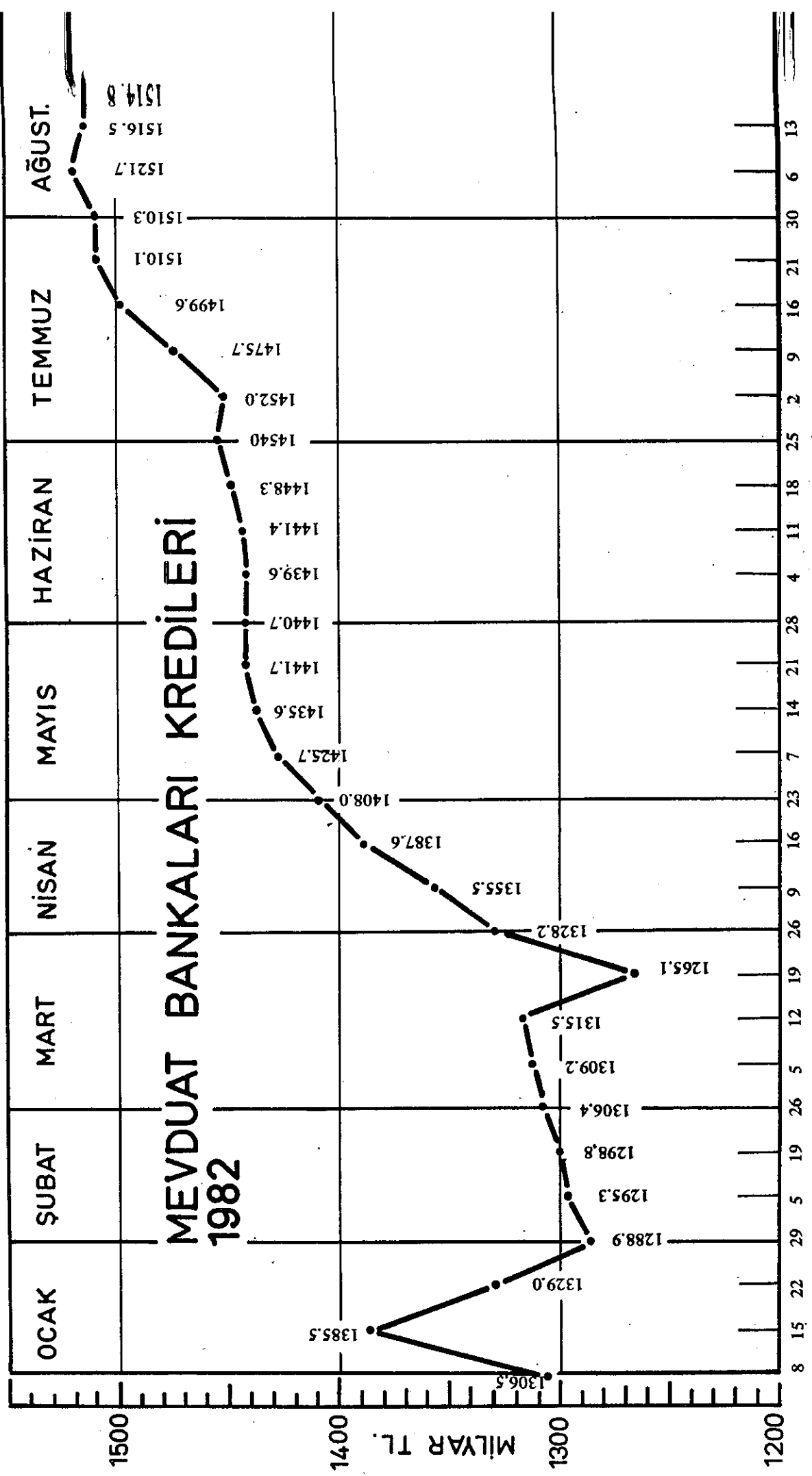
Bu gelişmeler sonucunda toplam kredi stokunun 27 Ağustos 1982'de 12 aylık artış oranı yüzde 37.5 olmuştur. Reel olarak da aynı dönemde kredi stoku yüzde 22.8 oranında artmıştır.

Tüm artışlara rağmen kredi stokunun Türk Ekonomisi için yeterli olduğu söylenemez. 6 aylık dönemler itibarıyla incelendiğinde 1982 ortasındaki kredi stoku 1979 Aralık ayındaki kredi stokuna eşit iken, 1978 Aralık değerinin yüzde 17, 1977 Aralık değerinin ise yüzde 29 gerisindedir. Ancak faiz oranlarının serbest bırakıldığı Temmuz 1980'e oranla Haziran 1982'de kredi stoku yüzde 36.8 oranında daha yüksektir.

REEL KREDİ STOKU

(Milyar TL.)

		Kredi Stoku	Toptan Eşya Fiyat Endeksi 1963:100	Reel Kredi Stoku
Aralık	1977	414.2	584.8	70.8
Aralık	1978	526.0	869.4	60.5
Aralık	1979	796.1	1.577.8	50.5
Haziran	1980	934.8	2.547.9	36.7
Aralık	1980	1.326.3	3.071.4	43.2
Haziran	1981	1.526.4	3.512.3	43.5
Aralık	1981	1.846.7	3.858.8	50.4
Haziran	1982	2.185.5	4.352.8	50.2
Ağustos	1982	2.259.5	4.463.0	50.6

		Kredi Stoku	G.S.M.H.	%
Haziran 1980		934.8	4.435.1	21.07
Haziran 1981		1.526.4	6.555.4	23.28
Haziran 1982		2.185.5	8.735.9	25.02
Haziran 1982		2.185.5	9.190.0	23.78

TÜSİAD tahmini

Kredi stokunun Türk Ekonomisi içindeki nispi payı bir yükselme göstermiştir. Haziran 1981'de GSMH'nın yüzde 23.28'ine eşit olan kredi stoku 1982 Haziran ayında GSMH'nın (9.190.0 milyar TL TÜSİAD tahmini) yüzde 23.78'ine yükselmiştir. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 1982 yılı GSMH ikinci geçici tahminlerine göre bu oran yüzde 25.02 olmaktadır.

5. Enflasyon

Enflasyon oranında üç yıl arka arkaya görülen hızlı artış durdurulmuş ve Türkiye ekonomisi istikrarlı bir enflasyon ortamına çekilmiştir. Enflasyonun yüzde 25 ile 35 limitleri arasında cereyan ettiği bu ortamda enflasyon beklentileri henüz ortadan kalkmış değildir. Buna çeşitli bölgeler ve çeşitli endeksler arasındaki sapmaların ve endekslerin güvenilirlik derecesinin düşüklüğü rol oynamaktadır. Nitekim Temmuz 1981 - Temmuz 1982 arasında 12 aylık enflasyon oranları Ordu'da yüzde 20.3, İzmir'de yüzde 21.2 ve Erzurum'da yüzde 22.8 iken, Bursa'da yüzde 29.7, İstanbul'da yüzde 27.2 ve Samsun'da yüzde 25.6 olmuştur.

ENFLASYON GÖSTERGELERİ Temmuz 1981 - Temmuz 1982 12 Aylık Artış Oranları, % 1968 : 100

		Eylül	Ekim
Ankara Tüketici Fiyat Endeksi	25.4	24.4	25.0
İstanbul Tüketici Fiyat Endeksi	27.2	28.0	28.7
İzmir Tüketici Fiyat Endeksi	21.2	25.0	28.2
Adana Tüketici Fiyat Endeksi	24.8	21.8	24.0
Antalya Tüketici Fiyat Endeksi	23.5	24.6	27.3
Bursa Tüketici Fiyat Endeksi	29.7	28.0	30.4
Diyarbakır Tüketici Fiyat Endeksi	23.4	29.4	29.6
Erzurum Tüketici Fiyat Endeksi	22.8	24.6	25.8
Eskişehir Tüketici Fiyat Endeksi	25.9	29.6	31.2
Ordu Tüketici Fiyat Endeksi	20.3	26.1	26.6
Samsun Tüketici Fiyat Endeksi	25.6	24.1	27.0
Toptan Eşya Fiyat Endeksi (1963:100, Ticaret Bakanlığı)	25.3	25.1	
Toptan Eşya Fiyat Endeksi (İstanbul Ticaret Odası)	27.8		
Ankara Geçinme Endeksi (1963:100, Ticaret Bakanlığı)	28.1	27.7	
İstanbul Geçinme Endeksi (1963:100, Ticaret Bakanlığı)	33.6	29.7	

Ticaret Bakanlığı Toptan Eşya Fiyat Endeksi Ağustos 1981 - Ağustos 1982 arasında 12 aylık dönemde yüzde 25.5 oranında artarken, Ankara geçinme endeksi yüzde 29.2, İstanbul Geçinme Endeksi yüzde 31.7 oranında artış göstermiştir.

Geçen yıllarda Ticaret Bakanlığı ve İstanbul Ticaret Odası'na hazırlanan endeksler büyük farklılık gösteriyordu. Ancak Ağustos 1981 - Ağustos 1982 döneminde bu endeksler arasında önemli bir farklılık gözükmemektedir.

İstanbul Ticaret Odası'na yayınlanan ücretliler geçinme endeksinin son 12 aylık artış oranı 30.7, toptan eşya fiyat endeksindeki artış ise yüzde 26.0 olarak gerçekleşmiştir.

Gıda maddeleri ve sanayi hammaddeleri ve yarı mamulleri fiyatlarındaki artışlarda farklılıklar göstermektedir. 1980 yılında gıda maddeleri fiyatları 1981 yılında ise sanayi hammaddeleri ve yarı mamulleri fiyatları daha hızlı artmıştır. 1982 yılının ilk sekiz ayında ise sanayi hammaddeleri ve yarı mamulleri fiyatları gıda maddelerinin fiyatlarına oranla daha hızlı artmıştır.

Ağustos 1981 - Ağustos 1982 döneminde toptan eşya fiyatları yüzde 25.5 oranında artarken, gıda maddeleri fiyatları yüzde 24.1, sanayi hammadde ve yarı mamulleri fiyatları yüzde 27.1 oranında artmıştır.

1982 yılının ilk sekiz ayında bakliyat (yüzde 23.2), hayvanlar (yüzde 23.6) madenler (yüzde 24.8) ve dokuma maddeleri (yüzde 28.8) fiyatları aşırı artış göstermiştir.

Eylül - Eylül 23.5.

Eliir - Eliir 21.2

Aralık - Eylül : 17.2. TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ
1963:100

Aralık - Eliir 16.9

% Değişim

	Genel Endeks	Gıda ve Yem	Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul.
1979	81.4	65.7	103.4
1980	94.7	105.2	82.6
1981	25.6	22.7	33.2
Ocak	4.6	6.2	2.5
Şubat	2.2	3.5	0.6
Mart	- 0.8	1.7	0.5
Nisan	- 0.8	1.6	0.3
Mayıs	2.2	2.2	2.1
Haziran	6.4	3.0	10.9
Temmuz	0.2	- 1.0	1.5
Ağustos	1.1	0.06	2.4
Eylül	2.9	3.1	2.7
Ekim	1.6	2.5	0.6
Kasım	2.0	2.8	1.0
Aralık	1.7	2.0	1.3
1982			
Ocak	3.6	4.2	2.9
Şubat	1.7	1.8	1.6
Mart	3.9	2.7	5.4
Nisan	2.6	2.5	2.6
Mayıs	0.9	1.1	0.7
Haziran	- 0.5	- 0.6	- 0.2
Temmuz	1.2	- 0.9	2.8
Ağustos	1.3	0.02	2.8

Eylül

17.2

10.9

16.9

↑ Eylül
17.2

1.3
- 0.2

- 1.6

1.3

GEÇİNME ENDEKSLERİ
1963:100

(% Değişim)

	Istanbul	Ankara
1979	81.8	71.7
1980	75.1	86.6
1981	28.6	25.9
Ocak	3.6	3.2
Şubat	1.4	1.7
Mart	0.7	0.5
Nisan	0.6	- 0.2
Mayıs	2.8	0.5
Haziran	3.9	5.0
Temmuz	1.4	2.4
Ağustos	0.8	1.1
Eylül	4.8	4.4
Ekim	2.4	1.6
Kasım	2.1	2.8
Aralık	1.1	0.3
1982		
Ocak	4.8	2.8
Şubat	4.4	2.4
Mart	3.0	1.2
Nisan	2.5	1.5
Mayıs	1.2	2.7
Haziran	1.3	2.8
Temmuz	1.0	1.4
Ağustos	- 0.6	2.0
Eylül	3.2	3.1

Ekim

Kasım

TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ

1.2

1.0

	Ağustos 1982	1981	İlk 8 Ay 1982	1981	12 Aylık 1982
Genel Endeks	4.463.0	15.8	15.7	37.2	25.5
a) Gıda Maddeleri	3.805.7	10.8	12.1	39.5	24.1
1) Nebati Gıda Mad.	3.385.3	19.9	13.5	59.6	20.8
Hububat	3.485.2	24.3	13.4	67.9	22.8
Bakliyat	5.242.0	24.0	23.2	55.1	63.9
Diğer	3.304.9	12.5	12.2	48.2	13.0
2) Hayvanlar	5.971.4	4.2	23.6	6.6	40.2
3) Hayvan Mahsulleri	4.123.2	5.1	6.7	20.1	32.2
4) Hayvan Yemleri	3.525.9	- 3.8	2.4	48.2	9.2
b) Sanayi Hammaddesi ve Yarı Mamulleri	5.558.6	22.3	20.0	34.6	27.1
1) Yakacaklar	7.994.6	26.3	18.6	40.3	19.8
2) Madenler	4.874.6	7.6	24.8	23.1	47.3
3) Dokuma Maddeleri	3.658.0	11.5	28.8	22.4	33.8
4) Deriler	6.185.0	15.6	6.7	26.2	31.5
5) Sınai ve Madeni Yağlar	8.140.0	47.5	20.6	65.2	21.9
6) Kağıtlar	3.417.2	7.2	15.9	33.2	23.1
7) Yapı Malzemeleri	4.888.8	11.6	19.3	19.9	30.6

Eylül

Ekim

Kasım

4.581.0

19.2

11kg ay. 18.7

36.6

25.1

4510.9

21.1

10kg ay. 16.9

29.6

21.2

4461.5

23.6

4kg ay. 19.1

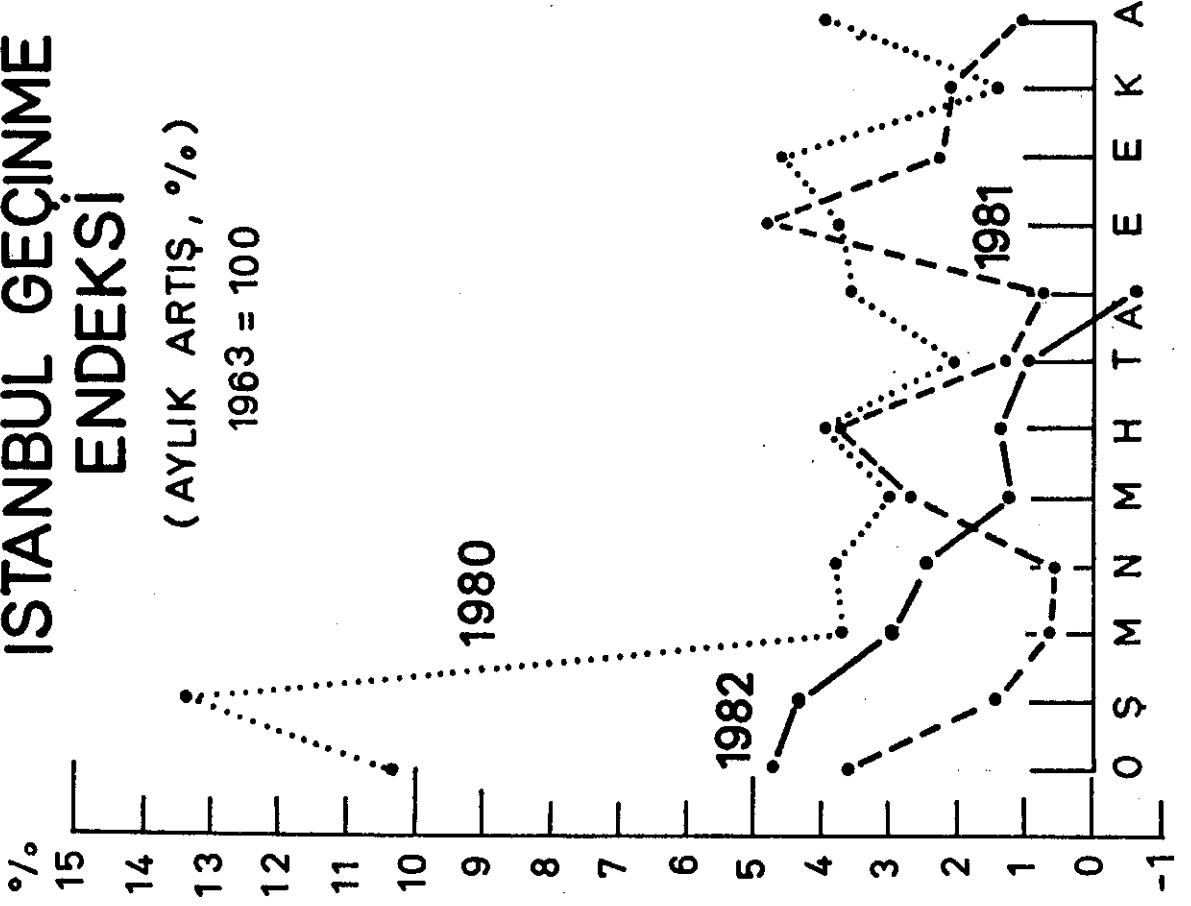
27.4

21.1

İSTANBUL GEÇİNME ENDEKSİ

(AYLIK ARTIŞ, %)

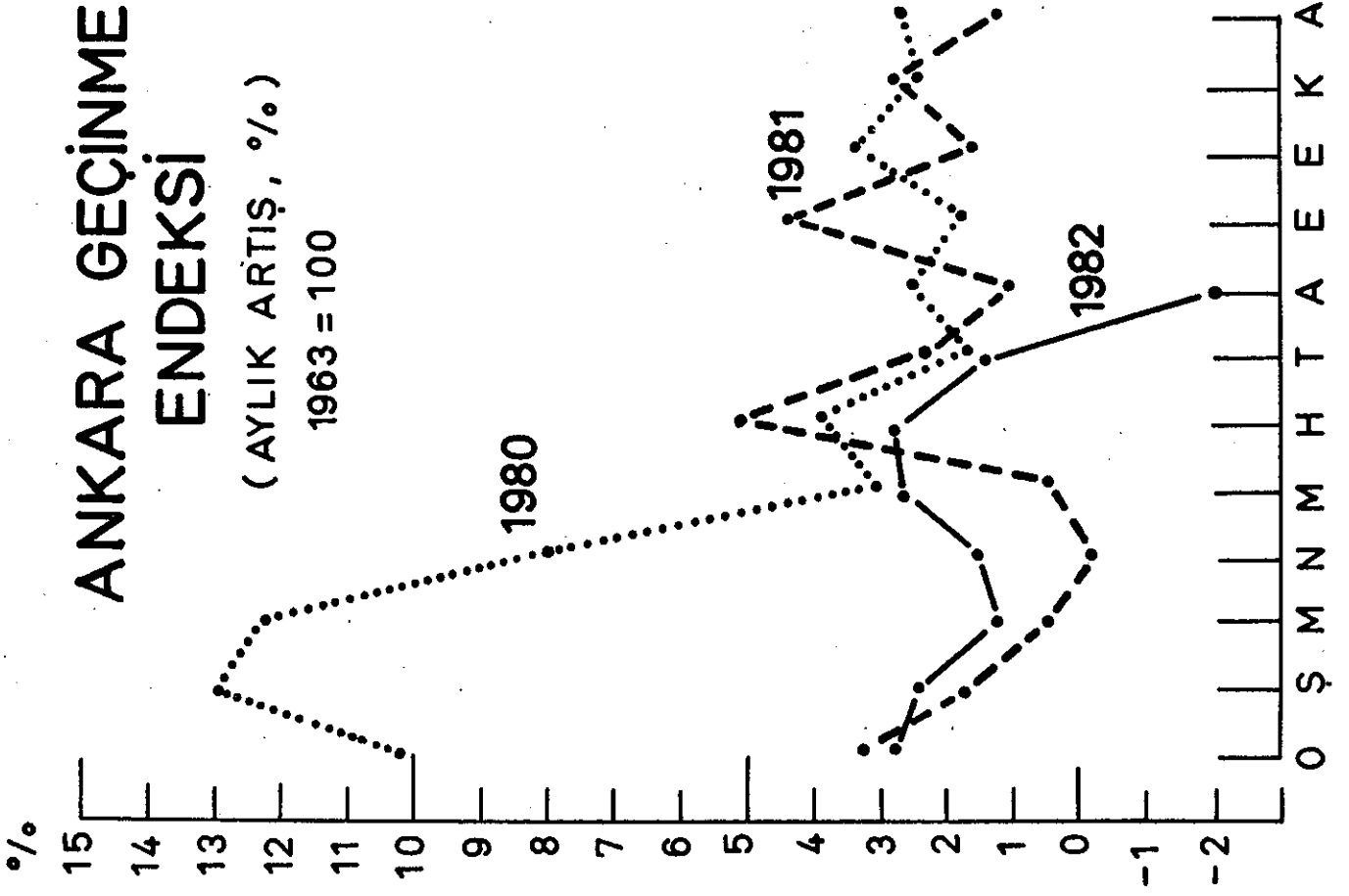
1963 = 100

ANKARA GEÇİNME ENDEKSİ

(AYLIK ARTIŞ, %)

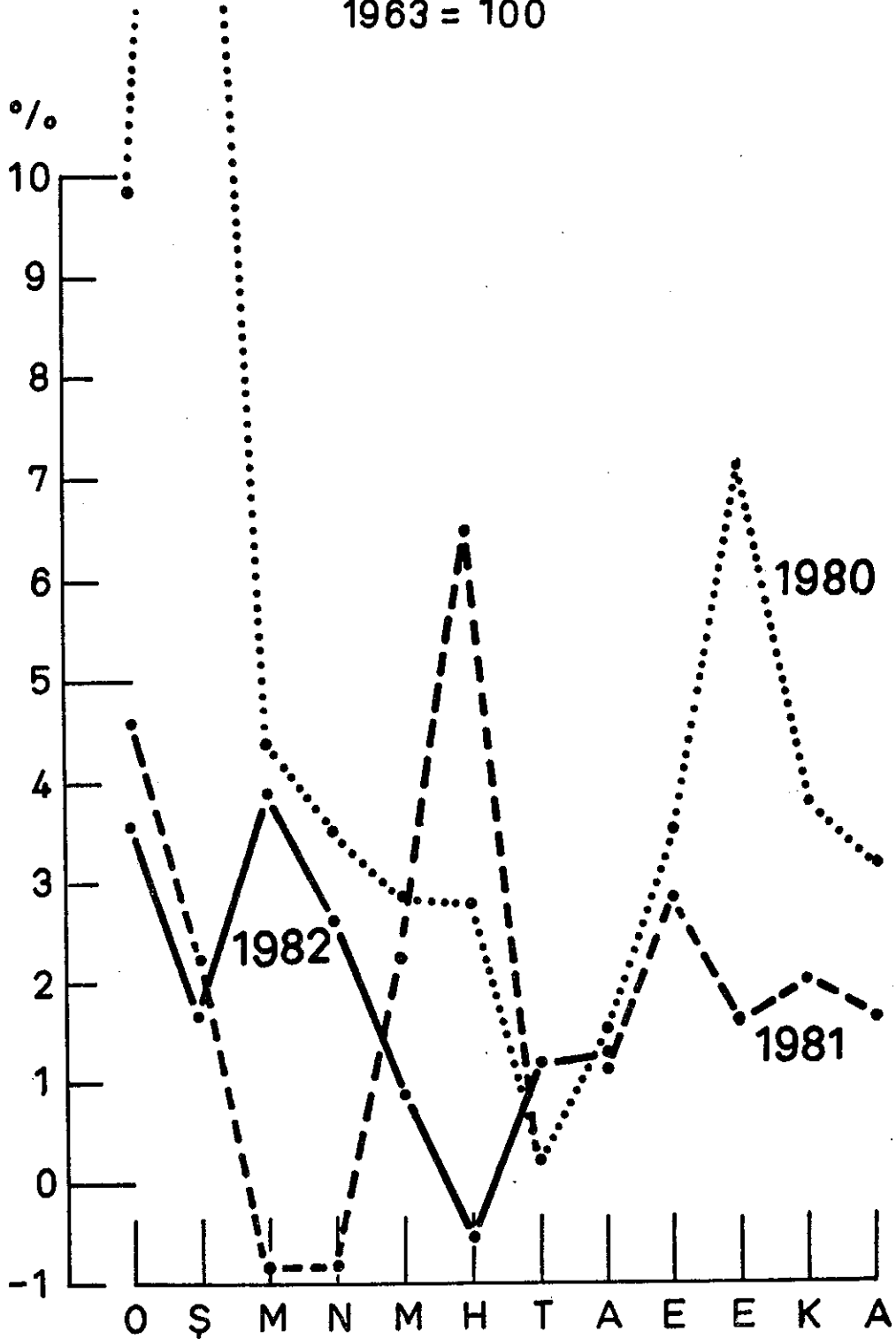
1963 = 100

TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ

(AYLIK ARTIŞ, %)

1963 = 100

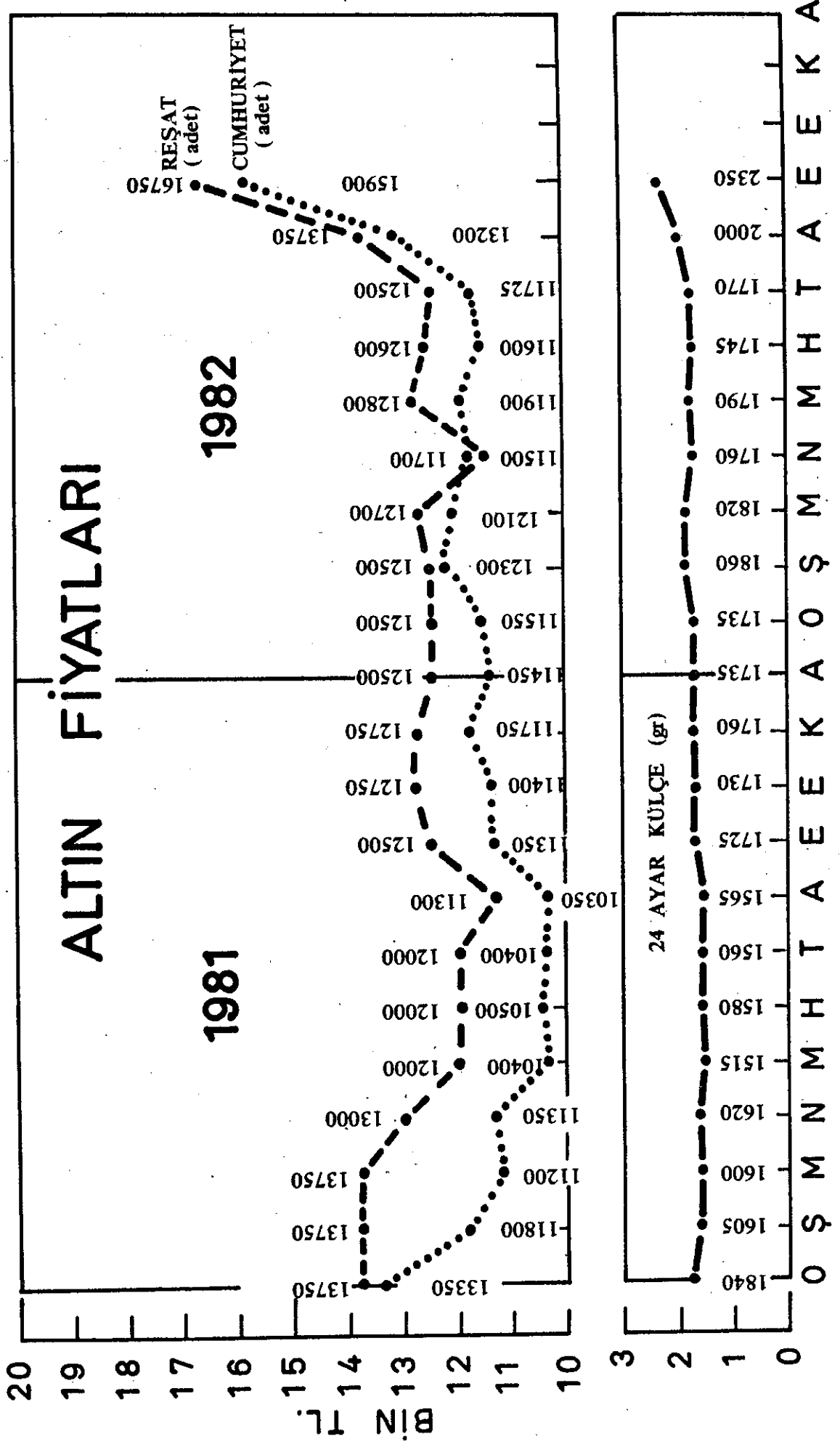
İç Ticaret Hadleri

1977 yılında iç ticaret hadleri 100 paritesinin çok üstünde, 106.9'a yükseldikten sonra 1979'da 75.3'e inmiştir. 1980 yılındaki gerileme daha sınırlı olmuş, iç ticaret hadleri 69.3'e gerilemiştir. 1981'de tarımsal ürünlerin fiyatlarındaki artış daha yüksek olması sonucu iç ticaret hadleri 75.4'e yükselmiştir. Temmuz itibariyle 1980 yılında bir gerileme dışında 70-72 arasında bir istikrar göze çarpmaktadır.

1982 yılı ilk yedi ayında tarımsal ürünlerin fiyatlarının aleyhinde olmak üzere iç ticaret hadleri Ocakta 74.3'ten Temmuz'da 70.3'e gerilemiş bulunmaktadır.

İÇ TİCARET HADLERİ

Aylar	1979	1980	1981	1982
Ocak	86.9	71.1	80.2	74.3
Şubat	87.2	65.6	82.5	74.4
Mart	84.7	69.6	80.6	72.5
Nisan	75.2	64.2	79.1	72.4
Mayıs	75.0	66.3	79.2	72.7
Haziran	71.6	66.8	73.5	72.4
Temmuz	72.6	65.5	71.7	70.3
Ağustos	73.3	67.6	70.1	68.5
Eylül	71.2	71.1	70.3	67.5
Ekim	69.1	73.2	71.7	67.5
Kasım	67.9	73.6	72.9	
Aralık	68.8	77.4	73.3	
	75.3	69.3	75.4	

III. DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER

1. ihracat

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün bilgilerine göre Temmuz ayı ihracatı 412.7 milyon dolar dolayındadır. Böylece 1982 yılının ilk yedi ayında toplam ihracat 2 milyar 952 milyon dolara yaklaşarak geçen yılın eş dönemindeki ihracatı yüzde 31 geçmiş durumdadır.

İHRACAT (Ocak-Temmuz)

	1978	1979	1980	1981	1982	(Milyon \$)			
						% Değişiklik	1979	1980	1981
Ocak	151.2	216.2	236.3	410.6	446.1	43.0	9.3	73.8	8.6
Şubat	169.9	249.3	244.1	306.6	410.2	46.7	-2.1	25.6	33.8
Mart	159.1	196.2	233.6	304.2	447.3	23.3	19.1	30.2	47.0
Nisan	182.7	187.4	219.0	316.1	402.1	2.6	16.9	44.3	27.2
Mayıs	138.7	162.5	196.5	294.3	414.5	17.2	20.9	49.8	40.8
Haziran	162.1	167.2	169.3	325.3	419.6	3.1	1.3	92.2	29.0
Temmuz	143.4	146.3	167.1	315.7	412.7	2.0	14.2	88.7	30.7
TOPLAM	1.107.1	1.325.1	1.465.9	2.272.9	2.952.4	19.7	10.6	55.1	29.9

Mal Gruplarına Göre İhracat

1982 yılının ilk yedi ayında sanayi ürünleri ihracatında, dışa açılma çabaları doğrultusunda yine önemli bir artış olduğu gözlenmektedir. Ocak-Temmuz döneminde yapılan ihracatın dağılımına ilişkin veriler, 1.765.2 milyon dolarlık sanayi ürünü ihraç edildiğini, bu miktarın geçen yıl gerçekleştirilen 1.070.9 milyon dolarlık düzeye göre yüzde 64.8 oranında daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Sanayi ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı da yükselme eğilimindedir. Temmuz ayı sonunda 2.952.4 milyon dolara ulaşan ihracatın içinde sanayi ürünleri yüzde 59.8'lik bir pay almış durumdadır. Bu oran, geçen yılın aynı döneminde ise yüzde 47.1'de kalmıştı.

Buna karşın, tarım ürünleri ihracatının payının yüzde 47.9'dan yüzde 36.9'a düştüğü gözlenmektedir. Tarım ürünleri ihracatı, payındaki azalmaya karşın az miktarda artmıştır. Geçen yıl Ocak-Temmuz döneminde 1.088 milyon dolar olan tarım ürünleri ihracatı bu yıl 1.091 milyon dolara ulaşmıştır.

Madencilik ürünleri ihracatı da 114 milyon dolardan 97 milyon dolara düşmüştür.

Ocak - Ağustos 3.360.770 2.608.757
Ocak - Eylül 3.817.186 3.008.733

- 162 -

İHRACAT
(Ocak-Temmuz Dönemi)

	1 9 8 1		1 9 8 2	
	(Ton)	(000 \$)	(Ton)	(000 \$)
TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ		1.087.753		1.090.695
A.Bitkisel Ürünler		1.017.473		901.146
a.Hububat		91.138		70.217
-Buğday	284.040	48.276	212.977	36.729
-Diğerleri		42.862		33.488
b.Baklagiller		84.744		97.206
c.Sanayi Bitkileri		462.544		404.592
-Tütün	64.954	189.786	60.637	188.333
-Pamuk	142.071	254.107	144.653	196.379
-Linterler	22.823	5.362	24.184	4.817
-Diğerleri	-	13.289		15.063
d.Meyve ve Sebzeler		366.714		316.443
-İncir (Kuru)	6.783	6.076	7.960	6.041
-Üzüm (Kuru)	44.799	64.330	48.256	51.213
-Fındık	41.629	149.111	65.457	131.759
-Antep Fıstığı	1.082	9.889	1.768	9.466
-Sert Kabuklu Diğer Meyveler	7.275	12.614	14.091	12.212
-Portakal,Mandalina	71.206	32.495	38.482	12.444
-Limon	42.650	24.491	47.885	20.116
-Diğer Turunçgiller	4.805	1.519	8.631	1.999
-Diğer Taze Meyveler	78.979	36.160	69.394	29.964
-Diğerleri	4.289	10.934	5.021	11.647
-Sebzeler	49.169	19.095	125.558	29.582
e.Tohumlar,Yağlı Tohumlar		11.537		11.602
f.Diğer Bitkiler		796		1.602
B.Hayvan ve Hayvansal Ürün.		52.413		154.329
a.Canlı Hayvan		40.158		134.483
b.Yün,Kıl		9.240		10.360
c.Ham Deriler,Postlar		131		53
d.Diğer Hayvansal Ürünler		2.884		9.433
C.Su Ürünleri		12.397		12.585
D.Orman Ürünleri		5.470		22.633

	1 9 8 1	1 9 8 2
	(Ton) (000 ₺)	(Ton) (000 ₺)
II.MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI KESİMİ	114.304	96.511
A.Metalik Olmayan Taşocakçılığın Ürünleri	96.595	79.686
B.Maden Cevheri	17.528	16.401
C.Yakıt Maddeleri	9	230
D.Diğer Madencilik Ürünleri	172	194
III.SANAYİ KESİMİ	1.070.888	1.765.207
A.Tarıma Dayalı İşlenmiş Ür.	201.632	285.479
a.Gıda Sanayii Ürünleri	180.757	248.764
b.Gıda Sanayii Yan Ürün.	24	1.207
c.İşlenmiş Tütün Mamülleri	3	42
d.İşlenmiş Orman Ürünleri	4.521	7.037
e.Dokumaya Elverişli İş- lem Görmüş Elyaf	16.327	29.429
B.İşlenmiş Petrol Ürünleri	12.809	136.699
C.Sanayi Ürünleri	856.447	1.342.029
a.Çimento Sanayii Ürünleri	80.748	151.740
b.Kimya Sanayii Ürünleri	55.445	55.886
c.Lastik-Plâstik Sanayii ür.	32.574	35.060
d.Deri-Kösele İşlenmiş San.Ür.	40.203	51.703
e.Orman Ürünleri Sanayii Ürün.	6.173	24.674
f.Dokumacılık Sanayii Ürünleri	396.727	530.920
-Sentetik ve Sun'i İplikler	3.285 14.333	12.050 34.301
-Pamuk İplikleri	49.794 128.790	51.568 109.283
-Sentetik ve Sun'i Dokuma	2.101 15.167	2.714 15.823
-Ham Bez	727 2.826	4.658 14.289
-Sair Pamuklu Dokuma	1.149 7.852	5.126 27.039
-Halı,Kilim	1.492 62.444	1.428 116.653
-Mefruşat Eşyası	1.994 14.671	3.851 28.482
-Örme eşyası	1.277 17.639	967 13.562
-Hazır Giyim	5.989 111.957	7.136 148.294
-Diğerleri	- 21.048	- 23.194
g.Cam-Seramik Sanayii Ürünleri	57.056	58.877
h.Demir-Çelik Sanayii Ürünleri	43.075	187.414
i.Demirdışı Metaller San.Ürün.	17.871	21.692
j.Madeni Eşya Sanayii Ürünleri	10.094	16.407
k.Makine Sanayii Ürünleri	29.433	70.533
l.Elektrikli Alet ve Makinalar	9.544	33.932
m.Taşıt Araçları Sanayii Ürün.	61.115	65.441
n.Diğer Sanayi Dallar	16.389	37.750
GENEL TOPLAM	2.272.945	2.952.413

İhracatın Bölgelere Göre Dağılımı

İçinde bulunduğumuz 1982 yılının Ocak-Temmuz aylarını kapsayan yedi aylık dönemde, en fazla ihracat 1.256.8 milyon dolarla OECD ülkelerine yapılmış, bunu 1.470.5 milyon dolarla serbest döviz anlaşmalı ülkeler izlemiştir. AET ülkelerine 860 milyon dolarlık, Amerika, Japonya, Avusturya, İsviçre ve diğer OECD ülkelere ise 396 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir.

Ortadoğu ve Arap ülkeleri ile karşılıklı ilişkilerin geliştirilmesi ve bu ülkelere yapılan ihracatın artırılması konusunda sürdürülen çabalar olumlu sonuç vermektedir.

Özel sektör ve kamu sektörü yetkililerince karşılıklı ticari heyet ilişkileri yoğunlaştırılan ülkelere olan ihracatın önceki yıllara göre belirgin bir artış gösterdiği izlenmektedir. Ortadoğu ülkeleri içinde en fazla ihracat yapılan ülke olan Irak'a yılın ilk yedi ayında 430.2 milyon dolarlık satış yapılmıştır.

İran'a ise 1982 yılının yedi aylık döneminde 335.1 milyon dolarlık ihracat yapılmıştır.

Yedi ayda, Libya'ya 154.1 milyon dolarlık, Suudi Arabistan'a 144.2 milyon dolarlık, Suriye'ye 36.1 milyon dolarlık ve Mısır'a 76.1 milyon dolarlık ihracat yapıldığı belirlenmiştir. Ürdün'e aynı dönemde 38.7 milyon dolarlık, Kuveyt'e de 43.4 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirilirken, Lübnan'a yapılan ihracat 56.3 milyon doları bulmuştur. Dubai, Bahreyn ve Katar'a ise bu dönemde önemli miktarda ihracat yapılamamıştır.

İHRACATIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI
(Ocak-Temmuz)

	(000 ₺)	(%)	(000 ₺)	(%)
I.OECD ÜLKELERİ	1.128.870	49,7	1.256.830	42,6
A.AET Ülkeleri	752.571		859.841	
-Batı Almanya	316.746		337.054	
-Belçika-Lüksemburg	46.995		45.448	
-Fransa	97.419		97.805	
-Hollanda	49.105		51.398	
-İtalya	132.922		151.180	
-Danimarka	3.639		5.773	
-İngiltere	86.129		102.797	
-İrlanda	2.929		2.407	
-Yunanistan	16.687		35.979	
B.Diğer OECD Ülkeleri	376.299		396.989	
-AET	111.319		114.399	
-Japonya	18.191		16.495	
-Avusturya	41.450		36.053	
-İsviçre	154.511		176.075	
-Diğerleri	50.828		53.967	
II.İKİLİ ANLAŞMALI ÜLKELER	108.233	4,8	76.774	2,6
-SSCB	104.120		76.559	
-Arnavutluk	4.113		215	
III.SERBEST DÖVİZLİ ANLAŞ- MALI ÜLKELER	928.460	40,8	1.470.463	49,8
A.Doğu Avrupa	84.430	3,7	115.961	3,9
B.Serbest Döv.Ortadoğu	844.030	37,1	1.354.502	45,9
-Irak	287.809		430.193	
-İran	119.566		335.087	
-Libya	197.092		154.101	
-Mısır	21.466		76.131	
-Sudan	3.839		2.120	
-Suriye	53.576		36.079	
-Suudi Arabistan	65.102		144.178	
-Ürdün	44.516		38.731	
-Cezayir	8.170		71.230	
-Pakistan	3.693		19.853	
-Tunus	4.660		13.343	
-Diğerleri	34.541		33.456	
IV.DİĞER ÜLKELER	107.382	4,7	148.346	5,0
A.Ortadoğu Ülkeleri	61.624	2,7	115.686	3,9
-Abudabi	1.459		5.114	
Bahreyn			829	
Katar	1.378		1.342	
Umman			1.780	
Dubai	3.875		6.944	
Kuveyt	23.282		43.419	
Bübnan	31.630		56.258	
B.Diğerleri	45.750	2,0	32.660	1,1
-Nijerya	1.256		9.492	
-Diğerleri	44.502		23.168	
TOPLAM	2.272.945	100,0	2.952.413	100,0

2. İthalat

1982 yılının ilk yarısında ithalat oldukça istikrarlı bir trend çizerek aylık ortalama 700 milyon dolarlık bir değer etrafında dalgalanmaktadır. Yılın ilk beş ayında, geçen yılın eş aylarına göre Nisan ayı hariç önemli artışlar göstermeyen ithalat değeri Haziran ayında bir önceki yılın Haziran ayı ithalatını ancak yüzde 9.8 oranında geçerken bu senenin Temmuz ayı ithalatı geçen yılın yüzde 12.7 oranında gerisinde kalmıştır. Ocak-Temmuz ithalatı geçen yılki ithalattan yüzde 5 oranında az olmuştur.

İTHALAT (Aylık)

(Milyon Dolar)

	1978	1979	%	1980	%	1981	%	1982	%
Ocak	184.2	279.0	51.5	443.3	50.7	781.9	86.0	608.0	-22.2
Şubat	495.3	389.6	-21.3	595.3	52.8	843.7	41.7	667.5	-20.9
Mart	283.2	525.8	85.7	370.1	-29.6	677.7	83.1	684.8	1.1
Nisan	439.5	386.7	-12.0	366.5	-5.2	625.5	78.0	759.6	16.4
Mayıs	439.6	335.9	-23.9	692.5	106.2	759.9	9.7	768.7	1.2
Haziran	396.7	486.9	22.7	556.9	14.4	669.1	20.1	734.7	9.8
Temmuz	293.4	272.0	-7.3	619.9	217.9	777.1	25.3	678.2	-12.7
Ağustos	244.7	334.1	36.5	584.1	74.8	663.0	13.5		
Eylül	376.4	621.9	65.2	1.137.2	82.9	689.0	-39.4		
Ekim	417.6	436.9	4.6	903.7	106.8	657.2	-27.3		
Kasım	418.1	358.4	-14.3	516.8	44.2	800.1	54.8		
Aralık	610.4	642.4	5.2	904.3	40.8	962.2	6.4		

BİRİKİMLİ

(Milyon Dolar)

	1978	1979	%	1980	%	1981	%	1982	%
Ocak	184.2	279.0	51.5	420.3	50.7	781.9	86.0	608.0	-22.2
Şubat	679.5	668.9	-1.6	1.015.6	51.8	1.625.7	60.1	1.275.5	-21.5
Mart	962.7	1.194.4	24.1	1.385.7	16.0	2.303.2	66.2	1.960.3	-14.9
Nisan	1.402.2	1.581.1	12.8	1.752.2	10.8	2.955.7	68.7	2.719.9	-8.0
Mayıs	1.841.8	1.917.0	4.1	2.444.7	27.5	3.716.6	51.6	3.488.6	-6.1
Haziran	2.238.5	2.403.9	7.4	3.001.6	24.9	4.384.7	46.1	4.223.3	-3.7
Temmuz	2.531.9	2.675.9	5.7	3.621.4	35.3	5.161.8	42.5	4.901.5	-5.0
Ağustos	2.776.6	3.010.0	8.4	4.205.5	39.7	5.824.8	38.5		
Eylül	3.153.0	3.631.9	15.2	5.342.6	47.1	6.513.9	21.9		
Ekim	3.570.6	4.068.8	14.0	6.246.3	53.5	7.171.1	14.8		
Kasım	3.988.7	4.427.2	11.0	6.763.1	52.8	7.971.2	17.9		
Aralık	4.599.1	5.069.4	10.2	7.667.3	51.3	8.933.4	16.5		

Mal Gruplarına Göre İthalat

Yılın ilk yedi aylık döneminde, 1 milyar 909.3 milyon dolarlık ham petrol ve petrol ürünü ithalatı yapılmıştır. Bu rakam, geçen yılın aynı döneminde alınan 1.8 milyar dolarlık petrol ve petrol ürünlerine göre yüzde 5.8 oranında daha fazladır.

Edinilen bilgilere göre, petrol ve petrol ürünleri için ödenen döviz miktarı, 7 ayda gerçekleştirilen 49 milyar dolarlık toplam ithalatın yüzde 41.7'sine eşit olmuştur. Geçen yılın eş döneminde ise petrol ve türevleri için ödenen dövizler, toplam ithalat tutarının yüzde 42'sine eşit olmuştur.

Bu yıl ham petrol ithalatında yüzde 5.8'lik bir artış görülmesine karşılık, petrol ürünleri alımlarında önemli bir azalma olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, geçen yıl Ocak-Temmuz döneminde 6.3 milyon ton olan ham petrol miktarı bu yıl 7.4 milyon tona çıkarken, ham petrol karşılığı ödenen döviz tutarı da 1.804 milyon dolardan 1.9 milyar dolara yükselmiş bulunmaktadır. Petrol ürünleri ithalatına ödenen döviz miktarı ise 398.1 milyon dolardan 134.9 milyon dolara gerilemiştir.

İthalatın yedi aylık dağılımına ilişkin veriler gübre alımlarının hem miktar hem de ödenen döviz olarak azaldığını göstermektedir. Geçen yıl 937.9 bin ton gübre için 214 milyon dolar ödenirken bu yıl 293.9 bin ton gübre için 36 milyon dolarlık ödeme yapıldığı görülmektedir.

Sanayi ürünleri ithalatında da geçen yılın eş dönemine göre yüzde 4.2'lik bir azalma sağlanmış ve 4.5 milyar dolarlık sanayi ürünü ithal edilmiştir.

ocak-temmuz ⁸² 5,555,501 ⁸¹ 5,824,818
ocak Eylül 6,200,685 OCAK-TEMMUZ İTHALATI 6,513,854.

	1981		1982	
	(Ton)	(000 \$)	(Ton)	(000 \$)
I. TARIM VE HAYVANCILIK KES.	-	47.141	-	139.629
- Buğday	-	-	525.282	91.624
- Pirinc	20.113	8.179	10.475	4.887
- Merinos	5.340	22.372	4.446	21.912
- Deriler	1.779	3.057	2.320	3.913
- Kahve	-	-	2.200	3.382
- Kakao	1.307	3.218	1.351	3.272
- Diğerleri	-	10.315	-	10.689
II. MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI K.	-	1.921.917	-	2.010.689
- Ham Petrol	6.309.843	1.804.186	7.436.488	1.909.292
- Diğerleri	-	117.731	-	101.333
III. SANAYİ KESİMİ	-	3.149.815	-	2.725.803
1) Tarıma dayalı İşlenmiş Ürünler	-	115.449	-	103.566
2) Petrol Ürünleri	-	398.066	-	134.897
- Fuel Oil	814.529	172.691	200.987	32.993
- Petrol Gazları	214.947	77.324	241.939	68.318
- Motorin	430.227	132.137	52.247	16.594
- Diğerleri	-	15.914	-	16.992
3) Sanayi Ürünleri	-	2.596.300	-	2.487.340
a) Çimento Sanayii	-	182	-	167
b) Kimya Sanayii	-	767.745	-	507.089
- Gübreler	937.940	214.079	293.947	36.518
- Diğerleri	-	553.666	-	470.571
c) Lastik-Plastik San.	-	147.266	-	132.553
d) Deri-Köşele San.	-	282	-	131
e) Orman Ürünleri San.	-	1.091	-	3.812
f) Dokumacılık San.	-	45.886	-	54.475
g) Cam-Seramik San.	-	23.662	-	19.584
h) Demir-Çelik San.	-	350.311	-	337.025
i) Demirdışı Metaller San.	-	77.448	-	61.937
j) Madeni Eşya San.	-	9.404	-	22.856
k) Makina İmalat San.	-	745.521	-	714.626
l) Elektrikli Cihazlar San.	-	185.042	-	190.745
m) Taşıt Araçları San.	-	149.818	-	335.498
n) Diğer Sanayi Dalları	-	92.048	-	106.842
IV. BEDELSİZ İTHALAT	-	42.906	-	25.443
TOPLAM	-	5.161.779	-	4.901.500

İthalatın Bölgelere Göre Dağılımı

İthalatın bölgelere göre dağılımını gözden geçirirsek 1982'nin Ocak-Haziran döneminde en fazla ithalatın 2 milyar 163 milyon dolar ile OECD ülkelerinden yapıldığını, serbest döviz anlaşmaları ülkelerin 1 milyar 887 milyon ile OECD ülkelerini takip ettiğini görmekteyiz. Bu arada OECD ülkelerinden yapılan ithalatın payı bir önceki senenin eş döneminde yüzde 50.0 iken, içinde bulunduğumuz sene yüzde 51.2'ye çıkmış, serbest döviz anlaşmalı ülkelerde ise yüzde 44.8'den yüzde 44.7'ye düşmüştür.

Ocak-Haziran 1982'de AET'den yapılan ithalat 1 milyar 249 milyon dolar ile toplam ithalatın yüzde 29.6'sını teşkil etmiştir.

İTHALATIN ÜLKELERE GÖRE DAĞILIMI (Ocak-Haziran)

	1981		1982	
	(000 \$)	%	(000 \$)	%
I.OECD ÜLKELERİ	2.192.198	50.0	2.163.899	51.2
A)AET Ülkeleri	1.299.870	29.6	1.249.132	29.6
- Batı Almanya	505.231		481.765	
- Belçika-Lüksemburg	76.728		67.678	
- Fransa	240.293		145.353	
- Hollanda	91.360		76.853	
- İtalya	152.805		223.022	
- Danimarka	11.282		17.903	
- İngiltere	217.436		230.983	
- İrlanda	401		935	
- Yunanistan	4.334		4.635	
B)Diğer OECD Ülkeleri	892.328	20.4	914.767	21.6
- Birleşik Amerika	251.319		385.038	
- Japonya	120.713		135.798	
- Avusturya	47.202		60.078	
- İsviçre	299.328		164.588	
- Diğerleri	173.766		169.265	
II.İKİLİ ANLAŞMALI ÜLKELER				
- Sovyetler Birliği	64.335	1.5	57.851	1.4
- Arnavutluk	62.318		57.328	
- Arnavutluk	2.017		523	
III.SERBEST DÖVİZLİ ANLAŞMA	1.964.462	44.8	1.887.477	44.7
A)Doğu Avrupa Ülkeleri	406.013	9.3	157.457	3.7
B)Serbest Döv.Orta-Doğu ve Kuzey Afrika Ülkeleri	1.558.449	355.5	1.730.020	41.0
- Irak	524.673		809.270	
- İran	437.620		219.594	
- Libya	320.354		453.129	
- Mısır	956		65.896	
- Sudan	1		-	
- Suriye	620		12.935	
- Suudi Arabistan	196.522		110.454	
- Ürdün	7.597		4.189	
- Cezayir	4		2.835	
- Pakistan	15.236		5.966	
- Tunus	17.798		8.057	
- Diğerleri	37.068		37.695	
IV.DİĞER ÜLKELER	163.685	3.7	114.035	2.7
A)Orta-Doğu Ülkeleri	62.328	1.3	33.496	
- Abudabi	-		23	
- Bahreyn	2.778		3	
- Katar	-		-	
- Umman	-		-	
- Dubai	-		-	
- Kuveyt	57.891		31.353	
- Lübnan	1.659		2.117	
B)Diğerleri	101.357	2.3	80.539	1.9
- Nijerya	-		-	
- Diğerleri	101.357		80.539	
TOPLAM	4.384.680	100.0	4.223.262	100.0

İthalatın Kaynaklara Göre Dağılımı

Türkiye'nin ithalatının finansmanında, özel yabancı sermaye kullanımlarının düştüğü, buna karşın proje kredisi kullanımlarının önemli ölçüde arttığı belirlenmiştir.

Haziran ayı sonu itibariyle 4.223 milyon dolara ulaşan ithalatın yüzde 86.7 tutarındaki 3.660 milyon doları liberasyon listelerinden yapılan ithalattan oluşmuştur. Liberasyon ithalatında geçen yılın 3.397 milyon dolarlık değerine göre yüzde 7.7 artış meydana gelmiştir.

Tahsisli ithal malları listesinden yapılan ithalat da yüzde 75.7 oranında gerileyerek 542.7 milyon dolardan 132 milyon dolara inmiştir.

Geçen yıla göre yüzde 8.2 oranında azalan özel yabancı sermaye kullanımlarının da, ithalatın finansmanında 23.5 milyon dolarla sadece binde 6'lık bir yer aldığı hesaplanmıştır. 1981'in ilk yarısına göre yüzde 9.7 oranında artan proje kredisi kullanımları da 299.6 milyon dolardan 328.7 milyon dolara yükselirken bu ithalat kaynağının toplam ithalattaki yeri yüzde 7.8 olarak belirlenmiştir.

Anlaşmalı ülkelerden yapılan ithalatta da azalma gözlenmektedir. Bu yoldan gerçekleştirilen ithalat geçen yıla göre yüzde 20 oranından daha az olmuş ve 60.5 milyon dolardan 48.5 milyon dolara gerilemiştir.

Öte yandan, bedelsiz ithalatın da geçen yıla göre önemli ölçüde azaldığı dikkati çekmektedir. Ocak-Haziran döneminde bu yolla 22.6 milyon dolarlık ithalat yapılmıştır. Bu rakam, geçen yılın eş döneminde 38.4 milyon dolarlık bedelsiz ithalattan yüzde 41.3 oranında daha az olmuştur.

Nato-Enfrastrüktür ithalatı ise geçen yılki 8.2 milyon dolarlık değerinden 5.3 milyon dolara inmiştir.

KAYNAKLARA GÖRE İTHALAT (Haziran)

	1980 (000 \$)	1981 (000 \$)	1982 (000 \$)
1. Liberasyon	427.382	499.699	653.053
2. Tahsisli İthal Malları	63.532	75.487	9.448
3. Anlaşmalılar	20.177	14.264	2.156
Program İthalatı	511.091	589.450	664.657
4. Nato-Enfrastrüktür	5.527	725	161
5. Özel Yabancı Sermaye	1.095	6.462	4.591
6. Proje Kredileri	31.619	59.213	60.384
7. Bedelsiz İthalat	5.606	4.453	4.513
a) Bedelsiz	(5.082)	(4.121)	(3.353)
b) Bağış	(522)	(332)	(1.160)
8) Diğerleri	1.939	8.810	-
Toplam	556.877	669.113	734.666

KAYNAKLARA GÖRE

- 170 -

İTHALAT

İŞÇİ DÖVİZİ GİRİŞLERİ
(Ocak-Haziran)Petroli ithalatı
toplama oranı
yeni qvce.

	1980 (000 \$)	1981 (000 \$)	1982 (000 \$)
1. Liberasyon	2.268.307	3.397.086	3.660.290
2. Tahsisli İthal Malları	372.736	542.744	132.034
3. Anlaşmalılar Program İthalatı	62.410	60.537	48.512
4. Nato-Enfrastrüktür	2.703.453	4.000.367	3.840.836
5. Özel Yabancı Sermaye	6.948	8.196	5.313
6. Proje Kredisi	22.009	25.614	23.519
7. Bedelsiz İthalat	231.577	299.647	328.733
a) Bedelsiz	41.412	38.450	22.570
b) Bağış	(35.570)	(34.863)	(19.910)
8. Diğerleri	(5.842)	(3.587)	(2.668)
9. Diğerleri	9.198	12.406	2.283
Toplam	3.014.597	4.384.680	4.223.262

3. İşçi Dövizleri

Altı ayda gelen işçi dövizleri toplamı 905 milyon 276 bin dolara ulaşmıştır. İşçi dövizleri girişlerinde geçen yılın aynı döneminde gelen 950.7 milyon dolarlık dövizlere göre yüzde 4.7 oranında azalma görülmektedir.

1981 yılında ise altı aylık işçi dövizleri girişinde bir önceki yıla oranla yüzde 28.2'lik bir artış söz konusu idi, ancak 1980 yılında da eşdönemde yüzde 31.9'luk bir azalma görülmüştür.

İŞÇİ DÖVİZİ GİRİŞLERİ

	(000 \$)						
Aylar	1979	1980	%	1981	%	1982	%
Ocak	83.090	83.286	0.3	134.847	72.3	149.200	10.6
Şubat	75.387	173.303	129.9	143.474	-22.2	130.833	-8.8
Mart	55.698	111.748	100.6	139.662	25.0	147.000	5.3
Nisan	128.599	114.791	-10.7	159.145	38.6	152.428	-5.9
Mayıs	639.278	103.169	-83.9	160.847	55.9	160.200	-4.2
Haziran	106.200	155.000	46.0	212.400	37.0	165.615	-22.0
Ocak/ Haziran	1.088.152	741.297	-31.9	950.652	28.2	905.276	-4.7

Temmuz
Ağustos
Eylül318.182
377.788
266.420
962.390242.385
300.923
196.472
740.780

4. Yurt Dışı Müteahhitlik Hizmetleri

Yurt dışında taahhüt işleri alan Türk firmalarının sayısı Haziran ayı itibarıyla 154'e, taahhütler toplamı ise 12 milyar dolara ulaşmıştır.

1981 sonu itibarıyla yurt dışında taahhüt işi alan Türk firması sayısı 102, toplam taahhütleri toplamı ise 9 milyar lira idi.

Yurt dışında taahhüt işi alan Türk firmaları ile taahhütlerin ülkeler itibarıyla dağılımı şöyledir:

	1979	1980	1981	1982 Haziran
Firma Sayısı (Adet)	30	63	102	154
Libya	1.432	2.346	7.100	8.033
Suudi Arabistan	307	684	1.130	2.074
Irak	308	430	728	844
Ördün	-	11	43	43
Abu Dhabi	47	35	39	39
Kuveyt	5	11	12	12
Senegal	-	-	-	20
Toplam	2.099	3.517	9.052	11.965

5. Ödemeler Dengesi

Dış Ticaret Açığı

Dış ticarete Ocak-Temmuz döneminde 1 milyar 949 milyon dolarlık açık verilmiştir.

1982 yılı yedi aylık dış ticaret açığı, 1981 yılının aynı dönemindeki 2.8 milyar dolar dolayındaki açığa göre yüzde 32.5 oranından daha küçük olarak gerçekleşmiş bulunmaktadır.

1982 yılının Ocak-Temmuz döneminde 4.901.5 milyon dolarlık ithalat, 2.952.4 milyon dolarlık da ihracat yapılmıştır. Dış ticarete ilişkin bu veriler, yılın yedi ayında, ihracat için programlanan 5.6 milyar dolarlık hedefin yüzde 49'unun gerinin, ithalat için programlanan 10 milyar dolarlık hedefin de yüzde 49'unun gerçekleştirilmiş olduğunu göstermiştir. İhracatta geçen yılın eş dönemindeki 2.3 milyar dolarlık düzeye göre yüzde 30 oranında genişleme sağlanırken, ithalatta ise geçen yılki 5.16 milyar dolarlık düzeye göre yüzde 5'lik bir azalma sağlanmıştır.

Yedi ayda, Türkiye'nin ihracattan sağladığı dövizler, aynı dönemdeki ithalatın ancak 60'ını karşılayabilmektedir.

Dis Ticaret Bilgi 82
Ocak Agustos 1,022

657.

- 172 -

DIŞ TİCARET

(Bin \$)

	İhracat			İthalat		
	1980	1981	1982	1980	1981	1982
Ocak	236.268	410.642	446.114	420.299	781.934	607.965
Şubat	244.158	306.580	410.151	595.309	843.742	667.539
Mart	233.578	304.184	447.272	370.069	677.547	684.847
Nisan	219.032	316.075	402.125	366.509	652.460	759.560
Mayıs	196.513	294.349	414.468	692.488	759.884	768.665
Haziran	169.287	335.349	419.606	556.900	669.113	734.666
Temmuz	167.144	315.764	412.678	629.953	777.099	678.256
Ocak-Temmuz	1.465.980	2.272.944	2.952.413	3.644.550	5.161.779	4.901.499
Yıllık	2.910.122	4.702.935	5.600.000	7.667.324	8.933.374	10.000.000

* Program

DIŞ TİCARET AÇIĞI (1000 \$)

	1979	1980	1981	1982
Ocak	- 62.775	-197.077	371.292	-161.851
Şubat	-203.055	-548.228	-908.454	
Mart	-532.676	-684.719	-1.281.818	
Nisan	-731.954	-832.196	-1.618.203	
Mayıs	-905.387	-1.328.171	-2.083.737	
Haziran		-1.715.761	-2.427.501	
Temmuz		-2.178.571	-2.888.836	

İHRACATIN İTHALATI KARŞILAMA ORANI (%)

(Milyon \$)

	İhracat	İthalat	Dis Ticaret Açığı	İhracat/ İthalat Oranı
1970	588	948	360	62.1
1971	677	1171	494	57.8
1972	885	1563	678	56.6
1973	1317	2086	769	63.1
1974	1532	3778	2246	40.6
1975	1401	4739	3338	29.6
1976	1960	5129	3219	38.2
1977	1753	4796	4043	30.2
1978	2288	4599	2311	48.8
1979	2261	5070	2809	44.6
1980	2910	7667	4757	38.0
1981	4703	8933	4230	52.6
1982(P)	5600	10000	4400	56.0

(P): Program

Ocak-Temmuz (Milyon \$)

	İhracat	İthalat	Dış Ticaret Açığı	İhracat/İthalat Oranı
1981	2.273	5.162	2.889	44.0
1982	2.952	4.901	1.949	60.2

ÖDEMELER DENGESİ

(Milyon \$)

	Program	Ocak 1982	- Mayıs 1981	1981*	Yıllık 1980	1979
İhracat	5.850	2.120	1.632	4.703	2.910	2.261
İthalat	-10.000	-3.489	-3.715	-8.933	-7.909	-5.069
Dış Ticaret Dengesi	- 4.150	-1.368	-2.084	-4.230	-4.999	-2.808
Dış Borç Faizleri	- 1.200	- 496	- 303	-1.193	- 668	- 546
Turizm ve Dış Seyahat	350	78	79	277	212	179
İşçi Dövizleri	2.850	740	739	2.490	2.071	1.694
Kâr Transferleri	- , 60	- 14	- 21	- 56	- 51	- 42
Diğer Görünmeyenler	810	301	213	620	225	350
Görünmeyen İşlemler	2.750	608	706	2.138	1.789	1.635
Sermaye Hareketleri	- 1.400	- 760	-1.377	-2.092	-3.210	-1.173
Dış Borç Ödemeleri	- 750	- 124	- 168	- 585	- 576	- 485
Özel Yabancı Sermaye	150	33	27	60	53	97
Proje Kredileri	750	308	240	642	547	356
Bedelsiz İthalat	85	18	34	69	95	123
Program Kredileri	925	521	314	840	1.811	749
Diğer Sermaye Hareketleri				- 147	- 58	- 577
Sermaye Hareketleri						
Dengesi	1.160	574	288	879	1.872	263
Genel Denge	- 240	383	2	-1.213	-1.338	- 910
Reserve Hareketleri	-	- 490	33	- 58	- 333	84
IMF'den Kullanma	320	166	65	335	461	3
Kısa ve Orta Vadeli						
Sermaye Hareketleri	- 80			- 213	- 155	275
Net Hata ve Noksan		597	1.087	1.149	1.365	548

* Geçici

Ödemeler dengesine ilişkin Ocak-Haziran dönemine ilişkin veriler özetle aşağıdaki tabloda, 1981 yılı ile karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

ÖDEMELER DENGESİ

(Milyon Dolar)

	Ocak-Haziran 1982	1981
CARI İŞLEMLER		
- Dış Ticaret Dengesi	-1.684	-2.428
- Faiz Ödemeleri	-671	-381
- İşçi Gelirleri	906	952
- Diğer Görünmeyenler	443	418
- Cari İşlemler Dengesi	-1.006	-1.480
SERMAYE HAREKETLERİ		
- Borç Ödemeleri	-205	-212
- Proje Kredileri	328	300
- Diğerleri	450	206
- Denge	573	294
GENEL DENGİ	-433	-1.145

Türk Lirasının Dış Değerinin Değişimi

Aşağıdaki tablodan görüleceği üzere Ocak 1980 ile Ocak 1982 arasında TL.sının dolar karşısındaki değer kaybı DM karşısındaki değer kaybından yüzde 20 oranında daha fazla olmuştur.

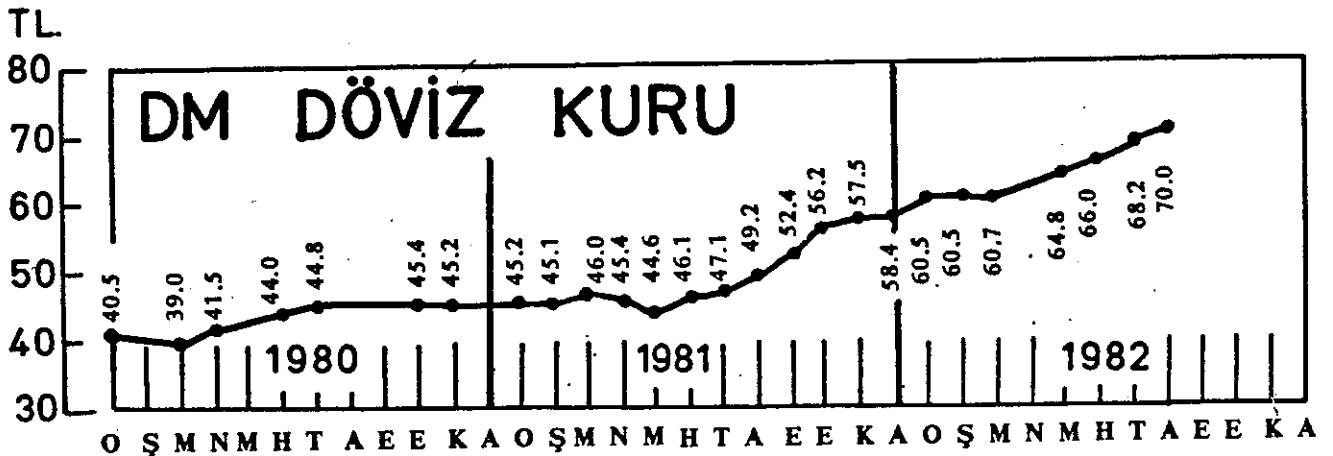
TL.sının DOLAR KARŞISINDAKİ DEĞER KAYBI

		<u>% Değişim</u>
1980 Ocak	70.0	
1981 Ocak	91.9	31.3
1982 Ocak	136.9	49.0
1982 Ağustos	170.9	144.1 (Ocak 80/Ağustos 82)

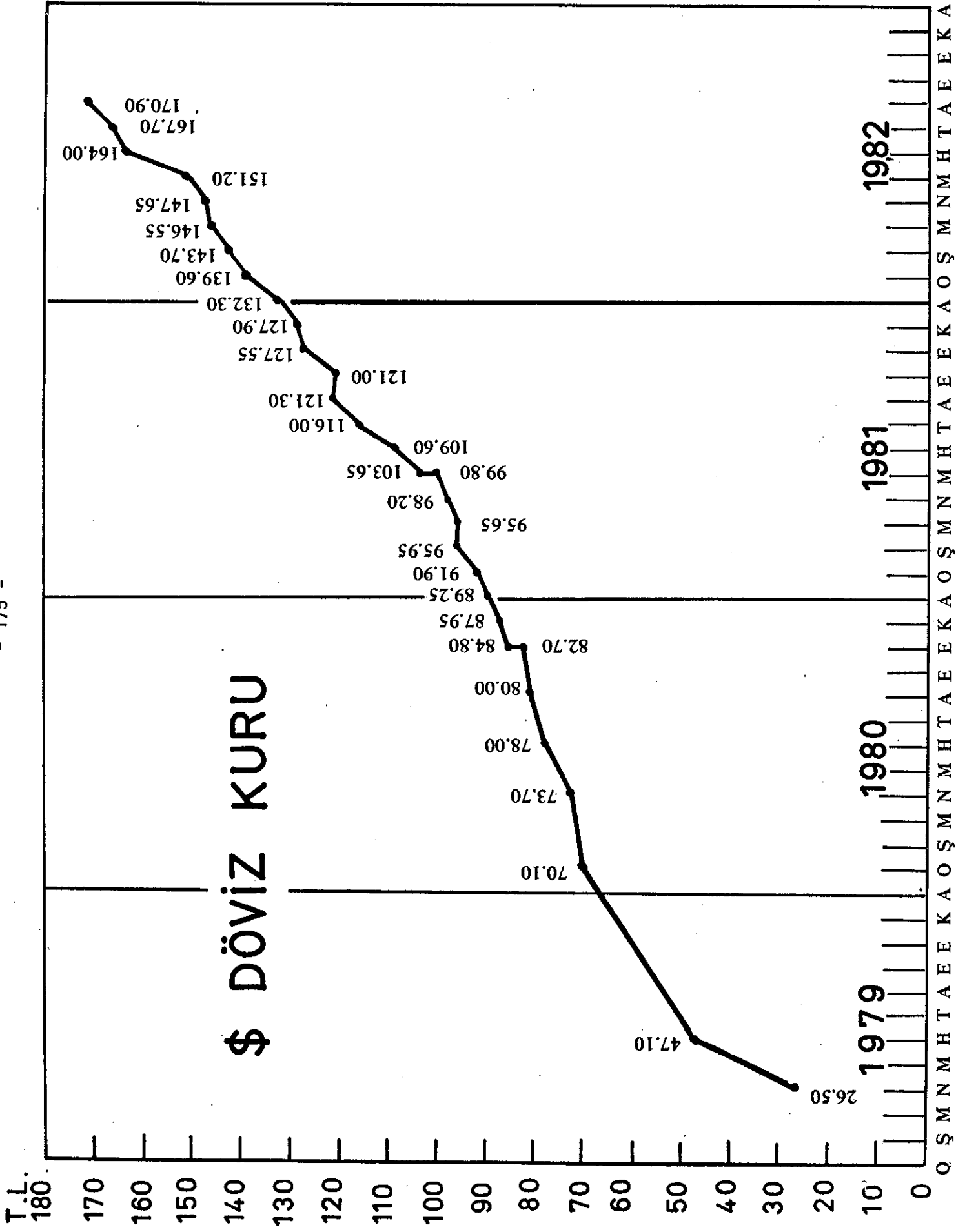
TL.sının DM KARŞISINDAKİ DEĞER KAYBI

		<u>% Değişim</u>
1980 Ocak	40.5	
1981 Ocak	45.2	11.6
1982 Ocak	60.5	33.9
1982 Ağustos	70.0	72.8(Ocak 80/Ağustos 82)

Ancak Ocak 1980 ile Ağustos 1982 arasındaki dönem gözönüne alınacak olursa doların değer kaybı yüzde 144.1 olurken Alman Markında bu oran yüzde 72.8 olmuştur.

\$ DÖVİZ KURU

6. Yabancı Sermaye

Bu yılın Ocak-Ağustos aylarını kapsayan sekiz aylık dönemde 141 milyon dolarlık yabancı sermaye izni verilmiştir. Bunun 79 milyon dolarlık bölümü Garantisiz Ticari Borçlardan karşılanacaktır.

Bu yıl verilen 72 yabancı sermaye izninin 81 milyon dolar tutarındaki 36 adedi yeni, tevsii, yenileme ve modernizasyon yatırımı, 18 milyon dolar tutarındaki 11 adedi portföy yatırımı ve 41 milyon dolar tutarındaki 25 adedi sermaye artışıdır.

Sekiz ayda değer olarak en fazla yabancı sermaye izni 33 milyon dolarla İsveç'e verilmiş, bu ülkeyi 25 milyon dolarla Batı Almanya ve 18 milyon dolarla Amerika takip etmiştir.

Bu yılın ilk sekiz aylık döneminde verilen yabancı sermaye izinlerinin sektörel ve ülkelere göre dağılımları aşağıda gösterilmiştir.

8 AYDA VERİLEN YABANCI SERMAYE İZİNLERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

	Firma Adedi	İzin Veri- len Yabancı Sermaye	GİB'den Karşıla- nan Miktar	(Milyon \$) Yatırım Nəvi			
				Tevsi	Yeni	Sermaye Artışı	Portföy
İMALAT SANAYİİ	57	84.27	53.91	0.89	27.19	39.73	16.46
- Makina İmalat San.	5	6.86	6.45	0.00	0.41	1.53	4.92
- Dokuma Giyim	6	8.44	8.12	0.89	3.80	0.00	3.75
- Elektrik-Elektronik	5	13.13	2.35	0.00	10.78	1.07	1.28
- Demir-Çelik	3	3.01	0.61	0.00	3.01	0.00	0.00
- Kimya	11	11.97	10.68	0.00	0.00	11.97	0.00
- Pişmiş Kıl.Çim.Ger.	3	1.08	0.00	0.00	0.48	0.60	0.00
- Cam	3	3.35	1.14	0.00	0.00	1.14	2.21
- T.Araç.İmalat. San.	4	16.07	14.52	0.00	8.30	7.77	0.00
- T.Araç. Yan San.	4	8.81	2.02	0.00	0.00	7.41	1.40
- Lastik	2	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
- Diğer	1	0.41	0.41	0.00	0.41	0.00	0.00
- Gübre	1	1.13	0.00	0.00	0.00	1.13	0.00
- Madeni Eşya San.	3	3.43	1.03	0.00	0.00	0.60	2.83
- Gıda-İçki	3	3.62	3.62	0.00	0.00	3.62	0.00
- Plastik	3	2.96	2.96	0.00	0.00	2.89	0.07
TARIM	11	1.06	1.06	0.00	1.06	0.00	0.00
MADEN	2	1.97	1.97	0.00	0.77	1.20	0.00
HİZMETLER SEKTÖRÜ	12	54.05	22.39	18.89	32.95	0.60	1.61
- Turizm	5	19.90	18.93	18.89	1.01	0.00	0.00
- Kara Taşımacılığı	1	3.25	0.00	0.00	3.25	0.00	0.00
- Bankacılık	2	6.60	0.50	0.00	6.00	0.60	0.00
- Diğer	2	2.96	2.96	0.00	1.35	0.00	1.61
- Ticaret	1	1.34	0.00	0.00	1.34	0.00	0.00
- Deniz Taşımacılığı	1	20.00	0.00	0.00	20.00	0.00	0.00
GENEL TOPLAM	72	141.35	79.33	19.78	61.97	41.53	18.07

8 AYDA VERİLEN YABANCI SERMAYE İZİNLERİNİN
ÖLKELERE DAĞILIMI

Firma Adedi	İzin Veri- len Yaban- cı Sermaye	GTB'den Karşılanan Miktar	Yatırım Nevi				
			Tevsi	Yeni	Sermaye Artışı	Portföy	
A.B.D.	8	18.34	7.56	0.00	11.55	2.31	4.48
Avusturya	1	0.60	0.60	0.00	0.00	0.60	0.00
B.Almanya	20	25.02	16.56	0.00	12.42	8.84	3.76
Belçika	1	2.40	0.00	0.00	2.40	0.00	0.00
Fransa	2	9.87	9.87	5.83	0.00	4.04	0.00
Hollanda	2	3.62	3.62	0.00	0.00	3.62	0.00
IFC	2	1.74	1.64	0.00	0.00	1.74	0.00
IKB	5	3.22	0.00	0.00	0.41	0.60	2.21
İngiltere	2	0.16	0.00	0.00	0.16	0.00	0.00
İran	1	0.22	0.00	0.00	0.22	0.00	0.00
İsviçre	17	33.03	30.47	13.95	4.22	13.39	1.47
İtalya	2	5.26	5.26	0.00	0.00	5.26	0.00
Kanada	2	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Karma	2	3.74	0.00	0.00	1.34	0.00	0.40
Kuveyt	1	1.13	0.00	0.00	0.00	1.13	0.00
Libya	1	20.00	0.00	0.00	20.00	0.00	0.00
Lübnan	1	3.75	3.75	0.00	0.00	0.00	3.75
Pakistan	1	6.00	0.00	0.00	6.00	0.00	0.00
Ürdün	1	3.25	0.00	0.00	3.25	0.00	0.00
Genel Toplam	72	141.35	79.33	19.78	61.97	41.53	18.07

1982 YILI EKONOMİK ÖNLEMLERİ

- 5 Ocak - Gelir Vergisi Kanununda yapılan değişiklikle, vergi tarifesinin ilk dilimi 1982 için %40'dan %39'a düşürüldü. Bir milyon liraya kadar olan gelirlere uygulanacak vergi oranı 1983 için %35, 1984 için %30 olarak belirlendi.
- Kurumlar Vergisi oranı %50'den %40'a düşürüldü. Ticarî kazanç sahipleri için gelir vergisi peşin ödeme miktarı 50.000TL.'dan 30.000 TL'ya indirilen kanun tasarıları MGK'ınca kabul edildi.
- 7 Ocak - 1982 ihracat rejimi açıklandı.
- 10 Ocak - Belediyelerce alınacak çeşitli vergi ve harç miktarları belirlendi.
- 14 Ocak - Bakanlar Kurulu ödeme güclüğü içinde bulunan banker işlemlerini düzenleyen kanun hükmündeki kararnameyi yayınladı.
- 19 Ocak - Toplu konut kanunu uygulama yönetmeliği yayınlandı. Kanundan yararlanacaklara, konut bedelinin %30 ilâ %40'ından az olmak üzere kredi verilecek.
- 20 Ocak - Tarım, Mesleki ve Teşvik belgeli tarım kredileriyle ilgili olarak Merkez Bankasınca reeskont ve avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranları yeniden belirlendi. Faiz oranları 1 Ocak 1982 itibarıyla indirildi.
- 26 Ocak - Gider Vergisi kanununda bazı değişiklikler yapıldı.
- 1 Şubat - Petrol ürünlerine zam yapıldı. Akaryakıt perakende satış fiyatları litre başına 4 TL. ile 1.60TL. arttırıldı. Tüpgaz fiyatlarına da %4 oranında zam yapıldı.
- Sermaye Piyasası kanunu yürürlüğe girdi.
- Kredi faiz oranlarını düşürmeleri istenen bankalara Merkez Bankasınca yeni kolaylıklar sağlayan Bakanlar Kurulu kararı yayınlandı.
- 9 Şubat - İhracatı Teşvik Tebliği yayınlanarak yürürlüğe girdi.
- 10 Şubat - Devlet Yatırım Bankasınca çıkarılan tahvillerin bazılarının faiz oranı %20'den %30'a yükseltildi.

17 Şubat	- Ege ekici tütün piyasası 240 TL. başfiyatla açıldı.
- DİYB'nin sermayesi 6 milyar TL'dan 50 Milyar TL.'ya yükseltilmesi kararlaştırıldı.
19 Şubat	- Kurumlar Vergisi Kanununda yapılan değişiklikler, Kurumlar Vergisi Genel Tebliğiyle açıklandı.
24 Şubat	- 1982 Malî yılı Bütçe Kanunu resmî gazetede yayınlandı.
25 Şubat	- Gelir Vergisi Genel Tebliği yayınlandı.
26 Şubat	- Menkûl Kıymetleri halka arzolan anonim ortaklıkların sermaye piyasası kanununa göre tabî olacakları hükümler açıklandı.
1 Mart	- Genel Bütçeli kuruluşlarla, üniversitelerin 1982 Malî Yılına ait bütçe kanunları yayınlandı.
2 Mart	- Maliye Bakanlığı Tahsilat genel tebliği yayınlandı.
6 Mart	- İhracat Belgesi ve Ruhsatnamesi, yönetmeliği yürürlüğe girdi.
8 Mart	- Kâr ortaklığı belgelerinde vadeler en kısa 3 ay, en uzun 10 yıl olacak.
- 1982 Yatırım Projeleri tespit edildi. Yatırımların sektörlere göre dağılımı ve yatırım tutarları belirlendi.
- Kâğıt ve pik demire zam yapıldı. Gazete kâğıdının tonu 78 bin liradan 88 bin liraya yükseltildi. Pik demire %30 zam yapıldı.
9 Mart	- Türk Parası kıymetini koruma hakkındaki 25 sayılı karara ek Bakanlar Kurulu kararı yayınlandı.
10 Mart	- Taşkömürü ve Briket kömürün FOB/FOW satış fiyatları yeniden tespit edildi.
16 Mart	- Turizm Teşvik Kanunu yürürlüğe girdi.
18 Mart	- Şeker pancarı taban fiyatı kilo başına 5 TL. olarak belirlendi.
19 Mart	- Yatırımların teşviki ve yönlendirilmesi hakkındaki tebliğ yayınlandı.

20. Mart	- Sınavı mamul ihracına yönelik ihracatla diğer ihracat kredileri faiz farkı ödeme oranları düşürüldü.
21 Mart	- İhracatın finanse edilmesi amacıyla getirilecek kısa vadeli pre-finansman kredilerinin uygulama esasları açıklandı.
24 Mart	- Sermaye Piyasası Kurulu, ortaklıkların hisse senetlerinin halka satışı ile ilgili genel esasları belirlendi.
25 Mart	- Gübre çeşitlerine %1 ile %19 oranında zam yapıldı. Bazı gübre çeşitlerinin fiyatı ise %2.7 ile %8 düşürüldü.
29 Mart	- Türk Parasının kıymetini koruma hakkındaki 17 sayılı karara ilişkin olarak işlenmiş kıymetli maden ihracı ve kıymetli taş ithalatı, turistlerin ve yurt dışında çalışan işçilerin beraberlerinde götürecekleri döviz miktarı ve turistik seyahat izniyle ilgili takvim süresinin değiştirilmesi konularında yayınlanan tebliğler yürürlüğe girdi.
3 Nisan	- Belirsiz-ücret alan sigortalıların primlerine esas tutulacak, günlük kazancı 350 liradan 420 liraya çıkarıldı.
4 Nisan	- Vergilemede esas alınacak tarımsal kazanç ölçüleri belirlendi.
7 Nisan	- Altın ticareti yapanlara yeni bir teşvik daha tanındı. 24 ayardan düşük altının ticareti, Maliye Bakanlığından yetki belgesi alınmaksızın serbestçe yapılabilecek.
11 Nisan	- Sümerbank bazı ürünlerine %3-20 arasında zam yaparken, bazı ürünlerine de %36'ya kadar indirim yaptı.
18 Nisan	- İthal edilecek gemiler için teşvik belgesi verilirken uygulanacak öz kaynak oranları belirlendi.
- Türk tarım ürünlerinin AET'ye ihracatında tavizli rejim uygulanacak.
20 Nisan	- Klinker ve Çimento fiyatlarına %17.5 oranında zam yapıldı. Portland çimentosunun tonu, fabrika teslim satış fiyatı 5.200 TL.'dan 6.100 liraya çıktı.

22 Nisan	- İhracatta Vergi İadesi kararında değişiklikler yapıldı. 1983'den itibaren yılda 30 milyon doların üstünde ihracat gerçekleştirenlerin, tüm ihracatına %10 ek vergi iadesi yapılacaktır.- Linyit ve dumansız yakıt fiyatlarına %20 oranında zam yapıldı.
28 Nisan	- Yaş çay yaprak fiyatı ve alımlarda uygulanacak esaslar açıklandı. Yaş çayın kilosuna 55 TL. ödenecek.
30 Nisan	- Yatırım malları üretimi teşvik tebliği yayınlandı.
3 Mayıs	- Marmara Bölgesi ekici tütün piyasası 285 TL. başfiyatla açıldı.
5 Mayıs	- Merkez Bankası, Faiz farkı ödenen ihracata yönelik bir yıldan uzun vadeli kredilerin kapsamını genişletti.
6 Mayıs	- Merkez Bankasınca, reeskont ve avans işlemlerinde uygulanan faiz oranları yeniden belirlendi. Teşvik belgeli orta vadeli kredilerle, tarım ve ihracata dönük olanların faizi düşürülürken genel ve gider vergisi istisnasından yararlananların faizi arttırıldı.
12 Mayıs	- Sermaye Piyasası Kurulu, yasa ile öngörülen hisse senedi ile değiştirilebilir tahvil çıkartılması koşullarını belirledi.- Elektrik fiyatlarına zam yapıldı. TEK Belediyelere sattığı elektriğin kilovatına 13 krş. zam yaparken, Belediyeler tarifelerini 30 krş arttıracaklar.
16 Mayıs	- Ziraat Bankası, Traktör kredisini 1.2 milyon liraya, biçer-döver kredisini de 2.5 milyon liraya çıkardı.
21 Mayıs	- Ziraî mücadele ilaçlarının azami satış fiyatları yeniden belirlendi.- 1982 yılı yağlık soya fasulyesi tohumu tesbit edildi. Üreticilere kilo başına 52 lira ödenecek.
28 Mayıs	- DPT Teşvik ve Uygulama Dairesi Başkanlığının yatırımları ve ihracı teşvik tebliği yürürlüğe girdi.

- 30 Mayıs
- 1982 yılı ürünü tiftik destekleme alım fiyatı belirlendi. Birinci kalite tiftiğin kilosunun alım fiyatı 885 lira, ince tiftiğin 780 lira olarak belirlendi.
- 1 Haziran
- 1982 yılı hububat ürünü destekleme fiyatları açıklandı. Geçen yıl 16 TL. olan ekmeklik buğday 21 liraya, beyaz arpa ve çavdar 15.5 lina oldu.
 - TMO'since alınacak çizilmemiş haşhaş kapsülü baş alım fiyatı kışlık haşhaşta 48 lira, yazlıkta 36 lira olarak belirlendi.
- 2 Haziran
- Bankaların, Merkez Bankasına Mevduat Munzam karşılıkları yatırmaları yeni esaslara bağlandı. Mevduat Munzam karşılıklarının yatırılmaması halinde uygulanacak cezaî faiz oranları yükseltilirken, Merkez Bankasına ödenecek faiz oranları düşürüldü.
 - 1982 yılı kütlü pamuk alım fiyatı belirlendi. Ege tipi pamuklar için 78 lira, Çukurova tipi pamuklar için 75 lira olarak belirlendi.
- 5 Haziran
- Buğday, un küçük ve büyük baş canlı hayvan ihracında alınmakta olan destekleme ve fiyat istikrar primleri yeniden tespit edildi.
- 13 Haziran
- Anne alacaklarının ertelenmesinde uygulanacak faiz oranı %24'ten %32'ye çıkarıldı.
- 19 Haziran
- Kamu kurum ve kuruluşların kuruluş görev ve yetkilerinin düzenlenmesi ile ilgili yetki kanunu yürürlüğe girdi.
- 20 Haziran
- Petrol Ürünlerine %9.7 ile %10 arasında zam yapıldı.
 - Tecil ve ertelemeye tabi gümrük vergi, resimlerinden alınan yıllık faiz oranlarında değişiklik yapıldı.
- 22 Haziran
- Ödeme güclüğü içinde bulunan bankerlerin işlemleri hakkında 35 sayılı kanun hükmündeki kararnamenin bazı maddelerinin değiştirilmesine ve iki madde eklenmesine ilişkin kanun hükmünde kararname yayınlandı.
- 23 Haziran
- Yurt dışı İşçi Sorunları Yüksek Koordinasyon Kurulu kuruldu.

24 Haziran	- Sermaye Piyasası Kurulu Teşkilat, Görev ve Çalışma Esasları Yönetmeliği yürürlüğe girdi.
7 Temmuz	- Bankerlerin pazarladıkları mevduat sertifikası, tahvil ve bunlara ait kuponlarla ilgili olarak ana paraları güvence altına alan Bakanlar Kurulu Kararnamesi yayınlandı.
10 Temmuz	- Sermaye Piyasası Yasası uyarınca ortaklıkların esas sözleşmelerinde yapacakları değişikliklerin esasları belirlendi.
14 Temmuz	- Ödeme güclüğü içinde bulunan bankerlerle ilgili 40 sayılı kanun hükmünde kararnameye ilişkin tebliğ yayınlandı.
21 Temmuz	- Ödeme güclüğü içinde bulunan bankerlerden alınan tahvillerle ilgili kanun hükmündeki kararname yayınlandı.
28 Temmuz	- Tarımsal ürünler ihracatının geliştirilmesi ve Tarımsal yapının bu amaçla düzenlenmesi fonundan yararlanılmasına ilişkin yönetmelik yayınlandı.
31 Temmuz	- Ödeme güclüğü içinde bulunan bankerlerin işlemleri hakkında 35 sayılı kanun hükmündeki kararnameye ilişkin 2 sayılı tebliğ yayınlandı.
2 Ağustos	- Ereğli Demir-Çelik fabrikalarının ürünlerine %8-12 oranında zam yapıldı.
3 Ağustos	- II.Sayılı Liberasyon listesine bazı ilâveler yapıldı.
5 Ağustos	- Arpa ihracatında kilo başına 2 TL. Destekleme ve fiyat istikrar fonu primi alınması ve bazı yeni düzenlemeler getirilmesi hakkındaki para kredi kurulu tebliği yayınlandı.
5 Ağustos	- Menkul kıymetlerin alım-satımıyla uğraşan kuruluşlarla ilgili her türlü düzenlemeyi yazmaya Maliye Bakanlığı yetkili kılındı.
11 Ağustos	- Sovyetler Birliği ile ticaretimiz 1983 yılından itibaren serbest döviz esasına göre yapılacak.

12 Ağustos	- DESİYAB tarafından çok ortaklı şirketlere verilecek yarım kalmış yatırım ve işletme kredileri için reeskont faizi %17.75 olarak uygulanacak,
14 Ağustos	- AET'ye uygulanan gümrük vergilerinde 1982 yılında yapılması gereken %10'luk indirim ertelendi.
15 Ağustos	- İşlenmiş kıymetli maden ihracı serbest bırakıldı.
20 Ağustos	- Türk Hava Yolları tahvil çıkarabilecek.
- Triple süperfosfat gübrenin perakende satış fiyatı 200 TL/kg'dan 165 TL/kg'a indirildi.
21 Ağustos	- AET ülkelerinden yapılan demir-çelik ithalatında %15 Fon alınmasını öngören parakredi kurulu kararı yürürlükten kaldırıldı.
- AET'ye yapılacak pamuk ipliği ihracatı tescile bağlandı.
8 Eylül	- Çekirdeksiz kuru üzüm, incir, hurma ve ezme incir ihracatında alınan Destekleme ve Fiyat İstikrar Primi yeniden belirlendi.
11 Eylül	- Elektrik üretimini TEK'in tekelinden çıkaran yasa yürürlüğe girdi. Özel şirketlerde elektrik enerjisi üretebilecek.
14 Eylül	- Ödeme gücü içinde bulunan bankerlerin işlemleri hakkında 35 sayılı kanun hükmünde kararnamenin bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı maddeler eklenmesine dair kararname yayınlandı.
18 Eylül	- Bankalar plasmanlarının binde beşini menkul kıymetler Tanzim fonu'na yatıracaklar.

